

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**6750 SAYILI TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR
REHNİ KANUNU UYARINCA TEMERRÜT
SONRASI HAKLAR**

Hazalcan YURTMAN

2501151426

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Mehmet HELVACI

İSTANBUL – 2019

TEZ ONAY SAYFASI

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : HAZALCAN YURTMAN Numarası : 2501151426
2501151426 : ÖZEL HUKUK Danışmanı : PROF. DR. MEHMET HELVACI
PROF. DR. MEHMET HELVACI : Saati :
Tez Başlığı : 6750 SAYILI TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ KANUNU UYARINCA TEMERRÜT SONRASI HAKLAR

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış,
Soran sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜNE** OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-PROF. DR. MEHMET HELVACI		Kabul
2-PROF. DR. SAİBE OKTAY ÖZDEMİR		Kabul
3-DOÇ.DR. SITKI ANLAM ALTAY		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-PROF.DR. FÜSUN NOMER ERTAN		
2-DOÇ. DR. FÜLURYA YUSUOĞLU BİLGİN		

Versiyon: 1.0.0.2-61559050-302.14.06

ÖZ

6750 SAYILI TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ KANUNU UYARINCA TEMERRÜT SONRASI HAKLAR

HAZALCAN YURTMAN

6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu (“TİTRK”) 1 Ocak 2017 tarihinde yürürlüğe girmiş ve 1447 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu’nu ilga etmiştir. Teslimsiz taşınır rehnini yaygınlaştırmak suretiyle özellikle küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin finansman ihtiyacını çözme amacı taşıyan Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu, bu amacı gerçekleştirmek için rehne konu olabilecek varlıklar ve rehin sözleşmesine taraf olabilecek kimseler bakımından teslimsiz taşınır rehninin uygulama alanını oldukça genişletecek düzenlemeler içermektedir.

Münferit taşınır varlıkların teslimsiz ve Taşınır Rehni Siciline tescil suretiyle rehnini düzenleyen Kanun’a, uygulamada yaygın bir yöntem olarak başvurulabilmesi için şüphesiz ki rehinli alacaklının alacağını tahsil edeceğine olan inancının yüksek olması gerekir. Borçlunun borcunu süresinde ifa etmemesi halinde, rehin hakkının rehin alacaklısına verdiği temel yetki, rehinli varlığın cebri icra yoluyla sattırılması ve satıştan elde edilen gelirle rehin alacaklısının alacağını tahsil etmesidir. Cebri icra yoluyla satışın her zaman için etkili ve uygun bir yöntem olarak kabul edilebileceği söylenemez. TİTRK ile rehinli alacaklıya, rehinli taşınır varlıktan en yüksek değerinde elde edilebilmesi imkânı tanıyan alternatif temerrüt sonrası haklar tanınmıştır. Rehinli alacaklının borçlunun temerrüdü üzerine alacağını tahsil edebilmek adına TİTRK kapsamında sahip olduğu temerrüt sonrası haklar, rehinli varlığın mülkiyetinin devrini talep, mülkiyeti ve zilyetliği devredilemeyen rehinli taşınır varlıklar bakımından kiralama veya lisanslama hakkı tesisi, alacağın varlık yönetim şirketlerine temlik ve genel hükümler uyarınca takip imkânıdır.

Çalışmamızın konusunu TİTRK ile rehinli alacaklıya tanınan temerrüt sonrası hakların maddi hukuk bakımından incelenmesi oluşturmaktadır. İnceleme planımız uyarınca Birinci Bölüm’de TİTRK’nin uygulama alanı ticari işlem ölçüsü, rehin

sözleşmesinin tarafları ve rehne konu olabilecek varlıklar üzerinden ortaya konmaya çalışılacaktır. Bu tespitleri takiben temerrüt kavramı incelenecek ve TİTRK uyarınca rehinli alacaklıya tanınan temerrüt sonrası haklar konusuna giriş yapılacaktır. İkinci Bölüm’de TİTRK kapsamında rehinli varlığın devri sonucunu doğuran temerrüt sonrası haklardan mülkiyetin devrini talep hakkı ve genel hükümler uyarınca takip imkânı incelenecektir. Üçüncü Bölüm’de rehinli varlığın devri sonucunu doğurmayan temerrüt sonrası haklardan kiralama ve lisanslama hakkı ve alacağın varlık yönetim şirketlerine devri incelenecektir. Çalışmamızın son bölümü olan Dördüncü Bölüm’de ise TİTRK uyarınca tesis edilen rehin hakkının sona ermesi konusu üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: sicilli taşınır rehni, temerrüt, rehnin paraya çevrilmesi, taşınır ipoteği, mülkiyetin devrini talep hakkı, rehinli taşınır sicili

ABSTRACT

POST DEFAULT RIGHTS UNDER THE LAW NUMBERED 6750 ON PLEDGE OVER MOVABLE ASSETS IN COMMERCIAL TRANSACTIONS

HAZALCAN YURTMAN

Law on Pledge over Movable Assets in Commercial Transactions numbered 6750 (“Law numbered 6750”) has entered into force on 1 January 2017 and repealed the Law on Commercial Enterprise Pledge numbered 1447. Law on Pledge over Movable Assets in Commercial Transactions has the aim of meeting the financial needs of small and medium sized enterprises by extending the registered pledges’ scope of application. In order to realize such aim, Law numbered 6750 contains dispositions extending the scope of application of registered pledges in terms of parties to a pledge contract and assets being the subject of a pledge.

In order to ensure the frequent application of the Law numbered 6750 setting forth the registered pledges over movables, secured creditors should have a belief for the successful collection of their receivables. Under general principles of the pledge law, in case debtors do not perform their obligations on time, the unique possibility that pledge right grants to the secured creditor is the sale of the pledged asset through compulsory enforcement and collecting the receivable from the sales revenue. However sale through the compulsory enforcement may not always be deemed as an effective and reasonable method. With the Law numbered 6750, secured creditors are granted alternative post default rights enabling to obtain the highest value possible from the secured asset. Under the Law numbered 6750, upon the default of a debtor, a secured creditor may request the ownership transfer of the pledged asset, establish a licence or lease relation on the pledged asset which are not able to be the subject of ownership or possession transfers due to their nature, transfer its receivable to an asset management company or conduct enforcement proceedings in accordance with the general dispositions.

The subject of our study is the examination of the post default rights granted to secured creditors under Law numbered 6750 in terms of material law. In accordance with our plan, in the Section I, the scope of application of the Law numbered 6750 in terms of commercial transactions criterion, parties to a pledge contract and assets which may be a subject of pledge contracts is explained. Following such introductive explanations, the notion of default is examined and brief introduction of the post default rights of secured creditors is made. In Section II, transfer of ownership and conducting enforcement proceedings in accordance with the general dispositions, post default rights leading to the transfer of ownership on the pledged assets, are examined in detail. In Section III, licence/lease right and transfer of receivable to an asset management company, post default rights not leading to the transfer of the ownership of pledged asset, are analysed. Section IV, the final section of our study, deals with the termination of pledge rights established under the Law numbered 6750.

Keywords: movable pledge with registry, default, realization of the pledge, movable hypothec, requesting the transfer of the ownership, pledged movables registry

ÖNSÖZ

6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu yürürlük tarihinden bugüne uygulama ve öğretide büyük ilgi görmüştür. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı kapsamında hazırlanan bu tezde, 6750 sayılı Kanun'un en can alıcı noktalarından biri olan rehin alacaklısının sahip olduğu temerrüt sonrası haklar maddi hukuk boyutuyla incelenmiştir. Bu konunun tercih edilmesinin nedeni, Kanun'un amacı olan tescilli taşınır rehni sisteminin yaygınlaştırılması suretiyle piyasa aktörlerinin finansmana erişim ihtiyacını gidermede rehinli alacaklıya tanınan temerrüt sonrası hakların taşıdığı önemdir. Zira ancak rehinli alacaklının alacağını tahsil edebileceğine olan güveninin korunması halinde, tescilli taşınır rehni sistemi uygulamada sıklıkla başvurulmuş bir aynı teminat türü olarak yaygınlaşacaktır.

Tezin yazımı sürecinde bana katkı ve destek sağlayan herkese bu önsöz vesilesiyle teşekkür etmek isterim. Ancak bu süreçte her an yanımda olduklarını hissettiren hocalarımı ve ailemi özel olarak anmak isterim. Bu kapsamda başta kendisinden yüksek lisans programı süresince ders alma onurunu yaşadığım, tez danışmanım Prof. Dr. Mehmet Helvacı'ya çalışmamın tamamlanması sürecinde bana ayırmış olduğu zaman için teşekkürü borç bilirim. Hocam, bu süreçte her ihtiyacım olduğunda akademik bilgi birikimini benimle paylaşarak, tüm sabrıyla zorlandığım noktaları rahatlıkla aşmama katkı sağlamıştır.

Prof. Dr. Saibe Oktay Özdemir doktora öğrencileri için açılmış olan “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni” dersini gönüllü olarak takip etmeme izin vermiş ve tez konum ile ilgili olarak kapısını her çaldığımda tüm güler yüzüyle derin akademik birikimini benimle paylaşmıştır. Bu nedenle Saibe Hocama da en içten teşekkürlerimi iletirim.

Galatasaray Üniversitesi'nden Hocam Doç. Dr. Sıtkı Anlam Altay tüm yoğunluğuna rağmen tez savunmada jüri olarak katılmayı kabul etmiş ve değerli yorum ve eleştirilerini paylaşmıştır. Kendisine hem ayırdığı zaman hem de çalışmama sunduğu katkılar nedeniyle özel olarak teşekkür etmek isterim.

Tezimin hazırlık sürecinde bana her türlü desteği sunan biricik aileme, göstermiş oldukları sabır için teşekkürü borç bilirim. Annem Av. Dr. Nevin Yurtman, babam Aydın Yurtman ve canım kardeşim Eren Yurtman'ın destekleri olmasaydı, bu tezin tamamlanması çok zor olurdu. Ayrıca beraber büyüdüğüm ve seçilmiş ailem olan yakın arkadaşlarıma da her zaman olduğu gibi bu süreçte de göstermiş oldukları destek ve sabırları için özel olarak teşekkür etmek isterim.

Bu çalışmanın uygulama ve öğreتيye bir nebze olsun katkı sağlaması dileğiyle...

İSTANBUL, 2019

Hazalcan Yurtman

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	V
ÖNSÖZ.....	vii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	XV
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ KANUNU’NUN UYGULAMA ALANI VE TEMERRÜT KAVRAMI

I. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ KANUNU’NUN UYGULAMA ALANININ TESPİTİ.....	8
A. Ticari İşlem Kavramı	8
1. Güvence Altına Alınan Alacağın Konusu Bakımından.....	8
2. Güvence Altına Alınan Alacağın Kaynağı Bakımından	13
B. Rehin Sözleşmesinin Tarafları	15
1. Rehin Sözleşmesinin Tarafları	15
2. Taraf Değişiklikleri	22
a. Alacağın Devri	22
b. Rehinli Varlığın Devri.....	24
C. Rehne Konu Olan Varlıklar Bakımından Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nun Uygulama Alanı.....	27
II. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ KANUNU UYARINCA TEMERRÜT KAVRAMI.....	34
A. TBK Hükümleri Uyarınca Temerrüt	35
1. Borçlu Temerrüdünün Şartları.....	36
2. Borçlu Temerrüdünün Sonuçları	39
a. Borçlu Temerrüdünün Genel Sonuçları	39

b.	Karşılıklı Borç Yükleyen Sözleşmelerde Borçlu Temerrüdünün Sonuçları	41
(1)	İfadan Vazgeçerek Müsbet Zararın Tazmini	42
(2)	Sözleşmeden Dönme ve Menfi Zararın Tazmini	43
B.	Temerrüt Klozları	45
C.	TİTRK m. 14 Uyarınca Temerrüt	49
D.	Teminat Altına Alınan Alacağın Kapsamı	52
III. GENEL OLARAK TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ KANUNU UYARINCA TEMERRÜT SONRASI HAKLAR.....		54
A.	7099 sayılı Kanunla Yapılan Değişikliğin İncelenmesi	56
B.	TİTRK m. 14'te Tanınan Hakların Hukuki Niteliği	57
İKİNCİ BÖLÜM		
TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ KANUNU KAPSAMINDA REHİNLİ VARLIĞIN DEVRİ SONUCUNU DOĞURAN TEMERRÜT SONRASI HAKLAR		
I.	MÜLKİYETİN DEVRİNİ TALEP HAKKI	59
A.	Mülkiyetin Devrini Talep Hakkının Hukuki Niteliği	60
B.	Lex Commissoria Yasağına Aykırılık Bakımından İnceleme	61
1.	Lex Commissoria Yasağı	61
2.	Lex Commissoria Yasağının Şartları	63
a.	Rehin Konusu Malın Mülkiyetinin Devrini Öngören Anlaşma	63
b.	Anlaşmanın Alacaklının Tatmini Amacını Taşınması	66
c.	Anlaşmanın Borcun Muaccel Olmasından Önce Yapılması	66
3.	TİTRK Kapsamında Alacaklıya Tanınan Mülkiyetin Devrini Talep Hakkının Lex Commissoria Yasağı Bakımından İncelenmesi	66
C.	Hakkı Kullanabilecek Rehinli Alacaklı	68
1.	İlerleme Sistemi	70
2.	Sabit Derece Sistemi	70
3.	TİTRK Kapsamında Tesis Edilen Rehin İle Teslime Bağlı Taşınır Rehni Arasındaki Sıra İlişkisi	73
4.	Emin Sıfatıyla Zilyetten İyi Niyetle Kazanılan Rehin Hakkı İle TİTRK Uyarınca Tesis Edilen Rehin Hakkı Arasındaki Öncelik İlişkisi	75

5.	Rehinli Taşınırın Mülkiyetinin Bir Üçüncü Kişiye Devri Halinde Rehinli Alacaklının Talep Hakkı	76
a.	Rehinli Taşınır Sicilinin Aleniyeti	77
(1)	7099 Sayılı Kanun ile Yapılan Değişiklik Öncesi Durum.....	77
(2)	7099 sayılı Kanun ile Yapılan Değişiklik Sonrası Durum	78
b.	Model Kanun Uyarınca Sicilin Aleniyeti.....	80
c.	Aynı İkame Kuralı.....	81
D.	Mülkiyetin Devri Talebine Konu Olabilecek Rehinli Varlıkların Niteliği 84	
E.	Hakkın Kullanımı	86
F.	Değerleme	95
G.	Derece veya Sıra Bakımından Sonra Gelen Rehin Alacaklıları Tarafından Rehinli Taşınırın Devralınması.....	98
1.	Birinci Derece/Sırada Bulunan Rehin Alacaklısı Tarafından Rehinli Taşınır Varlığın Devralınmaması Bakımından İnceleme.....	99
2.	Sonraki Derece/Sırada Bulunan Rehin Alacaklısının Alacağının Daha Önce Muaccel Olması İhtimali Bakımından İnceleme	100
a.	Model Kanun Uyarınca Rehinli Taşınır Varlığın Devrini Talep Hakkı 103	
b.	Kanaatimiz	104
H.	Müteselsil Sorumluluk	105
İ.	Hakkın Kullanımı Bakımından Özellikli Rehin Konusu Varlıklar	111
1.	Alacaklar.....	111
2.	Çok Yıllık Ürün Veren Ağaçlar	115
3.	Fikri ve Sınai Mülkiyete Konu Haklar	116
4.	Hammadde & Sarf Malzemesi & Stoklar.....	119
5.	Tarımsal Ürün.....	120
6.	Ticari İşletme ve Esnaf İşletmesi	121
a.	Ticari İşletme	121
b.	Esnaf İşletmesi	129
(1)	Ticari İşletmenin/ Esnaf İşletmesinin Rehni Halinde Başvurulacak Temerrüt Sonrası Hakka İlişkin Değerlendirme	131

(2) TBK m. 202 Kapsamında Değerlendirme	132
7. Müstakbel Taşınır Varlıklar Üzerinde Rehin	134
8. Ticaret Unvanı	137
9. Mülkiyetin Devralınması Halinde Rehinli Taşınır Varlık Üzerindeki Hakların Akıbeti	138
II. GENEL HÜKÜMLER UYARINCA TAKİP İMKANI.....	139
A. Genel Hükümler Kavramının Değerlendirilmesi	139
B. Rehnin Paraya Çevrilmesi Yoluyla Başlatılacak Takibe Uygulanacak Hükümlerin Tespiti.....	142
1. İpoteğin Paraya Çevrilmesi Yoluyla İlamsız Takip	145
2. İpoteğin Paraya Çevrilmesi Yoluyla İlamlı Takip.....	148
3. Paraya Çevirme	150
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ KANUNU KAPSAMINDA	
REHİNLİ VARLIĞIN DEVRİ SONUCUNU DOĞURMAYAN TEMERRÜT	
SONRASI HAKLAR	
I. KİRALAMA VE LİSANSLAMA HAKKI	153
A. Hakkın Konusunu Oluşturan Taşınır Varlıklar	155
1. Kiralama Hakkının Konusunu Oluşturabilecek Taşınır Varlıklar	158
a. Kiracılık Hakkı.....	158
b. Ticari Hat ve Plaka.....	159
2. Lisanslama Hakkının Konusunu Oluşturabilecek Taşınır Varlıklar	160
a. Fikri ve Sınai Haklar	160
b. Genel Hükümler Uyarınca Korunan Haklar ve Fiili Durumlar	160
c. Başka Bir Sicile Kaydı Öngörülmemeyen ve İdari İzin Belgesi Niteliğinde Olmayan Her Türlü Lisans Ve Ruhsat	161
d. Ticari Proje.....	162
e. İşletme Adı	162
f. Ticaret Unvanı.....	163
B. Kiralama ve Lisans Hakkı Tanınması	163
1. Hakkın Hukuki Niteliği	163

2.	Hakkın Dürüstlük Kuralı Çerçevesinde Yorumlanması Gerekliği	164
C.	Lisans Hakkı.....	167
1.	Lisans Hakkı ile İlgili Genel Değerlendirmeler	167
2.	TİTRK Uyarınca Tesis Edilecek Lisans İlişkisi İle İlgili Değerlendirmeler	169
D.	Kiralama Hakkı	172
1.	Kiralama Hakkı İle İlgili Genel Değerlendirmeler.....	172
2.	TİTRK Uyarınca Tesis Edilecek Kira İlişkisi İle İlgili Değerlendirmeler	172
E.	Hakkı Kullanmaya Yetkili Rehin Alacaklısı.....	174
F.	Hakkın Kullanımı	175
G.	Çatışan Menfaatler	180
II.	ALACAĞIN VARLIK YÖNETİM ŞİRKETLERİNE DEVRİ	185
A.	Hakkı Kullanmaya Yetkili Rehin Alacaklısı.....	185
B.	Alacağı Devralmaya Yetkili 3. Kişi	187
1.	Varlık Yönetim Şirketleri	188
2.	Alacağı Devralabilecek 3. Kişiler.....	190
C.	Hakkın Kullanımı	191

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

REHİN HAKKININ SONA ERMESİ

I.	REHİN HAKKININ ALACAĞA BAĞLI OLARAK SONA ERMESİ	194
A.	Alacağın Sona Ermesi	194
1.	İfa.....	195
2.	İbra.....	197
3.	Yenileme.....	198
4.	Alacaklı ve Borçlu Sıfatlarının Birleşmesi.....	199
5.	İfa İmkansızlığı.....	200
6.	Takas.....	200
B.	Sicilden Terkin Yükümlülüğü.....	201
II.	REHİN HAKKININ TEMERRÜT SONRASI HAKLARIN	
	KULLANIMINA BAĞLI OLARAK SONA ERMESİ.....	203

A.	Seçilen Temerrüt Sonrası Hakka Bağlı Olarak Rehin Hakkının Sona Ermesi	203
B.	Yarışan Temerrüt Sonrası Hakların Varlığı Halinde Rehin Hakkının Sona Ereceği An	206
III. REHİN HAKKININ ALACAKTAN BAĞIMSIZ OLARAK SONA ERMESİ		210
A.	Sürenin Sona Ermesi Üzerine Rehin Hakkının Son Bulması	210
B.	Rehinli Taşınır Varlığın Tamamen Yok Olması	211
C.	Rehnin Terkin Edilmesi	212
SONUÇ		214
KAYNAKÇA		228

KISALTMALAR LİSTESİ

AATUHK	:6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunu
a.g.e.	:Adı geçen eser
a.g.m.	:Adı geçen makale
AISUF	:Arbeiten aus dem Juristischen Seminar der Universität Freiburg
art.	:Article
ATF	:Arrêt du Tribunal Fédéral
b.	:Bent
bkz.	:Bakınız
BATİDER	:Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
C	:Cilt
CNUDCI	:La Commission des Nations Unies pour le droit commercial international
DEÜHFD	:Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
dn.	:Dipnot
E	:Esas
EBRD	:European Bank for Reconstruction and Development
EPDK	:Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu
ERÜHFD	:Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
eSerPK	:mülga 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu

ESMKK	:5362 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanunu
FKFFŞK	:6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu
FSEK	:5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
GÜHFD	:Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HD	:Hukuk Dairesi
HMK	:6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İİK	:2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu
İKÜHFD	:İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
İnÜHFD:	:İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Iss.	:Issue
İTÜSBD	:İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
İÜHFM	:İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
JdT	:Journal des Tribunaux
JFSR	:Journal of Financial Services Research
K	:Karar
Kanun	:6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu
KGF	:Kredi Garanti Fonu
KHK	:Kanun Hükmünde Kararname
KTk	:2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu
KOBİ	:Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler

Komisyon Raporu	:Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Tasarısı (1/753) ile Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Raporu
KOSGEB	:Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
m.	:Madde
MERSİS	:Merkezi Sicil Kayıt Sistemi
Model Kanun	:UNCITRAL Model Law on Secured Transactions
MÜHF-HAD	:Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
Pr	:paragraf
RG	:Resmi Gazete
S.	:Sayı
s.	:Sayfa
SerPK	:6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu
SMK	:6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu
SSGSSK	:5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu
SÜHFD	:Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
TAAD	:Türkiye Adalet Akademisi Dergisi
TARES	:Rehinli Taşınır Sicili
TBK	:6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TİRK	:1447 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu

TİTRK	:6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu
TMK	:4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TSHK	:2920 sayılı Türk Sivil Havacılık Kanunu
TTK	:6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
TÜBİTAK	:Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
UNCITRAL	:United Nation Commission on International Trade Law
Uygulama Rehberi	: UNCITRAL Model Law on Secured Transactions Guide to Enactment
Uygulama Yönetmeliği	:Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelik
VYŞKFEHY	:Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik
vb.	:ve benzeri
vd.	:ve devamı
Vol.	:Volume
Y.	:Yıl
Yarg.	:Yargıtay
YÜHFD	:Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
yy.	:yayın yeri yok

GİRİŞ

Ticari faaliyetlerin devamlılığının sağlanabilmesi açısından finansal kaynak erişimine duyulan ihtiyacın önemi büyüktür. Ticari hayatta aktörler finansal kaynak ihtiyaçlarını faaliyetlerinin çapı ve ihtiyaçlarına göre kredi kullanmak, payları halka arz etmek, sermaye artırmak, tahvil çıkarmak vb. farklı şekillerde giderebilir. Uygulamada bankalar kredi verirken, kredi alandan teminat talep etmektedir. Bu teminatların başında da aynı teminat türü olan rehin gelmektedir.

Rehin hakkı, hak sahibine borçlunun borcunu süresinde ifa etmemesi üzerine rehinli varlığı paraya çevirme yetkisi veren bir ayni haktır.¹ Üzerinde rehin tesis edilebilecek varlıklar taşınır veya taşınmaz eşyalar olabileceği gibi, hak ve alacaklar da rehinle yüklenebilirler.

Taşınmaz rehni Türk Medeni Kanunu (“TMK”) m. 856/1 uyarınca tapuya tescil ile kurulabiliyorken, taşınır rehni tesis edebilmek için TMK m. 939 uyarınca kural olarak taşınırın zilyetliğinin rehin alana geçirilmesi lazımdır. Zilyetliğin rehin alana geçirilmesi ise, işletme sahibinin faaliyetlerini sürdürmesini sekteye uğratacağından, ticari faaliyetler bakımından teslimsiz taşınır rehnine yönelik düzenlemeye ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyaç ilk olarak 1971 tarihli 1447 sayılı mülga Ticari İşletme Rehni Kanunu (“TİRK”) ile giderilmeye çalışılmıştır. Bu kanun, 45 yıllık yürürlük süresi boyunca beklentiyi karşılamakta zayıf kalmış olup, TİRK uyarınca yalnızca 4927 adet işletme rehni tesis edilmiştir.² Bu duruma uygulamada bankaların işletme rehninden ziyade gayrimenkul rehnini tercih

¹ Bkz. Bülent Köprülü, Selim Kaneti, **Sınırlı Ayni Haklar**, Genişletilmiş ve Yenilenmiş 2. Bs., İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1982-1983, s. 251; M. Kemal Oğuzman, Özer Seliçi, Saibe Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, 21. Bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 2018, s. 897; Haluk Nami Nomer, Mehmet Serkan Ergüne, **Eşya Hukuku Cilt: II Rehin Hukuku**, Gözden Geçirilmiş Genişletilmiş 6.Bası, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2016, s. 6; Mehmet Ayan, **Eşya Hukuku -III- Sınırlı Ayni Haklar**, Gözden Geçirilmiş 8. Bs., İstanbul, Seçkin Yayıncılık, 2017, s. 155; Turhan Esener, Kudret Güven; **Eşya Hukuku**, Genişletilmiş ve 6750 sayılı Kanun Eklenmiş 7. Bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2017, s. 485.

² Sabih Arkan, **Ticari İşletme Hukuku**, 24. Bası, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2018, s. 49.

etmelerinin yol açtığı söylenebilir.³ TİRK'nin uygulamadaki beklentiyi karşılamada yetersiz kalması ve küçük orta büyüklükteki işletmelerin (“KOBİ”) sermaye yapısının ağırlıklı olarak taşınırlara dayanması sebebiyle⁴ finansmana erişimde güçlük çektikleri gerekçesiyle, 20 Ekim 2016 tarihinde 6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu (“TİTRK” veya “Kanun”) kabul edilmiştir.⁵ TİTRK, 1 Ocak 2017 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanun'un ihdas edilme amacı olarak belirtilen KOBİ'lerin finansmana erişimde çektikleri güçlüklerin ortadan kaldırılmasıyla, ülkemizin aynı zamanda uluslararası rekabet gücü de artacaktır.⁶ Bu nedenle TİTRK hem ulusal hem de uluslararası ölçüde ülkemiz açısından oldukça önemli bir yasama girişimi olarak değerlendirilebilir.

Günümüzde teminat hukuku sistemlerini modernize eden pek çok ülke⁷, taşınır rehni bakımından teslimsiz rehin modelini benimsemektedir. Taşınır rehninde

³ Sabih Arkan, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Açısından Ticari İşletmenin Rehni”, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu**, Ankara, Yetkin Yayıncılık, 2018, s. 141; ayrıca bkz. Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Tasarısı (1/753) ile Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Raporu, s. 8-9.

⁴ Dünya Bankası tarafından hazırlanan araştırma raporuna göre gelişmekte olan ülkelerde faaliyet gösteren işletmelerin sermaye yapısının yaklaşık olarak %78'i taşınır varlıklardan oluşuyorken, yalnızca %22'lik kısmı taşınmazlardan oluşmaktadır. Bkz. Inessa Love, Maria Soledad Martinez Peria, Sandeep Singh, “Collateral Registries For Movable Assets: Does Their Introduction Spur Firms' Access To Bank Finance?”, **JFSR**, Vol. 49, Iss. 1, s. 2.

⁵ 18.11.2005 tarihli 25997 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik m. 4/b hükmü uyarınca iki yüz elli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri yüz yirmi beş milyon Türk Lirasını aşmayan işletmeler KOBİ olarak nitelendirilmektedir. KOBİ'ler ülkemizde bulunan toplam girişim sayısının %99,8'ini, istihdamın % 74,2'sini, maaş ve ücretlerin %54,7'sini ve cironun %63,8'ini oluşturması nedeniyle ülkemiz ekonomisi açısından büyük öneme sahip olduğu yönünde bkz. Komisyon Raporu, s. 8.

⁶ Teslime bağlı taşınır rehni günümüz ekonomik şartlarına uygun olmadığı ve ihtiyaçları karşılamadığı, bu nedenle İsviçre teminat hukuku sisteminin ekonomik ihtiyaçları karşılayacak şekilde revize edilmesi gerektiği ve böylece uluslararası anlamda rekabetin artırılacağı yönünde bkz. Antoine Eigenmann, *L'effectivité des sûretés mobilières étude critique en droit suisse au regard du droit américain et propositions législatives*, Fribourg, AISUF, 2001, s. 1-2.

⁷ Kara Avrupası hukuk sistemine dahil olan ülkelerden Fransa, İtalya ve Belçika yakın zamanda teminat hukuku sistemlerini modernize etmişlerdir. Ayrıca Slovakya, Macaristan ve Romanya da teminat hukuku sistemlerini EBRD Model Kanunu kapsamında revize ederek tescilli taşınır rehni sistemini benimsemişlerdir. Bu yönde bkz. Giuliano G. Castellano, Marek Dubovec, “Global Regulatory Standards and Secured Transactions Law Reforms: At the Crossroad Between Access to Credit and Financial Stability”, **Fordham International Law Journal**, Vol. 41, Iss. 3, s. 537-538. 23 Mart 2006 tarihli reform ile birlikte Fransız Medeni Kanunu (Code Civil) m. 2333-2350 teslimsiz taşınır rehnine imkan verecek şekilde revize edilmiştir. Reform ile ilgili detaylı bir değerlendirme için bkz. Jean François Riffard, “The Still Uncompleted Evolution of the French Law on Secured Transactions Towards Modernity”, **Secured transactions Law Reform : Principles, Policies and**

kamuya açıklığı sağlayan zilyetliğin devredilmesi kurumunun, üçüncü kişilerin korunması açısından yetersiz kalması ve zilyetliğin devredilmesi gerekliliğinin işletmelerce sahip olunan ticari değeri haiz pek çok taşınır varlığın finansman aracı olarak kullanımını engellemesi bu eğilimin nedenleri arasında gösterilebilir. Zira teslim dayalı taşınır rehninde zilyetliğin rehin alana devredilmesinin altında yatan neden, TMK m. 985 hükmünde öngörülen taşınırın zilyedinin onun maliki sayıldığına yönelik mülkiyet karinesi uyarınca üçüncü kişilerin rehin verenin mali durumu hakkında yanılmasını önlemek suretiyle alışveriş hayatında güvenliği sağlamaktır.⁸ Ancak salt zilyetliğin rehin alana devredilmesi ile üçüncü kişilerin korunmasının tam olarak sağlanması mümkün değildir. Nitekim rehin verenin mali durumu yalnızca sahip olduğu aktiflerle değil, pasifleriyle de değerlendirilmektedir.⁹

Teminat hukukunda yapılan modernizasyon çalışmalarından etkilendiği anlaşılan TİTRK kapsamında, bu doğrultuda yalnızca ticari işletme rehni düzenlenmemiş, teslimli taşınır rehni kuralının istisnası niteliğindeki teslimsiz taşınır rehni uygulama alanı genişletilmiştir. TİTRK'nin hazırlanma sürecinde tüm hükümleriyle olmasa da mehzaz olarak Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu ("UNCITRAL") Teminatlı İşlemler Model Kanunu¹⁰ ve European Bank Model Kanunu'ndan¹¹ (EBRD's Model Law on Secured Transactions) yararlanılmıştır. Bu nedenle çalışma kapsamında ilgili kısımlarda uluslararası metinlerdeki düzenlemeler TİTRK ile karşılaştırmalı olarak incelenecektir. Nitekim uzun yıllar süren hazırlık sürecine dayanan ve Amerikan

Practice", Ed. Louise Gullifer and N. Orkun Akseli, Oxford, Oxford University & Hart Publishing, 2016, s.369-389. Ayrıca Dünya Bankası tarafından hazırlanan 2013 tarihli araştırma raporunda geride bırakılan on yılda, on sekiz ülkenin taşınır rehni sicili kurduğu belirtilmektedir. Bkz. Love, Martinez Peria, Singh, **a.g.m.**, s. 3.

⁸ Nomer, Ergüne, **Rehin Hukuku**, s. 76; Riffard, **Uncompleted Evolution**, s. 370.

⁹ Lionel Aeschlimann, Bénédict Foex, "Suretés Mobilières: Limites et Réforme du Droit Suisse", **Journée 2005 de droit bancaire et financier**, Geneve, Schulthess Juristische Medien AG, 2006, s. 30.

¹⁰ Mehmet Mücahit Arvas, "Neden Yeni Bir Taşınır Rehni Modeli?", **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu**, Ankara, Yetkin Yayıncılık, 2018, s. 259; Esra Hamamcıoğlu, Argun Karamanlioğlu, "6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'na İlişkin Bazı Tespitler", **YÜHFD**, C. XIII, S. 2, 2016, s. 98.

¹¹ Bu kapsamda rehni kuruluğu ile ilgili olarak UNCITRAL Model Kanunu düzenlemeleri yerine EBRD Model Kanunu düzenlemelerinin benimsenmesi örnek olarak gösterilebilir. Bkz. EBRD Model Kanunu m. 6. Erişim için bkz. <https://www.ebrd.com/news/publications/guides/model-law-on-secured-transactions.html> (Son erişim tarihi: 05.05.2019)

hukukuna özgü kuralları, Kara Avrupası hukuk sistemlerine uygun hale getirerek düzenleyen Model Kanun'a, TİTRK hükümlerinin yorumlanması esnasında başvurulmasının faydalı olacağı kanaatindeyiz.¹²

İlga edilen 1447 sayılı Ticari İşletme Rehni Kanunu'nun aksine TİTRK, yürürlük tarihinden bugüne ciddi anlamda uygulama alanı bulmuştur. Ticaret Bakanlığı İç Ticaret Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan bilgilendirme metinlerinde 1 Ocak 2017-28 Eylül 2018 tarihleri arasında TARES'e 16.095 adet rehin tescil edildiği, tescil işlemleri karşılığında 216 milyar TL, 35 milyar Dolar ve 10 milyar Avro finansman imkânı sağlandığı ifade edilmektedir. Fiilen kullanılan tutar ise anılan tarihler arasında yaklaşık 92 milyar TL olmuştur.

Bu kadar ciddi uygulama alanı bulan TİTRK, iki ay gibi kısa bir sürede akademisyenlerin görüşüne başvurulmadan, iki kişilik bir ekip tarafından hazırlanmış, kamuoyu ile paylaşıldığı tarihten itibaren öğretide pek çok husus açısından eleştiriye maruz kalmıştır. Bu nedenle öğretide ileri sürülen görüşler dikkate alınarak Kanun ve ikincil mevzuat kapsamında birtakım değişiklikler yapılmıştır.¹³ 7099 sayılı Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı

¹² Model Kanun hükümlerinin İsviçre hukuku bakımından uygulanabilir ve kabul edilebilir nitelikte olduğu yönünde bkz. Hans Kuhn, "The Uncitral Model Law on Secured Transactions- a Swiss Perspective", **The Draft UNCITRAL Model Law on Secured Transactions/ Le projet de loi type de la CNUDCI sur les opérations garanties Why and how? Pourquoi et comment?**, Genève, Schulthess Editions romandes, 2016, s. 78; Model Kanun ile Kara Avrupası hukuk sistemlerinde benimsenen temel ilkelere uygun düzenlemeler yapıldığı konusunda bkz. Çiğdem Kırca, "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninde Sıra", **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu**, Ankara, Yetkin Hukuk Yayınları, 2018, s. 162-163.

¹³ TİTRK'nin hazırlık süreci ile ilgili bilgi için bkz. Arvas, **a.g.m.**, s. 259-261. Ayrıca Anayasa Mahkemesinin 11.04.2019 tarihli 2019/9 E., 2019/27 K. sayılı kararıyla Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihte görülmekte olan dava ve takiplere uygulanmayacağını öngören TİTRK Geçici Madde 1 hükmünden "dava ve" ifadesinin Anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle iptaline karar verilmiştir. "Kural, hukuk ve ceza normu ayrımı yapmaksızın Kanun'un yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla görülmekte olan davalara Kanun hükümlerinin uygulanmamasını öngörmektedir. Bu durum ceza hükümlerinin uygulanması bakımından farklı sonuçların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu çerçevede kural 6750 sayılı Kanun'un yürürlük tarihinden önce işlenen ve ceza davası açılmış bir suç yönünden bu Kanun'un ceza hükümlerinin uygulanmasına engel oluşturmaktadır. Diğer bir ifadeyle kural, mülga Kanun döneminde işlenmiş ve anılan Kanun yürürlükte iken ceza davası açılmış suçlar hakkında önceki ve sonraki kanun hükümlerinden lehe olanın tespitine ve sonraki Kanun hükümlerinin lehe olması durumunda bunların uygulanmasına imkân vermemektedir. Bu durum suçta ve cezada kanunilik ilkesi kapsamında olan lehe kanunun uygulanması ilkesine aykırılık oluşturmaktadır. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 2. ve 38. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir."

Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun¹⁴ ile TİTRK'nin bazı maddelerinde ve 22 Mayıs 2018 tarihli 30428 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliği'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ve Ticari İşlemlerde Taşınır Varlıkların Değer Tespiti Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile ikincil mevzuatta yer alan bazı hükümlerde değişiklik yapılmıştır.

Bu çalışmanın esas konusunu TİTRK uyarınca rehin alacaklısının, borçlunun temerrüdü üzerine sahip olduğu hakların incelenmesi oluşturmaktadır. Konunun tercih edilmesinin nedenini, rehin alacaklısının sahip olduğu temerrüt sonrası hakların, tescilli taşınır rehni sisteminin işlevselliği bakımından taşıdığı büyük önem oluşturur. Zira bu yeni modelin yaygınlaştırılması ve bu suretle piyasa aktörlerine finansman erişimi kolaylığı sağlanması, alacaklının alacağını tahsil edebileceğine olan inanç ve güveninin korunmasına bağlıdır. Bu nedenle teslimsiz taşınır rehninin güvence olarak yaygınlaştırılmasını amaçlayan TİTRK'nin, bu amacına ulaşabilmesi için alacaklıya alacağını tahsil edebilmesi bakımından etkili bir model sunması gerekir. Nitekim TİTRK'nin "Amaç ve Kapsam" başlıklı 1.maddesinin ilk fıkrasında Kanun'un gerçekleştirmek istediği amaçlar arasında rehni paraya çevrilmesinde alternatif yolların sunulması suretiyle finansmana erişimi kolaylaştırmak da belirtilmiştir.

TİTRK ile ihdas edilen tescilli taşınır rehni sisteminde rehinli alacaklıya tanınan temerrüt sonrası haklar, hukuk sistemimize getirdikleri yenilikler nedeniyle de özel olarak incelenmeyi hak etmektedir. Zira rehin hakkının alacaklıya sağladığı yetki, borçlu tarafından borcun süresinde ifa edilmemesi halinde rehinli varlığın paraya çevrilmesi neticesinde elde edilen bedelden alacağını karşılamaktır. Hâlbuki TİTRK m. 14 hükmünde rehinli alacaklıya rehinli varlığın mülkiyetinin devrini talep,

¹⁴ RG 10.03.2018 / 30356.

kiralama veya lisanslama hakkı tesisi ve alacağın varlık yönetim şirketlerine temlikî yoluyla alacağını tahsil etme imkânı tanınmıştır.

İhdaş edilen temerrüt sonrası haklarla ilgili olarak ne yazık ki Kanun ve ilgili ikincil mevzuat kapsamında detaylı düzenlemeler yer almamaktadır. Bu durum TİTRK ile kurulan modelde hakların kullanım safhasına ilişkin pek çok boşluk bulunmasına neden olmaktadır. Rehinli alacaklının alacağını tahsil edebilmesi için kurulmak istenen etkili model, öncelikle alacaklının sahip olduğu hakların şüpheye mahal bırakmayacak açıklıkta düzenlenmiş olmasıyla sağlanabilir. Öğretide TİTRK ve ikincil mevzuatta yer alan boşluklara ilişkin pek çok farklı görüş ileri sürölmektedir. Bu nedenle mevcut Kanun metninin, amacını gerçekleştirme bakımından zayıf kalacağı ilk tespit olarak söylenebilir.

Temerrüt sonrası haklar kavramı, eşya hukuku, borçlar hukuku, ticaret hukuku ve icra ve iflas hukuku disiplinlerinin kesişim kümesini oluşturmaktadır. Bu nedenle temerrüt sonrası haklar kavramı incelenirken, meselelere sayılan farklı disiplinlerin gerektirdiğı bakış açılarıyla yaklaşılması bir zorunluluk teşkil eder. Ancak bu çalışmada konu, temerrüt sonrası hakların maddi hukuk bakımından incelenmesi ile sınırlandırılmış olup, icra ve iflas hukukuna ilişkin meselelere ilgili kısımlarda ve gerektiğı ölçüde değinilmiştir.

Bu çalışmada rehin alacaklısının TİTRK uyarınca sahip olduğu temerrüt sonrası hakların incelenmesi, konunun sistematik bir şekilde aktarılabilmesi açısından dört bölüme ayrılmıştır.

“Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nun Uygulama Alanı ve Temerrüt Kavramı” başlıklı Birinci Bölüm’de öncelikle TİTRK’nin ticari işlemler ölçüsü, rehin sözleşmesinin tarafları, rehne konu olabilecek varlıklar üzerinden uygulanma alanı tespit edilecektir. Zira TİTRK m. 14 hükmünde tanınan temerrüt sonrası hakların uygulama alanı bulacağı rehin haklarının ve hakları kullanmaya yetkili kimselerin sınırının ve kapsamının belirlenmesi büyük önem taşınır. TİTRK’nin uygulama alanı anılan ölçütler çerçevesinde ortaya konduktan sonra, genel olarak temerrüt kavramı ve TİTRK uyarınca bu kavrama verilmesi gereken anlam üzerinde durulacaktır. Birinci Bölümün sonunda genel hatlarıyla temerrüt sonrası hakların

düzenlendiği TİTRK m. 14 ile ilgili öğretide ileri sürülen görüşler aktarılacak ve temerrüt sonrası hakların hukuki niteliği tartışılacaktır.

Rehin alacaklısına tanınan temerrüt sonrası hakların tek bir bölümde incelenmesi çalışmanın sistematliğini zayıflatıp, okuma güçlüğü yaratacaktır. Bu nedenle rehinli alacaklıya TİTRK m. 14 uyarınca tanınan seçimlik haklar iki farklı bölüm altında incelenecektir. Bu kapsamda “TİTRK Kapsamında Rehinli Taşınır Varlığın Devri Sonucunu Doğuran Temerrüt Sonrası Haklar” başlıklı İkinci Bölüm’de mülkiyetin devrini talep ve genel hükümler uyarınca takip yetkileri incelenecektir. Temerrüt sonrası haklar konusu, TİTRK uyarınca tesis edilen rehin hakkının paraya çevrilmesi aşamasına yönelik olduğundan, rehin hakkı ile ilgili sıra, aleniyet ve özellikli rehinli varlıklardan bağımsız olarak incelenmesi düşünülemez. Bu nedenle bu Bölüm altında TİTRK m. 14 ile tanınan temerrüt sonrası hakları ilgilendirdiği ölçüde TİTRK sisteminde tesis edilen rehin haklarının özelliklerine değinilecektir.

“Rehinli Varlığın Devri Sonucunu Doğurmayan Temerrüt Sonrası Haklar” başlıklı Üçüncü Bölüm’de rehinli alacaklıya tanınan kiralama ve lisanslama hakkı ile alacağını varlık yönetim şirketlerine temlik yetkisi özel olarak incelenecektir. Bu haklar ile ilgili olarak hakkı kullanmaya yetkili rehinli alacaklı, hakkın kullanımı bakımından özellik arz eden rehinli varlıklar ve hakkın kullanım usulü konuları üzerinde durulacaktır.

“Rehin Hakkının Sona Ermesi” başlıklı Dördüncü Bölüm’de TİTRK uyarınca tesis edilen rehin haklarının sona ermesi incelenecektir. Bu kapsamda rehin hakkını sona erdiren haller, alacağa bağlı olarak sona erme, temerrüt sonrası hakların kullanımına bağlı olarak sona erme ve alacaktan bağımsız olarak sona erme şeklinde üç alt başlık altında değerlendirilecektir. TİTRK ile sicilli taşınır rehni sisteminin kabul edilmesi nedeniyle, rehin hakkının sona ermesi bakımından terkin işleminin işlevi üzerinde durulacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ KANUNU’NUN

UYGULAMA ALANI VE TEMERRÜT KAVRAMI

I. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ KANUNU’NUN UYGULAMA ALANININ TESPİTİ

A. Ticari İşlem Kavramı

1. Güvence Altına Alınan Alacağın Konusu Bakımından

6750 sayılı Kanun başlığı itibariyle, ilk bakışta yapılan düzenlemenin yalnızca ticari işlemler bakımından tesis edilen taşınır rehinlerine uygulanacağını düşündürmektedir. Ancak Kanun’un “Amaç ve Kapsam” başlıklı 1.maddesinde bu konuya ilişkin herhangi bir açıklama yer almadığı gibi, TİTRK’nin diğer maddeleri ve ikincil mevzuat da bu konuda sessiz kalmıştır. Tam tersine TİTRK m.1/3 hükmü, bu Kanun’un bir borca güvence teşkil etmek üzere kurulan ve konusu bu Kanun’da sayılan taşınır varlıklar olan rehinli işlemlere uygulanacağını öngörerek TİTRK’nin uygulama alanı bakımından oldukça geniş bir çerçeve çizmektedir.

“Ticari işlem” kavramı ne TTK’de ne de sair bir mevzuatta tanımlanan bir kavramdır.¹⁵ Ancak akıllara öncelikli olarak ticari iş kavramını getirmektedir. Ticari işin tayini TTK m. 3 ve m. 19 uyarınca yapılmaktadır. TTK m. 3 hükmü ilk olarak TTK’de düzenlenen tüm hususların ticari iş sayılacağını belirtmektedir. İkinci olarak, TTK’de düzenlenmiş hususların dışında, TTK m. 3 uyarınca bir ticari işletmeyi ilgilendiren tüm işlem ve fiiller de ticari iş kabul edilmektedir. TTK m. 19 ise “tacirin tüm borçlarının ticari olması asıldır.” hükmü ile kural olarak tacirlerin her

¹⁵ Ticari işlem kavramı TTK’de yalnızca ticari defter tutma yükümlülüğüne ilişkin m. 64 ve anonim şirketlerde yönetim kurulu üyelerinin rekabet yasağını düzenleyen m. 396’da yer almakla birlikte, bu maddelerde de kavrama ilişkin herhangi bir tanım bulunmamaktadır. TTK m. 396 uyarınca yönetim kurulu üyelerinin şirketin işletme konusuna giren türden bir ticari işlemi, genel kurulun izni olmaksızın kendileri veya başkası hesabına yapamayacakları ve aynı tür işlemlerle uğraşan bir şirkete sorumluluğu sınırsız ortak sıfatıyla da giremeyecekleri düzenlenmiştir. Öğretide ise maddede geçen ticari işlem kavramından ticari amaçla yapılan işlemlerin anlaşılması gerektiği ve bu kavramın ticari iş kavramından farklı olduğu belirtilmektedir. Bkz. Ersin Çamoğlu(Reha Poroy, Ünal Tekinalp), **Ortaklıklar Hukuku I**, Yeniden Yazılmış 13. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2014, s. 373.

işlem ve fiilin ticari işe vücut vereceğini düzenlemektedir. TTK m. 19/1 hükmünün ikinci cümlesi ise gerçek kişi olan tacirin, işlemi yaptığı anda bunun ticari işletmesiyle ilgili olmadığını diğer tarafa açıkça bildirdiği veya işin ticari sayılmasına durumun elverişli olmadığı takdirde borcun adi sayılacağını düzenleyerek gerçek kişi tacirler bakımından uygulama alanı bulacak bir ticari iş karinesi öngörmüştür. Tüzel kişi tacirlerin ise adi sahaları bulunmadığından, tüzel kişilerin her türlü işlem ve fiili ticari iş sayılır.¹⁶ Ayrıca TTK m. 19/2 uyarınca taraflardan yalnız biri için ticari nitelikte olan sözleşmeler, kanunda aksine hüküm olmadıkça, diğeri için de ticari sayılır. TİTRK uyarınca akdedilecek taşınır rehni sözleşmelerinin her iki tarafının da esnaf olabilme ihtimali ve tescilli taşınır rehninin TTK’de düzenlenen bir husus olmadığı göz önünde bulundurulduğunda, Kanun’un yalnızca başlığında geçen “ticari işlemler” terimi ile kastedilenin TTK m. 3 ve m. 19 hükümlerinde tanımlanan ticari işten farklı olduğu sonucuna ulaşmak kaçınılmaz olacaktır.¹⁷

Öğretide TİTRK kapsamında kurulabilecek taşınır rehinlerinin güvence oluşturduğu alacağın konusu ile ilgili farklı görüşler ileri sürülmektedir. Bu görüşlerden ilki, Kanun’un adında geçen “ticari işlemler” teriminden yola çıkarak TİTRK kapsamında taşınır rehni sözleşmelerinin ancak işletme faaliyeti ya da kazanç elde etmek amacıyla yürütülen her türlü mesleki işlemlerle ilgili olarak kurulabileceğini savunmaktadır.¹⁸ Bu görüş uyarınca rehin borçlusu olabileceği Kanun’da belirtilen kişilerin adi sahalarından kaynaklanan veya tüketici işlemi olarak nitelendirilebilecek borçlarına teminat oluşturmak için TİTRK kapsamında taşınır rehni sözleşmesi akdetmeleri mümkün değildir. Bu görüş benimsendiğinde akla ilk olarak rehin sözleşmesinin teminat altına aldığı borcun rehin borçlusunun adi alanından ya da

¹⁶ Sabih Arkan, 2018, s. 74; Hüseyin Ülgen (Mehmet Helvacı, Abuzer Kendigelen, Arslan Kaya, Füsun Nomer Ertan), **Ticari İşletme Hukuku**, 5. (Tıpkı) Bası, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2015, s. 65.

¹⁷ Zühtü Aytaç, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kapsamında Taraflar”, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu**, Ankara, Yetkin Hukuk Yayınları, 2018, s. 92; Hamamcıoğlu/ Karamanlioğlu, **a.g.m.**, s. 100.

¹⁸ Gökhan Antalya, Faruk Acar, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, 2. Baskı, İstanbul, Aristo Yayınevi, 2017, s. 12; Burcu Karakuş Erbaş, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni ve Rehin Alacaklısının Korunması**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018, s. 39; Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, **a.g.e.**, s. 549, dn. 479; Damla Gürpınar, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Teslime Bağlı Taşınır Rehni Kurallarından Ayrılan Yönleri”, **DEUHFD**, C. 19, S. 1, s. 124.

tüketici işlemi olarak nitelendirilebilecek bir borçtan kaynaklanmadığının nasıl anlaşılacağı sorusu gelmektedir. Öğretide TİTRK m. 4/6 (b) hükmü uyarınca borcun konusunun rehin sözleşmesinde gösterilmesinin zorunlu olması sebebiyle, Taşınır Rehni Sicili görevlilerinin bu konuda gerekli incelemeyi yapmalarının mümkün olduğu belirtilmiştir.¹⁹ Bu görüşü savunan yazarlarca rehin hukuku bakımından genel kuralın teslim dayalı taşınır rehni olduğu ve teslimsiz taşınır rehnini düzenleyen TİTRK'nin bu kurala istisna oluşturduğu hususu önemle vurgulanmaktadır. TİTRK'nin TMK'de düzenlenen teslimli taşınır rehnine ilişkin hükümleri yürürlükten kaldırmadığı göz önünde bulundurulduğunda, ihdas edilen teslimsiz taşınır rehni düzenlemesinin, genel kural olan teslimli taşınır rehni sisteminin özünü ortadan kaldırmayacak bir şekilde dar yorumlanması gerekmektedir.²⁰

Buna karşılık öğretide ileri sürülen diğer bir görüş uyarınca TİTRK m. 3 hükmünde rehin sözleşmesinin teminat oluşturduğu borcun konusuna hiç değinmeksizin sözleşme tarafları sayıldığından, artık borcun konusu bakımından ticari işlem ölçütünün uygulanması söz konusu olmamalıdır.²¹ Ticari işlem ölçütü yalnızca Kanun'un isminde geçmekte olup, rehin hakkının kurulması bakımından bir koşul olarak düzenlenmemiştir. Ticari işlem ölçütü yalnızca rehin sözleşmesinin tarafları ve rehne konu olabilecek varlıklar bakımından önem taşır. Dolayısıyla taraflardan birinin tüketici işlemi niteliğindeki borcu için dahi TİTRK kapsamında taşınır rehni kurulması mevcut düzenleme uyarınca mümkün olmalıdır. "Amaç ve Kapsam" başlıklı TİTRK m. 1/1 hükmü uyarınca Kanun'un amacı, teslimsiz taşınır

¹⁹ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 12; Rehin sözleşmesinde borcun konusunun hangi amaca yöneldiğini içerecek şekilde belirtilmesine gerek olmadığı, örneğin X Bankası ile Tacir A arasındaki kredinin hangi amaçla tahsis edildiğini belirtmeden yalnızca kredi ilişkisinin belirtilmesinin yeterli olduğu yönünde bkz. Süleyman Kandemir, **Ticaret Hukuku ve Eşya Hukuku Boyutuyla Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018, s. 49.

²⁰ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 1.

²¹ Bu yönde bkz. Aytaç, **a.g.m.**, s. 92; Başak Şit İmamoğlu, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Üzerine Bir İnceleme**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2017, s. 8; Arkan, **2018**, s. 50, dn. 2; Ali Bozer, Celal Göle, **Ticari İşletme Hukuku**, 5. Bası, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2018, s. 47-48; Ayrıca kanun koyucunun amacının ticari işlemler bakımından teslimsiz taşınır rehnini düzenlemek olduğunu belirtmekle birlikte, kanunda bu ölçüte ilişkin herhangi bir düzenleme olmaması nedeniyle bu yönde bkz. Rıza Ayhan, Hayrettin Çağlar, **Ticari İşletme Hukuku**, 11. Bası, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 162-164; Mehmet Helvacı (Hüseyin Ülgen, Arslan Kaya, Füsun Nomer Ertan), **Ticari İşletme Hukuku**, 6. Bası, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2019, s. 194-195. Burak Kara, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Sona Ermesi**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2018, s. 26-29.

rehninin güvence olarak kullanımının yaygınlaştırılması, bu rehne konu taşınırın kapsamının genişletilmesi, taşınır rehninde aleniyetin sağlanması ile rehlin paraya çevrilmesinde alternatif yolların sunulması suretiyle finansmana erişimi kolaylaştırmaktır. TİTRK m. 1/3 hükmü ise, Kanun'un herhangi bir ayırım yapmadan bir borca güvence teşkil etmek üzere kurulan ve konusunu TİTRK m. 5 hükmünde sayılan taşınır varlıkların oluşturduğu rehinli işlemlere uygulanacağını belirtmektedir. Ancak bu görüşü ileri sürenler tarafından da bu yorumun TMK uyarınca kurulan teslimli taşınır rehninin uygulama alanını oldukça daralttığı ve en kısa zamanda ticari işlem kavramını netleştirmek adına bir kanun değişikliği yapılması gerektiği belirtilmektedir.

Kanun yapma tekniği açısından TİTRK kapsamında ticari işlemlerden ne anlaşılması gerektiğinin Kanun'da hiçbir şekilde belirtilmemesinin Kanun'un bir eksikliği olduğu ve uygulamada sorunlara yol açabilecek nitelikte olduğu yönünde öğretide yapılan haklı eleştirilere katılmaktayız.²² TİTRK'nin bazı maddelerinde yürürlük tarihi olan 01.01.2017 tarihinden sonra değişiklikler yapılmıştır. Ancak "ticari işlem" kavramının sebep olduğu belirsizliğin bu değişiklik sürecinde giderilmemiş olması önemli bir eksikliklerdir.

TİTRK uyarınca kurulacak teslimsiz taşınır rehinlerinin adi veya tüketici işleminden kaynaklanan bir borca teminat oluşturmayacağı kanaatindeyiz. Bu görüşümüzü gerekçelendirmek gerekirse;

- 1) Mevcut düzenleme lafzi olarak yorumlandığında belki de *lege feranda* olarak nitelendirilebilecek bu görüşümüzün dayanağını doğrudan TİTRK'nin gerekçesi²³ oluşturmaktadır. Genel gerekçede KOBİ'lerin ekonomiye sağladığı katkılar zikredildikten sonra, KOBİ'lerin gelişimlerini ve faaliyetlerini olumsuz yönde etkileyen sorunların başında finansmana erişim güçlüğüne geldiği

²² Hukuk sistemimizde yerleşik bir kavramın yeni tarihli bir kanunda yerleşik anlamından farklı olarak ve tanımı yapılmadan kullanılmış olmasının doğru olmadığı yönünde bkz. Celal Göle, Gökhan Aydoğan, "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun Ticaret Hukuku Açısından Değerlendirilmesi", **BATİDER**, 2017, C. 33, S. 1, s. 12.

²³ TİTRK'nin amacının "*KOBİ'lerin finansmana erişiminin kolaylaştırılması, rekabet güçlerinin artırılması ve dolayısıyla ülkemiz ekonomisinin dengeli ve istikrarlı büyümesine katkı sağlanması...*" olduğu belirtilmiştir.

belirtilmiştir. KOBİ'ler ticari faaliyetleri için gerek duydukları finansmanı bankalardan temin ettikleri krediler aracılığıyla sağlamakta olup, bankalar tarafından talep edilen teminatların KOBİ'ler tarafından karşılanamaması önemli bir sorun teşkil etmektedir. Genel Gerekçeden kolaylıkla anlaşılabilceği üzere Kanun'un ihdas edilme amacı KOBİ'lerin ticari faaliyetleri kapsamında ihtiyaç duydukları finansmana erişmelerinin önündeki engelleri kaldırmaktır.

- 2) TİTRK'nin kısmen mehzazını oluşturan UNCITRAL Model Kanun düzenlemeleri uyarınca teminatlı işlemler bakımından yegâne bir model öngöröldüğünden, tüketici işlemlerinden doğan alacaklar da teslimsiz taşınır rehni ile güvence altına alınabilmektedir.²⁴ Herhangi bir suretle kredi sağlayan tüm taraflara alacakları için eşit koşullarda teminat elde etme imkânının sağlanması piyasada ciddi bir rekabete yol açacak ve bu rekabetin sonucunda kredi bedeli ve masraflarında borçlular lehine bir azalma söz konusu olacaktır. Buna karşılık TİTRK sisteminde rehin alacaklısı ve rehin veren olabilecek kimseler mesleki faaliyetlerine göre gruplandırılmıştır. Bu kimselerin adi veya tüketici işlemlerinden kaynaklanan borçları bakımından da alacaklılarının rehinden güvence olarak yararlanabileceği kabul edildiğinde, tüketici işlemleri bakımından bazı gruplar lehine neden böyle bir ayrıma gidildiği anlaşılmayacaktır. Kanaatimizce Model Kanun'un tüketicilerin ve tüketici işlemlerinin de teslimsiz taşınır rehninden yararlanmasına imkân tanıyan modelini aynen almayarak kanun koyucu bilinçli bir tercih yapmıştır. Bu nedenle her ne kadar TİTRK ve ikincil mevzuatta teminat altına alınan borcun konusuna ilişkin herhangi bir sınırlandırma bulunmasa da, kanun başlığının tayin ettiği sınırlar içerisinde yorum yapılmalıdır.

Rehnin temin ettiğı alacağın ticari işlemten doğan bir alacak olmaması halinde, TİTRK uyarınca tesis edilen rehin hakkı geçersiz olacaktır. TİTRK m. 4/6/(b) hükmünde borcun konusunun rehin sözleşmesinde yer alması bir zorunluluk olarak düzenlenmiştir. Rehin hakkının geçerli bir şekilde tesis edilmesi için rehin

²⁴ Erişim için bkz. https://www.uncitral.org/pdf/english/texts/security-ig/e/09-82670_Ebook-Guide_09-04-10English.pdf, s. 34. (Son erişim tarihi: 28.03.2019)

sözleşmesinde rehnin temin ettiği alacağın ticari işlem niteliğini ortaya koyacak şekilde detaylı olarak belirtilmesinin gerekip gerekmediği tartışılabilir. Kanaatimizce, borcun konusunun, örneğin “işletmeye hammadde sağlamak amacıyla çekilen banka kredisi” şeklinde detaylı olarak gösterilmesini aramak ve bu şekilde düzenlenmeyen rehin sözleşmelerini geçersizlik yaptırımına tabi tutmak, her durum bakımından kabul edilebilir, uygun bir çözüm oluşturmaz. TİTRK m. 4/6/(b) hükmünün bir düzen hükmü (*lex minus quam perfecta*) olduğu kabul edilmelidir. Zira TİTRK m. 4/6/(b) hükmünün öngördüğü amaca yalnızca ilgili hükme ters düşen sözleşme maddelerinin geçersiz sayılmasıyla ulaşılabileceği söylenemez.²⁵ Bu kapsamda borcun konusunun detaylı olarak gösterilmediği rehin sözleşmelerinin aksi ispat edilinceye kadar geçerli kabul edilmesi daha makul ve uygun bir yaklaşım olacaktır.

2. Güvence Altına Alınan Alacağın Kaynağı Bakımından

6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu (“TBK”) uyarınca yapılan tasnife göre borç ilişkilerinin kaynakları sözleşme, haksız fiil veya sebepsiz zenginleşmedir.²⁶ Öğretide, TİTRK m. 1/3 hükmünde Kanun’un borcun kaynakları arasında ayırım yapılmaksızın bir borca güvence etmek üzere kurulan ve konusu TİTRK m. 5 hükmünde sayılan taşınırlara uygulanacağı düzenlenmiş olduğundan, rehin

²⁵ Kanunlarda öngörülen yasaklayıcı hükümler tam kanunlar, sınırlı ölçüde tam olmayan kanunlar ve tam olmayan kanunlar şeklinde üçlü bir ayrıma tabi tutulmaktadır. Tam kanunlara aykırı sözleşme hükümleri, ilgili hükmün geçersizliğine yol açarken, sınırlı ölçüde tam olmayan kanunlar ve tam olmayan kanunlara aykırı sözleşme hükümleri, ilgili sözleşme hükmünün geçersizliğine yol açmaz. Kanun lafzına aykırı sözleşme maddesi geçerliliğini korumakla birlikte genellikle cezai veya idari nitelikte bir yaptırımla karşı karşıya kalır. Kanunda öngörülen bir hükmün tam kanun hükmü mü yoksa düzen hükmü mü olduğunun nasıl anlaşılacağı, ilgili hükmün ihdas edilme amacının yalnızca taraflar arasında kararlaştırılan işlemin geçersiz sayılması ile sağlanıp sağlanamayacağına göre belirlenir. Bu kapsamda bir işlemin nerede ve nasıl yapılacağına ya da bazı bilgiler verilmeksizin yapılamayacağına yönelik olan ve sözleşmenin doğrudan içeriğiyle ilgili olmaksızın kurulmasına eşlik eden hal ve şartlara yönelik kanun hükümleri düzen hükmü olarak kabul edilir. Bkz. Necip Kocayusufpaşaoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Bölüm Birinci Cilt Borçlar Hukukuna Giriş Hukuki İşlem Sözleşme**, Yenilenmiş Genişletilmiş Tamamlanmış 4. Bs’dan 7. Tıpkı Bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 2017, s. 539-541; Fahri Erdem Kaşak, **Sözleşme Özgürlüğünün Sınırı Olarak Kanunun Emredici Hükümlerine Aykırılık**, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2019, s. 341.

²⁶ Borç ilişkilerinin kaynakları hakkında birçoğu yerine bkz. Fikret Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 23. Bası, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s. 115-117. Yazara göre Türk Borçlar Kanunu’nda borç ilişkilerinin kaynaklarına yönelik olarak yapılan tasnif yerinde olmayıp, bu tasnif culpa in contrahendo, vekaletsiz iş görmeden doğan borçlar, nafaka ilişkisinden doğan borçlar, kat mülkiyetinde maliklerin ortak giderlere katılma ilişkisinden doğan borçları dışlamaktadır. Bu nedenle borç ilişkilerinin kaynakları hukuki işlemde doğan borç ilişkileri ve doğrudan kanundan doğan borç ilişkileri şeklinde ikili bir ayrıma tabi tutulmalıdır.

sözleşmesinin teminat oluşturduğu borçların kaynağı hakkında farklı görüşler ileri sürülmüştür. İleri sürülen görüşlerden ilki, TTK’de tanımlanan ticari iş kavramının bir ticari işletmeyi ilgilendiren işlem ve fiilleri ve TTK’de düzenlenen tüm hususları da kapsadığını belirterek, TİTRK uyarınca yalnızca sözleşmeden doğan borçlar için teminat oluşturmak amacıyla rehin kurulabileceği görüşünü yerinde bulmamaktadır.²⁷ Rehin borçlusunun mesleki ve gelir elde etmek amacıyla yürüttüğü her türlü işle ilgili olan borçlar teslimsiz taşınır rehnine konu olabilmelidir. Bu kapsamda borcun haksız fiilden veya kanuni bir yükümlülüğten kaynaklanıyor olması önem arz etmez. Kaynağından bağımsız olarak her türlü borç için rehin hakkı tesis edilebileceğine göre, haksız fiilden veya sebepsiz zenginleşmeden kaynaklanan borçların TMK kapsamında rehnedilebilmeleri mümkün iken, teslimsiz taşınır rehninin güvence olarak yaygınlaşmasını amaçlayan TİTRK uyarınca da rehnedilebilmeleri mümkün olmalıdır.

Buna karşılık öğretide Kanun’un Genel Gerekçesinde belirtilen ihdas edilme amacı olan teslimsiz taşınır rehninin işletmelerin ve ticari faaliyetlerin yürütülmesinde ihtiyaç duyulan finansman ihtiyacını karşılama gerekçe gösterilerek TİTRK uyarınca yalnızca hukuki işlemlerden doğan borçlar için rehin kurulması gerektiği görüşü ileri sürülmektedir.²⁸ Haksız fiil veya sebepsiz zenginleşmeden doğan borçlar için TMK uyarınca taşınır rehni kurularak mevcut sistemin devam ettirilmesi Kanun’un ihdas edilme amacına en uygun yorumdur. TİTRK kapsamında rehin kurulması, rehin borçlusunun kredi kullanması veya tüketim ödöncü sözleşmesi uyarınca borç altına girdiği hallerde söz konusu olmalıdır.²⁹

Kanaatimizce, kanunun sözü ve özüyle değindiği bütün konularda uygulanacağını öngören TMK m. 1 hükmü uyarınca TİTRK’nin isminde geçen “ticari işlem” kavramına bağlı kalınarak yorum yapılmalıdır. Bu kapsamda TİTRK m.1/3 uyarınca rehlin temin edeceği borç bakımından bir ayırım yapılmamış olması da bu sonucu değiştirmemelidir. Zira Kanun’un başlığı, uygulanma alanı bakımından

²⁷ Bu görüş için bkz. Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 11; Aytaç, **a.g.m.**, s. 93.

²⁸ Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 38

²⁹ Bu görüş için bkz. Reha Poroy, Hamdi Yasaman, **Ticari İşletme Hukuku**, 17. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2018, s. 49-50.

bir sınırlama öngörmektedir. Bu bağlamda TİTRK uyarınca rehinle temin edilecek alacakların ancak bir hukuki işlemten doğan alacaklar olduğu kabul edilmelidir. Hukuki işlemler, hukuk düzeninin fiile, failin arzusuna uygun olarak sonuç bağladığı fiilleri ifade etmektedir.³⁰

B. Rehin Sözleşmesinin Tarafları

1. Rehin Sözleşmesinin Tarafları

TİTRK m. 3 hükmü uyarınca rehin sözleşmesi i. Kredi kuruluşları ile tacir, esnaf, çiftçi, üretici örgütü, serbest meslek erbabı gerçek ve tüzel kişiler arasında ve ii. Tacir ve/veya esnaf arasında yapılabilir. Bu maddeden kimlerin rehin alacaklısı ve rehin borçlusu olabileceği anlaşılmamaktadır. Uygulama Yönetmeliği m. 10 hükmü ise rehin sözleşmesine taraf olabilecek kimseleri sıfatlarını da belirtmek suretiyle saymaktadır.³¹

Yönetmelik m. 10/3(a) uyarınca rehin alanın bir kredi kuruluşu olduğu hallerde, rehin verenin ancak bir tacir, esnaf, çiftçi, üretici örgütü veya serbest meslek erbabı olabileceği düzenlendikten sonra, takip eden bentlerde rehin alacaklısının bir tacir olduğu hallerde rehin borçlusunun bir tacir veya esnaf olabileceği, rehin alacaklısının bir esnaf olduğu hallerde ise rehin borçlusunun yine bir tacir veya esnaf olabileceği belirtilmiştir.

TİTRK m. 2/1/(e) hükmünde yapılan tanım uyarınca kredi kuruluşları³² 19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu uyarınca faaliyet gösteren

³⁰ Kemal Oğuzman, Nami Barlas, **Medeni Hukuk Giriş Kaynaklar Temel Kavramlar**, 23. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2017, s. 175.

³¹ Uygulama Yönetmeliği'nin bu hükmünün TİTRK hükümlerinde öngörülmeyen bir sınırlama öngörmesi nedeniyle normlar hiyerarşisine aykırılık oluşturduğu ve bu nedenle yalnızca TİTRK hükümlerinin göz önünde bulundurulması görüşü öğretilmektedir. Bu görüş uyarınca tacir veya esnaf sıfatını haiz olmadıkları müddetçe rehin alacaklısı olarak sözleşme akdedemeyecek serbest meslek erbabı, çiftçi ve üretici örgütü de rehin alacaklısı olarak kabul edilebilecektir. Ancak Uygulama Yönetmeliği'nin ilgili hükmünün normlar hiyerarşisine aykırılık teşkil ettiği ile ilgili haklı tespiti katılmakla beraber kanaatimizce amaçsal yorum gereği bu görüşün TİTRK sistemi ve ilgili mevzuat çerçevesinde kabulü mümkün olmayacaktır. Bu dipnotta belirtilen görüş için bkz. Göle, Aydoğan, **a.g.m.**, s. 13.

³² BankK kapsamında tanımlanan ve uygulamada yerleşmiş olan kredi kuruluşları teriminin, Bankacılık Kanunu'nda yapılan tanımdan farklı anlamda kullanılmasının yerinde olmadığı ve "kredi

bankalar³³ ve finansal kuruluşlar³⁴, 21/11/2012 tarihli ve 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu uyarınca faaliyet gösteren finansal kuruluşlar³⁵ ile kredi ve kefalet sağlayan kamu veya özel kurum ve kuruluşlarıdır.

Mülga TİRK'in yürürlükte kaldığı dönemde FKFFŞK uyarınca faaliyet gösteren finansal kuruluşlardan faktoring ve finansman şirketlerinin rehin alan sıfatıyla ticari işletme rehni sözleşmelerinde taraf olarak bulunup bulunamayacağı meselesi tartışmalıydı.³⁶ Zira “Ticari İşletme Rehninde Taraflar” başlıklı TİRK m. 2 uyarınca ticari işletme rehni sözleşmesinin, tüzel kişiliği haiz ve sermaye şirketi olarak kurulmuş kredi müesseseleri, kredili satış yapan gerçek ve tüzel kişiliği haiz müesseseler ve kooperatifler ile ticarî işletmenin maliki bulunan gerçek ve tüzel kişiler arasında yapılacağı düzenlenmiştir. Tanımdan yola çıkılarak kredi müesseseleri kavramı içine bankaların girdiğinden yana herhangi bir tartışma bulunmuyorsa da, kredi kavramının geniş yorumlanması suretiyle faktoring ve finansman şirketlerinin de bir kredi müessesesi olarak değerlendirilerek TİRK

sağlayan kurumlar” gibi bir ifadenin kullanılmasının daha doğru olacağı yönünde haklı eleştiri için bkz. Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 12, dn. 22.

³³ BankK m. 3 hükmünde yapılan tanım uyarınca bankalar, mevduat bankaları, katılım bankaları ve yatırım ve kalkınma bankalarını ifade etmektedir. Bankacılık Kanunu’nda yer alan kredi kuruluşları tanımında kalkınma ve yatırım bankaları dışlanmıştır. Bankacılık Kanunu uyarınca yatırım ve kalkınma bankaları mevduat veya katılım fonu kabul etme dışında, kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren ve/veya özel kanunlarla kendilerine verilen görevleri yerine getiren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye’deki şubelerini ifade etmektedir. Bir an için TİTRK’de kullanılan kredi kuruluşu terimi kapsamına yatırım ve kalkınma bankalarının, BankK’da kredi kuruluşu olarak sayılmadığı gerekçesiyle girmediği ileri sürülse dahi, BankK’da tanımlanan finansal kuruluşlar ve her halükarda TİTRK m. 2/1/(e) hükmünde geçen kredi ve kefalet sağlayan kamu veya özel kurum ve kuruluşları yatırım ve kalkınma bankalarını da kapsadığından, yatırım ve kalkınma bankalarının da TİTRK kapsamında rehin sözleşmesine rehin alan sıfatıyla taraf olabileceklerdir. Bu yönde bkz. Emin Çamurcu, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesinin Tarafları”, **GÜHFD**, C. XXI, Y. 2017, s. 205-206.

³⁴ BankK “Tanımlar ve Kısaltmalar” başlıklı m. 3 hükmü uyarınca finansal kuruluşlar “kredi kuruluşları dışında kalan ve sigortacılık, bireysel emeklilik veya sermaye piyasası faaliyetlerinde bulunmak veya bu Kanun’da yer alan faaliyet konularından en az birini yürütmek üzere kurulan kuruluşlar ile kalkınma ve yatırım bankaları ve finansal holding şirketleri” şeklinde tanımlanmıştır.

³⁵ 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu (“FKFFŞK”) uyarınca faaliyet gösteren finansal kuruluşlar olan finansal kiralama, faktoring ve finansman şirketlerinin TİTRK uyarınca rehin alacaklısı sıfatıyla rehin sözleşmesi akdetmesi mümkündür.

³⁶ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 20. Faktoring ve finansman şirketlerinin TİRK uyarınca tesis edilen ticari işletme rehinlerine rehin alan olarak taraf olabileceği yönünde bkz. Kendigelen (Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan), **a.g.e.**, s. 230; Ercüment Erdem, “Ticari İşletme Rehninde Güncel Sorunlar”, **Bankacılar Dergisi**, S. 76, Y. 2011, s. 45.

kapsamında rehin alıp alamayacakları hususu tartışmalı idi. TİTRK ile birlikte bu tartışmalara son verilmiş ve öğretideki baskın görüş doğrultusunda faktoring ve finansman şirketlerinin de rehin alacaklısı sıfatıyla teslimsiz taşınır rehni tesis edebilecekleri açıkça düzenlenmiştir.

Kredi ve kefalet sağlayan kamu veya özel kurum ve kuruluşların tanımına TİTRK’de yer verilmemiştir. Uygulama Yönetmeliği m.4/1(h) hükmünde kredi ve kefalet sağlayan kamu veya özel kurum ve kuruluşların, özel kanunları uyarınca kredi ve kefalet sağlayan kamu kurum veya kuruluşları ile özel hukuk kişilerini ifade ettiği düzenlenmiştir.³⁷ Özel kanunları uyarınca kredi ve kefalet sağlayan kamu kurum ve kuruluşlarına Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Bakanlığı (“KOSGEB”), Kredi Garanti Fonu (“KGF”), Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (“TÜBİTAK”), Türkiye Varlık Fonu Yönetimi Anonim Şirketi örnek olarak gösterilebilir.³⁸ Özel hukuk kişilerine ise 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu uyarınca faaliyet gösteren kredi ve kefalet sağlamaya yetkili olan kredi kooperatifleri örnek olarak gösterilebilir.³⁹

TİTRK m. 3 ve Uygulama Yönetmeliği m. 10 hükümleri uyarınca tacir, rehin alan olarak bir kredi kuruluşunun bulunduğu rehin sözleşmelerine rehin veren olarak taraf olabileceği gibi, bir tacir veya esnaf ile akdedilecek rehin sözleşmelerinde de hem rehin alan hem de rehin veren olarak taraf olabilir. TİTRK ile mülga TİRK karşılaştırıldığında, akdedilecek rehin sözleşmesinin rehin alan tarafında TİTRK uyarınca yalnızca güvenilir ve itibarlı bir kredi kuruluşunun bulunma zorunluluğunun olmaması ve tacir/esnafın da rehin alan sıfatıyla rehin sözleşmesi akdedebilecek

³⁷ Bu tanımın oldukça geniş olduğu ve kapsadığı kurumlar bakımından sınırlayıcı bir düzenleme yapılmamış olmasının pek çok tartışmaya sebep olacağı yönünde bkz. Aytaç, **a.g.m.**, s. 100; Kredi ve kefalet sağlayan özel hukuk kişileri bakımından tüzel kişiliğe sahip olma şartı getirilmemesinin yerinde olmadığı da eleştirilmektedir. Bu eleştiri için bkz. Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 14.

³⁸ Örnekler için bkz. Aytaç, **a.g.m.**, s. 101-102; Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 14; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 57; Kandemir, **a.g.e.**, s. 34; Helvacı(Ülgen, Kaya, Nomer Ertan), **a.g.e.**, s. 198.

³⁹ TİRK uyarınca her türlü kooperatif lehine ticari işletme rehni tesis edilebileceği açıkça düzenlenmiştir. Ancak TİTRK kapsamında kredi kuruluşu olarak yalnızca kredi kooperatifleri kabul edileceğinden, kredi kooperatiflerinin rehin alan olarak taraf olduğu sözleşmelerde karşı taraf bir tacir, esnaf, çiftçi, serbest meslek erbabı veya üretici örgütü olabilecektir. TTK m. 124 hükmü uyarınca ticaret şirketleri arasında kooperatifler de sayılmış olduğundan, kooperatifler tacir sıfatına sahiptir. Dolayısıyla kredi kooperatifleri dışında kalan kooperatifler de karşı tarafının bir tacir veya esnaf olması kaydıyla TİTRK kapsamında rehin sözleşmesi akdedebilecektir. Çamurcu, **a.g.m.**, s. 208.

olması hususunun iki kanun arasındaki en temel farklardan olduğu kolaylıkla söylenebilecektir. TİTRK m. 2/1(ğ) uyarınca tacir kavramı, TTK anlamında tacir kabul edilen kişi olarak tanımlanmıştır.⁴⁰

TİTRK m. 4/6/(a)/1⁴¹ ve Uygulama Yönetmeliği m. 9/1/(a)/1 ve m. 9/1/(b)/1 hükümleri incelendiğinde, TİTRK uyarınca akdedilecek rehin sözleşmelerinde tacirlerin ticari işletmelerinin ticaret siciline tescil edilmiş olmalarının zorunlu olduğu sonucuna ulaşılabacaktır.⁴² Zira ilgili hükümler uyarınca rehin sözleşmesinin tarafının tacir olması halinde, rehin sözleşmesinde tacirin ticaret unvanı, MERSİS numarası, adresi ile varsa temsil ve ilzama yetkili temsilcisinin adı, soyadı, kimlik numarası ve imzasının belirtilmesi zorunludur. Ayrıca TİTRK m. 5/2 hükmünde ticari işletme üzerinde rehin tesis edilmesi halinde, rehnin ticaret siciline bildirileceğinin düzenlenmiş olması da bu görüşü destekler niteliktedir. Buna karşılık öğretide her nasılsa ticaret siciline tescil edilmeyen bir ticari işletme bakımından tacirin TİTRK kapsamında rehin sözleşmesi akdetmiş olması olasılığında, rehin sözleşmesinin geçersizlik yaptırımına tabi tutulmaması gerektiği, zira MERSİS numarasının rehin sözleşmesinde yer almasının, bir düzen hükmü olup, maddi hukuk anlamında bir etkiye sahip olmadığı görüşü de ileri sürülmektedir.⁴³ Bu tespit gerçek kişi tacirler bakımından hüküm ifade eder. Zira tüzel kişi tacirler⁴⁴ bakımından tacir

⁴⁰ TTK anlamında tacir kavramı gerçek kişi tacir ve tüzel kişi tacirler şeklinde ikili bir ayırımı incelenmektedir. TTK uyarınca tacir kabul edilen kişilerin TİTRK uyarınca akdedilen rehin sözleşmelerine taraf olabilmeleri bakımından bkz. Helvacı(Ülgen, Kaya, Nomer Ertan), **a.g.e.**, s. 199-203.

⁴¹ TİTRK m. 4/6/(a)/1 hükmünde rehin sözleşmesinin tarafının bir ticari işletme olduğu hallerde, rehin sözleşmesinde ticaret unvanı, MERSİS numarası, temsil ve ilzama yetkili temsilcinin adı, soyadı ve imzasının yer almasının zorunlu olduğu belirtilmiştir. Uygulama Yönetmeliği m. 9/1/(a)/1 hükmünde ise, rehin sözleşmesinde bulunması zorunlu olan unsurlar sözleşmenin tarafının tacir olması hali göz önünde bulundurularak sayılmıştır. Ticari işletme tüzel kişi olmadığından bir sözleşmenin tarafı olması mümkün değildir. Bu nedenle maddede geçen ticari işletme ifadesinin tacir olarak anlaşılması ve TİTRK ile Uygulama Yönetmeliği arasındaki uyumsuzluğun giderilmesi gerekmektedir. Bu yönde bkz. Ayhan, Çağlar, **a.g.e.**, s. 175, dn. 284.

⁴² Çamurcu, **a.g.m.**, s. 21; Aytaç, **a.g.m.**, s. 97; Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 14; Bozer, Göle, **a.g.e.**, s. 51; Helvacı(Ülgen, Kaya, Nomer Ertan), **a.g.e.**, s. 199-201.

⁴³ Mehmet Serkan Ergüne, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Kuruluşu”, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu**, Ankara, Yetkin Hukuk Yayınları, 2018, s. 121.

⁴⁴ Tüzel kişi tacirler TTK m. 124 hükmünde sayılan ticaret şirketlerinden ibarettir. Ticaret şirketlerinden kollektif ve komandit şirket yalnızca bir ticari işletme işletmek amacıyla kurulabiliyorken; anonim, limited şirketler ve kooperatifin bir ticari işletme işletmek zorunluluğu bulunmamaktadır. Bu nedenle kollektif ve komandit şirketler tarafından TİTRK uyarınca ticari işletme

sıfatının kazanılması için ticaret siciline tescil yapılması bir zorunluluk olsa da, gerçek kişiler bakımından ticaret siciline tescil yapılmaksızın da tacir sıfatı kazanılabilir.

TİTRK m.3/1(a) uyarınca esnaf bir kredi kuruluşunun rehin alan olarak yer aldığı bir rehin sözleşmesinde rehin veren olarak taraf olabileceği gibi, bir tacir veya esnafı akdedilecek bir rehin sözleşmesinde TİTRK m.3/1(b) uyarınca rehin alan veya rehin veren olarak da taraf olabilir. TİTRK m. 2/1(c) uyarınca esnafın 7/6/2005 tarihli ve 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanunu'na ("ESMKK")⁴⁵ göre faaliyet gösteren esnaf ve sanatkarı ifade ettiği düzenlenmiştir. Kanaatimizce gerek TTK ve ESMKK'de yapılan esnaf tanımlarında uyumsuzlukların bulunması, gerekse TTK m. 11'de belirtilen esnaf işletmesi ve ticari işletme arasındaki sınırı belirlemeye yönelik Cumhurbaşkanlığı kararının yayımlanmasıyla iki düzenleme arasındaki uyumsuzluğun daha büyük olması tehlikesi nedeniyle, TİTRK m.2/1(c)'de yapılan esnaf tanımında esas alınan düzenlemenin TTK m. 15 hükmü olarak belirtilmesi daha isabetli olurdu.

Öğretide TİTRK kapsamında akdedilen rehin sözleşmelerine esnafın taraf olabilmesi için esnaf işletmesinin esnaf ve sanatkarlar siciline tescil edilmiş olmasının gerekip gerekmediği konusu tartışmalıdır. Rehin sözleşmesinin tarafının bir tacir olması halinde sözleşmede bulunması zorunlu olan unsurlar arasında MERSİS numarasını da sayarak tacirler bakımından dolaylı olarak ticaret siciline tescil edilmiş olma şartını arayan bir hükme esnafı bakımından TİTRK'de yer verilmemiştir.⁴⁶ TİTRK m.4/6/(a)/2 hükmü rehin sözleşmesinin tarafının bir gerçek kişi veya esnaf olması halinde, rehin sözleşmesinde Türkiye Cumhuriyeti kimlik

rehni tesis etmeleri için ticari işletme işletiyor olma şartının aranmasına gerek yoktur. Ancak anonim şirket, limited şirketler ve kooperatiflerin TİTRK kapsamında ticari işletme rehni tesis edebilmeleri için bir ticari işletme işletiyor olmaları gerekecektir.

⁴⁵ Öğretide TTK ve ESMKK'da yapılan tanımlar arasında uyumsuzluklar bulunduğu, ESMKK'nın ihdas edilme amacının esnaf ve sanatkar odalarına üye olacak kişileri ve esnaf ve sanatkarlar siciline tescil edilecek hususları belirleme olduğu ileri sürülerek ticari işletme-esnaf ayrımından doğrudan uygulanacak bir düzenleme olarak kabul edilmemesi; ancak tamamlayıcı bir düzenleme olarak uygulanması gerektiği görüşü ileri sürülmüştür. Ertan Demirkapı, "Ticari İşletmenin Tespiti Açısından Esnaf İşletmesi Kavramının Değerlendirilmesi", **GÜHFD**, C. XVII, S:1-2, 2013, s. s. 414.

⁴⁶ Mülga TİTRK m.1 uyarınca yalnızca esnaf ve sanatkar siciline kayıtlı bir işletme üzerinde rehin tesis edilebilmekteydi.

numarası, adı soyadı ve imzasının bulunmasını zorunlu unsur olarak aramakta, herhangi bir sicil kaydının mevcudiyetini aramamaktadır. TİTRK m. 5/2 hükmü ise ticari işletme ve esnaf işletmesi rehinlerinin ticaret veya esnaf siciline bildirileceğini düzenlemektedir. Esnaf siciline tescil, esnaf sıfatının kazanılması açısından zorunlu bir unsur değildir.⁴⁷ Öğretide konu ile ilgili ileri sürülen görüşlere değinmek gerekirse, bazı yazarlar TİTRK m. 5/2 hükmünde düzenlenen ticari işletme ve esnaf işletmesi rehinlerinin ticaret veya esnaf siciline bildirileceği kuralı nedeniyle esnaf işletmelerinin de TİTRK uyarınca rehne konu olabilmeleri için sicile tescil edilmiş olmalarının gerekeceğini ve ticari işletme ile esnaf işletmesi arasında herhangi bir ayırım yapmanın bir gerekçesi bulunmadığını belirtmektedirler.⁴⁸ İkinci görüş ise, TİTRK hükümlerinin lafzi yorumlanmasına istinaden esnafın rehin sözleşmesine taraf olabilmesi için sicile tescilinin gerekmediğini ileri sürmektedir.⁴⁹ Üçüncü görüş ise, esnafın taraf olduğu rehin sözleşmelerine konu olan rehinli varlık bakımından meseleye yaklaşmaktadır.⁵⁰ Bu görüş uyarınca esnaf işletmesi üzerinde rehin tesis edilmesi halinde, esnaf siciline bildirim yapılacağı öngörüldüğünden, ancak Esnaf ve Sanatkarlar Siciline kayıtlı olan esnafların TİTRK kapsamında esnaf işletmesi üzerinde rehin tesis edebileceği, münferit taşınır varlıklar üzerinde tesis edilen rehinler bakımından ise böyle bir koşul öngörülmediğini ifade etmektedir. Kanaatimizce son görüş isabetlidir.

⁴⁷ ESMKK m. 68/1 uyarınca esnaf ve sanatkârların çalışmaya başladıkları tarihten itibaren 30 gün içinde durumlarına bağlı bulundukları sicile tescil ve Sicil Gazetesinde ilan ettirmekle yükümlü oldukları; aksi halde birlik tarafından ruhsat vermekle yetkili kurum ve kuruluşlara yapılacak bildirim üzerine, ilgili kurum ve kuruluşlarca sicil kaydı yapılmaya kadar esnafın faaliyetlerinin durdurulacağı öngörülmüştür. ESMKK m. 68 hükmü gerekçe gösterilerek, teslimsiz taşınır rehininin uygulanabilmesi açısından faaliyetine devam edebilecek bir işletmenin varlığının esas olması sebebiyle esnafların TİTRK uyarınca akdedilecek rehin sözleşmelerine taraf olabilmeleri bakımından esnaf ve sanatkarlar siciline tescil edilmiş olmaları gerektiği yönünde bkz. Çamurcu, **a.g.m.**, s. 220-221.

⁴⁸ Aytaç, **a.g.m.**, s. 98.

⁴⁹ Bozer, Göle, **a.g.e.**, s. 51; Ayhan, Çağlar, **a.g.e.**, s. 168, dn. 271; Ayrıca Arkan da eserinin 2017 baskısında esnaflar için esnaf ve sanatkar siciline tescil edilmiş olmanın gerekli olmadığından bahsetmiş; ancak bu görüşüne eserinin 2018 baskısında yer vermemiştir. Bkz. Sabih Arkan, **Ticari İşletme Hukuku**, 23. Bası, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2017, s. 51.

⁵⁰ Helvacı (Ülgen, Kaya, Nomer Ertan), **a.g.e.**, s. 204.

TİTRK kapsamında rehin alanın bir kredi kuruluşu olduğu hallerde, tacir ve esnafın yanı sıra, serbest meslek erbabı⁵¹, çiftçi⁵³ ve üretici örgütleri⁵⁴ de rehin veren olarak rehin sözleşmesi akdedebilir. Çiftçiler bakımından TİTRK m. 4/6/(a)/3 hükmü uyarınca çiftçi kayıt sistemi numarasının sözleşmede yer alması gerektiği belirtildiğinden, dolaylı olarak yalnızca çiftçi kayıt sistemine kayıtlı olan çiftçilerin TİTRK uyarınca rehin sözleşmesi akdedebileceğine ilişkin bir sınırlama getirildiği söylenebilir.⁵⁵ Aynı şekilde üretici örgütleri bakımından TİTRK m. 4/6/(a)/4 hükmünde üretici örgütü belge numarasının sözleşmede yer alması gerektiğinden, üretici örgütü belgesine sahip olmayan üretici örgütlerinin TİTRK uyarınca rehin sözleşmesi akdedemeyeceği söylenebilecektir.

TİTRK m. 5/9 hükmünde üçüncü kişilerin bu kanun kapsamında borçlu lehine teslimsiz taşınır rehni tesis edebileceği düzenlenmiştir. Rehlin verenin, üçüncü bir kişinin borcu için ticari işletmesi üzerinde rehin tesis edip etmeyeceği meselesi, bu konuya ilişkin herhangi bir hüküm içermeyen mülga TİRK döneminde öğretide tartışılmıştır. Öğretide hakim görüş tarafından üçüncü kişinin borcu için rehin verenin ticari işletmesi/esnaf işletmesi üzerinde rehin tesis edebileceği görüşü benimsenmiştir.⁵⁶ Buna karşılık azınlık görüş ise, teslimsiz taşınır rehni sisteminin,

⁵¹ Gelir Vergisi Kanunu m. 65/2 ve 66/1 hükümleri uyarınca serbest meslek faaliyeti, sermayeden ziyade şahsi mesaiye, ilmi veya mesleki bilgiye veya ihtisasa dayanan ve ticari mahiyette olmayan işlerin işverene tabi olmaksızın şahsi sorumluluk altında kendi nam ve hesabına sürekli olarak yapılmasıdır.

⁵² Vergi hukukunun konusunu oluşturan serbest meslek faaliyeti ve serbest meslek erbabı kavramlarının özel hukuka ilişkin mevzuatta yer alması eleştirilmiştir. Zira Vergi hukuku mevzuatı sık sık ve farklı gerekçelerle değiştirilmekte ve serbest meslek erbabı kavramını sınırları belirsiz hale gelmektedir. Bkz. Aytaç, **a.g.m.**, s. 110; Ayrıca herhangi bir gerekçe belirtmeksizin vergi hukukunun konusunu oluşturan bir kavramın özel hukuk mevzuatında da kullanılmasının çözümü güç sorunlar doğurabileceği yönünde bkz. Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 17.

⁵³ TİTRK m. 2/1(b) hükmünde çiftçinin, 18/4/2006 tarihli ve 5488 sayılı Tarım Kanunu'na göre faaliyet gösteren çiftçiyi ifade ettiği düzenlenmiş olduğundan, Tarım Kanunu'nda yer alan çiftçi tanımı uyarınca mal sahibi, kiracı, yarıcı veya ortakçı olarak devamlı veya en az bir üretim dönemi veya yetiştirme devresi tarımsal üretim yapan gerçek ve tüzel kişiler TİTRK çerçevesinde akdedilecek rehin sözleşmelerinde rehin veren sıfatıyla taraf olabilirler.

⁵⁴ TİTRK m. 2/1/(l) bendinde üretici örgütünün, üretici ve yetiştiricilerin ilgili kanunlara dayanarak kurdukları tarımsal amaçlı kooperatif ve birlikleri ifade ettiği düzenlenmiştir.

⁵⁵ Helvacı (Ülgen, Kaya, Nomer Ertan), **a.g.e.**, s. 204.

⁵⁶ Bu durumun ticaret hayatında dayanışmayı sağlaması ve kredi kuruluşları bakımından da alacağın hem aynı hem de şahsi teminatla güvence altına alınması sebebiyle daha tercih edilebilir olması yönünde bkz. Şaban Kayıhan, **Ticari İşletme Rehni**, İstanbul, Kazancı Kitap Ticaret A.Ş., 1996, s. 24; Erhan Türker, **Ticari İşletme Rehni**, Eskişehir, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi

teslimli taşınır rehnine göre istisna olması ve TİTRK'in *ratio legis*'ine uygun yorumun rehin verenin yalnızca kendi borcu için rehin tesis etmesini gerektirmesi sebebiyle, üçüncü kişinin borcu için rehin tesis edilemeyeceğini ileri sürmektedir.⁵⁷

TİTRK m. 5/9 hükmünde borçlu sıfatının TİTRK m. 3 hükmünde rehin veren olabileceği belirtilen kimselerden biri olmasının zorunlu olup olmadığı hakkında açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Buna karşılık Uygulama Yönetmeliği m. 10/5 hükmü, herhangi bir kimsenin ikinci fıkrada sayılan kişiler lehine on birinci maddede sayılan taşınırlarından birini veya birkaçını rehin olarak gösterebileceğini düzenlemektedir. Uygulama Yönetmeliği'nin "Tanımlar" başlıklı dördüncü maddesinin 1 bendinde lehine rehin verilenin, üçüncü kişi tarafından bir borca güvence teşkil etmek amacıyla lehine taşınır varlığın rehin gösterildiği borçluyu ifade ettiği öngörülmüştür. Dolayısıyla, Uygulama Yönetmeliği'nin ilgili hükmü göz önünde bulundurulduğunda, yalnızca tacir, esnaf, çiftçi, üretici örgütü veya serbest meslek erbabı bir kimsenin ticari işleminden doğan borcu için TİTRK uyarınca rehin tesis edilebilecektir.⁵⁸

2. Taraf Değişiklikleri

Rehin hakkının TİTRK'de öngörülen şekilde taraflar arasında geçerli olarak tesis edilmesinden sonra, rehin sözleşmesinin tarafları arasında alacağın devri, rehinli varlığın devri veya miras, birleşme, bölünme ve tür değiştirme gibi külli halefiyet halleri nedeniyle değişiklikler olabilir.⁵⁹

a. Alacağın Devri

Yayımları, 1981, s. 79; Ali Erten, **Bankacılık Uygulamasında Ticari İşletme Rehni**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2011, s. 11; Poroy, Yasaman, **Ticari İşletme 2017**, s. 55; Sabih Arkan, **Ticari İşletme Hukuku**, 15. Baskı, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2011 s. 51.

⁵⁷ Bu yönde bkz. Ömer Teoman, "Tacir Ticari İşletmesini Üçüncü Bir Kişinin Borcunun Güvencesi Olarak Rehnedebilir mi?", **Hüseyin Ülgen'e Armağan**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2007, s. 82-87; İbrahim Murat Haznedar, **Ticari İşletme Rehni ve Paraya Çevrilmesi**, İstanbul, Legal Yayıncılık, 2008, s.36.

⁵⁸ Arkan, **Ticari İşletme**, s. 53; Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, **a.g.e.**, s. 1009.

⁵⁹ Bkz. Aytaç, **a.g.m.**, s. 111.

Mülga TİRK döneminde öğretide hakim görüş tarafından rehnin teminat oluşturduğu alacağın rehin sözleşmesinin tarafı olabileceği düzenlenen kimselerden başka bir kimseye devredilmesi halinde rehin hakkının da bu kişiye geçeceği savunulmaktaydı.⁶⁰ Zira rehin sözleşmesinin tarafları bakımından aranan nitelikler sadece rehin hakkının kurulması bakımından aranmaktadır. Azınlık görüş ise TİRK'nin teslimli taşınır rehninin istisnası niteliğinde olması sebebiyle *ratio legis*'ine uygun yorumun alacağı devrabilecek kimselerin de kanunda rehin alacaklısı olabilecek kimseler olması gerektiğini savunmaktaydı. TİTRK'nin yürürlüğe girmesi ile birlikte de bu tartışma varlığını sürdürmeye devam edecektir. Kural olarak alacağın devredilmesi için borçlunun rızası gerekmediği gibi, TBK m. 189/1 gereği alacağa bağlı hak olan rehin hakkı da devralana geçer.⁶¹ TİTRK ve ikincil mevzuat kapsamında alacağı devralan kimsenin rehin sözleşmesine taraf olabileceği sayılan kimselerden olması gerekip gerekmediğine dair açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Öğretide TİRK döneminde hakim olan görüşü devam ettiren bazı yazarlar, alacağı devralan kimsenin TİTRK m. 3 uyarınca rehin alacaklısı olabileceği gösterilen kimselerden olmasının şart olmadığını ifade etmektedir.⁶² Bu görüşü savunan yazarlarca, rehin sözleşmesinin taraflarını düzenleyen Uygulama Yönetmeliği m. 10'un üçüncü ve dördüncü fıkralarında kullanılan "rehin hakkının kurulması" ifadesinin dolaylı olarak bu duruma işaret ettiğini belirtilmektedir. Buna karşılık öğretide TİRK döneminde ileri sürülen gerekçeler nedeniyle aksi görüşün de savunulduğunu belirtmek gerekir.⁶³ Ticaret hayatının gereklilikleri göz önünde bulundurulduğunda, kanaatimizce hakim görüş daha isabetlidir.

⁶⁰ Hakim görüş için bkz. Reha Poroy, Hamdi Yasaman, **Ticari İşletme Hukuku**, Genişletilmiş ve Güncelleştirilmiş 14. Bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2012, s. 57; Arkan, **Ticari İşletme 2011**, s. 51; Kendigelen (Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan), **a.g.e.**, s. 231; Seza Reisoğlu, "Ticari İşletme Rehni ve Son Yasal Düzenleme", **Bankacılar Dergisi**, S. 47; Y. 2003, s. 110; Erdem, **a.g.m.**, s. 54-55; Kayıhan, **a.g.e.**, s. 30.. Aksi yöndeki görüş için bkz. Ali Dural, "Ticari İşletme Rehni ile Teminat Altına Alınan Alacağın TİRK m. 2'de Sayılan Kişiler Dışındaki Kişilere Temlikinin Ticari İşletme Rehnine Etkisi", **Prof. Dr. Erden Kuntalp'e Armağan**, C.1, 2004, s. 323-330.

⁶¹ M. Kemal Oğuzman, Turgut Öz, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt II**, Gözden Geçirilmiş 13. Bs, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2017, s. 578.

⁶² Bkz. Sabih Arkan, "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Açısından Ticari İşletmenin Rehni", **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu**, Ankara, Yetkin Yayıncılık, 2018, s. 145; Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 36; Aytaç, **a.g.m.**, s. 111; Helvacı (Ülgen, Kaya, Nomer Ertan), **a.g.e.**, s. 206

⁶³ Bkz. Çamurcu, **a.g.m.**, s. 229-230.

b. Rehinli Varlığın Devri

Herhangi bir taşınır varlık üzerinde TİTRK kapsamında rehin tesis edilmesi, rehin verenin o taşınır varlık üzerindeki tasarruf yetkisini sınırlandırmamaktadır. Bu kapsamda rehin verenin, söz konusu taşınır varlığın mülkiyetini üçüncü bir kişiye devretmesi mümkündür. Kural olarak rehin hakkının aynı hak niteliği sebebiyle, rehinli taşınır varlığı devralan kimsenin o taşınır varlığın mülkiyetini rehinle yüklü olarak kazanması gerekir.

Aynı haklar herkese karşı ileri sürülebilir hak niteliğinde olmaları nedeniyle, eşya üzerinde aynı veya şahsi hak sahibi olan veya böyle bir hakka dayanmaksızın eşyaya zilyet olan kimselere karşı ileri sürülebilir.⁶⁴ Nitekim Uygulama Yönetmeliği'nin 28. maddesinde de rehinli taşınır varlığın mülkiyetinin veya zilyetliğinin devrinin, aksi kararlaştırılmış olmadıkça güvencede bir değişikliğe sebep olmayacağı belirtilmiştir. Sınırlı aynı hakların herkese karşı ileri sürülebilmesi için, bu hakların herkesçe bilinebilir olmasını sağlamak gereklidir. Herkesçe bilinebilirlik, yani aleniyet teslime dayalı taşınır rehninde zilyetlikle, teslimsiz taşınır rehinlerinde ise sicile yapılacak tescille sağlanır. Bu kapsamda rehinli varlığın rehin verenden sonraki maliklerine karşı rehin hakkının ileri sürülebilmesi bakımından sicilin üçüncü kişilerin iyi niyetini kaldırıcı etkisinin olup olmadığı meselesi önem taşımaktadır. Belirtmek gerekir ki 7099 sayılı Kanun ile revize edilen TİTRK m. 7/3 hükmünde öngörülen “bir taşınırın rehinli olduğunu bilmeyen veya bilmesi gerekmeyen iyi niyetli üçüncü kişinin iyi niyeti korunur.” düzenlemesi nedeniyle sicilin aleniyetinin oldukça zayıfladığını söylemek yerinde olacaktır.⁶⁵ Sicilin aleniyeti meselesi çalışmanın ikinci bölümünde detaylı olarak incelendiğinden, bu başlık altında yalnızca meseleye işaret edilmektedir.

Uygulama Yönetmeliği m. 28/2 hükmüne göre rehin veren tarafından rehinli taşınır varlığın mülkiyetinin devredilmesi halinde, yeni malik borcu yüklendiği

⁶⁴ Akipek, Jale, Akıntürk, Turgut, Ateş, Derya, **Eşya Hukuku**, İstanbul, Beta, 2018, s. 614; Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, **a.g.e.**, s. 20; Ayan, **a.g.e.**, s. 29; Sirmen, **a.g.e.**, s. 24-25.

⁶⁵ Lale Sirmen, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Düzenleniş Biçimi, Niteliği ve Rehne Hakim Olan İlkeler”, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu**, Ankara, Yetkin Hukuk Yayınları, 2018, s. 29.

takdirde rehin alacaklısı, kendisine başvurma hakkını saklı tuttuğunu bir yıl içinde yazılı olarak önceki borçluya bildirmezse, borçlu borcundan kurtulur. Kural olarak rehinli varlığın rehin veren tarafından üçüncü bir kişiye devri halinde, bu devir rehinle yüklü olarak gerçekleşir. Borçlunun sorumluluğu devirden etkilenmeyeceğinden borçlu borçtan şahsen sorumlu olmaya devam ederken, devralan üçüncü kişi ise devir konusu varlık ile sorumlu olur. İpotek bakımından öngörülen TMK m. 888 hükmü ise bu iki tür sorumluluğu aynı kişide toplamayı amaçlamaktadır.⁶⁶ Uygulama Yönetmeliği m. 28/2 hükmü, TMK m. 888 hükmü ile paralel bir düzenlemedir. Borcun yüklenilmesi TBK m. 195 ve m. 196 hükümlerinde sırasıyla borcun iç üstlenilmesi ve borcun dış üstlenilmesi başlıkları altında düzenlenmektedir. Uygulama Yönetmeliği m. 28/2 hükmü ile rehinli taşınır varlığı devralan yeni malikin borcu üstlenmesi halinde, rehin alacaklısının, borcun yüklenilmesinden itibaren bir yıl içinde eski borçluya (eski borçlu kavramı rehin verenin kendi veya üçüncü bir kişinin borcu için rehin tesis etmiş olup olmamasına göre değerlendirilecektir) kendisine başvurma hakkını saklı tutabileceği düzenlenmiştir. Bu bir yıllık süre içinde rehinli alacaklı borcun üstlenilmesini kabul ettiğini bildirebileceği gibi borcun üstlenilmesine rıza göstermediğini de bildirebilir. Kural olarak TBK m. 196 hükmü uyarınca ancak borçlunun rızası ile borcun nakli gerçekleşmiş olur. Oysa ki TMK m. 988 ve Uygulama Yönetmeliği m. 28/2 hükümleri uyarınca bir yıllık süre içinde rehinli alacaklının rıza göstermediğini bildirmemesi ve sessiz kalması haline zımnen rıza verildiği sonucu bağlanmıştır.⁶⁷

⁶⁶ Bkz. Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, **a.g.e.**, s. 970.

⁶⁷ Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, **a.g.e.**, s. 972. Ayrıca Uygulama Yönetmeliği m. 28/2’de öngörülen borcun üstlenilmesi kurumundan farklı olarak TİTRK m. 18 hükmünde yapılan atıf uyarınca TMK m. 885 ve 886 hükümlerinin de kıyasen uygulanması mümkündür. Bu durumda rehinli varlığı devralan yeni malik (borçtan şahsen sorumlu olmaması ve bizzat rehni tesis eden malik olmaması kaydıyla) taşınır varlık üzerinde tesis edilen rehin haklarının toplam değerinin taşınır varlığın değerini aşması ve henüz rehlin paraya çevrilmesi aşamasına başlanmamış olması şartlarının gerçekleşmesi üzerine, rehinli taşınır varlığı yükten kurtarmak istediğini altı ay önceden yazılı olarak rehinli alacaklılara bildirerek rehinli taşınır varlığı yükten kurtarabilir. Alacağı karşılanmayan rehinli alacaklılar TMK m. 886 hükmü doğrultusunda rehinli varlığı devralan yeni malik tarafından yapılan bildirimle istinaden bir aylık hak düşürücü süre içinde rehinli taşınır varlığın açık artırma yoluyla satışını talep edebilir. Açık artırma sonucunda artırma bedeli olarak yeni malikin teklif ettiği bedelden daha az bir bedel elde edilirse ihale yapılmaz ve yeni malikin teklif ettiği bedel üzerinden rehinli varlık yükten kurtarılır. TMK m. 885 ve m. 886 hükümleriyle ilgili açıklamalar için bkz. Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, **a.g.e.**, s. 958-960.

Son olarak gerek rehnin güvence oluşturduğu alacağın temliki, gerekse rehin konusu varlığın devri halinde uygulama bulacak TİTRK m. 12/6 ve Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliği m. 16/3 hükmüne kısaca değinmek gerekir. TİTRK m. 12/6 uyarınca rehin veren rehinli taşınır varlığın devri ile alacağın devrini sicile tescil ettirmekle yükümlüdür. Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliği m. 16/3 hükmü ise kanun uyarınca sicile tescil edilmesi zorunlu olan hususların, sicile tescil edilmedikçe üçüncü kişilere karşı ileri sürülemeyeceğini düzenlemektedir. Bu kapsamda üçüncü kişilerin arasına alacağın devredilmesi halinde rehin veren girdiği gibi, rehinli taşınır varlığın devredilmesi halinde ise rehin alan girmektedir.

Öğretide haklı olarak TİTRK m. 12/6 hükmünün rehinli taşınır varlığın veya alacağın devrine herhangi bir etkisi olmayacağı, söz konusu devirler ile beraber rehin hakkının da geçişinin sağlanacağı, tescil yükümlülüğünün TİTRK sisteminin işleyişi bakımından getirildiği ifade edilmektedir.⁶⁸ Bu kapsamda sicilin aleniyetinin üçüncü kişinin iyi niyetini kaldırdığı bir durumda, rehinli taşınır varlığın devri halinde, devralanın taşınır varlığı yüklü olarak devralacağı söylenebilecektir. Rehinli taşınır varlığın veya alacağın devrinin Sicile tescili, hakkın kim tarafından veya kime karşı kullanılacağını tayin edilmesi açısından önemlidir. Konu temerrüt sonrası hakların kullanımı açısından da önem taşımaktadır. Öğretide rehinli taşınır varlığın devrinin tescil edilmemesi halinde, rehin alacaklısının hakkını kime yönelteceğini tespit edememesi nedeniyle maruz kaldığı zararlardan rehin verenin sorumlu olacağı; alacağın devrinin tescil edilmemesi halinde ise alacağı devralan yeni rehin alacaklısının TİTRK m. 14 uyarınca sahip olduğu temerrüt sonrası hakları kullanamayacağı ifade edilmektedir.⁶⁹ Öğretide ileri sürülen diğer bir görüş ise, tescil yükümlülüğünün alacağın ya da rehinli taşınırın devrini takiben doğacak tespit sorununu ortadan kaldırma amacı taşımakta olduğunu belirtip, tescilin yapılmamış olmasının ilgili devir bakımından herhangi bir etkisi olmayacağını ifade eder.⁷⁰

⁶⁸ Bkz. Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 33-35; Helvacı (Ülgen, Kaya, Nomer Ertan), **a.g.e.**, s. 206.

⁶⁹ Mustafa Alper Gümüş, “6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Bakımından Temerrüt Sonrası Haklar”, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu**, Ankara, Yetkin Hukuk Yayınları, 2018, s. 208.

⁷⁰ Kemal Şenocak, Zafer Kahraman, İdil Tuncer Kazancı, Bahar Öcal Apaydın, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, İstanbul, Yetkin Yayıncılık, 2019, s. 136.

Kanaatimizce TİTRK m. 12/6 hükmünde düzenlenen tescil yükümlülüğü bir düzen hükmüdür. Bu kapsamda tescilin yapılmamış olması alacağı temlik alanın fer'i hak olan rehin hakkını kendiliğinden kazanmasını etkilemeyeceği gibi, rehinli taşınır varlığın devri bakımından da ek bir sınırlama yaratmamaktadır.⁷¹ Hükme yönelik yapılması gereken bir başka eleştiri de alacağın rehinli alacaklı tarafından bir üçüncü kişiye temlik edilmesi halinde dahi tescil yükümlülüğünün rehin verenin üzerinde olmasıdır. Zira alacağın temlik edilmesi bakımından borçlunun katılımı TBK m. 184 uyarınca bir geçerlilik şekli olmadığı gibi, pekala borçlunun devirden haberinin olmaması da mümkündür. Nitekim TBK m. 186 uyarınca devirden haberi olmayan borçlu önceki alacaklıya; alacak birkaç kez devredilmişse, son devralan yerine önceki devralanlardan birine iyi niyetle ifada bulunarak borcundan kurtulur.⁷² Kanaatimizce bu nedenle alacağın temliki hali bakımından tescil yükümlülüğünün alacağı temlik eden rehinli alacaklı üzerinde olacak şekilde hükmün revize edilmesi yerinde olacaktır.

C. Rehne Konu Olan Varlıklar Bakımından Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun Uygulama Alanı

Taşınır mülkiyetinin konusunu düzenleyen TMK m. 762 uyarınca taşınır, nitelikleri itibariyle taşınabilen maddi şeyler ile edinmeye elverişli olan ve taşınmaz mülkiyetinin kapsamına girmeyen doğal güçlerdir. Taşınır eşyanın taşınmaz eşyadan temel farkı, formunda herhangi bir değişiklik olmadan taşınabilir nitelikte olmasıdır.⁷³ Taşınır varlığın tanımının yapıldığı TİTRK m. 2/1(h) uyarınca m. 5/1 hükmünde sayılan tüm varlıklar taşınır varlık olarak kabul edilip, bu Kanun kapsamında tesis edilen rehne konu olabilmektedir. TİTRK kapsamında taşınır rehne konu olabilecek malvarlığı unsurları incelendiğinde, taşınır varlık kavramının, Eşya Hukuku anlamında taşınır eşya kavramından daha geniş bir kümeyi

⁷¹ Tam kanunlar ile düzen hükümleri arasındaki farkı ortaya koyan ve TİTRK bakımından kıyasen uygulanabilecek bir örnek için bkz. Kocayusufpaşaoğlu, **a.g.e.**, s. 545-546.

⁷² Alacağın temliki hali bakımından da tescil yükümlülüğünün rehin verene ait olmasının eleştirisi için bkz. Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 20.

⁷³ bkz. Rona Serozan, **Taşınır Eşya Hukuku**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2002, s. 70; Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, **a.g.e.**, s. 10; Lale Sirmen, **Eşya Hukuku**, 6. bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2018, s. 11; Akipek, Akıntürk, Ateş, **a.g.e.**, s. 32; Esener, Güven, **a.g.e.**, s. 44.

kapsadığı anlaşılır. Zira eşya olarak sayılmayan hak ve alacaklar ve taşınmaz mülkiyetinin konusuna dâhil olan ağaçlar TİTRK kapsamında taşınır varlık olarak ifade edilip, tescilli taşınır rehnine konu olabilmektedir.⁷⁴

TİTRK m. 5/1’de rehne konu olabilecek taşınır varlıklar oldukça kapsamlı olarak örnek mahiyetinde sayılmıştır. Bu maddeye 15.02.2018 tarihinde (p) bendi olarak eklenen “ benzeri her türlü taşınır varlık ve hak” ibaresi öncesinde, taşınır varlıklar hakkında tahdidi bir sayım yapıldığı öğretilerde ileri sürülmekteydi.⁷⁵ Ancak eklenen (p) bendi ile birlikte artık maddede tahdidi bir sayım yapıldığı söylenemeyecektir.⁷⁶ TİTRK m. 5/1 hükmüne göre alacaklar, çok yıllık ürün veren ağaçlar, fikri ve sınai mülkiyete konu haklar, hammadde, hayvan, her türlü kazanç ve iratlar, başka bir sicile kaydı öngörülmeven ve idari izin belgesi niteliğinde olmayan her türlü lisans ve ruhsat, kira gelirleri, kiracılık hakkı, makine ve teçhizat, araç, ekipman, alet, iş makineleri, elektronik haberleşme cihazları dahil her türlü elektronik cihaz gibi menkul işletme tesisatı, sarf malzemesi, stoklar, tarımsal ürün, ticaret unvanı ve/veya işletme adı, ticari işletme ve/veya esnaf işletmesi, ticari plaka ve ticari hat, ticari proje, vagon, bu fıkra da sayılanlardan üçüncü kişiler zilyetliğindeki taşınır varlık, hak ve paylı mülkiyet hakları üzerinde TİTRK kapsamında rehin tesis edilmesi mümkündür.

TİTRK m. 5/1 hükmüne sonradan eklenen (p) bendi ile bu sayılanlara benzer nitelikte her türlü taşınır varlık ve hakkın rehne konu olabileceği öngörülmüştür. Kanaatimizce bu bentte yer alan ifade, rehne konu olabilecek varlıkların tayini aşamasında muğlaklık yaratmaktadır. Zira bu sayılanlara ek olarak, onlara benzeyen diğer taşınır varlık ve haklar üzerinde de rehin tesis edilebileceği kabul edildiğinde, benzerlik kavramının nasıl yorumlanması gerektiği tartışılacak ve her somut olay özelinde ayrı bir değerlendirme yapmak gerekecektir. Buna karşılık öğretilerde (p)

⁷⁴ Saibe Oktay Özdemir, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanununa Göre Üzerinde Rehin Hakkı Kurulabilecek Ticari İşletmeler Dışındaki Taşınır Varlıklar”, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu**, Ankara, Yetkin Hukuk Yayınları, 2018, s. 57; Ayan, **a.g.e.**, s. 295.

⁷⁵ Antalya, Acar, s. 67; Bentler halinde sayılan kalemlerin tahdidi olduğu; ancak bentlerin kendi içinde rehne konu olabilecek varlıkları tahdidi olarak düzenlemediği yönünde bkz. Esener, Güven, **a.g.e.**, s. 579.

⁷⁶ Oktay Özdemir, **a.g.m.**, s. 79.

bendi ile birlikte, kanundaki istisnalar saklı kalmak kaydıyla, artık taşınmaz dışındaki tüm malvarlığı unsurlarının TİTRK uyarınca rehne konu edilmesinin mümkün olacağı görüşü ifade edilmektedir.⁷⁷ Kanaatimizce TİTRK m. 5/1 hükmünde örnek mahiyetinde sayılan taşınır varlıkların kapsamının genişliği ve Kanun'un teslimsiz taşınır rehninin güvence olarak yaygınlaştırılması amacı karşısında bu görüş isabetlidir.

Çalışmamız kapsamında TİTRK m. 5/1 hükmünde üzerinde rehin tesis edilebileceği belirtilen taşınır varlıklar özel olarak incelenmeyecektir. Ancak temerrüt sonrası hakların incelendiği ikinci ve üçüncü bölümde özellikli yapısı veya genel hükümlere aykırılık oluşturabilmesi nedeniyle bazı taşınır varlıklar bakımından TİTRK uyarınca rehin tesis edilmesi ve temerrüt sonrası haklara başvurulması ayrıca değerlendirilecektir.

TİTRK kapsamında sermaye piyasası araçları⁷⁸, türev araçları konu edinen finansman sözleşmeleri ve mevduat (m. 1/4), tapu kütüğüne herhangi bir nedenle tescil edilen taşınır varlıklar⁷⁹ (m. 1/5) ve diğer kanunlar uyarınca bir sicile tescili zorunlu olan taşınır rehinlerinin konusunu oluşturan taşınır varlıklar (m. 8/3) üzerinde tescilsiz taşınır rehni tesis edilemeyecektir. Uygulama Yönetmeliği m. 2/1/(c) hükmünde TMK kapsamında tesis edilen teslim bağı taşınır rehinleri bakımından da TİTRK'nin uygulama alanı bulmayacağı düzenlenmiştir..

⁷⁷ Oktay Özdemir, **a.g.m.**, s. 58.

⁷⁸ SerPK'ya tabi olmayan ortaklıklara ait pay senetlerinin TİTRK kapsamında rehne konu olabileceği yönünde bkz. Oktay Özdemir, **a.g.m.**, s. 59, dn. 14; Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 14. Halka açık olmayan bir anonim şirket paylarının sermaye piyasası aracı olarak nitelendirilmeyeceğinin açık olduğu; ancak limited şirket paylarının yatırım sözleşmesi olarak değerlendirilmesinin mümkün olup olmadığı yönünde yapılan inceleme için bkz. Veliye Yanlı, "Sermaye Piyasası Aracı ve Yatırım Sözleşmesi Kavramları", **BATİDER**, C. XXXII, S. 3, s. 9. Şüpheye mahal vermemek adına belirtmek gerekir ki Yanlı da çalışmasında limited şirket paylarının yatırım sözleşmesi, dolayısıyla bir sermaye piyasası aracı olarak nitelendirilemeyeceği sonucuna ulaşmıştır.

⁷⁹ Taşınırlar tapu kütüğüne tescil edilmezler, aynı haklar tescil edilir. Bu nedenle madde lafzı yerinde değildir. TMK m.686 hükmü uyarınca bir taşınmaza ait tasarruflar aksi kararlaştırılmadıkça, taşınmazın eklentilerini de kapsar. Taşınmaz rehni kurulurken taşınmazın eklentisi niteliğindeki taşınırlar da rehnin kapsamına dahil olur ve tapu sicilinde beyanlar hanesine kaydedilir. Bu taşınırlar üzerinde TİTRK kapsamında tescilsiz taşınır rehni tesis edilemeyecektir. Ancak tapu sicilinde beyanlar hanesine kaydedilmiş olsa bile, taşınmazın eklentisi niteliği taşımadığı ispat edilen taşınırlar üzerinde amaçsal yorum yaparak TİTRK kapsamında rehin tesis edilebilmesi gerektiği yönünde bkz. Oktay Özdemir, **a.g.m.**, s. 61.

TİTRK kapsamında üzerinde rehin tesis edilemeyeceği düzenlenen sermaye piyasası araçları, 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun "Kısaltmalar ve Tanımlar" başlıklı 3.maddesi uyarınca menkul kıymetler ve türev araçlar ile yatırım sözleşmeleri de dâhil olmak üzere Kurulca bu kapsamda olduğu belirlenen diğer sermaye piyasası araçlarını ifade eder. Tanımdan da anlaşıldığı üzere sermaye piyasası araçları menkul kıymetler ve diğer sermaye piyasası araçları şeklinde bir ayrıma tabi tutulur.⁸⁰ SerPK kapsamında menkul kıymetlerin tanımı yapılmamış olup, sadece menkul kıymet olarak nitelendirilen birtakım varlıklar sayılmıştır. Ancak eSerPK kapsamında yapılan menkul kıymet tanımı bugün hala öğretilde kabul edilmektedir.⁸¹ Bu kapsamda menkul kıymetler eSerPK m. 3/1(b) uyarınca ortaklık veya alacaklılık sağlayan, belli bir meblağı temsil eden, yatırım aracı olarak kullanılan, dönemsel gelir getiren, misli nitelikte, seri halinde çıkarılan, ibareleri aynı olan ve şartları SPK tarafından belirlenen kıymetli evraktır. SerPK m. 3/1(o) uyarınca menkul kıymetler, para, çek, poliçe ve bono hariç olmak üzere paylar, pay benzeri diğer kıymetler ile söz konusu paylara ilişkin depo sertifikalarını ve borçlanma araçları veya menkul kıymetleştirilmiş varlık ve gelirlere dayalı borçlanma araçları ile söz konusu kıymetlere ilişkin depo sertifikalarını ifade eder. Diğer sermaye piyasası araçları kavramı, menkul kıymetler dışında kalan sermaye piyasası araçlarını ifade etmekte olup, en temel türü türev araçlardır.⁸²

TİTRK uyarınca üzerinde rehin tesis edilemeyeceği düzenlenen bir diğer taşınır varlık ise mevduattır. Mevduat, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 3.maddesinde yazılı ya da sözlü olarak veya herhangi bir şekilde halka duyurulmak suretiyle ivazsız veya ivaz karşılığında, istendiğinde ya da belli bir vadede geri ödenmek üzere kabul edilen para olarak tanımlanmıştır. Bankacılık Kanunu'nun 60.maddesi uyarınca mevduatın, TMK uyarınca rehnedilmesi mümkün olmasına rağmen, TİTRK uyarınca rehne konu edilmesi mümkün değildir.⁸³

⁸⁰ Tekin Memiş, Gökçen Turan, **Sermaye Piyasası Hukuku**, Güncellenmiş 2. Baskı, İstanbul, Seçkin Yayıncılık, 2016, s. 56; Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 13.

⁸¹ Memiş, Turan, **a.g.e.**, s. 56.

⁸² Memiş, Turan, **a.g.e.**, s. 62.

⁸³ Oktay Özdemir, **a.g.m.**, s. 60; Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 12.

TİTRK m. 8/3 hükmünde diğer kanunlar uyarınca bir sicile tescili zorunlu olan taşınır rehinlerine ilişkin hükümlerin saklı olduğu, bu taşınır varlıklar üzerinde TİTRK kapsamında rehin tesis edilemeyeceği öngörülmüştür. TİTRK m. 8/3 hükmünün yorumu ile alakalı olarak öğretide farklı görüşler ileri sürülmektedir. Bu kapsamda ileri sürülen ilk görüş, bir sicile tescili zorunlu olan taşınır varlıklar üzerinde TİTRK kapsamında rehin tesis edilemeyeceğini ifade etmektedir.⁸⁴ Bu görüş uyarınca m. 8/3 uyarınca üzerinde rehin tesis edilemeyecek fikri mülkiyet haklarının, m. 5/1’de açıkça sayılması çelişkili bir durum yaratır. Buna karşılık ikinci görüş ise ancak bir sicile tescilin ilgili taşınır varlık üzerinde rehin tesisi için kurucu etkiye sahip olduğu taşınır varlıklar bakımından TİTRK uyarınca rehin tesis edilemeyeceğini ifade etmektedir.⁸⁵ Kanaatimizce ikinci görüş TİTRK m. 8/3 hükmünün lafzına en uygun yorumdur. Zaten teslimsiz taşınır rehnini yaygınlaştırma amacı taşıyan TİTRK kapsamında hali hazırda tescilli taşınır rehnine konu olabilen bir varlık üzerinde rehin tesis etmeye de gerek yoktur.⁸⁶ Bu kapsamda gerek TİTRK m. 8/3 hükmü, gerekse Uygulama Yönetmeliği m. 2/(ç), (d), (e) ve (f) bentleri uyarınca 13/10/1983 tarihli ve 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu’na göre kurulmuş araç rehni sözleşmeleri, 14/10/1983 tarihli ve 2920 sayılı Türk Sivil Havacılık Kanunu’na göre kurulan hava aracı ipoteği, 13/1/2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’na göre kurulan gemi ipoteği ve 4/6/1985 tarihli ve 3213 sayılı Maden Kanunu’na göre kurulan maden hakları ve cevher rehni sözleşmeleri bakımından TİTRK uyarınca münferiden rehin tesis edilemez.

Uygulama Yönetmeliği m. 2/(ç) bendinde her ne kadar açıkça Karayolları Trafik Kanunu’na göre kurulmuş araç rehni sözleşmeleri bakımından TİTRK uyarınca münferiden rehin tesis edilemeyeceği düzenlenmiş olsa da, teslimsiz

⁸⁴ Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 25. Yazar ayrıca TİTRK m. 8/3 hükmünün uygulama yönünden dikkate alınmaması gerektiğini belirtmektedir.

⁸⁵ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 66-67; Oktay Özdemir, **a.g.m.**, s. 62; Şafak Narbay, Enes Yıldız, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Çerçevesinde Ticari İşletme Rehninde “Rehinli Taşınır Sicili”nin Diğer Sicillerle İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme”, **BATİDER**, C. XXXIV, S. 4, s. 82; TİTRK m. 8/3 hükmünün taşınır varlık üzerinde sadece ilgili sicile yapılacak tescil ile rehin tesisinin mümkün olduğu taşınır varlıkları kapsadığı yönünde bkz. Elif Cemre Hazıroğlu, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nda Sicilli Taşınır Varlıkların Durumu ve Ticari İşletme Rehninin Bunlar Üzerindeki Etkileri”, **BATİDER**, C. XXXIII, S. 2, s. 197.

⁸⁶ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 66.

motorlu taşıt rehinleri özellik arz eder. Zira öncelikli olarak Karayolları Trafik Kanunu uyarınca tesis edilen motorlu taşıt rehinlerinde, trafik siciline yapılan tescilin kurucu nitelikte olup olmadığı meselesi öğretide tartışmalıdır.⁸⁷ Öğretide kimi yazarlarca salt bir sicile tescil usulünün öngörülmesinin aynı hak tesis etmek bakımından yeterli olmadığı, tescilin yapıldığı sicilin aleni bir sicil de olması gerektiği görüşü ileri sürülmektedir. Trafik sicili ise aleni değildir ve bu kapsamda bu sicile yapılan tescil, rehin hakkının tesisi bakımından kurucu nitelikte olamaz.⁸⁸ Ayrıca KTK uyarınca motorlu taşıt niteliğinde olmasına rağmen, TİTRK m. 5/1/(h) hükmünde açıkça sayılmaları nedeniyle iş makineleri üzerinde TİTRK uyarınca rehin tesis edilmesinin de mümkün olduğu düzenlenmiştir.⁸⁹ Motorlu taşıt rehinleri ile anılan diğer tescilli rehin türleri arasındaki bir diğer fark da, motorlu taşıtlar üzerinde tesis edilen tescilli rehinlerin, teslimli taşınır rehni tesis etme imkanını ortadan kaldırmamasıdır.⁹⁰ Ortaya konan bu özellikli haller ışığında, TİTRK uyarınca motorlu taşıtlar üzerinde rehin tesis etme imkanının kanunen yasaklanmasına yönelik öğretide ileri sürülen görüşleri özetlemek gerekirse, çoğunluk oluşturan görüş tarafından motorlu taşıtlar üzerinde TİTRK uyarınca münferiden rehin tesisinin mümkün olmayacağı ifade edilmektedir.⁹¹ Öğretide bazı yazarlarca TMK m. 940 uyarınca motorlu taşıtlar üzerinde sicile tescil yoluyla kurulan rehnin, teslim dayalı

⁸⁷ Zira TMK m. 940/2 hükmünde motorlu taşıtlar üzerinde tescilli rehin hakkı tesis edilmesine ilişkin hususların bir tüzükle (Cumhurbaşkanınca çıkarılacak yönetmelik) düzenleneceği öngörülmüş olmasına rağmen, anılan tüzük henüz yürürlüğe girmemiştir. Çıkarılacak Cumhurbaşkanlığı yönetmeliğinde sicilin iyi niyeti kaldırıcı etkisinin olup olmadığı ve sicile tescilin rehin hakkı tesisi bakımından kurucu nitelikte olup olmadığına belirtilmesi gerektiği yönünde bkz. M. Kemal Oğuzman, Özer Seliçi, Saibe Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku Kısaltılmış Ders Kitabı**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2018, s. 572-573. Ulaşım araçlarının tescil edildiği trafik sicilinin aleni olmaması nedeniyle, yapılan tescilin kurucu olmadığını ifade eden görüşler ve bu kapsamda doktrinde yapılan tartışmalar için bkz. Gülen Sinem Tek, **Ulaşım Araçlarının İpoteği**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2012, s. 139-141.

⁸⁸ Bkz. Serozan, **Taşınır Eşya**, s. 275; Alper Uyumaz, **Motorlu Taşıt Rehni**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2012, s. 183-184; Hasan Seçkin Ozanoğlu, “Türk Medeni Kanunu’nun 940. maddesinin II. Fıkrası (Motorlu Araç Rehni) Üzerine”, **GÜHFD**, C. 5, S. 1-2, s. 20-35.

⁸⁹ Motorlu taşıtlar üzerinde TİTRK kapsamında münferiden rehin tesis edilemeyeceği; ancak iş makineleri bakımından istisnai olarak rehin tesis edilmesinin mümkün olduğu yönünde bkz. Narbay, Yıldız, **a.g.m.**, s. 60.

⁹⁰ Bkz. Alper Uyumaz, “Medeni Kanun Dışındaki Kanunlarda Düzenlenmiş Taşınır Rehni Çeşitleri”, **GÜHFD**, C. XXI, Y. 2017, S. 4, s. 66, dn. 52 ve s. 74.

⁹¹ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 53; Göle, Aydoğan, **a.g.m.**, s. 34; Arkan, Ticari İşletme 2018, s. 61; Oğuz Caner, Süleyman Kandemir, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Kapsamı Dışında Bırakılan Varlıklar”, **İTÜSBD**, Y. 16, S. 32, 2017/2, s. 148; eleştirmekle birlikte Narbay, Yıldız, **a.g.m.**, s. 57.

taşınır rehnine alternatif olduğu ve motorlu taşıtlar üzerinde kurulan rehin haklarının gemi, hava araçları ve maden haklarından farklılık taşıması sebebiyle, anılan taşınır varlıklardan farklı olarak TİTRK uyarınca münferiden rehne konu olmalarının mümkün olması gerektiği görüşü ileri sürülmektedir.⁹² Buna karşılık öğretide ileri sürülen diğer bir görüş TMK m. 940 uyarınca sicile tescil ile kurulan motorlu taşıtlar üzerindeki rehin hakkının teslim dayalı taşınır rehninin alternatifi niteliğinde olmasına rağmen, TİTRK kapsamında ihtiyari ya da zorunlu olarak taşınır varlığın tescili için bir sicilin bulunması ve ilgili varlık üzerinde tesis edilen rehnin bu sicile tescil suretiyle kurulduğu taşınır varlıklar üzerinde münferiden rehin tesis edilemeyeceğini belirterek, motorlu taşıtlar üzerinde tescilli taşınır rehni tesisinde ilgili sicile tescilden başka bir suretle rehin hakkı kurulması mümkün olmadığından, motorlu taşıtlar üzerinde TİTRK uyarınca rehin hakkı tesis edilemeyeceğini ileri sürmektedir.⁹³

TMK m. 940/1 hükmünde düzenlenen hayvan rehni, rehin alan ve rehnin konusu bakımından özellik arz etmektedir. Her ne kadar madde lafzında üzerinde rehin tesis edilebilecek hayvanlara ilişkin bir sınırlama bulunmasa da, öğretide bu rehin türünün mehzazını oluşturan İsviçre Medeni Kanunu m. 885 hükmüne uygun olarak tescilli hayvan rehnine yalnızca dört ayaklı, ehil, sürü ve çiftlik hayvanlarının konu olması gerektiği ifade edilmektedir.⁹⁴ TMK m. 940/1 kapsamında rehin alacaklısı olabilecek taraflar da açıkça düzenlenmiştir. Buna göre sadece yetkili makamlar tarafından izin verilen kuruluşlar ile kooperatiflerin alacaklarının güvence altına alınması için hayvan rehni tesis edilebilir. Rehin icra dairesi nezdinde tutulan sicile tescil edilerek kurulur. Hayvanların TMK m. 940/1 hükmündeki sınırlamalarla bağlı olmaksızın, genel teslimli taşınır rehni kuralları uyarınca da rehnedilebilmeleri mümkündür.⁹⁵

⁹² Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, **a.g.e.**, s. 27.

⁹³ Helvacı(Ülgen, Kaya, Nomer Ertan), **a.g.e.**, s. 219.

⁹⁴ Bu yönde bkz. Nomer, Ergüne, **Rehin Hukuku**, s. 107. Nitekim TMK m. 940'a ait madde gerekçesinde hükmün mehzazına uygun olarak yorumlanması gerektiği belirtilmektedir. TMK m. 940/1'in tüm hayvanları kapsadığı yönündeki aksi yöndeki görüşler için bkz. Nomer, Ergüne, **Rehin Hukuku**, s. 106, dn. 138.

⁹⁵ Nomer, Ergüne, **Rehin Hukuku**, s. 106.

Hayvanların teslimsiz taşınır rehnine konu olabileceğini düzenleyen TİTRK m. 5/1, TMK m. 940/1 ve TİTRK m. 8/3 arasındaki ilişkinin ortaya konması hususu önemlidir. TMK m. 940/1 hükmünde kurucu tescille tesis edilen hayvan rehni düzenlenmiş olduğundan, hükmün kapsamı dışında kalan hayvanların üzerinde TİTRK kapsamında rehin tesis edilebilmesinde herhangi bir sorun bulunmamaktadır.⁹⁶ Öğretide TMK m. 940/1 hükmünde sayılan tarafların dışında kalan kimselerce, yine maddenin kapsamına dahil olmayan alacaklarına teminat oluşturmak üzere TİTRK kapsamında sürü veya çiftlik hayvanları da dahil olmak hayvanlar üzerinde rehin tesis edilmesinin mümkün olduğu görüşü ileri sürülmektedir.⁹⁷ Buna karşılık öğretide bazı yazarlarca TİTRK uyarınca hayvanlar üzerinde rehin tesisinin her halükarda mümkün olduğu da ileri sürülmektedir. Bu görüşü savunan yazarlar gerekçe olarak TMK m. 940/1 uyarınca tesis edilen rehinlerin, teslim dayalı rehlin alternatifi olmasını bir gerekçe olarak göstermektedir.⁹⁸ Bazı yazarlarca ise, bir sicili olan ve üzerlerinde teslimsiz taşınır rehni tesisi için sicile tescili zorunlu olan varlıkların TİTRK'nin kapsamı dışında tutulmuş olması sebebiyle, hayvanlar üzerinde münferiden rehlin TMK m. 940/1 sınırlamasına tabi olmaksızın mümkün olduğu belirtilmektedir.⁹⁹

II. TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ KANUNU UYARINCA TEMERRÜT KAVRAMI

Ayni haklarda geçerli olan sınırlı sayı ilkesi bir sınırlı ayni hak türü olan rehin hakkı bakımından da uygulama alanı bulur. Sınırlı sayı ilkesine tabi olmanın iki temel sonucu bulunur. Bunlardan ilki yalnızca kanunda öngörülen ayni hakların tesis edilebilmesidir. İkinci sonuç ise, tesis edilen ayni hak için öngörülen yasal tipe bağlı kalınmasıdır.¹⁰⁰ Taraflar sözleşmeyle ilgili ayni hak bakımından tayin edilen tipe, yasal yapıya aykırı olmamak kaydıyla kanunda öngörülmeleyen düzenlemeler

⁹⁶ Oktay Özdemir, **a.g.m.**, s. 72.

⁹⁷ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 73; Oktay Özdemir, **a.g.m.**, s. 63.

⁹⁸ Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, **a.g.e.**, s. 31.

⁹⁹ Helvacı (Ülgen, Kaya, Nomer Ertan), **a.g.e.**, s. 224.

¹⁰⁰ Bu paragrafta yapılan açıklamalar için bkz. Faruk Acar, **Rehin Hukuku Dersleri**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2015, s. 12-13.

kararlaştırabilirler. Rehin hakkı bakımından kanunda öngörölen yasal tipin içerisine rehinle teminat altına alınan borcun ifa edilmemesi halinde, rehinli alacaklıya tanınan rehinli malı paraya çevirme yetkisi de girmektedir.¹⁰¹ Zira rehin tesis etmenin amacı da rehinle güvenceye bağlanan alacağın elde edilememesi halinde, teminat konusunun paraya çevrilerek elde edilen meblağdan alacaklının alacağını elde etmesini sağlamaktır.¹⁰²

TİTRK m. 1/1 hükmünde kanunun amaçlarından birinin rehnin paraya çevrilmesinde alternatif yolların sunulması amacıyla daha etkin bir finansmana erişim mekanizması kurmak olduğu belirtilmiştir. Bu doğrultuda TİTRK m. 14 ile borçlunun rehinle aynı güvenceye bağlanan alacağı ifa etmede temerrüde düşmesi sonucunda alacaklıya alacağını tahsil etme bakımından alternatif imkanlar sunulmuştur. TİTRK m. 14 uyarınca rehin alacaklısına tanınan temerrüt sonrası hakların açıklanması bakımından temerrüt kavramı büyük önem taşır. Zira ancak temerrüdün oluşması üzerine rehin alacaklısı kendisine tanınan hakları kullanma yetkisine sahip olur. Bu nedenle bu bölümde sırasıyla ana hatlarıyla genel hükümler uyarınca borçlu temerrüdü ve TİTRK uyarınca temerrüt kavramının nasıl anlamlandırılması gerektiği incelenecektir.

A. TBK Hükümleri Uyarınca Temerrüt

Temerrüt, ifası mümkün olan muaccel bir borcun ifa edilmesi esnasında borçlunun gecikmesini ifade eden zamansal bir borca aykırılık halidir.¹⁰³ Borçlu temerrüdü genel hatlarıyla TBK m. 117-125 hükümlerinde düzenlenmiştir. Borçlu temerrüdünün koşullarını düzenleyen TBK m. 117/1 uyarınca muaccel bir borcun borçlusunun alacaklının ihtarıyla temerrüde düşeceği öngörüldüğünden, ilgili hüküm sanki borçlu temerrüdünün gerçekleşmiş olması bakımından yalnızca borcun

¹⁰¹ Acar, **a.g.e.**, s. 15.

¹⁰² Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, **a.g.e.**, s. 954.

¹⁰³ Eren, **Borçlar Genel**, s. 1117; M. Kemal Oğuzman, Turgut Öz, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt I**, Gözden Geçirilmiş 15. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2017, s. 459 vd.; Rona Serozan, **Borçlar Hukuku Genel Bölüm C. III İfa, İfa Engelleri, Haksız Zenginleşme**, 7. Bs. İstanbul, Filiz Kitabevi, 2016, s. 216 vd.; Ayşe Havutçu, **Tam İki Tarafa Borç Yükleyen Sözleşmelerde Temerrüt ve Müsbet Zararın Tazmini**, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, 1995, s. 23.

muaccel olması ve temerrüt ihtarı çekilmesi şartlarının yeterli olacağı izlenimi vermektedir. Ancak, borçlu temerrüdünün gerçekleşmesi için aranan şartlar bunlardan ibaret değildir.¹⁰⁴

1. Borçlu Temerrüdünün Şartları

Borcun muaccel olması, alacaklının borçludan ifayı talep etme imkânına kavuşmasıdır. Borcun muaccel olma anı bakımından borcun vadeye bağlanıp bağlanmadığı belirleyicidir. Kanun hükmü, işin niteliği veya sözleşme ile herhangi bir vadenin kararlaştırılmadığı hallerde, TBK m. 90 hükmünde öngörülen kural neticesinde borç doğumu anında muaccel olur.¹⁰⁵ Kanun hükmü, işin niteliği veya sözleşme hükmü neticesinde borcun ifa zamanı belli olabilir. Bu durumda borç, ifa zamanının yani vadenin gelmesiyle birlikte muaccel olur ve borcun ifası talep edilebilir.¹⁰⁶

Borcun vadeye bağlanması, genellikle borçlu lehine kararlaştırıldığından, borçlunun vadeden önce ifayı önermesi mümkün kabul edilir ve alacaklının bu öneriyi reddetmesi halinde, alacaklı temerrüdü oluşur. Nitekim TBK m. 96 hükmünde de sözleşmenin hükümlerinden veya özelliğinden ya da durumun gereğinden tarafların aksini kastettikleri anlaşılmadıkça, borçlunun edimini sürenin sona ermesinden önce ifa edebileceği; kanun, sözleşme ya da adet gereği olmadıkça borçlunun, erken ifada bulunması sebebiyle indirim yapamayacağı düzenlenmiştir. Buna karşılık ifanın vadeye bağlanmasının alacaklının menfaatine olduğu bir faiz karşılığı ödünç sözleşmesinde, vade alacaklının menfaatine olduğundan, borçlunun vadeden önce yaptığı ifa önerisini alacaklının reddetmesi halinde, alacaklı temerrüdünün oluşmayacağı söylenebilir.¹⁰⁷

Taraflarca belirli veya belirsiz vade kararlaştırılabilir. Sözleşme ile vadeyi belirleme yetkisi taraflardan birine veya üçüncü bir kişiye de bırakılabilir. Bu

¹⁰⁴ Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 459.

¹⁰⁵ Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 313.

¹⁰⁶ Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 316.

¹⁰⁷ Bkz. Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 314-315.

durumda vadeyi belirleme yetkisine sahip olan kimsenin yapacağı yenilik doğuran hak niteliğindeki bildirimle (muacceliyet ihbarı) vade belirlenir.¹⁰⁸

İfa engellerinden olan imkânsızlık ile borçlu temerrüdü kavramları birbirlerinden edimin ifasının mümkün olup olmamasına göre ayrılır. Muaccel olan borcun ifasında yaşanan gecikmeye rağmen edimin ifasının mümkün olması halinde borçlu temerrüdü gerçekleşecekken, edimin ifası objektif olarak mümkün değilse artık imkansızlık söz konusu olacaktır.¹⁰⁹ Sübjektif imkansızlık hali, borçlunun temerrüde düşmesine engel olmaz.¹¹⁰

İfası mümkün olan muaccel bir borcun ifasında yaşanan gecikme her durumda borçlu temerrüdüne sebep olmaz. TBK m. 117 uyarınca borcun muaccel olmasını takiben yapılan ihtar¹¹¹ ile borçlu temerrüde düşer. TBK m. 117/2 hükmünde borçlunun temerrüde düşmesi için alacaklı tarafından ihtar edilmesine gerek olmayan haller düzenlenmiştir. Bu hükme göre, belirli vadeli edimlerde yani ifa zamanının sözleşmede belirlenmiş olduğu¹¹² veya sözleşmede tanınan hakka istinaden ifa zamanının taraflardan birinin usulüne uygun olarak yapacağı bildirimle belirlendiği hallerde, borçlunun temerrüde düşmesi için alacaklı tarafından ihtar edilmesine gerek yoktur. Borcun ifası bakımından kesin vadenin kararlaştırıldığı hallerde de alacaklı tarafından ihtar gönderilmesine gerek olmaksızın borçlu temerrüdü gerçekleşir.¹¹³ Bu maddede belirtilmemekle beraber, dürüstlük kuralı uyarınca ihtar yapılmasının alacaklıdan beklenemeyeceği hallerde de temerrüt ihtarının gönderilmesine gerek yoktur. Ayrıca haksız fiiller bakımından fiilin işlendiği,

¹⁰⁸ Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 319; Serozan, **İfa Engelleri**, s. 57.

¹⁰⁹ Bkz. Eren, **Borçlar Genel**, s. 1120.

¹¹⁰ Havutçu, **a.g.e.**, s. 24.

¹¹¹ Temerrüt ihtarına, alacaklının bu beyanda bulunurken borçluyu temerrüde düşürme niyetinden bağımsız olarak temerrüt için gereken diğer şartların da mevcut olması kaydıyla borçlunun temerrüde düşmesi sonucu bağlandığından, öğretide temerrüt ihtarının hukuki işlem benzeri fiil niteliğinde olduğu kabul edilmektedir. Bkz. Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 461; Havutçu, **Temerrüt**, s. 27; Serozan, **İfa Engelleri**, s. 219; Andreas Von Tuhr, **Borçlar Hukukunun Umumi Kısım Cilt 1-2**, (Çeviren: Cevat Edege), Ankara, Olgaç Matbaası, 1983, s. 607-612.

¹¹² İfa zamanının yalnızca sözleşmede belirlenmiş olduğu hallerde ihtarın gerek olmaksızın borçlu temerrüdünün gerçekleşeceği, buna karşılık ifa zamanının kanunen belirlendiği hallerde ihtarın gerektiği yönünde bkz. Havutçu, **Temerrüt**, s. 29.

¹¹³ Havutçu, **Temerrüt**, s. 30.

sebepsiz zenginleşmede ise zenginleşmenin gerçekleştiği tarihte borçlu ihtara gerek olmaksızın temerrüde düşer.

Borçlunun temerrüde düşmesi için alacaklının ifayı kabule hazır olması ve gereken hazırlık fiillerini yapmış olması gerekir. Aksi halde alacaklı temerrüdü söz konusu olur ve muaccel olan borcun varlığına rağmen borçlu temerrüde düşmüş sayılmaz.¹¹⁴

Borçlunun muaccel olan edimini ifa etmekten kaçınmasına sebep olacak herhangi bir haklı sebebin bulunması halinde borçlu temerrüdü gerçekleşmez. Örneğin muaccel olan borcun zamanaşımına uğramış olması halinde borçlu tarafından ileri sürülen zamanaşımı def'i veya TBK m. 97 ve 98 hükümleri uyarınca ileri sürülen ödemezlik def'ileri, borçlunun temerrüde düşmesine ileri sürülme tarihlerinden itibaren değil, def'i hakkının mevcut olduğu tarihten itibaren engel olur. Borçlu tarafından ileri sürülmeyen mevcut def'iler borçlunun temerrüde düşmesine engel olmaz.¹¹⁵

Borcun muaccel olması her durumda borçlu temerrüdünü oluşturmaz. Borçlu temerrüdünün gerçekleşmesi için borcun muaccel olmasına rağmen ifa edilmemiş olmasının borca aykırılık oluşturması gerekir. Edimin ifası bakımından belirli veya kesin vade kararlaştırılmış olan hallerde, borcun muaccel olması üzerine borçlu tarafından ifa edilmemesi borca aykırılığın gerçekleşmesi için yeterliyken, diğer hallerde ancak alacaklı tarafından yapılan temerrüt ihtarına rağmen muaccel borcun ifa edilmemesi borca aykırılık oluşturur.¹¹⁶

Kusur borçlunun temerrüde düşmesi bakımından rol oynamaz. Yukarıda sayılan şartların gerçekleşmiş olması halinde borçlu kendisine isnat edilebilecek herhangi bir kusur mevcut olmasa dahi borçlu temerrüdüne düşer. Kusur, yalnızca

¹¹⁴ Eren, **Borçlar Genel**, s. 1125; Serozan, **İfa Engelleri**, s. 216; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 470; Havutçu, **Temerrüt**, s. 32; Tercier, **a.g.e.**, s. 166, No. 991.

¹¹⁵ Bu paragrafta yapılan açıklamalar için bkz. Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 459; Eren, **Borçlar Genel**, s. 1097-1098; Havutçu, **Temerrüt**, s. 32-33.

¹¹⁶ Eren, **Borçlar Genel**, s. 1123; Havutçu, **Temerrüt**, s. 32.

temerrüt sonrası hakların kullanılması halinde borçlunun tazminat ödemesine sebep olabilir.¹¹⁷

2. Borçlu Temerrüdünün Sonuçları

Borçlu temerrüdü, borcun varlığına etki etmez. TBK uyarınca borçlu temerrüdünün sonuçları, genel ve karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerdeki sonuçları olmak üzere ikili bir yapı şeklinde düzenlenmiştir. Aşağıda sırasıyla borçlu temerrüdünün genel sonuçları ve karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde borçlu temerrüdünün sonuçları genel hatlarıyla incelenecektir.

a. Borçlu Temerrüdünün Genel Sonuçları

Borçlunun temerrüdünün alacaklının alacağın ifasını talep etme yetkisine herhangi bir etkisi bulunmadığı gibi, alacaklı, borçlu tarafından yapılan ifayı kabul etmeye mecburdur. Borçlu temerrüdünün genel sonucu olarak TBK m. 118 ve 119 uyarınca borçlunun gecikmiş ifaya ek olarak gecikme tazminatı ödemesi ve beklenmedik halden doğan sorumluluğu düzenlenmiştir.¹¹⁸ Borçlu temerrüdünün genel sonuçları kaynağından bağımsız olarak tüm borç ilişkilerinde uygulanır.

Borçlunun temerrüde düşmesi üzerine TBK m. 118 uyarınca alacaklıya gecikmiş ifaya ek olarak borçlunun temerrüdü nedeniyle uğramış olduğu zararları tazmin etme hakkı tanınmıştır. Gecikme tazminatı olarak alacaklı maruz kaldığı müspet zararların tazminini talep edebilir. Tazmin edilecek müspet zararlar, borçlu temerrüdü söz konusu olmaksızın ifanın yapılması ile temerrüdü takiben yapılan gecikmiş ifa neticesinde alacaklının malvarlığında oluşan farkı ifade eder. Bu zararlara örnek olarak alacaklı tarafından yapılan ihtar ve takip masrafları dahil temerrüt nedeniyle yapılan masraflar, üçüncü kişilere ödenmek zorunda kalınan tazminatlar, edimin değerinin düşmesi nedeniyle uğranılan fiili zararlar gibi yoksun

¹¹⁷ Bkz. Eren, **Borçlar Genel**, s. 1126; Serozan, **İfa Engelleri**, s. 217; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 470-471; Havutçu, **Temerrüt**, s. 33-34.

¹¹⁸ Bkz. Eren, **Borçlar Genel**, s. 1099-1108; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 485; Serozan, **İfa Engelleri**, s. 221-228; Havutçu, **Temerrüt**, s. 37-38.

kalınan kar da gösterilebilir.¹¹⁹ TBK m. 118 uyarınca alacaklı gecikme tazminatına ancak borçlunun temerrüde düşmekte kusuru bulunması halinde hak kazanır.

TBK m. 119 uyarınca temerrüde düşen borçlu, beklenmedik hal nedeniyle doğacak zararlardan sorumlu olur. Bu kapsamda borçlunun, temerrüdü sonrasında ediminin ifasının imkansız hale gelmesi veya edimin konusunun kötüleşmesi ya da değerinin düşmesi nedeniyle, alacaklının uğradığı zararlardan sorumlu olması kabul edilmiştir. Borçlu ancak temerrüde düşmede kusuru bulunmadığını veya temerrüde düşmesi ile oluşan zarar arasında nedensellik bağının bulunmadığını ispat ederek sorumluluktan kurtulabilir.¹²⁰

Borçlunun konusu belli bir miktar paranın ödenmesine yönelik borcunda temerrüde düşmesi üzerine, TBK m. 120 uyarınca alacaklıya gecikmiş ifaya ek olarak temerrüt faizi talep etme hakkı tanınmıştır. Para borçlarında, temerrüdün genel hükümlerinden farklı olarak alacaklının temerrüt faizine hak kazanabilmesi için borçlunun temerrüde düşmede kusurunun bulunması şartı aranmaz. Aynı şekilde alacaklının temerrüt faizi talep edebilmesi için borçlu temerrüdü üzerine talebe konu temerrüt faizi tutarında bir zarara uğramış olması da aranmaz. Alacaklı borçlu temerrüdü üzerine herhangi bir zarara maruz kalmasa da, temerrüt faizi talep edebilir.¹²¹

Alacaklının temerrüt faizi ile karşılanmayan bir zararının bulunması halinde, TBK m. 122 uyarınca alacaklı borçlu temerrüdü nedeniyle maruz kaldığı munzam zararı talep etme imkanına sahiptir. Ancak tıpkı temerrüdün genel sonuçlarında olduğu gibi, borçlu temerrüde düşmede kusuru bulunmadığını ispat ederse, alacaklının maruz kaldığı munzam zararı tazmin etmekle yükümlü olmaz.

¹¹⁹ Von Tuhr, **a.g.e.**, s. 615.

¹²⁰ Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 488-489; Havutçu, **Temerrüt**, s. 38.; Pierre Tercier, **Le droit des obligations**, 2^e Ed., Zurich, Schulthess, 1999, s. 167, n. 994.

¹²¹ Havutçu, **Temerrüt**, s. 38.

b. Karşılıklı Borç Yükleyen Sözleşmelerde Borçlu Temerrüdünün Sonuçları

Karşılıklı borç yükleyen sözleşmeler bakımından alacaklıya TBK m. 125 uyarınca borçlunun temerrüdünü takiben gecikmiş ifa ve gecikme tazminatını talep etme imkanından başka, ifa yerine müsbet zararının tazminini talep etme ve sözleşmeden dönerek menfi zararının tazminini talep etme hakları tanınmıştır.

Karşılıklı borç yükleyen sözleşmeler kavramı tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmeleri ifade eder. Tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde tarafların edimleri arasında karşılıklılık ve mübadele ilişkisi bulunur. Tarafların edimleri arasındaki bu karşılıklılık neticesinde edimler birbirlerine doğumu, devamlılıkları ve ifa açısından bağılırlar. İki tarafa borç yükleyen sözleşmeler kendi içlerinde eksik iki tarafa borç yükleyen sözleşme ve tam iki tarafa borç yükleyen sözleşme şeklinde bir ayrıma tabi tutulmakta olup, TBK m. 125 uyarınca borçlunun temerrüde düşmesi üzerine alacaklıya tanınan seçimlik imkanlar yalnızca tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmeler bakımından öngörülmüştür.¹²²

Alacaklı TBK m. 125 uyarınca kendisine tanınan seçimlik haklardan ifa yerine müsbet zararın tazmini veya sözleşmeden dönme ve menfi zararın tazmini bakımından kural olarak borçluya temerrüde düşmesi takiben borcu ifa etmesi için ek süre tanımak zorundadır. Bu süre borçlunun borcu ifa edebilmesini sağlayacak uygunlukta olmalıdır. Bu süre içinde borçlu, borcu ifa ederek borcu sona erdirebileceği gibi; alacaklı da borçlu tarafından yapılan ifayı kabul etmek zorundadır, aksi halde alacaklı temerrüdüne düşmüş olacağından, borçlu temerrüdü sona erer.¹²³ TBK m. 124 hükmüne göre alacaklının sahip olduğu temerrüt sonrası hakları kullanabilmesi bakımından sözleşmede kesin vade kararlaştırılmışsa, borçlunun içinde bulunduğu durumdan veya tutumundan süre verilmesinin etkisiz

¹²² Bu paragraftaki açıklamalar için bkz. Vedat Buz, **Borçlunun Temerrüdünde Sözleşmeden Dönme**, Ankara, Yetkin Yayınları, 1998, s. 98-100; Havutçu, **Temerrüt**, s. 3-5; Eren, **Borçlar Genel**, s. 1137-1138.

¹²³ Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s.508.

olacağı anlaşılıyorsa veya borçlu temerrüdü sonucunda borcun ifası alacaklı için yararsız kalmışsa, borçluya süre vermesine gerek yoktur.¹²⁴

Alacaklı tarafından borçluya ifa için verilen uygun süre içinde borcun ifa edilmemesi halinde, alacaklı gecikmiş ifayı talepten vazgeçerek kendisine tanınan diğer iki seçimlik hakkı kullanmak isteyebilir. Bu durumda alacaklının, borçluya tanınan uygun sürenin sonunda derhal hangi seçimlik hakkı kullanacağını borçluya beyan etmesi gerekir.¹²⁵

Alacaklı tarafından gecikmiş ifa ve maruz kaldığı zararların tazmininin talep edilmesi, yukarıda temerrüdün genel sonuçları başlığı altında açıklanmış olduğundan, bu başlık altında tekrardan incelenmeyecektir. Ayrıca TBK m. 126 uyarınca ifasına başlanan sürekli edimli sözleşmeler bakımından alacaklının borçlu temerrüdü üzerine gecikmiş ifa ve gecikme tazminatını ya da sözleşmenin feshini talep etmesi mümkündür. Buna karşılık alacaklı ifadan vazgeçerek müspet zararının tazminini veya sözleşmeden dönmeyi talep edemez.¹²⁶

(1) İfadan Vazgeçerek Müsbet Zararın Tazmini

Alacaklı, borçlunun kusurlu olması halinde, borçlu temerrüdü üzerine aynen ifa talebinden vazgeçerek, borçlu tarafından borçlanılan edimin ifa edilmemesi nedeniyle uğradığı müsbet zararın tazminini talep edebilir.¹²⁷ Bu durumda taraflar arasındaki borç ilişkisi geçerli olarak varlığını sürdürmeye devam eder. Ancak alacaklı tarafından bu hakkın kullanılmasıyla birlikte, alacaklı ve borçlu arasındaki sözleşmenin içeriği değişmekte, borçlunun edimi tazminat ödeme yükümlülüğüne dönüşmektedir.¹²⁸ Temerrüde düşmede herhangi bir kusuru bulunmayan borçlu,

¹²⁴ İsviçre hukuku bakımından aynı yönde bkz. Tercier, **a.g.e.**, s. 169, N. 1009.

¹²⁵ Bu beyan yenilik doğuran hak niteliğinde olup, borçlunun hakimiyet alanına ulaşmasıyla hüküm ifade eder. Alacaklının, borçlunun temerrüde düşmesi üzerine, kendisine ek süre tanırken de hangi seçimlik hakkı kullanacağını beyan etmesi mümkündür.

¹²⁶ Eren, **Borçlar Genel**, s. 1156.

¹²⁷ Tercier, **a.g.e.**, s. 169, N. 1015.

¹²⁸ Eren, **Borçlar Genel**, s. 1145.

kusursuzluğunu ispat ettiği müddetçe, alacaklının müsbet zararını tazmin etmekle yükümlü olmaz.¹²⁹

Müsbet zarar kavramı, alacaklının malvarlığının borçlu temerrüdü oluşmasaydı içinde bulunacağı durum ile mevcut durumu arasındaki farkı ifade eder. Bu zararların içine alacaklının ifadan vazgeçtiği anda borçlunun ediminin değeri, alacaklı tarafından ifa amacıyla yapılan harcamalar, üçüncü kişilere gecikmiş ifa nedeniyle ödenen tazminatlar ve yoksun kalınan kar girer.¹³⁰

Öğretide alacaklının müsbet zararının tazminini talep etmesi halinde, yine de kendi edimini borçluya ifa etmekle yükümlü olup olmayacağı meselesi tartışmalıdır. Meseleyi inceleyen yazarlarca, bu sorunun müsbet zararın hesaplanmasıyla ilgili olduğu ve benimsenin hesaplama yöntemine göre ulaşılacak sonucun değişeceği ifade edilmiştir. Bu kapsamda müsbet zararın hesaplanması ile ilgili temel olarak fark teorisi ve mübadele teorileri ileri sürülmüş olup, fark teorisi uyarınca alacaklı borçludan talep ettiği tazminat bedelinden kendi ediminin değerini düşürerek aradaki farkı talep ederken, mübadele teorisi uyarınca alacaklı borçlunun tazminat ödeme yükümlülüğüne karşılık kendi edimini aynen ifa etmekle yükümlüdür. Öğreti ve uygulamada hakim görüş fark teorisini benimsemektedir.¹³¹

(2) Sözleşmeden Dönme ve Menfi Zararın Tazmini

TBK m. 125 uyarınca alacaklıya tanınan diğer bir seçimlik hak sözleşmeden dönmedir. TBK m. 125/3 hükmüne göre sözleşmeden dönme hâlinde taraflar, karşılıklı olarak ifa yükümlülüğünden kurtulurlar ve daha önce ifa ettikleri edimleri geri isteyebilirler. Bu durumda borçlu, temerrüde düşmekte kusuru olmadığını ispat edemezse alacaklı, sözleşmenin hükümsüz kalması sebebiyle uğradığı zararın giderilmesini de isteyebilir. Alacaklı için ifaya olan menfaatin ortadan kalktığı veya borçlunun finansal durumunun müsbet zararın tazmini bakımından elverişli olmadığı

¹²⁹ Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 513.

¹³⁰ Eren, **Borçlar Genel**, s. 1145..

¹³¹ Eren, **Borçlar Genel**, s. 1146; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 514.

ya da menfi zararın müsbet zararından fazla olduğu hallerde, alacaklı sözleşmeden dönme hakkını¹³² kullanmayı tercih edebilir.¹³³

Dönme üzerine alacaklı tarafından menfi zararlarının tazmininin talebi, tüm tazminat taleplerinde olduğu gibi borçlunun kusurlu olması halinde söz konusu olur.¹³⁴ Alacaklı lehine getirilen kusur karinesi uyarınca borçlu temerrüde düşmede kusuru bulunmadığını ispat etmedikçe, alacaklının borçlu temerrüdü nedeniyle sözleşmeden dönmesi üzerine maruz kaldığı menfi zararlarını tazmin etmekle yükümlüdür. Menfi zarar kavramı, alacaklının borçlu temerrüdü üzerine sözleşmeden dönmesi ile dönülen sözleşme hiç kurulmamış olsaydı alacaklının malvarlığının alacağı farkı ifade eder.¹³⁵ Bu kapsamda alacaklı tarafından menfi zararlar çatısı altında maruz kalınan fiili zararlar olarak sözleşmenin kurulması için yapılan masraflar, sözleşmenin ifa edileceği beklentisiyle yapılan harcamalar, borçluyu temerrüde düşürmek ve dönme hakkını kullanabilmek için yapılan masraflar, sözleşmeden dönme sonucunda üçüncü kişilere ödemek zorunda kalınan ceza ve

¹³² Dönme hakkının hukuki niteliği hakkında öğretide farklı görüşler mevcuttur. Bu görüşler klasik teori, yasal borç ilişkisi teorisi ve yeni dönme teorisi olarak gruplandırılabilir. İsviçre ve Türk öğretisinde çoğunluk tarafından benimsenin klasik teori uyarınca, alacaklı tarafından sözleşmeden dönme hakkının kullanılması sözleşmeyi kurulduğu andan itibaren ortadan kaldırır. Sözleşmenin geçmişe etkili olarak ortadan kalkacağının kabul edilmesi, taraflarca daha önce yerine getirilen edimlerin, diğer taraf bakımından bir sebepsiz zenginleşme oluşturması sonucunu doğurur. Bu kapsamda iade talepleri bakımından, TBK m. 77-82 arasında düzenlenen sebepsiz zenginleşme hükümlerinin ve özellikle iki yıllık zamanaşımı süresinin uygulanması söz konusu olacaktır. Yasal borç ilişkisi teorisi uyarınca alacaklının dönme hakkını kullanması ile birlikte borç ilişkisi sona ermekle beraber, bu sona erme sözleşmenin kurulduğu andan itibaren geçersiz sayılması neticesini doğurmaz. Bu kapsamda tarafların daha önce yerine getirilmiş olan edimleri iade yükümlülüğünün kaynağını ise sebepsiz zenginleşme değil, bizzat TBK m. 125/3 hükmü oluşturur. Bu nedenle bu görüşü savunanlar iade talepleri bakımından zamanaşımı süresinin, sebepsiz zenginleşme nedeniyle iade taleplerinde uygulanan iki yıllık süre yerine, TBK m. 146 uyarınca on yıllık genel zamanaşımı süresi olması gerektiğini ifade etmektedirler. Yeni dönme teorisi uyarınca, alacaklının sözleşmeden dönme hakkını kullanması üzerine sözleşme ilişkisi ortadan kalkmaz, taraflarca daha önce yerine getirilen edimlerin iadesini sağlamak amacıyla bir tasfiye ilişkisi kurulması suretiyle sözleşmenin içeriği değişir. Bu görüşe göre, dönme hakkının kullanılmasıyla henüz ifa edilmemiş edimler sona ererken, daha önce yerine getirilen edimler bakımından taraflar arasında tasfiye ilişkisi oluşur. Bugün İsviçre ve Türk hukukunda yeni dönme teorisinin oldukça fazla taraftar bulduğunu belirtmek yerinde olur. Bkz. Eren, **Borçlar Genel**, s. 1149-1152; Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 517-523; Serozan, **İfa Engelleri**, s. 237-238.

¹³³ Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 511; Eren, **Borçlar Genel**, s. 1148.

¹³⁴ Sözleşmeden dönmenin hukuki niteliği bakımından yeni dönme teorisini benimseyerek, dönme neticesinde tazmini talep edilen zararların müsbet zararlar olması gerektiği yönünde bkz. Serozan, **İfa Engelleri**, s. 239-240.

¹³⁵ Eren, **Borçlar Genel**, s. 1152- 1154..

tazminatlar, tasfiye ilişkisi üzerine geri verme yükümlülüğünü yerine getirebilmek amacıyla yapılan masraflar ve geri verme yükümlüğü söz konusu olmasaydı iade konusu edimin doğuracağı doğal veya hukuki getiriler talep edilebilirken, yoksun kalınan kar olarak dönülen sözleşmeyi akdederken, alacaklının daha iyi bir sözleşme akdetme fırsatını kaçırmaması nedeniyle uğradığı zararlar talep edilebilir.¹³⁶

B. Temerrüt Klozları

Uygulamada pek çok kredi sözleşmesinde, kredi veren tarafın alacağının tahsilini güvence altına almak amacıyla temerrüt hali (*event of default*) klozlarına yer verilmektedir. Bu hallerde borç muaccel olmamasına rağmen, sözleşmede kararlaştırılan halin gerçekleşmesi üzerine temerrüdün olduğu ve sonuçlarını doğuracağı kararlaştırılmaktadır.¹³⁷ Temerrüt hali olarak kararlaştırılan durumlar genellikle asıl borç sözleşmesi ya da başka bir borç sözleşmesinde düzenlenen yükümlülüklerin bir veya birkaçının yerine getirilmemesi ya da borçlunun sözleşmede beyan ettiği hususların gerçeğe aykırı nitelik taşımasıdır.¹³⁸ Temerrüt hali klozlarının kararlaştırıldığı sözleşmelerde genellikle uygulama açısından herhangi bir geçersizlik yaptırımıyla karşılaşmamak adına yabancı ülke hukukları uygulanacak hukuk olarak kararlaştırılmaktadır.

Borçlar hukuku alanında temel ilkelerden biri de sözleşme serbestisi ilkesidir. Sözleşme serbestisi ilkesi sözleşme yapma, sözleşmenin karşı tarafını seçme, içeriğini ve şeklini belirleme ve sözleşmeyi sona erdirmeye serbestisi kavramlarını kapsar.¹³⁹ Sözleşmelerin içeriğini belirleme serbestisi sınırsız değildir. TBK m. 26 hükmünde tarafların bir sözleşmenin içeriğini kanunda belirlenen sınırlar içinde serbestçe belirleyebileceği, m. 27 hükmünde ise, kanunun emredici hükümlerine, kamu düzenine, ahlaka, kişilik haklarına aykırı veya konusu imkansız olan sözleşmelerin kesin olarak hükümsüz olduğu düzenlenmiştir. TBK m. 27 hükmünde

¹³⁶ Eren, **Borçlar Genel**, s. 1153; Buz, **a.g.e.**, s. 243-252; Von Tuhr, **a.g.e.**, s. 628.

¹³⁷ Eric Balmer, **Les clauses negatives dans les credits bancaires En particulier la “negative pledge clause” dans les transactions financieres internationales**, Geneve, Schulthess Juristische Meridien AG, 2004, s. 72.

¹³⁸ Balmer, **a.g.e.**, s. 72-73.

¹³⁹ Eren, **Borçlar Genel**, s. 316; Kocayusufpaşaoğlu, **a.g.e.**, s. 505.

anılan kamu düzeni ve kişilik haklarına aykırılık unsurlarının kanunun emredici hükümlerinden bağımsız nitelikte olup olmadığı öğretide tartışmalıdır.¹⁴⁰ Bu kapsamda TBK m. 117 vd. hükümlerinde düzenlenen borçlu temerrüdüne ilişkin hükümlerin aksi yönünde bir düzenlemenin sözleşme ile kararlaştırılmasının sözleşme serbestisi kavramının sınırları içerisinde kalıp kalmadığının TBK m. 27 hükmü uyarınca incelenmesi gerekir.

Bir normun emredici bir düzenleme olduğu kimi zaman lafzından kolaylıkla anlaşılabilir. Buna karşılık bir normun lafzı, hükmün emredici niteliğini teşhis etmede her zaman yol gösterici olmadığı gibi, salt lafza dayalı yorum yanıltıcı da olabilir. Bu durumlarda, normun ihdas edilme amacının sorgulanarak yorum yapılması gerekir. Nitekim TBK m. 117'nin "Muaccel bir borcun borçlusu, alacaklının ihtarıyla temerrüde düşer." şeklindeki lafzı emredici bir düzenleme izlenimi vermektedir. Buna karşılık öğretide borçlu temerrüdünü de kapsayan ifa engellerini sistematize eden kuralların çoğunlukla taraflarca aksi kararlaştırılabilen yedek hukuk kuralları niteliğinde olduğu ifade edilmektedir.¹⁴¹

Temerrüde ilişkin TBK m. 117 düzenlemesinin aksine bir düzenlemenin sözleşmede kararlaştırılabilmesi için bu hükmün, kamu düzenine, kişilik haklarına veya genel ahlaka aykırılık teşkil eder nitelikte olmaması gerekir. Kamu düzenine aykırılık ise yazılı bir emredici hukuk normuna aykırılık şeklinde olabileceği gibi, yazılı olmayan ancak toplumca benimsenen kamu düzenine ilişkin değerlere aykırılık tarzında da meydana gelebilir.¹⁴² Sözleşme serbestisinin kamu düzenine aykırılık

¹⁴⁰ Bu unsurların bağımsız unsurlar olmadığı ve bir hükmün emredici niteliği haiz olup olmadığını tespit aşamasında yararlanılan unsurlar olduğu yönünde bkz. Kaşak, **a.g.e.**, s. 110 vd; Bu unsurların bağımsız unsurlar olduğu yönünde bkz. Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 82 vd. *Oğuzman, Öz'e göre bu unsurlar birbirinden bağımsız olarak sözleşme serbestisinin sınırlarını oluşturmakla birlikte, bu unsurlara bir hükmün emredici niteliği haiz olup olmadığını tespit aşamasında da başvurulur.*

¹⁴¹ Bkz. Serozan, **İfa Engelleri**, s. 135. Yazara göre ifa engellerini düzenleyen maddeler arasında sorumsuzluk anlaşması ve sözleşmesel ve temerrüt faizine ilişkin hükümler emredici niteliktedir. Diğer hükümler bakımından ise TBK m. 27 uyarınca ahlaka aykırılık ve gabin kurumları bir sınır oluşturur.

¹⁴² Bkz. Kocayusufpaşaoğlu, **a.g.e.**, s. 550; Reha Poroy, Saibe Oktay Özdemir, Samim Ünan, "Rapport Turc (I)", **L'ordre public**, Travaux De L'association Henri Capitant, Journées Libanaises Tome XLIX, Paris, 1998, s. 293; Yeşim Atamer, **Sözleşme Özgürlüğünün Sınırlandırılması Sorunu Çerçevesinde Genel İşlem Şartlarının Değerlendirilmesi**, Yayınlanmış Doktora Tezi, İstanbul, 1999, 164; Kamu düzenine aykırılığın ancak somut bir hukuk normunun ihlali halinde sözleşme

gerekçesiyle sınırlandırılması ise, ancak toplumun menfaatinin, bireyinin menfaatine göre üstün tutulması gereken hallerde söz konusu olur.¹⁴³ Kamu düzenine ilişkin kuralların incelendiği çalışmalarda, devletin düzenini korumaya, aile hukukuna, kişilik haklarına, Devlet tarafından ekonomiyi regüle etmek için getirilen düzenlemelere, tüketici hukukuna, iş hukukuna yönelik düzenlemelerin bu kurallara örnek olarak gösterildiği anlaşılmaktadır.¹⁴⁴ Bu hükümlerle kıyaslandığında, taraflar arasındaki nispi bir borç ilişkisinde sözleşme serbestisinin kamu düzenine aykırılık gerekçesiyle sınırlandırılabilmesi için toplumun, bireyin menfaatine göre üstün tutulması gereken bir menfaatinin bulunmadığı söylenebilir.

Bu açıklamalardan sonra kanaatimizce temerrüt kavramına verilmesi gereken anlamın sözleşme sınırları çerçevesinde tarafların iradeleri uyarınca da tespit edilmesi mümkündür.¹⁴⁵ Bu hallerde temerrüdün sonuçları, sözleşme ile kararlaştırılan temerrüt halinin oluşması üzerine de uygulama alanı bulur. Kaldı ki T.C. Anayasası m. 90/5 hükmü uyarınca usulüne göre onaylanmış uluslararası antlaşmalar kanun hükmünde sayıldığından, esasen Türk hukukunda sözleşme ile kararlaştırılan temerrüt klorlarının geçerli olacağını kabul eden bir kanuni düzenleme de bulunmaktadır.¹⁴⁶¹⁴⁷ Ülkemizin de taraf olduğu Cape Town Konvansiyonu ve

serbestisinin sınırını oluşturabileceği, bu nedenle de sözleşme serbestisinin sınırını oluşturan bağımsız bir unsur olarak değerlendirilemeyeceği yönünde bkz. yukarıda 135 no'lu dn.

¹⁴³ Atamer, **a.g.e.**, s. 166.

¹⁴⁴ Bkz. Eren, **Borçlar Genel**, s. 343; Poroy, Oktay Özdemir, Ünan, **a.g.m.**, s. 293-298.

¹⁴⁵ Aynı yönde bkz. Balmer, **a.g.e.**, s. 69.

¹⁴⁶ TBK m. 117 vd. hükümlerinde düzenlenen borçlu temerrüdüne ilişkin hükümlerin emredici mahiyette olduklarının kabul edilmeleri halinde, açıkça hukuk sistemimizde TBK m. 117 vd. hükümleri ile Cape Town Konvansiyonu m. 11 hükmü arasında bir çelişki olduğunun kabulü zorunlu olacaktır.

¹⁴⁷ Usulüne göre onaylanarak yürürlüğe giren uluslararası antlaşmalar ile kanunlar arasında hiyerarşik bir ilişki bulunmamaktadır. Buna karşılık T.C. Anayasası m. 90/5 uyarınca usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınır. Temel hak ve özgürlüklere ilişkin olmayan bir antlaşma ile kanun hükmünün çatışması halinde, öğretide görüş birliği olmamakla birlikte genel yorum ilkeleri doğrultusunda uygulanacak normun tespit edilmesi gerekeceği belirtilmektedir. Bu kapsamda çatışan hükümler sonraki tarihli-önceki tarihli ve/veya genel hüküm/özel hüküm ölçütlerine tabi tutulacaktır. Bkz. Ergun Özbudun, **Türk Anayasa Hukuku**, Gözden Geçirilmiş 10. Bs., Ankara, Yetkin Yayıncılık, 2009, s. 394-395. Bu kapsamda görüşümüz uyarınca TBK m. 117 vd. düzenlenen temerrüt hükümleri emredici nitelikte değildir. Ancak temerrüt hükümlerinin emredici nitelikte oldukları kabul edilirse, TBK sonraki tarihli kanun olmasına rağmen, Cape Town Konvansiyonu'na göre genel nitelikli kanun niteliğinde olduğundan ve kanun koyucunun amacının Cape Town Konvansiyonu'nun ilgili maddesini ilga etmek

Konvansiyon’a İlişkin Hava Aracı Protokölü kapsamında, Konvansiyon’un 11.maddesinde tarafların temerrüt oluşturacak olaylar hakkında yazılı olarak anlaşabilecekleri açıkça belirtilmiştir.¹⁴⁸

TİTRK ve ikincil düzenlemelerde temerrüt kavramının kapsamına ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Alacağın henüz muaccel olmadığı; ancak sözleşmesel temerrüt klotlarının öngördüğü hallerden birinin veya birkaçının gerçekleşmesi üzerine, alacaklının TİTRK m. 14 hükmünde düzenlenen temerrüt sonrası haklara başvurup başvuramayacağı hususu uygulama açısından önem taşımaktadır. Kanaatimizce sözleşme ile kararlaştırılan temerrüt halleri bakımından da rehin alacaklısı kendisine tanınan temerrüt sonrası haklara başvurma imkanına sahip olmalıdır. Nitekim Model Kanun m. 2/(j) uyarınca temerrüt kavramı hem teknik anlamda temerrüdü hem de sözleşmesel klotları kapsayacak şekilde düzenlenmiştir.¹⁴⁹ Ancak “Temerrüt Sonrası Haklar” başlıklı TİTRK m. 14’ün ilk fıkrasında açıkça rehin alacaklısına tanınan hakların ancak borçların süresinde ifa edilmemesi halinde kullanılabileceği öngörülmüştür. Hükmün açık lafzı nedeniyle temerrüt klotlarının dışlandığı söylenebilir. Hükmün temerrüt klotlarını kapsamayan lafzının bilinçli bir susma olarak mı yoksa bilinçsiz bir boşluk olarak mı değerlendirileceğinin tespiti gerekir. Kanaatimizce hükmün lafzı iki türlü yoruma da müsaittir. Zira öncelikli olarak Kanun’un mehzarını teşkil eden Model Kanun m. 2/(j) uyarınca düzenlenen temerrüt kavramı, Model Kanun sisteminde kabul edildiği haliyle değil, yalnızca teknik anlamda temerrüdü ihtiva eder şekilde kabul edilmiştir. Dolayısıyla mevcut durumda temerrüt klotları bakımından bir kanun boşluğunun

olduğu anlaşılmadığından, iki normun da mevcudiyetini koruduğu yorumu yapılabilir. Kanunların çatışması halinde uygulanacak hükmün tespiti ile ilgili genel açıklamalar için bkz. Oğuzman, Barlas, **a.g.e.**, s. 85; ayrıca bkz. Bertil Emrah Oder, **Anayasa Yargısında Yorum Yöntemleri: Hukuksal Yöntembilime Dayalı Karşılaştırmalı Bir Tartışma**, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2012, s. 215-216. Ayrıca Cape Town Konvansiyonu’nun mülkiyet hakkı ile ilgili olması nedeniyle temel hak ve özgürlüklere ilişkin bir uluslararası antlaşma olduğu ve kanun hükmüne göre öncelikli olarak uygulanması gerektiği görüşü de bazı yazarlarca savunulmaktadır. Bu yönde bkz. Serap Zuvin, Duygu Beyazo, “Cape Town Konvansiyonu’nun Öncelikli Uygulanması”, **Güncel Hukuk**, Mart 2013, s. 10-11.

¹⁴⁸ Cape Town Konvansiyonu ve Konvansiyona İlişkin Hava Aracı Protokölü 29 Mart 2011 tarihli ve 27889 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 6192 sayılı Kanun ile onaylanmıştır.

¹⁴⁹ Legislative Guide on Secured Transactions, s. 277. Erişim için bkz. https://www.uncitral.org/pdf/english/texts/security-ig/e/09-82670_Ebook-Guide_09-04-10English.pdf. (Son erişim tarihi: 14.04.2019)

bulunmadığı, kanun koyucunun bilinçli olarak temerrüt klozları uyarınca temerrüt sonrası haklara başvurulmasını önlemek istediği yorumu yapılabilir. Buna karşılık çalışmamızda ilgili kısımlarda pek çok kez vurguladığımız Kanun'un özensiz hazırlık süreci nedeniyle, pekâlâ temerrüt klozları ile ilgili özel bir düzenlemeye kanun koyucunun ihmalinden ötürü yer verilmediği de savunulabilir.

Kanaatimizce TBK'nin ifa engellerine yönelik hükümlerinin genel olarak emredici nitelikte olmadığı ve sözleşme ile kabul edilen temerrüt klozlarının kamu düzenine aykırılık teşkil etmediği göz önünde bulundurulduğunda, sözleşmede temerrüt hali olarak kabul edilen bir durumun gerçekleşmesi üzerine rehin alacaklısını TİTRK kapsamında kendisine tanınan temerrüt sonrası haklardan mahrum bırakmanın haklı bir gerekçesi yoktur. Zira tarafların sözleşmede temerrüt hali olarak nitelendirilecek durumları kararlaştırmalarının amacı, bu durumlara temerrüdün sonuçlarını bağlamaktır. Bu nedenle öncelikli olarak TİTRK m. 14 hükmünde, temerrüt klozları bakımından bilinçsiz ve örtülü bir kanun boşluğu bulunduğu kabul edilmeli ve rehin alacaklısının temerrüt klozlarında düzenlenen hallerden birinin gerçekleşmesi üzerine de TİTRK m. 14 uyarınca kendisine tanınan hakları kullanabileceği kabul edilmelidir.

C. TİTRK m. 14 Uyarınca Temerrüt

TİTRK m. 14/1 hükmü bu kanun kapsamındaki borçların süresinde ifa edilmemesi hâlinde alacaklının maddede düzenlenen alternatif haklara başvurabileceğini düzenler. Bu nedenle öncelikli olarak kanun kapsamına giren borçlardan kastedilenin ne olduğunun ortaya konması çalışmamız açısından önem taşımaktadır.

Temerrüt kavramı bir borçlunun asli yükümlülüğünün ifasında yaşanan gecikmeyi kapsadığı gibi, ikincil yükümlülüklerin ifasında yaşanan gecikmeyi de kapsar. Buna karşılık yan yükümlülüklerin ifasında yaşanan gecikme borçlu temerrüdüne sebep olmaz, yalnızca alacaklıya tazminat talep etme imkânı verir.¹⁵⁰

¹⁵⁰ Bkz. Eren, **Borçlar Genel**, s. 1119.

TİTRK kapsamında rehin alan ve rehin veren bakımından düzenlenen çeşitli yükümlülükler mevcuttur. Bir an için madde lafzından bu yükümlülüklerin süresinde ifa edilmemesi halinde, alacaklının 14.maddede düzenlenen haklara başvurabileceği düşünülse de, rehin hakkının tali niteliği gereği hak ancak güvence altına alınan alacağın zamanında ifa edilmemesi halinde ileri sürülebilir.¹⁵¹ Bu nedenle TİTRK çerçevesinde borçlu/rehin veren bakımından düzenlenen tüm yükümlülüklerin ifasında yaşanan temerrüt halinde değil, yalnızca borçlunun rehlin güvence altına aldığı alacağın ifasında (bir önceki başlıkta düzenlenen temerrüt klozları saklı kalmak kaydıyla) temerrüde düşmesi halinde, alacaklı kendisine tanınan temerrüt sonrası hakları kullanabilecektir.

Genel hükümler uyarınca temerrüt şartları göz önünde bulundurulduğunda, TİTRK m. 14 hükmünde alacaklıya tanınan hakların kullanılabilmesi için esasen her zaman borçlu temerrüdünün gerçekleşmiş olması zorunlu değildir. Şöyle ki, borcun ifa edilmesi bakımından belirli vade kararlaştırılan hallerde, vadede borçlu tarafından ifanın gerçekleştirilmemesiyle ihtara gerek olmaksızın borçlu temerrüde düşer. Buna karşılık belirsiz vadenin kararlaştırıldığı borç ilişkilerinde, borçlunun muaccel olan alacağını ifa etmemesi üzerine temerrüde düşmüş sayılması için alacaklı tarafından temerrüt ihtarı gönderilmesi gerekir. Bu kapsamda belirsiz vadenin kararlaştırıldığı bir borç ilişkisinde, muaccel olan borca istinaden, alacaklı sair olarak temerrüt ihtarı çekmesine gerek olmaksızın TİTRK m. 14 hükmünde öngörülen hakları kullanabilecektir. Nitekim İİK m. 149 uyarınca gönderilen icra emri veya ödeme emri temerrüt ihtarı yerine geçecektir.¹⁵² Böylelikle hakların kullanılabilmesi için her zaman borçlunun temerrüde düşmesine gerek olmadığı, ancak hakların kullanıldığı esnada borçlu temerrüdünün gerçekleşmesinin kaçınılmaz olduğu söylenebilecektir.¹⁵³

Borçlu temerrüdünün gerçekleşmesi için aranan şartlar arasında borçlunun edimin ifasından kaçınmak için haklı bir nedeninin bulunmaması ve alacaklının ifayı

¹⁵¹ Sirmen, **a.g.m.**, s. 52; Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 143.

¹⁵² Aynı yönde bkz. Erol Cansel, **Türk Menkul Rehni Hukuku Cilt: I Teslim Şartlı Menkul Rehni**, Ankara, Sevinç Matbaası, 1967, s. 216.

¹⁵³ Gümüş, **a.g.m.**, s. 201-202.

kabule hazır olması da bulunduğundan, TİTRK m. 14’de öngörülen hakların kullanılması açısından bu şartların varlığı özel olarak değerlendirilmelidir.¹⁵⁴ Örneğin borçlu bir rehinle güvence altına alınan borcunu ödemezlik def’i gibi bir haklı gerekçeyle ifa etmekten kaçınıyorsa, borçlu temerrüdü doğmayacağı için alacaklı TİTRK m. 14 kapsamında düzenlenen hakları kullanamaz. Zamanaşımı def’i bakımından ise özellikli bir durum vardır.¹⁵⁵ TBK m. 159 uyarınca alacağın bir taşınır rehniyle güvenceye bağlanmış olması, bu alacak için zamanaşımının işlemesine engel olmaz; bununla birlikte alacaklının, hakkını rehinden alma yetkisi devam eder. Buna karşılık Uygulama Yönetmeliği’nin 23.maddesinin ilk halinde rehin sözleşmesinin sicile tescilinden sonra alacak için zamanaşımının işlemeyeceği düzenlenmişti. Sonradan bu madde 22.05.2018 tarihli Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Kurulması ve Temerrüt Sonrası Hakların Kullanılması Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile birlikte yürürlükten kaldırılmıştır.¹⁵⁶ Ancak TİTRK m. 18 hükmünde, Kanun’da hüküm bulunmayan hallerde TMK’nın taşınmaz rehnine ilişkin hükümlerinin uygulanacağı öngörüldüğünden, yine de TMK m. 864 uyarınca rehnin sicile tescilinden sonra alacak için zamanaşımının işlemeyeceği söylenebilecektir.¹⁵⁷ Bu nedenle borçlu tarafından rehinle güvence altına alınan alacağa yönelik zamanaşımı def’i ileri sürülmesi mümkün olmayacaktır.

Alacağın, TİTRK kapsamında tesis edilen rehinle temin edilmesi, alacaklının borçlunun temerrüdü üzerine, sadece TİTRK uyarınca temerrüt sonrası haklara başvurma imkanına sahip olduğu şeklinde yorumlanmamalıdır. Rehin alacaklısı genellikle tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme uyarınca sahip olduğu alacağını rehinle temin ettiğinden, borçlunun temerrüde düşmesi üzerine pekâlâ TBK m. 125 uyarınca kendisine tanınan seçimlik hakları da kullanabilir. Örneğin, iki tacir

¹⁵⁴ Bu yönde bkz. Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 143.

¹⁵⁵ Bkz. Acar, **a.g.e.**, s. 210, 211.

¹⁵⁶ Yönetmelik hükmü ile bu sonucun düzenlenmesinin eleştirisi için bkz. Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 44.

¹⁵⁷ Sirmen, **a.g.m.**, s. 39; Kara, **a.g.e.**, s. 61. Ayrıca Mülga TİTRK m. 20 uyarınca kanunda hüküm bulunmayan hallerde, TMK’nın gayrimenkul rehni hükümlerinin uygulanacağı öngörüldüğünden, ticari işletme rehni ile temin edilen alacaklar bakımından da zamanaşımının işlemeyeceği kabul edilmekteydi. Bkz. Erten, **Ticari İşletme Rehni**, s. 52.

arasında faiz karşılığı akdedilen bir tüketim ödöncü sözleşmesi¹⁵⁸ kapsamında, ödöncü alan tacirin borcunu ifa etmede temerrüde düşmesi üzerine, ödöncü veren tacir TBK m. 125 hükmünde kendisine tanınan hakları kullanabilir. Ödöncü veren tacirin, sözleşmeden dönme ve menfî zararının tazminini talep etmesi mümkündür. Dönme ile birlikte borç ilişkisi ortadan kalkacağından, fer'i bir hak olan rehin hakkı da sona erer.¹⁵⁹ Rehinli taşınır varlığın değeri, borçlunun finansal durumu ve temerrüt sonucunda uğradığı zarar miktarını göz önünde bulundurarak, alacaklının sözleşmeden dönerek menfî zararlarının tazminini talep etmesi bazı durumlarda daha elverişli bir yöntem olabilir.

D. Teminat Altına Alınan Alacağın Kapsamı

Borçlu temerrüdünün gerçekleşmesi üzerine, rehinli alacaklının temerrüt sonrası haklarını ne kadarlık alacak tutarı için kullanabileceği meselesinin ortaya konması önem taşınır. Bu nedenle rehnin temin ettiği alacağın kapsamına hangi kalemlerin girdiği tespit edilmelidir. TİTRK ve ikincil mevzuatta bu konuya ilişkin açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Öğretide kimi yazarlarca teminat altına alınan alacağın kapsamının rehnin konusunu oluşturan taşınır varlığın niteliğine göre tayin edileceği görüşü ileri sürölmektedir.¹⁶⁰ Bu görüş uyarınca teminat altına alınan alacağın kapsamını tayin bakımından rehnin konusunu bir taşınır eşyanın oluşturması halinde TMK m. 946/2; bir alacak ya da hakkın oluşturması halinde ise TMK m. 959 uygulama alanı bulur. Ancak kanaatimizce TİTRK m. 18 hükmünün atfıyla TMK m.

¹⁵⁸ Faiz karşılığı akdedilen tüketim ödöncü sözleşmesinin tam iki tarafa borç yükleyen sözleşme olduğu yönünde bkz. Fikret Eren, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, 6. Bs., Ankara, Yetkin Yayıncılık, 2018, s. 500.

¹⁵⁹ Tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde temerrüt halinde sözleşmeden dönme imkanının seçilmesi üzerine benimsenen dönme teorisine göre yapılan bu açıklamaların aksi yönünde bir görüş benimsenebilir. Nitekim borçlunun temerrüdü üzerine alacaklının sözleşmeden dönmesi üzerine borç ilişkisinin geçmişe etkili olarak ortadan kalkmayıp, bir tasfiye ilişkisine dönüşeceğini benimseyen yeni dönme teorisi uyarınca alacaklının sözleşmeden dönmesi üzerine, alacağını güvence altına alan rehin ve kefaletler sona ermeyecek ve oluşan iade borçları bakımından da güvence olarak varlığını sürdürecektir. Bkz. Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 521. İsviçre Federal Mahkemesinin yakın zamanda yeni dönme teorisini benimsediği yönünde bkz. Tercier, **a.g.e.**, s. 170.

¹⁶⁰ Bkz. Gümüş, **a.g.m.**, s. 205; Rehinli alacaklıya tanınan mülkiyetin devrini talep hakkı bakımından konunun incelendiği çalışmada alacağın kapsamının TMK m. 946/2 uyarınca tayin edileceği görüşü için bkz. Turgut Öz, "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu", **İKÜHFD**, C. 16, S. 2, s. 177.

875 rehnin temin ettiği alacağın kapsamını tayin etmede uygulama alanı bulacaktır.¹⁶¹

TMK m. 875 uyarınca rehin hakkı, alacaklıya asıl alacak ile birlikte sözleşme faizlerinin, takip giderlerinin ve gecikme faizinin güvencesini sağlar. Ancak taşınmaz rehninde olduğu gibi, TİTRK kapsamında rehnin, anapara veya üst sınır rehni olarak tesis edilmesi mümkündür. Bu nedenle alacağın kapsamını tayin eden bu hüküm yalnızca anapara rehinlerinde uygulama alanı bulacak olup, üst sınır rehinlerinde rehnin temin ettiği alacak tutarı olarak gösterilen bedel rehin alacaklısının taleplerinin üst sınırını oluşturacaktır.¹⁶² Öğretide taşınmaz rehni bakımından bu maddede alacağın kapsamına dahil olduğu belirtilen kalemlerin sınırlı olarak sayıldığı ifade edilmektedir.¹⁶³

Rehnin temin ettiği alacağın kapsamını temel olarak, rehnin güvence oluşturduğu alacak tutarı oluşturur. Ancak bu kapsamda rehin sözleşmesinde belirtilen alacak tutarı, her zaman için ana alacak miktarını tespit etmek bakımından doğru sonuca ulaştırmayabilir. Zira ana alacağın kısmen borçlu tarafından ifa edilmiş olması mümkündür.¹⁶⁴

Tarafların, aralarındaki sözleşmede vadeye kadar alacağa faiz işleyeceğini kararlaştırmaları mümkündür. Bu faiz kapital (anapara) faizidir. Taraflar kanuni sınırlar içinde kalmak kaydıyla kapital faizi oranını serbestçe belirleyebilirler. TBK m. 88/2 uyarınca adi işlerde kararlaştırılacak kapital faizi oranı kanuni faiz oranının yüzde ellisini aşamaz. Buna karşılık ticari işlerde TTK m. 8 uyarınca taraflar faiz oranını serbestçe belirleyebilir. Taraflar herhangi bir faiz oranı kararlaştırmaksızın, kapital faizi işleyeceğini kararlaştırmışlarsa, kanuni faiz oranı uygulama bulur.¹⁶⁵

¹⁶¹ Aynı yönde bkz. Ali Erten, “Ticari İşlemlerdeki Taşınır Rehnine Teminatın Taşınır Varlık Yönünden Kapsamı”, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu**, Ankara, Yetkin Hukuk Yayınları, 2018, s. 183; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 179.

¹⁶² Bkz. Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, **a.g.e.**, s. 950.

¹⁶³ Bkz. Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, **a.g.e.**, s. 950; Esener, Güven, **a.g.e.**, s. 513; aksi yönde bkz. Erten, **Teminatın Kapsamı**, s. 183.

¹⁶⁴ Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, **a.g.e.**, s. 951.

¹⁶⁵ 3095 sayılı Kanun’un 1. Maddesi uyarınca %12 olan bu oran, 19/12/2005 tarihli ve 2005/9831 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yıllık %9 olarak belirlenmiştir.

Kapital faizi TMK m. 875 hükmünün açık lafzı nedeniyle kendiliğinden rehnin kapsamına girer; ancak tarafların kapital faizi oranını Sicile tescil ettirmeleri gerekmektedir.¹⁶⁶ Taşınmaz rehni bakımından TMK m. 875/3 hükmü iflâsın açıldığı veya rehnin paraya çevrilmesinin istendiği tarihe kadar muaccel olmuş üç yıllık faiz ile son vadeden başlayarak işleyen faizin güvencenin kapsamına dahil olacağını düzenlemektedir. Taşınmaz rehninde sabit derece sisteminin doğurabileceği tehlikeleri önlemek amacıyla getirilen bu üç yıl sınırlaması, TİTRK uyarınca tesis edilen taşınır rehinleri bakımından da uygulama alanı bulur.¹⁶⁷

Para borcunun vadesinde ifa edilmemesi üzerine alacaklı borçludan temerrüt tarihinden itibaren işlemek üzere temerrüt faizi talep etme hakkına sahiptir. Ticari işler saklı kalmak kaydıyla, adi işlerde temerrüt faizi oranını taraflar TBK m. 120 hükmü sınırları içinde serbestçe belirleyebilirler. Temerrüt faizi TMK m. 875'in açık lafzı nedeniyle kanunen rehnin temin ettiği alacağın kapsamına dahildir. Ancak kanuni temerrüt faizi oranını aşan oranların Sicile tescil ettirilmesi gerekir.¹⁶⁸

III.GENEL OLARAK TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ KANUNU UYARINCA TEMERRÜT SONRASI HAKLAR

TİTRK kapsamında borçlunun temerrüde düşmesi üzerine rehin alacaklısının sahip olduğu imkânlar 14.maddede düzenlenmiştir. İlgili hüküm şöyledir:

“Temerrüt sonrası haklar

MADDE 14 - (1) Bu Kanun kapsamındaki borçların süresinde ifa edilmemesi hâlinde alacaklı, aşağıdaki yollara başvurabilir:

a) Birinci derece alacaklı ise icra dairesinden 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 24 üncü maddesi uyarınca rehnli taşınırın mülkiyetinin devrini talep edebilir. Bu halde icra dairesi, bu devri Sicile bildirir.

¹⁶⁶ Akipek, Akıntürk, Ateş, **a.g.e.**, s. 759; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 620.

¹⁶⁷ Erten, **Teminatın Kapsamı**, s. 184.

¹⁶⁸ Akipek, Akıntürk, Ateş, **a.g.e.**, s. 758.

Rehinli taşınırın, Kanunun 13 üncü maddesinin ikinci fıkrası uyarınca belirlenen değerinin, birinci derece alacaklının toplam alacağından fazla olması durumunda, aradaki fark miktarından, diğer derecelerdeki alacaklılara karşı, birinci derece alacaklı ile rehin veren müteselsilen sorumludur.

b) Alacağını, 5411 sayılı Kanun uyarınca faaliyet gösteren varlık yönetim şirketlerine devredebilir. Bu halde, varlık yönetim şirketleri, alacaklının rehin sırasına sahip olur. Öncelik hakkı bu Kanunun 11 inci maddesine göre belirlenir.

c) Zilyetliğin devrine konu olmayan varlıklarda kiralama ve lisans hakkını kullanabilir.

ç) Genel hükümler çerçevesinde takip yapabilir.

(2) Bu maddeye ilişkin diğer usul ve esaslar Bakanlıkça çıkarılan yönetmelikle düzenlenir.”

TİTRK m. 14 kapsamında alacaklıya, borçlunun rehinle güvenceye bağlanan borcunun ifa etmede temerrüde düşmesi/muaccel olan alacağını ifa etmemesi hali bakımından aralarında herhangi bir sıra ilişkisi öngörülmezsizin taşınır varlığın mülkiyetinin devrini talep, alacağın varlık yönetim şirketlerine devri, zilyetliğin devrine konu olmayan varlıklarda kiralama ve lisans hakkının kullanılması ve genel hükümler çerçevesinde takip yapma olmak üzere dört adet hak tanınmıştır.

Hukukumuzda her türlü eşya, hak ve alacak üzerinde tesis edilen rehin hakları bakımından borçlunun temerrüdü halinde alacaklıya tanınan yegane imkan rehlin paraya çevrilmesi suretiyle alacaklının alacağını tahsil etmesidir. TİTRK ile rehinli alacaklıya tanınan alternatif imkanlar hukuk sistemimize yabancı olup, TİTRK'nin getirdiği önemli yenilikler arasında sayılmalıdır. Rehlinli alacaklıya alacağını tahsil edebilmesi için getirilen bu alternatif hakların ihdas edilme nedenleri ve amaçları, Kanun'un amacı ile paraleldir. Rehlinli varlığın borçlunun borcunu süresinde ödememesi üzerine icra yolu ile satılması ve alacaklının alacağını satış bedeli üzerinden tahsil etmesi, her zaman için hem alacaklı hem de borçlu/rehin veren açısından rehinli taşınır varlıktan en yüksek değeri elde etmeyi sağlayan etkili bir

yöntem olarak değerlendirilemez. Piyasası olmadığından veya sahip olduğu yüksek değer nedeniyle paraya çevrilemeyen rehinli varlıklar bakımından da cebri icra yoluyla satışın tercih edilebilir bir yöntem olmadığı kolaylıkla söylenebilir. İşte kanun koyucunun rehlin paraya çevrilmesinde alternatif imkanlar getirmesinin altında yatan neden¹⁶⁹, rehinli varlıktan en yüksek değer elde edilmesine imkan sağlayarak borçlunun finansmana erişimini kolaylaştırmaktır.

Bu hakların detaylı olarak incelenmesine geçilmeden önce hem bu hakların niteliği hem de kanunun yürürlük tarihi olan 01.01.2017'den itibaren maddenin geçirdiği değişiklik ve bu değişikliklerle bağlantılı olarak öğretilerde yapılan tartışmalara kısaca değinilecektir.

A. 7099 sayılı Kanunla Yapılan Değişikliğin İncelenmesi

15.02.2018 tarihli 7099 sayılı Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 31.maddesi ile TİTRK'nin 14.maddesinin mevcut haline bürünmesinden önce, 14.maddede genel hükümler çerçevesinde takip yapılabileceğini düzenleyen m. 14/1(ç) bendi bulunmuyordu. Buna karşılık, maddenin ikinci fıkrasında alacağın yukarıda belirtilen yollarla tahsil edilememesi halinde takibin, genel hükümler çerçevesinde yapılacağı öngörülmüştü. Değişiklik öncesinde öğretilerde TİTRK kapsamında alacaklının sahip olduğu temerrüt sonrası haklar ile ilgili olarak temel olarak iki görüş ileri sürülmüştür. Bir görüşe göre ikinci fıkranın lafzı nedeniyle, alacaklı borçlunun rehlin teminat oluşturduğu borcunu ifa etmede temerrüde düşmesini takiben yalnızca TİTRK m. 14 çerçevesinde sunulan haklardan yararlanabilmekte olup, İİK kapsamında düzenlenen rehlin paraya çevrilmesi hükümlerinden yararlanma imkanına sahip değildi.¹⁷⁰ İkinci fıkrada atıf yapılan genel hükümler çerçevesinde yapılan takip kavramı haciz ve iflas yoluyla takibi ifade etmekteydi. Bu görüşü savunan yazarlara göre TİTRK m. 14 hükmünde alacaklıya tanınan imkânlar alacaklı tarafından yapılacak bir takip bakımından takip şartı olarak düzenlenmişti. İkinci görüş ise alacaklının dilerse İİK çerçevesinde

¹⁶⁹ Bkz. Legislative Guide on Secured Transactions, s. 285.

¹⁷⁰ Gümüş, **a.g.m.**, s. 203; Hakan Hasırcı, "6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nun İcra ve İflas Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi", **BATİDER**, C. XXXIII, S. 2, s. 223.

rehnin paraya çevrilmesi yoluyla alacağını tahsil edebileceği, dilerse de TİTRK m. 14'te düzenlenen haklara başvurabileceğini ifade etmekteydi. Zira mülkiyetin devri talebinde bulunmanın bir zorunluluk olarak düzenlenmesi ve İİK çerçevesinde rehin paraya çevrilmesi yoluyla alacağın tahsil edilmesi yolunun kapatılması, alacaklının zararına sonuçlar doğurabilecek olup, rehin hakkının amacıyla örtüşmez.¹⁷¹

Mevcut durumda genel hükümler uyarınca takip yapılabilmesi, TİTRK m. 14/1 hükmünün ilk üç bendinde alacaklıya sunulan haklarla eşit duruma getirilmiştir. Böylelikle alacaklı kendisine ilk üç bentte tanınan seçimlik hakları kullanma zorunluluğu altında olmaksızın genel hükümler uyarınca da takip yapabilme imkânına sahiptir.¹⁷² Nitekim bu değişikliği takiben Uygulama Yönetmeliği'nin 41.maddesinin *“Alacağın Kanun ve bu Yönetmelik hükümleri uyarınca tahsil edilememesi halinde takip, genel hükümler çerçevesinde yapılır.”* şeklinde kaleme alınan üçüncü fıkrası, *“Birinci ve ikinci fıkra hükümlerindeki seçimlik yetkiler genel hükümler çerçevesinde takip yapılmasına engel değildir.”* şeklinde değiştirilerek bu görüşe dayanak oluşturmuştur.

B. TİTRK m. 14'te Tanınan Hakların Hukuki Niteliği

Rehin hakkı tali bir haktır. Bu nedenle rehin hakkı ancak borçlu tarafından muaccel borcun ifa edilmemesi üzerine ileri sürülebilir. Bir alacağın rehinle temin edilmiş olması, borçlunun asli yükümlülüğünü değiştirmez. TİTRK m. 14 hükmünde rehin alacaklısına tanınan haklara ancak muaccel borcun ifa edilmemesi halinde başvurulabileceği göz önünde bulundurulduğunda, bu hakların tali edim niteliğinde olduğu söylenebilir.¹⁷³

¹⁷¹ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 148.

¹⁷² Bu görüş ve 7099 sayılı Kanun ile yapılan değişikliğin amacının öğretideki tartışmalara son vermek olduğu yönünde bkz. Ejder Yılmaz, “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’na Göre Rehinli Alacaklının Alacağını Tahsil Etme Yolları”, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu**, Ankara, Yetkin Hukuk Yayınları, 2018, s. 253.

¹⁷³ Temerrüt sonrası alacaklının sahip olduğu haklar bakımından borçlunun asli edim yükümlülüğünün tali edim yükümlülüğüne dönüştüğü hakkında bkz. Eren, **Borçlar Genel**, s. 990. Buna karşılık öğretide hakların tali edim niteliğinde olmalarına rağmen seçimlik yetki (*facultas alternativa*) niteliğinde olduğu yönündeki görüşü ileri sürülmektedir. Seçimlik yetki, alacaklı veya borçluya sözleşme maddesi ya da kanunla tanınmış olan edimi değiştirme yetkisidir. Seçimlik yetkide taraflar

Öğretide TİTRK m. 14 hükmünde alacaklıya tanınan hakların seçimlik hak niteliğinde olduğu ifade edilmektedir.¹⁷⁴ Seçimlik haklarda, kendisine seçim hakkı tanınan kişi tarafından seçim hakkının kullanılmasıyla ifanın konusu belirli hale gelir. Seçim hakkı, yenilik doğuran haktır. TİTRK m. 14 hükmünün lafzı göz önünde bulundurulduğunda rehinli taşınır varlığın cinsi ve/veya rehin alacaklısının rehin sırasına bağlı olarak bu hakların her durumda seçimlik hak olarak değerlendirilemeyeceği tespiti yapılabilir. Zira bir alacak hakkının rehne konu edilmiş olduğu olasılıkta, alacak hakkı ne mülkiyetin devri talebine, ne de kiralama veya lisanslama hakkına konu olabilecektir.¹⁷⁵ Aynı şekilde TİTRK m. 14/1/(a) hükmü uyarınca ikinci derecede bulunan rehin alacaklısının rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep hususunda seçim hakkına sahip olmadığı söylenebilir.

arasındaki borç baştan bellidir, ancak taraflardan birine ikincil bir edim belirleme yetkisi tanınmıştır. Bu ikincil edimin ifa edilmesiyle asıl borç da sona erer. Ancak borçlu tarafından borcun muaccel olması üzerine ifa edilmesi halinde, alacaklının asıl edim olan alacağını TİTRK m. 14'te kendisine tanınan haklarla değiştirme yetkisi olmayacağından bu hakların seçimlik yetki niteliğinde olduğu görüşüne katılmadığımızı belirtiriz. Seçimlik yetki görüşü için bkz. Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 147.

¹⁷⁴ Hasırcı, **Değerlendirilme**, s. 223; Gümüş, **a.g.m.**, s. 204.

¹⁷⁵ TİTRK m. 14'te rehin alacaklısına tanınan haklar bakımından öğretide isabetli olarak mülkiyetin devrini talep ve kiralama veya lisans ilişkisi kurma hakkının seçimlik hak olarak değerlendirilebileceğini, alacağını varlık yönetim şirketlerine devretmenin rehin hakkına bağlı bir hak olmayıp, rehlin temin ettiği alacağa bağlı bir hak olduğunu ifade edilmektedir. Ayrıca mülkiyetin devrini talep hakkının seçimlik hak olarak kabul edilebilmesi için bu hakkın taşınır eşya dışındaki diğer varlıklar bakımından hak sahipliğinin geçişini talep hakkı olarak yorumlanması gerektiği belirtilmektedir. Bkz. Gümüş, **a.g.m.**, s. 204.

İKİNCİ BÖLÜM

TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ KANUNU

KAPSAMINDA REHİNLİ VARLIĞIN DEVRİ SONUCUNU

DOĞURAN TEMERRÜT SONRASI HAKLAR

I. MÜLKİYETİN DEVRİNİ TALEP HAKKI

Mülga TİRK'ten farklı olarak alacaklıya rehnin güvence altına aldığı alacağının ifa edilmemesi halinde tanınan seçimlik haklardan ilki rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep yetkisidir. TİTRK m. 14/1 uyarınca birinci derecede alacaklı, borçlunun borcunu süresinde ifa etmemesi durumunda, İİK'nin taşınır teslimi başlıklı maddesi çerçevesinde rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep edebilecek olup, rehinli taşınırın TİTRK m. 13 kapsamında yapılan değerlendirme ile tespit edilen değerinin alacağın değerinden fazla olması halinde ise, aradaki fark tutarı kadar rehin veren ile birlikte müteselsilen sorumlu olacaktır.

Alacaklıya mülkiyetin devrini talep hakkı tanınmasının avantajları olduğu gibi dezavantajları da bulunmaktadır. Mülkiyetin devrini talep hakkının tanınmasının sağladığı en büyük avantaj şüphesiz ki alacaklının en azından taşınırın gerçek değeri oranında alacağına kavuşabilmesidir. Ülkemizde icra yoluyla yapılan satışlarda rehinli varlıklar gerçek değerlerinden çok daha düşük bedellerle satılabilmektedir. Zira İİK m. 150/g hükmünde yapılan atıf ile taşınır rehninin paraya çevrilmesinde uygulama alanı bulan İİK m. 115 hükmü taşınırın birinci veya ikinci ihalede satışının yapılabilmesi için artırma bedelinin taşınırın tahmin edilen değerinin yüzde ellisini bulmasını yeterli bulmaktadır. Bu durum hem rehin alacaklısı hem de borçlu bakımından dezavantajlı durumlar yaratabilmektedir. Nitekim rehin konusu varlığın değerinden daha düşük bir bedelle satılması halinde alacaklı bakiye kalan kısım için borçlunun diğer malvarlığı unsurlarına borçlunun üçüncü kişi alacakları karşısında herhangi bir öncelik hakkı bulunmaksızın başvurmak durumunda kalacaktır. Borçlu ise rehin konusu varlık değerinden daha düşük bir bedele satıldığı için borcunun bakiye kısmı için ayrıca ödeme yapmak durumunda kalacağından borcundan daha fazla bir tutarı ödemekle yükümlü olabilecektir. Buna karşılık rehin konusu taşınır varlığın mülkiyetinin devrinin talep edilmesiyle birlikte alacaklı rehin konusu

varlığın bedeline değil, bizzat rehin konusu taşınır varlığa kavuşacağından, taşınır varlığın muhafazası ile ilgili pek çok masraf yapmak durumunda kalabilecektir. Özellikle verdikleri krediler karşılığında TİTRK çerçevesinde rehin tesis ettiren kredi kuruluşlarının borçlunun borcunu ödemede temerrüde düşmesini takiben mülkiyetin devrini talep etme haklarını kullanmaları halinde, devraldıkları taşınır varlıkları muhafaza etmek için gereken mekân ve personel için pek çok masraf yapmak durumunda kalacakları söylenebilir.¹⁷⁶

TİTRK m. 14/1(a) bendinde öngörülen ve Uygulama Yönetmeliği m. 29-40 arasında kanun maddesine kıyasen oldukça detaylı olarak düzenlenen mülkiyetin devrini talep hakkı pek çok açıdan izaha muhtaçtır. Kanun maddesi ve Uygulama Yönetmeliği hükümleri arasındaki normlar hiyerarşisine aykırılıkların eleştirisi bir yana, bu talebin *Lex Commissoria* yasağı bakımından da incelenmesi ve bu ilkeye aykırılık teşkil edip etmediğinin de ortaya konması gerekmektedir. Ayrıca bu hakkın kişi ve taşınır varlık bakımından da uygulama alanının ortaya konması, hükmün sağlıklı bir şekilde uygulamasının sağlanması açısından büyük önem arz eder.

A. Mülkiyetin Devrini Talep Hakkının Hukuki Niteliği

Taşınır mülkiyetinin devri, mülkiyet hakkının bir kişiden bir başka kişiye geçirilmesini ifade eder. Taşınır mülkiyetinin devralınması cüzi veya külli halefiyet şeklinde gerçekleşebilir. Cüzi halefiyet halinde taraflar arasında yapılan tasarruf işlemine istinaden mülkiyet devredilirken, külli halefiyet uyarınca gerçekleşen devirlerde bir kanun hükmü uyarınca malvarlığının aktif ve pasifi devredilir.¹⁷⁷

Taşınır mülkiyetinin cüzi halefiyet yoluyla devrini düzenleyen TMK m. 763/1 hükmünde taşınır mülkiyetinin nakli için zilyetliğin devrinin gerekli olduğu düzenlenmiştir. Her ne kadar maddede sadece mülkiyetin devri için zilyetliğin

¹⁷⁶ Bu paragrafta yapılan genel açıklamalar için bkz. Hakan Hasırcı, “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nda 7099 Sayılı Kanun ile Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde İcra ve İflas Hukuku İle İlgili Olarak Ortaya Çıkması Muhtemel Sorunlar”, **BATİDER**, C. XXXV, S. 1, s. 197.

¹⁷⁷ Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, **a.g.e.**, s. 742; Haluk Nami Nomer, Mehmet Serkan Ergüne, **Eşya Hukuku**, Gözden Geçirilmiş Genişletilmiş 6. Bs., İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2019, s. 271-272.

devrinin gerekli olduğu belirtilse de, taşınır mülkiyetinin devrinde borçlandırııcı işlem ve tasarruf işleminin tamamlanması gerekir.¹⁷⁸ Borçlandırııcı işlem taşınır mülkiyetinin devrinin hukuki sebebini oluşturur. Borçlandırııcı işlemi takiben aynı sözleşme ve taşınırın zilyetliğinin devrinden oluşan tasarruf işlemiyle taşınırın mülkiyeti devredilir. Ancak her zaman için mülkiyetin devrinin hukuki sebebini borçlandırııcı işlem oluşturmaz. Mülkiyetin devri borcu bir kanun hükmünden de kaynaklanabilir.¹⁷⁹ TİTRK m. 14/1/(a) hükmü kapsamında rehin alacaklısı tarafından rehinli taşınır varlığın mülkiyetinin devralınmasının hukuki sebebi bizzat kanun hükmüdür.¹⁸⁰ Ayrıca tasarruf işleminin tamamlanması bakımından taraflar arasında bir aynı sözleşme yapılması gerekmeyip, taşınırın mülkiyetinin devri icra müdürünün kamusal tasarrufuyla birlikte tamamlanmaktadır.¹⁸¹

B. Lex Commissoria Yasağına Aykırılık Bakımından İnceleme

1. Lex Commissoria Yasağı

Lex Commissoria yasağı rehin konusu varlığın mülkiyetinin borcun ifa edilmemesi üzerine rehinli alacaklıya devredileceğine yönelik muacceliyet öncesi yapılan her türlü sözleşmeyi ifade eder.¹⁸² Yasak kapsamına rehin sözleşmesinden bağımsız olarak yapılan sözleşmeler girdiği gibi, rehin sözleşmesinde yer alan klotlar da girmektedir. TMK'nın teslim bağli taşınır rehnini düzenleyen hükümlerinden m. 949, borcun ödenmemesi hâlinde rehinli taşınırın mülkiyetinin alacaklıya geçmesini öngören sözleşme hükmünün geçersiz olduğunu öngörmek suretiyle *Lex Commissoria* yasağını açıkça kabul etmiştir. Benzer şekilde taşınmaz

¹⁷⁸ Taşınır mülkiyetinin devrine yönelik tasarruf işleminin geçerli bir hukuki sebebe bağli olduğu yönündeki hakim görüş için bkz. Nomer, Ergüne, **Eşya Hukuku**, s. 272; Esener, Güven, **a.g.e.**, s. 331-334; Akipek, Akıntürk, Ateş, **a.g.e.**, s. 584; aksi yönde bkz. Halil Arslanlı, **Ticari Bey**, 4. Bası, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1955, s. 69 vd; Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, **a.g.e.**, s. 746.

¹⁷⁹ Nomer, Ergüne, **Eşya Hukuku**, s. 272.

¹⁸⁰ Gümüş, **a.g.m.**, s. 204; Hikmet Bilgin, “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’na İcra-İflas Hukuku Açısından Genel Bir Bakış”, **TAAD**, Yıl:8, S:31, s. 622; Kara, **a.g.e.**, s. 86.

¹⁸¹ Gümüş, **a.g.m.**, s. 207.

¹⁸² Tanım için bkz. İlhan Helvacı, **Türk Medeni Kanununa Göre Lex Commissoria (Mürtehinin Merhunu Temellük Yasağı)**, İstanbul, Alfa Yayınları, 1997, s.81.

rehnine ilişkin düzenlemelerden olan TMK m. 873/2 hükmünde de borcun ödenmemesi hâlinde rehinli taşınmazın mülkiyetinin alacaklıya geçeceğine ilişkin sözleşme hükmünün geçersiz olduğu açıkça öngörülmüştür. *Lex Commissoria* yasağı sadece taşınır veya taşınmaz eşyalar bakımından uygulama alanına sahip olmayıp, TMK 954/2 kuralı uyarınca hak ve alacaklar bakımından da geçerli olan bir ilkedir.¹⁸³

Lex Commissoria yasağının kökeni Roma Hukukuna dayanır. Bugünkü rehin kurumunun temelini oluşturan *pignus* kurumu uyarınca önceleri rehin alacaklısı teminat olarak rehin konusu mal üzerinde zilyetliği kazanmasına rağmen rehinli malı paraya çevirme yetkisine sahip değildi. Rehin konusu eşya üzerinde kazanılan zilyetlik, rehin verene karşı yalnızca bir baskı unsuru oluşturmakta olup, alacaklının alacağını tahsil edebilmesi bakımından sistemin işlerliğinde çeşitli yetersizliklere sebep olduğundan, *Lex Commissoria* kurumu doğmuştur.¹⁸⁴ İmparator Constantinus tarafından M.S. 326 yılında *Lex Commissoria* anlaşmaları yasaklanmıştır.¹⁸⁵

Lex Commissoria anlaşmalarının yasaklanmasının altında yatan nedeni, yani *Lex Commissoria* yasağının *ratio legis*ini ortaya koymak TİTRK kapsamında düzenlenen mülkiyetin devrini talep hakkının, *Lex Commissoria* yasağının bir istisnasını oluşturup oluşturmadığını tespit edebilmek açısından önem taşır. Öğretide hakim görüş tarafından *Lex Commissoria* yasağının amacının rehin alacaklısının, ekonomik olarak sıkıntıdaki borçlunun durumundan yararlanmasını önlemek olduğu kabul edilmektedir.¹⁸⁶ Bu görüş uyarınca rehin veren borçlunun gabine karşı korunması amaçlanırken, TBK m. 28’de öngörülen gabin şartlarından edimler arasında açık oransızlık olması veya aşırı yararlanmanın zarar görenin zor durumda kalmasından, deneyimsizliğinden veya düşüncesizliğinden kaynaklanması aranmaz. Teknik anlamda TBK m. 28’de düzenlenen gabinden korumak amaçlanmaz. Rehin

¹⁸³ Helvacı, *Lex Commissoria*, s.69; Aslı Makaracı Başak, *Taşınır Rehni Sözleşmesi*, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2014, s. 275.

¹⁸⁴ Helvacı, *Lex Commissoria*, s. 23-24.

¹⁸⁵ Helvacı, *Lex Commissoria*, s. 28.

¹⁸⁶ Bkz. Helvacı, *Lex Commissoria*, s. 72-73. Ancak azınlık görüş tarafından yasağın icra hukuku temelli kimsenin mahkeme veya sair yetkili kurumların dahil olmaksızın hakkını arayamacağını öngören ihkak-ı hak yasağına dayandığını da savunmaktadır. Bu yönde açıklamalar için bkz. Helvacı, *Lex Commissoria*, s. 74-75.

verenin istismar edilmesinin önlenmesi amaçlanır. Ancak *Lex Commissoria* yasağının yegâne *ratio legisinin* rehin verenin gabine uğramasının önlenmesi olduğunun kabul edilmesi halinde, rehin verenin borçludan başka bir üçüncü kişi olması hali ve rehin sözleşmesinin akdedilmesinden sonra kararlaştırılan *Lex Commissoria* klozlarının geçerliliği tartışmalı hale gelecektir. Bu nedenle öğretilde *Lex Commissoria* yasağının *ratio legisinin* ikinci bir ayağını ise rehin alacaklısının ahlaka aykırı olarak ifa menfaatini aşan değerden fazla bir değere kavuşmasını engellemek olduğu ileri sürülmektedir.¹⁸⁷

2. Lex Commissoria Yasağının Şartları

Lex Commissoria yasağının uygulanması açısından üç şartın birlikte bulunması zorunludur. Bu şartlar rehin konusu malın mülkiyetinin devrini öngören bir anlaşma olması, anlaşmanın alacaklının tatmini amacını sağlaması ve anlaşmanın alacağın muaccel olmasından önce yapılmasıdır.¹⁸⁸

a. Rehin Konusu Malın Mülkiyetinin Devrini Öngören Anlaşma

Lex Commissoria yasağının uygulama alanı bulabilmesi açısından şüphesiz ki rehin alan ile rehin veren arasında rehin konusu malın mülkiyetinin devrini öngören bir anlaşma veya rehin sözleşmesine bu yönde eklenmiş bir kloz bulunması gerekir. Ancak bu yönde yapılan anlaşmaların hepsi *Lex Commissoria* yasağı kapsamında değerlendirilmez. Malın mülkiyetinin rehin alacaklısına devrinin, borcun borçlu tarafından hiç veya zamanında ifa edilmemesi şartına bağlandığı hallerde *Lex Commissoria* yasağı uygulama alanı bulur.¹⁸⁹ Öğretilde rehin konusu malın karşılığında herhangi bir bedel alınmaksızın, rehinle güvenceye bağlanan borcun ifasında temerrüde düşülmesi halinde alacaklıya devrini öngören anlaşmaların *Lex Commissoria* yasağı kapsamına gireceği konusunda tereddüt bulunmazken, rehinli

¹⁸⁷ Helvacı, *Lex Commissoria*, s. 77; Sirmen, *Eşya Hukuku*, s. 624.

¹⁸⁸ Helvacı, *Lex Commissoria*, s. 81-99.

¹⁸⁹ Helvacı, *Lex Commissoria*, s. 83.

malın belli bir bedel karşılığında rehinli alacaklıya devrini öngören anlaşmalar bakımından tartışma mevcuttur.¹⁹⁰

Öğretide ileri sürülen bir görüşe göre *Lex Commissoria* yasağını düzenleyen maddelerde rehinli malın belli bir bedel karşılığında devredilip devredilmediği hususuyla ilgili olarak herhangi bir ayırım yapılmadığı gerekçesiyle, belli bir bedel karşılığında rehinli malın rehin alacaklısına devrini öngören anlaşmaların da *Lex Commissoria* yasağı kapsamında değerlendirilmesi gerekir.¹⁹¹ Buna karşılık öğretide ileri sürülen diğer bir görüş ise, borçlunun borcunu ifada temerrüde düşmesi şartına bağlı olarak rehinli malın alacaklıya belli bir bedel karşılığında devrini öngören anlaşmaların *Lex Commissoria* yasağı kapsamında değerlendirilmeyeceğini, rehinli malın devir bedeli ile borçlunun borcunun takas edilmesi suretiyle, bunlardan az olan oranında borçlunun borcunun sona ereceğini savunmaktadır.¹⁹² Devir bedeli, borcun bedelinden daha fazla ise, fazla olan kısım borçluya iade edilecektir. Öğretide ileri sürülen bir başka görüş ise alacağın muaccel olmasından önce rehin konusu malın belli bir bedel karşılığında rehin alacaklısına devredilmesini öngören kloz veya sözleşmelerin rehin konusu malın borsaya kote edilmiş veya piyasada cari bir değeri olan bir mal olması halinde geçerli olabileceğini savunmaktadır. Ancak bu halde de devir bedelinden arta kalan tutarın rehin verene iade edilmesi gerekir.¹⁹³ Belli bedel karşılığında rehinli malın mülkiyetinin devrini öngören kloz veya anlaşmaların *Lex Commissoria* yasağı kapsamında değerlendirileceğini savunan görüş, somut olayın özelliklerine göre devir bedelinin uygun bir bedel olarak belirlendiği hallerde borçlunun korunmaya değer bir menfaati olmadığı için *Lex Commissoria* yasağına aykırılığı ileri sürmenin dürüstlük kuralına aykırılık teşkil edebileceğini savunmaktadır.¹⁹⁴

¹⁹⁰ Helvacı, *Lex Commissoria*, s. 88.

¹⁹¹ Helvacı, *Lex Commissoria*, s. 91; Oftinger/Bar, Art. 894, N. 6-10 [Aynen Aktarım: Erden Kuntalp, "Lex Commissoria Yasağı Kavramı, Koşulları ve Uygulama Alanı", *İnan Kıraç'a Armağan*, Ankara, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, 1995, s.154, dn. 20]

¹⁹² Kuntalp, *Lex Commissoria*, s. 154; Sirmen, *Eşya Hukuku*, s. 624.

¹⁹³ Makaracı Başak, *a.g.e.*, s. 279.

¹⁹⁴ Helvacı, *Lex Commissoria*, s. 93.

TMK’de yer alan *Lex Commissoria* yasağına ilişkin hükümlerin mehzasını İsviçre Medeni Kanunu’nun taşınırklar bakımından 894.maddesi, taşınmazlar bakımından ise 816.maddesi oluşturmaktadır. İsviçre öğretisinde ve Federal Mahkeme kararlarında rehin alacaklısının alacağından fazla olan kısmı rehin verene iade etmesi kaydıyla rehinli malın mülkiyetini devralmasının *Lex Commissoria* yasağının kapsamına dahil olmadığı kabul edilmektedir.¹⁹⁵ Fransız Hukuku bakımından konu değerlendirildiğinde de 23 Mart 2006 tarihli reform ile Fransız Medeni Kanunu’na eklenen 2348. madde dikkat çekmektedir.¹⁹⁶ Zira bu madde ile rehin sözleşmesinin tarafları rehnin kuruluşu anında veya daha sonraki bir tarihte rehinle güvence altına alınan borcun ifa edilmemesi halinde, rehinli alacaklının rehinli malın maliki olacağını kararlaştırabilmektedir. Ancak tarafların bu yönde yapacakları anlaşmaların geçerli olabilmesi için devir tarihinde taraflarca mutabakat üzerine veya mahkemece atanacak bir eksper tarafından rehinli malın bedelinin belirlenmesi gerekcek olup, rehinli malın değerinin borcu aşan kısmının borçluya veya sair rehinli alacaklıların mevcut olması halinde onlara ödenmesi gereklidir.¹⁹⁷ Borsa fiyatı olan rehinli mallar bakımından eksper atanması zorunlu değildir. Bu düzenleme, modern Fransız öğretisinin *Lex Commissoria* yasağını dar yorumlamasının mevzuata yansımasıdır. Zira borçlunun veya rehin verenin aşırı yararlanmasına sebep olmayacak anlaşmaların *Lex Commissoria* yasağı kapsamında değerlendirilmesine gerek olmadığı savunulmaktadır.¹⁹⁸

¹⁹⁵ Daniel A. Guggenheim, Anath Guggenheim, **Les contrats de la pratique bancaire suisse**, 5e edition, Berne, Stämpfli Verlag AG, 2014, s. 388; Fatma Kurt, “Lex Commissoria (Mülküne Geçirme) Yasağı (Amaç, Kapsamı ve Alacaklıya Rehinli Malı Özel Yollardan Paraya Çevirme Yetkisi Verilmesi ile İlişkisi)”, **İBD**, C. 82, Sa. 1, 2008. s. 133; Hans Kuhn, **a.g.m.**, s. 87; Ire Cour Civile, X SA en liquidation c. Banque Y, 30 aout 1993, ATF 119 II 344, Jdt 1994, s. 309.

¹⁹⁶ Code Civil art. 2348: “*Il peut être convenu, lors de la constitution du gage ou postérieurement, qu'à défaut d'exécution de l'obligation garantie le créancier deviendra propriétaire du bien gagé. La valeur du bien est déterminée au jour du transfert par un expert désigné à l'amiable ou judiciairement, à défaut de cotation officielle du bien sur un marché organisé au sens du code monétaire et financier. Toute clause contraire est réputée non écrite.*

Lorsque cette valeur excède le montant de la dette garantie, la somme égale à la différence est versée au débiteur ou, s'il existe d'autres créanciers gagistes, est consignée.”.

¹⁹⁷ Hukukumuzda teminat amaçlı inançlı temlikler bakımından *Lex Commissoria* yasağı incelendiğinde aynı yönde bkz. Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, **a.g.e.**, s. 384-385, dn. 427.

¹⁹⁸ Philippe Malaurie, Laurent Aynes, **Les Suretés La Publicité Foncière**, 2e edition, Paris, Defrenois, 2006, s. 222.

b. Anlaşmanın Alacaklının Tatmini Amacını Taşımaması

Lex Commissoria yasağını öngören TMK hükümlerinde bu şarta yer verilmemekle beraber, anlaşmanın alacaklıyı tatmin amacı taşıması şüphesiz ki yasağın uygulama alanı bulması için gereken bir unsurdur.¹⁹⁹

c. Anlaşmanın Borcun Muaccel Olmasından Önce Yapılması

Lex Commissoria yasağının yalnızca borcun muacceliyetinden önce yapılan anlaşmaları kapsadığına yönelik ne TMK m. 949 ne de TMK m. 873/2 hükmünde bir açıklık bulunmaktadır. Ancak hükmün zor durumda kalan borçluyu korumayı hedef tutan ratio legisinden hareketle öğretide borcun muaccel olmasından önce yapılan mülkiyetin devrini hedef tutan anlaşmaların *Lex Commissoria* yasağı kapsamına gireceği kabul edilmektedir. Borcun muaccel olmasından sonra taraflar ifa yerini tutan edim (*datio in solutum*) veya ifayı hedef tutan eda olarak rehinli malın mülkiyetinin rehin alacaklısına devrini serbestçe kararlaştırabilirler. Zira bu durumda artık korunması gereken bir borçlu menfaati bulunmaz.²⁰⁰

Lex Commissoria yasağına aykırılığın yaptırımını ise bu yasağa aykırı klotun hükümsüzlüğüdür. Rehin sözleşmesinin geçerliliğine hâlel gelmez. Uygulama alanı bulacak geçersizlik türü, salt *Lex Commissoria* yasağına aykırı klotun hükümsüz sayılması nedeniyle, TBK m. 27/2 uyarınca kısmi hükümsüzlüktür.²⁰¹

3. TİTRK Kapsamında Alacaklıya Tanınan Mülkiyetin Devrini Talep Hakkının Lex Commissoria Yasağı Bakımından İncelenmesi

¹⁹⁹ Helvacı, *Lex Commissoria*, s. 99.

²⁰⁰ Helvacı, *Lex Commissoria*, s. 100-101; Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, *a.g.e.*, s. 954.

²⁰¹ Helvacı, *Lex Commissoria*, s. 106. Öğretide ayrıca *Lex Commissoria* yasağına aykırılık taşıyan klotları içeren rehin sözleşmeleri bakımından taraf iradelerinden o klot olmadan sözleşmenin yapılmayacağına açıkça anlaşıldığı hallerde tüm sözleşmenin geçersiz olmasını öngören TBK m. 27/2 hükmünün taraf iradelerini ön plana çıkaran düzenlemesinin *Lex Commissoria* yasağının emredici niteliği nedeniyle uygulanmaması gerektiği de savunulmaktadır. Bu görüşü savunan yazarlar ve görüş hakkındaki detaylı açıklamalar için bkz. Helvacı, *Lex Commissoria*, s. 104, dn. 283-284'e karşılık gelen açıklamalar. Ayrıca basit kısmi hükümsüzlük olarak nitelendirilen bu hal için bkz. Kocayusufoğlu, *a.g.e.*, s. 603.

Rehinli alacaklının rehinli malın mülkiyetinin devrini talep edebilmesi bakımından TİTRK m. 14/1/(a) bendinde bu hakkın birinci derece rehinli alacaklıya tanındığı, hakkın İİK m. 24 uyarınca icra dairesi aracılığıyla kullanılacağı, rehinli malın değerlendirme sonucu tespit edilen değerinin rehnin güvence oluşturduğu borçtan fazla olması halinde rehinli alacaklının rehin veren ile birlikte diğer derecelerdeki alacaklılara karşı müteselsilen sorumlu olacağı öngörülmüştür. Anılan hükümde rehinli alacaklının, borçlunun zararına, rehinle teminat altına alınan alacağı aşan oranda bir edimi ifa olarak kabul etmesinin önüne geçilmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır. Bu düzenleme teminat hukuku bakımından yukarıda da Fransız ve İsviçre hukuku bakımından değindiğimiz modern yaklaşımı yansıtır niteliktedir.²⁰²

Öğretide TİTRK’de rehinli alacaklıya tanınan rehinli malın mülkiyetinin devrini talep hakkının *Lex Commissoria* yasağının kanundan kaynaklanan bir istisnası olarak değerlendirilebileceği görüşü ileri sürülmüştür.²⁰³ Ancak kanaatimizce *Lex Commissoria* yasağının kapsamına salt rehinli malın temerrüt halinde rehinli alacaklıya devri girmez. Modern öğreti doğrultusunda, rehinli alacaklının borçlu zararına ahlaka aykırı olarak alacağından fazla bir bedele kavuşması *Lex Commissoria* yasağının kapsamını tayin bakımından belirleyici olduğundan, bu hükmün *Lex Commissoria* yasağının kanundan doğan bir istisnası olduğu görüşüne katılmadığımızı belirtiriz.²⁰⁴ Ayrıca anılan maddede taraflar arasında akdedilecek herhangi bir sözleşme veya rehin sözleşmesine eklenecek bir kloza yönelik bir düzenleme bulunmadığından, bu hakkın rehinli alacaklıya kanunen tanınmış bir hak olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu düzenleme bakımından *Lex Commissoria* yasağının unsurlarından borcun muaccel olmasından önce taraflar arasında rehinli malın mülkiyetinin devrine ilişkin bir anlaşma yapılması unsurunun değerlendirilmesi söz konusu olmaz. Alacaklıya tanınan bu hak rehinle güvence altına alınan alacağın muaccel olmasından sonra kullanılabilir. Ayrıca rehinli varlığın değerinin belirlenmesi bakımından TİTRK m. 13 uyarınca borçlunun mağdur

²⁰² Aynı imkan 1 Ocak 2018 tarihinde Belçika’da yürürlüğe giren tescili taşınır rehni tesisine yönelik mevzuatta da benzer şekilde tanınmıştır. Mevzuata erişim için bkz. <http://www.ejustice.just.fgov.be> (Son erişim tarihi: 05.07.2019)

²⁰³ Yılmaz, **a.g.m.**, s. 235.

²⁰⁴ Aynı yönde bkz. Gümü, **a.g.m.**, s. 205.

olmasını engelleyecek objektif bir değerlendirme metodu benimsenmiş olması da hükmün *Lex Commissoria* yasağı kapsamına girmemesine bir gerekçe olarak gösterilebilir.

Rehinli alacaklıya borçlunun temerrüdü halinde rehinli malın mülkiyetinin devrini talep hakkını veren TİTRK m. 14/1/(a) düzenlemesinde her ne kadar taraflar arasında bu yönde yapılacak bir sözleşmeden bahsedilmemiş olsa da, kanaatimizce rehin alacaklısı ve rehin borçlusu rehin sözleşmesinde bir kloz olarak veya ayrı bir sözleşme ile borçlunun temerrüdü halinde rehinli malın mülkiyetinin alacaklıya devredileceğini borcun muaccel olmasından önceki bir anda kararlaştırabileceklerdir.²⁰⁵ Zira bu hak rehinli alacaklıya kanunen tanınmış bir haktır ve borcun muaccel olmasından önce kararlaştırılan bu yöndeki sözleşme hükümleri, borçlunun temerrüdü halinde, alacaklının kendisine tanınan seçimlik haklardan rehinli varlığın mülkiyetinin devrini talep edeceğini önceden seçmesi ve tarafların bu hususta mutabık kalması anlamına gelecektir. Şüphesiz ki bu tip hükümlerin rehin alacaklısının alacağından fazla bir değere kavuşmaması yönündeki 14.madde lafzına uygun olmaları gerekecektir. Aksi halde geçersiz olacakları rahatlıkla söylenebilecektir.

C. Hakkı Kullanabilecek Rehlinli Alacaklı

TİTRK m. 14 uyarınca borçlunun temerrüdü üzerine rehinli varlığın mülkiyetinin devrini talep hakkı birinci derecede yer alan rehin alacaklısına tanınmıştır. Ancak TİTRK uyarınca rehin hakkının derece sisteminin yanında, ilerleme sistemi üzerinden de tesis edilebileceği göz önünde bulundurulduğunda, bu hakkın neden sadece derece sistemi üzerinden tesis edilen rehinlerde birinci derecede yer alan rehin alacaklısına tanındığı izaha muhtaçtır. Nitekim bu çelişki, Uygulama Yönetmeliği m. 31/1(a) ve (b) bentleri ile giderilmeye çalışılmıştır. İlgili hükümlere göre bu hak, rehin sözleşmesinde sabit derece sisteminin benimsenmiş olması halinde, derece ve sıra olarak en önde bulunan rehin alacaklısına; ilerleme sisteminin

²⁰⁵ Yılmaz, **a.g.m.**, s. 235.

benimsenmiş olması halinde ise tescil anına göre belirlenen ilk rehin alacaklısına tanınmıştır.

Kanun ve Uygulama Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri arasındaki farklılık normlar hiyerarşisine aykırılık teşkil eder cinstendir. Kanun ve ikincil mevzuat arasında sıkça bu tip aykırılıklar bulunmakta olup, bu aykırılıklar hem Kanun'un özensiz hazırlık sürecini ortaya koymakta, hem de uygulama bakımından güçlük yaratmaktadır. Normlar hiyerarşisi ilkesi nedeniyle kanun hükmüne aykırı yönetmelik maddesi olamayacağından, kural olarak bu tip hükümlerin geçersiz kabul edilmesi gerekmektedir. Ancak TİTRK kapsamında çıkarılan ikincil mevzuat düzenlemeleri Kanun'da detaylı olarak düzenlenmeyen hususları açıklama amacı taşıdığı izlenimi verdiği için, Kanun'un uygulanabilirliğini sağlamak adına, geçersiz kabul etmek yerine, ilk fırsatta kanun koyucu tarafından bu aykırılıkların giderilmek suretiyle Kanun ve ikincil mevzuat düzenlemelerinin uyumlu hale getirilmesinin daha doğru olacağını düşünüyoruz.

TİTRK kapsamında rehin hakkı hem sabit derece sistemi, hem de ilerleme sistemi üzerinden tesis edilebilir. TİTRK m. 11/1 uyarınca derece sırası belirtilmeksizin tesis edilen rehinler ilerleme sistemi üzerinden kurulmuş sayılır. Dolayısıyla tarafların sabit derece sistemi üzerinden rehin tesis edilmesini kararlaştırdıkları durumlar hariç olmak üzere, TİTRK çerçevesinde tesis edilen rehinlerde kural olarak ilerleme sistemi geçerlidir. Rehin hakkının hangi sistem uyarınca tesis edildiği özellikle taşınır varlık üzerinde birden fazla rehin hakkının bulunması halinde önem taşır. Zira birden fazla rehin hakkının varlığı halinde, hangi rehinli alacaklının öncelikli olarak tatmin edileceğinin ortaya konması gerekir. Bir eşya üzerinde birden fazla içeriği birbiriyle bağdaşmayan sınırlı aynı hak tesis edilmesi halinde, bunların arasındaki öncelik ilişkisi sıra olarak adlandırılır.²⁰⁶ Borçlunun temerrüdünü takiben rehinli varlığın mülkiyetinin devrini talep etmeye yetkili, sırada önce gelen rehin alacaklısını tespit edebilmek açısından öncelikle rehin hakkının hangi sistem uyarınca tesis edildiğinin tespit edilmesi gerekir.

²⁰⁶ Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, **a.g.e.**, s. 922.

1. İlerleme Sistemi

İlerleme sistemi olarak adlandırılan ve eşyanın değerinin tamamının rehne güvence teşkil ettiği esasına dayanan sistemde birden fazla rehin hakkı arasındaki öncelik ilişkisi bu hakların kurulma anlarına göre belirlenir. Önceki tarihli rehin hakkı, sonraki tarihli rehin haklarına göre öncelik sahibidir. Önceki tarihli rehin hakkının ifa veya sair bir yöntemle sona ermesi halinde, takip eden rehinler kendiliğinden bir önceki sıraya ilerlerler. Bu nedenle ilerleme sistemi rehinli alacaklı menfaatinedir. Zira rehinli alacaklı, kredi ilişkisinde kararlaştırılan şartlarda borçlu lehine herhangi bir iyileştirme yapma şartı olmaksızın daha sağlam bir güvenceye kavuşur.

TİTRK çerçevesinde ilerleme sistemini esas alarak tesis edilen rehin haklarında, rehinler arasındaki öncelik ilişkisi rehnin kurulma anı olan sicile tescil tarihine göre belirlenir.²⁰⁷

2. Sabit Derece Sistemi

Sabit derece sisteminde, eşyanın değerinin derece adı verilen farazi parçalara bölünmesi esassından hareketle, rehnin, eşyanın değerinin bir kısmını oluşturan birbirinden bağımsız dereceler üzerinde tesis edilmesi söz konusudur. Derecenin temsil ettiği değer rehin hakkının oluşturduğu güvencenin üst sınırını oluşturur. Bir rehinli varlık üzerinde birden fazla derece oluşturmak ve bir derece içinde birden fazla yan derece veya sıra oluşturmak suretiyle birden fazla rehin tesis etmek mümkündür. TMK m. 870/2 uyarınca malik oluşturduğu dereceler üzerinde önde gelen bir veya birkaç dereceyi saklı tutup, sonraki dereceler üzerinde rehin tesis edebilir. Derecenin temsil ettiği değer sabittir, sonradan diğer rehinli alacaklıların rızası aranmadan artırılmaz. İlerleme sisteminin aksine, sabit dereceler sisteminde rehnin kurulma anından bağımsız olarak öncelik hakkı önce gelen derecede tesis edilen rehin hakkı sahibine aittir. Rehnin paraya çevrilmesi halinde öncelikli olarak

²⁰⁷ İlerleme sistemi hakkında bu başlık altında yapılan açıklamalar için bkz. Erel, **Gayrimenkul Rehninde Sıra**, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1974, s. 17-20; Cansel, **a.g.e.**, s. 187-188; Köprülü, Kaneti, **a.g.e.**, s. 473-474.

ilk derecedeki rehin hakkı sahibi tatmin edilir, arta kalan bir değer olması halinde takip eden derecelerde tesis edilen rehin hakkı sahipleri bu usul doğrultusunda tatmin edilir. Önceki derecede tesis edilen rehin hakkının herhangi bir sebeple sona ermesi halinde, kanundan veya sözleşmeden doğan ilerleme hakkı saklı kalmak üzere, sonraki derecede tesis edilen rehin hakları kendiliğinden önceki dereceye ilerlemez. Derecenin sabitliği esastır. Böylece rehin veren, boşalan dereceyi saklı tutabileceği gibi, o derece üzerinde yeni bir rehin hakkı da tesis edebilir.²⁰⁸ Bu nedenle sabit derece sistemi, ilerleme sisteminin aksine rehin verenin menfaatlerine daha iyi hizmet eder.

Uygulama Yönetmeliği m. 25 ve 26 hükümleri sabit derece sistemi ve ilerleme sistemi ile ilgili yukarıda aktarılan sistemlerin genel ilkelerine uygun düzenlemeler içermektedir. İlerleme sisteminin benimsenmiş olması halinde tescil tarihi en eski olan rehin alacaklısı, diğer rehin alacaklılarına göre öncelik sahibidir. Önceki sırada yer alan rehin hakkının herhangi bir nedenle sona ermesi halinde, sonraki sıradaki rehin hakları bir önceki sıraya kendiliğinden ilerler. Rehlin veren ile bir rehin alacaklısı arasında, rehin alacaklısından sıracı önce gelen diğer tüm rehin alacaklılarının rızası alınmak şartıyla, ilerleme sistemi uyarınca tesis edilen rehin haklarında alacaklıya boşalan dereceye ilerleme hakkı tanınabilir. Esasen yalnızca sıracı önce gelen rehin hakkının herhangi bir nedenle sona ermesi halinde değil, sıracı öncelikli olan rehin hakkı sahiplerinin rızası alınmak kaydıyla daha sonraki bir tarihte tesis edilen rehin hakkına da öncelik tanınabilir. Her ne kadar Kanun ve Uygulama Yönetmeliği m. 25'te bu hususa değinilmemişse de, ilerleme sistemi kapsamında bu mümkün olmalıdır.²⁰⁹

Sabit derece sistemi ile ilgili Uygulama Yönetmeliği m. 26 uyarınca rehin veren tarafından taşınır varlığın farazi değerlere bölünerek taşınır varlık üzerinde dereceler yaratılması halinde, dereceler üzerinde rehin tesis edilebileceği düzenlenmiştir. Bu sistemde tesis edilecek rehinler, sabit derece sisteminin genel

²⁰⁸ Sabit derece sistemi hakkında detaylı açıklamalar için bkz. Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, **a.g.e.**, s. 923-934.

²⁰⁹ Akipek, Akıntürk, Ateş, **a.g.e.**, s. 769.

hükümlerine uygun olarak, kendisinden önce gelecek rehinlerin derecesi, itibari değeri ve sırası belirtmek kaydıyla sonraki bir derecede de tesis edilebilir. Ayrıca herhangi bir nedenle boşalan bir dereceye kendiliğinden geçişe izin vermeyen bu modelde, rehinli alacaklı ile rehin veren arasında yapılacak anlaşma ile rehinli alacaklıya boşalan dereceye ilerleme hakkı tanınabilir.

Derece sisteminde boşalan dereceye geçme hakkını düzenleyen TİTRK m. 10/2 uyarınca rehin sözleşmesi dışında bu hakkın tanınması halinde, bu hakkı tanıyan sözleşmenin geçerliliği sicile tescil edilmesine bağlıdır. Uygulama Yönetmeliği m. 25 ve m. 26 değerlendirildiğinde ise, her iki sistemde de yapılacak boşalan dereceye geçme hakkı veren sözleşmelerin geçerliliği Kanun'da rehin sözleşmesinin geçerliliği için öngörülen şekil şartına uygun olmasına bağlanmıştır. Öğretide boşalan dereceye ilerleme hakkının rehin sözleşmesi ile beraber veya ayrı bir sözleşme ile tanınmasına yönelik yapılan ayrımın isabetli olmadığı ifade edilmektedir.²¹⁰ Sözleşmelerin geçerliliği herhangi bir tescil şartına bağlı değildir. Bir sözleşmenin geçerli olarak kurulabilmesi için taraf iradelerinin uyuşması ve o sözleşme tipi bakımından kanunda öngörülen bir şekil şartı varsa, o şekle uyulması gereklidir. Tescil ise kural olarak taşınmazlar üzerinde aynı hak tesis eder.²¹¹ Boşalan dereceye ilerleme hakkı nispi bir haktır. Nitekim TMK m. 871/3'te sonraki sırada yer alan rehinli alacaklılara boşalan dereceye geçme hakkı veren sözleşmelerin geçerliliğinin, resmî şekilde yapılmalarına; aynî etki sağlamalarının ise tapu kütüğüne şerh verilmelerine bağlı olduğu düzenlenmiştir. Bu nedenle boşalan dereceye ilerleme hakkının gerek rehin sözleşmesinde gerekse ayrı bir sözleşmeyle verilmek istenmesi halinde, tescil, tapu siciline şerh mekanizması gibi yalnızca bu hakkın aynı etki sağlaması bakımından rol üstlenir. Öğretide bu nedenle haklı olarak boşalan dereceye geçme hakkının rehin sözleşmesinden başka bir sözleşmeyle tanınması halinde sözleşmenin geçerliliğinin sicile tescil edilmesine bağlı olduğunu öngören TİTRK m. 10/2/son cümle hükmünün revize edilmesi gerektiği ifade

²¹⁰ Kırca, **a.g.m.**, s. 170; Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 118.

²¹¹ Oğuzman, Barlas, **a.g.e.**, s. 151.

edilmektedir.²¹² Kanaatimizce bu görüş isabetlidir. Öğretide ileri sürülen diğer bir görüş ise hükmü açıklanan gerekçelerle eleştirmekle birlikte, madde lafzı nedeniyle tescilin hem hakkı kurucu hem de hakka aynı etki sağladığının kabul edilmesi gerektiğini ifade etmektedir.²¹³

3. TİTRK Kapsamında Tesis Edilen Rehin İle Teslime Bağlı Taşınır Rehni Arasındaki Sıra İlişkisi

TİTRK kapsamında taşınır varlık üzerinde tesis edilen birden fazla rehin arasındaki öncelik ilişkisi, bu rehinlerin tamamının TİTRK uyarınca tesis edilmesi varsayımına dayanarak düzenlenmiştir. Teslimsiz taşınır rehni sistemini kabul eden TİTRK uyarınca, rehin veren taşınırın zilyedi kalmaya devam ettiğinden, pekâlâ taşınır varlık üzerinde TMK m. 939 vd. uyarınca teslime dayalı taşınır rehni tesis etme imkânına sahiptir. Bu durumda TİTRK kapsamında tesis edilen rehin ile TMK uyarınca tesis edilen teslime bağlı taşınır rehinleri arasındaki sıra ilişkisinin nasıl olacağı konusunda Kanun sessiz kalmıştır.²¹⁴ Bu nedenle böyle bir durumun varlığı halinde TİTRK uyarınca rehinli taşınır varlığın mülkiyetinin devrini talep etmeye yetkili olan rehinli alacaklının, yine de mülkiyetin devrini talep edip edemeyeceği belli değildir. Buna karşılık “Öncelik Hakkı” başlıklı Uygulama Yönetmeliği m. 33/4 hükmü Kanun ve Uygulama Yönetmeliği hükümlerine göre Sicile tescil edilen rehin haklarının, sonraki tarihlerde başka kanunlara göre kurulan rehin haklarına göre öncelik hakkına sahip olduğunu düzenlemektedir.²¹⁵ TİTRK m. 7/3 uyarınca sicilin aleniyetinin oldukça zayıf olduğu göz önünde bulundurulduğunda, TİTRK uyarınca tesis edilen rehinlerin, teslime dayalı taşınır rehni tesis eden rehin alacaklısına karşı ileri sürülüp sürülemediği sorgulanabilir. İlgili hükümde bir taşınırın rehinli olduğunu bilmeyen veya bilmesi gerekmeyen iyi niyetli üçüncü kişinin iyi niyetinin korunacağı düzenlenmiştir. TMK m. 3 anlamında iyi niyete verilen anlam, iyi niyeti aranan kişinin gereken özeni göstermesine rağmen hakkın kazanılmasına veya başka

²¹² Kırca, **a.g.m.**, s. 170.

²¹³ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 119.

²¹⁴ Kırca, **a.g.m.**, s. 172.

²¹⁵ TİTRK ve başka kanunlar uyarınca tesis edilen rehin hakları arasındaki öncelik ilişkisi hakkında ayrı bir kanuni düzenleme yapılması gerektiği yönünde bkz. Kırca, **a.g.m.**, s. 172.

bir hukuki sonucun gerçekleşmesine engel olan hususu bilemeyecek durumda olmasıdır. Bu ölçü göz önünde bulundurulduğunda, kanaatimizce teslim dayalı taşınır rehni ile rehin tesis eden üçüncü kişinin tacir olması halinde, TİTRK çerçevesinde herhangi bir rehin tesis edilip edilmediğini Sicilden sorgulamaması halinde iyi niyetinden bahsedilemeyecek iken, üçüncü kişinin tacir olmaması halinde her somut olay özelinde ayrı bir değerlendirme yapmak gerekecektir. .

Taşınır varlık üzerinde hem TMK uyarınca hem de TİTRK uyarınca rehin tesis edebilme imkanının mevcut olması nedeniyle öncelik ilişkisi bakımından tartışılması gereken bir başka mesele de TİTRK kapsamında sabit derece sistemi üzerinde rehin tesis edilmesi halidir. Zira bu durumda rehinli taşınır varlık üzerinde hem sabit derece sistemi hem de ilerleme sistemi üzerinden tesis edilen birden fazla rehin hakkının mevcudiyetinden söz edilecektir. Türk hukukunda aynı varlık üzerinde her iki sistem üzerinden rehin tesisi mümkün değildir. Bahsedilen olasılıkta rehin alacaklılarının nasıl tatmin edileceği meselesinin tartışılması ve somut düzenlemeye kavuşturulması gerekir.

Bu düzenleme doğrultusunda önceki tarihli rehin hakkının TMK uyarınca tesis edilen teslim dayalı taşınır rehni olması halinde, önceki sırada yer alan rehin hakkı TMK kapsamında tesis edilen teslim dayalı taşınır rehni olacaktır. Bu durumda TİTRK m. 14/1/(a) hükmü üzerinden lafzi yorum yapıldığında, TİTRK kapsamında tesis edilen rehinler arasında öncelik hakkına sahip rehin alacaklısının mülkiyetin devrini talep etmeye yetkili olmadığı söylenebilir. Ancak kanaatimizce bu sonuç doğrultusunda, muaccel alacağın ifa edilmemesi üzerine başvurulacak tek tahsil yönteminin rehinli taşınır varlığın cebri icra yoluyla paraya çevrilmesi olduğunun kabul edilmesi gerekecektir. Bu durum da gerek rehin alacaklıları gerekse rehin veren bakımından taşınır varlığın gerçek değeri üzerinden devralınması esasına dayandığı için daha avantajlı olabilecek TİTRK m. 14/1/(a) hükmünün devre dışı kalmasına sebep olacaktır. Bu nedenle böyle bir durumda, TİTRK uyarınca tesis edilen rehinlerde öncelikli rehin alacaklısı, TMK uyarınca tesis edilen teslim bağlı taşınır rehni alacaklısının, alacağını icra dosyasına tevdi etmek suretiyle yine taşınır varlığın mülkiyetini devralabilmelidir.

4. Emin Sıfatıyla Zilyetten İyi Niyetle Kazanılan Rehin Hakkı İle TİTRK Uyarınca Tesis Edilen Rehin Hakkı Arasındaki Öncelik İlişkisi

TİTRK ve ikincil mevzuat kapsamında iyi niyetle hak iktisabı neticesinde tesis edilen rehin hakkı ile TİTRK uyarınca tesis edilen rehin hakkı arasındaki sıra ilişkisi hakkında da herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. İyi niyetle aynı hak kazanımını düzenleyen TMK m. 988'in rehin hakkı bakımından özel bir görünümü olan TMK m. 939/2 hükmü uyarınca rehnedende tasarrufta bulunma yetkisi olmasa bile, rehin konusu taşınır iyi niyetle zilyet olan kimse, zilyetlik hükümlerine göre edinimi korunduğu ölçüde rehin hakkı kazanır. Bu hükmün uygulanabilmesi için rehin alanın tasarruf yetkisi olmayan emin sıfatıyla zilyetten iyi niyetli olarak bir taşınır üzerinde rehin hakkını kazandığına inanması gerekir. Kural olarak tasarruf yetkisi olmayan bir kimse taşınır varlık üzerinde rehin hakkı tesis edemez. Ancak emin sıfatıyla zilyetten iyi niyetle yapılan hak iktisaplarında iyi niyetin korunmasına üstünlük tanınarak, malikin bu kazanımlara katlanması sonucu tercih edilmiştir. TİTRK kapsamında tesis edilen taşınır rehinleri bakımından teslimsiz taşınır rehni modeli benimsendiğinden, malik rehinli taşınır varlığa zilyet kalmaya devam edecektir. Bu durumda rehinli taşınır varlığın zilyetliğinin kira veya rehin gibi bir hukuki ilişki neticesinde emin sıfatıyla zilyet olarak nitelendirilen bir üçüncü şahsa geçirilmesi mümkündür. Taşınır üzerinde tasarruf yetkisine sahip olmayan üçüncü şahıslardan, iyi niyetli üçüncü kimselerin, taşınırın zilyedi olan kimsenin tasarruf ehliyetine sahip olduklarına olan güveni korunarak rehin hakkı kazanmaları TMK m. 939/2 uyarınca mümkün olacaktır.²¹⁶

Rehin alacaklısının TMK m. 939/2 uyarınca kazandığı rehin hakkının, rehinli taşınır varlık üzerinde daha önceden tesis edilen rehin haklarıyla arasındaki sıra ilişkisi hakkında öğretide TMK m. 939/2 uyarınca rehinli alacaklının iyi niyetli olması halinde, daha önceki bir tarihte taşınır varlık üzerinde tesis edilen rehin

²¹⁶ Öğretide güvenin korunması ilkesi olarak adlandırılan bu ilke hakkında rehin hukuku özelinde yapılan açıklamalar için bkz. Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, **a.g.e.**, s. 1017-1018.

haklarının mevcudiyetine rağmen, TMK m. 939/2 uyarınca tesis edilen rehin hakkının öncelikli olacağı ifade edilmektedir.²¹⁷ Rehinler arasında önceliğin kazanılmasını sağlayan iyi niyet, rehinli alacaklının önceki tarihli rehin haklarının varlığını bilmemesi ve bilmesi gerekmemesini ifade eder. TMK m. 939/2 uyarınca rehin hakkını kazanan rehinli alacaklı kötü niyetli ise, yani önceki tarihli rehin haklarının varlığını biliyor veya bilmesi gerekiyorsa, bu durumda kazanmış olduğu rehin hakkı, önceki tarihli rehin haklarından daha sonra gelecektir. Uygulama Yönetmeliği m. 33/4 hükmünün bu genel kuraldan sapmayı gerektirip gerektirmediği tartışılabilir. Ancak kanaatimizce TMK m. 939/2 uyarınca rehin hakkını kazanan rehinli alacaklının iyi niyeti bakımından Rehinli Taşınır Sicilinin üçüncü kişilerin iyi niyetini kaldırıcı fonksiyonunun olup olmadığı belirleyici olacaktır. Rehin alacaklısının iyi niyetinin korunduğu durumlarda, bir üst başlık altında TİTRK uyarınca tesis edilen rehinlerde öncelik hakkına sahip rehin alacaklısının rehinli taşınır varlığın mülkiyetini devralabilmesine yönelik yaptığımız açıklamalar geçerli olmalıdır.

5. Rehinli Taşınırın Mülkiyetinin Bir Üçüncü Kişiye Devri Halinde Rehinli Alacaklının Talep Hakkı

Ayni haklar, mutlak hak olduklarından kural olarak herkese karşı ileri sürülebilir. Bu nedenle ayni haklar eşya üzerinde sonradan ayni veya şahsi hak sahibi olan veya veya böyle bir hakka dayanmaksızın eşyanın zilyetliğini kazanan kimselere karşı ileri sürülebilir.²¹⁸ Bir sınırlı ayni hak olan rehin hakkının sahip olduğu herkese karşı ileri sürülebilme özelliği nedeniyle kural olarak rehin hakkı sadece rehin verene değil, rehinli varlığın rehin verenden sonraki maliklerine karşı da ileri sürülebilir. Nitekim Uygulama Yönetmeliği'nin 28.maddesinde de rehinli taşınır varlığın mülkiyetinin veya zilyetliğinin devrinin, aksi kararlaştırılmış olmadıkça güvencede bir değişikliğe sebep olmayacağı belirtilmiştir.

²¹⁷ Mehmet Serkan Ergüne, **Hukukumuzda Taşınır Rehminin Özellikle Teslime Bağlı Taşınır Rehminin Kuruluşu**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2002, s. 167.

²¹⁸ Akipek, Akıntürk, Ateş, **a.g.e.**, s. 614.

a. Rehinli Taşınır Sicilinin Aleniyeti

Sınırlı ayni hakların herkese karşı ileri sürülebilmesini sağlamak için, bu hakların herkesçe bilinebilir olmasını sağlamak gereklidir. Herkesçe bilinebilirlik, yani aleniyet teslime dayalı taşınır rehninde zilyetlikle, teslimsiz taşınır rehinlerinde ise sicile yapılacak tescille sağlanır.²¹⁹ Bu kapsamda rehinli varlığın rehin verenden sonraki maliklerine karşı rehin hakkının ileri sürülebilmesi bakımından sicilin üçüncü kişilerin iyi niyetini kaldırıcı etkisinin olup olmadığı meselesi önem taşımaktadır.

(1) 7099 Sayılı Kanun ile Yapılan Değişiklik Öncesi Durum

TİTRK m. 8/2 hükmünde rehinli taşınır sicilinin aleni olduğu düzenlenmiştir. Bu nedenle TİTRK'nin 7099 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik öncesindeki metnine istinaden öğretide sicile tescil edilen bir kaydı bilmeyen kimsenin TMK m. 3 anlamında kötü niyetli sayılacağı görüşü savunulmuştur.²²⁰ Bu kapsamda rehin hakkının, rehin sözleşmesinin Rehinli Taşınır Siciline tescil edilmesiyle hüküm ifade edeceğini düzenleyen TİTRK m. 9/1 hükmü de üçüncü kişilerin iyi niyetini kaldırmaya yönelik bir düzenleme olarak yorumlanmaktaydı.²²¹ Uygulama Yönetmeliği m. 28/1 hükmü de esasen bu görüşe uygun olarak, rehin hakkının ayni hak niteliğini vurgulayacak şekilde rehinli taşınır varlığın mülkiyetinin veya zilyetliğinin devrinin, aksi kararlaştırılmış olmadıkça, borçlunun sorumluluğunda ve güvencede bir değişiklik meydana getirmeyeceğini düzenler.

Rehinli taşınır sicilinin aleni olmasının sonucu olarak üçüncü kişiler taşınırı rehin yükü ile beraber devralacaklardır. Buna karşılık bu görüşü savunan yazarlarca da özellikle döner malvarlığı değerlerini konu alan rehinlerde tüketici işlemleri

²¹⁹ Nomer, Ergüne, **Rehin Hukuku**, s. 76.

²²⁰ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 54; 7099 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten sonraki tarihli çalışmada, Kanun'un değişiklik öncesi metninin sicilin üçüncü kişilerin iyi niyetini kaldırıcı etkiyi haiz olduğu şeklinde yorumlanması gerektiği görüşü için bkz. Kırca, **a.g.m.**, s. 175.

²²¹ Gürpınar, "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Uyarınca Kurulmuş Olan Rehinli Taşınır Sicilinin Tapu Sicili İle Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi", **DEÜHFD**, C. XIX, S:2, 2017, s. 96; Öz, **Ticari İşlemler**, s. 167-168.

bakımından bir istisna yaratılması gerektiği belirtilmekteydi.²²² Döner malvarlığı değerlerinin rehinin konusunu oluşturduğu haller bakımından örtülü bir kanun boşluğu olduğu ifade edilmekteydi. Zira bu durumda, rehinli döner malvarlığı kapsamında olan hammaddeler üretimde kullanılır ve ortaya çıkan mamul ticari ilişkiler kapsamında üzerindeki rehin devam edecek şekilde müşterilere aktarılır. Tüketicilerin tüm işlemlerinde Rehinli Taşınır Sicilini kontrol etmelerini beklemek ise, ticaret hayatının doğasına aykırı olduğundan kabul edilebilir bir yöntem olarak değerlendirilemez. Bu görüşü savunan bazı yazarlar tarafından rehinli varlığın tüketiciler tarafından iktisap edilmesi halinde rehin hakkının sona ereceği kabul edilmektedir.²²³

Belirtmek gerekir ki, her ne kadar TİTRK m. 8/2 hükmünde rehinli taşınır sicilinin aleni olduğu düzenlenmiş olsa da, öğretide Rehinli Taşınır Siciline tescil edilen kayıtların üçüncü kişilerin iyi niyetini kaldırıcı etkisi olmadığı görüşü de savunulmaktaydı. Bu görüşü savunan yazarlar, tapu sicili bakımından TMK m. 1020/3 hükmünde kimsenin tapu sicilindeki bir kaydı bilmediğini ileri süremeyeceğinin öngörüldüğünü; ancak TİTRK ve ikincil mevzuatta TMK m. 1020/3 benzeri herhangi bir hüküm bulunmadığını gerekçe olarak belirtmektedir.²²⁴

(2) 7099 sayılı Kanun ile Yapılan Değişiklik Sonrası Durum

15.02.2018 tarihli ve 7099 sayılı Kanun ile TİTRK'e eklenen 7. maddenin son fıkrasında yer alan düzenleme sicilin üçüncü kişilerin iyi niyetini kaldırma etkisi olup olmadığı ile ilgili tartışmaları sona erdirmiştir.²²⁵ TİTRK m. 7/3 hükmü bir taşınırın rehinli olduğunu bilmeyen veya bilmesi gerekmeyen iyiniyetli üçüncü kişinin iyi niyetinin korunacağını belirtmektedir. 22.05.2018 tarihinde Rehinli

²²² Gürpınar, **Rehinli Taşınır Sicili**, s. 97-98; Tartışmalı olmakla birlikte istisna yaratılması gerektiği yönünde bkz. Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 54, dn. 87.

²²³ Gürpınar, **Rehinli Taşınır Sicili**, s. 97-98. Buna karşılık öğretide bu görüş eleştirilmiştir. Zira tüketicilerin her durumda korunması gerekmez ve tüketicilerin korunması ancak kanun koyucunun bunu açıkça düzenlediği hallerde söz konusu olur. TİTRK kapsamında doğacak sorunlara sadece tüketiciler bakımından yaklaşmak yerinde değildir. Ticaret hayatında, hızlı tedavül kabiliyetine sahip olan taşınırın satın alınması bakımından her defa sicile bakılması ticaret hayatının doğasına uygun değildir. Bu eleştiriler için bkz. Kırca, **a.g.m.**, s. 175-176.

²²⁴ Sirmen, **a.g.m.**, s. 28.

²²⁵ Sirmen, **a.g.m.**, s. 29.

Taşınır Sicili Yönetmeliği'nin "Sorgulama Hizmetleri" başlıklı 17.maddesinin ikinci fıkrasına " *Kanuna göre Sicili incelemekle yükümlü olmaması veya Kanunun 3 üncü maddesinde sayılan rehin sözleşmesi taraf ehliyetine sahip olamaması sebepleriyle bir taşınırın rehinli olduğunu bilmeyen veya bilmesi gerekmeyen iyi niyetli üçüncü kişinin iyi niyeti korunur.* " hükmü eklenmiştir. Belirtmek gerekir ki, bu ekleme başka tartışmaları doğurmaya gebedir. Yönetmelik maddesinde iki halde üçüncü kişinin iyi niyetinin korunacağı belirtilmiştir. İlk olarak, TİTRK kapsamında sicili inceleme yükümlülüğü bulunmayan üçüncü kişinin iyi niyetinin korunacağı belirtilmiştir; ancak TİTRK'nin herhangi bir maddesinde sicili incelemekle yükümlü olan kimselere yönelik bir düzenleme bulunmamaktadır. İkinci olarak, TİTRK m. 3 hükmünde rehin sözleşmesine taraf olabilecek kimseler arasında olmadığından taraf sıfatını haiz olmayan üçüncü kişilerin de iyi niyetinin korunacağı belirtilmiştir. Hiçbir şekilde TİTRK m.3 hükmünde sayılan taraflardan biri olmayan bir tüketicinin bu düzenleme uyarınca iyi niyetinin korunacağı konusunda bir şüphe bulunmaz. Buna karşılık bir gerçek kişi tacirin adi sahasından doğan bir tüketici işlemi kapsamında iyi niyetinin korunup korunmayacağı ile ilgili tereddüt yaşanabilir.

Kanaatimizce, yürürlüğe girmesinden sonra TİTRK kapsamında yapılan değişikliklerle birlikte artık Sicilin mutlak olarak üçüncü kişilerin iyi niyetini kaldırıcı etkisi olduğu söylenemeyecektir. TİTRK m. 7/3 lafzına aykırı olarak düzenlenen yukarıda belirtilen Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliği'nin 17. maddesi ile de sicilin iyi niyeti kaldırıcı etkisinin kapsamı net bir şekilde ortaya konmamıştır. Üstelik Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliği m. 17 ile TİTRK m. 7/3 hükümlerinin lafızlarındaki farklılık normlar hiyerarşisine açıkça aykırılık teşkil ettiğinden, kanaatimizce hiçbir şekilde Yönetmelik maddesi uygulanabilir değildir. Mevcut durumda sicilin iyi niyeti kaldırıcı etkisinin bulunmadığını açıkça öngören TİTRK m. 7/3 hükmü ve Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliği'nin bu maddeye aykırı olan ve kapsamı belirsiz 17. maddesi gözetildiğinde, TİTRK'nin uygulama alanının epey daralacağı sonucuna ulaşılabileceği kaçınılmazdır.²²⁶ Bu durum da TİTRK'nin teslimsiz

²²⁶ Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliği m. 17 hükmüne değinmeksizin, TİTRK m. 7/3 hükmü nedeniyle, Kanunun alacaklılar tarafından güvenli bulunmayarak uygulama alanının daralacağı

taşınır rehlinin güvence olarak kullanımının yaygınlaştırılması amacına açıkça aykırıdır. Bu nedenle biz de öğretilde ileri sürülen ve aşağıda kısaca aktarılan Model Kanun uyarınca benimsenen rehinli varlığın işletmenin olağan faaliyeti kapsamında devredilmesi halinde, devralanın devir konusu varlığa rehinden ari olarak kavuşacağı yönündeki kuralın TİTRK bakımından da geçerli olmasının faydalı olacağını düşünüyoruz.²²⁷ Zira menfaatler dengesi gözetildiğinde, hakkaniyete en uygun çözüme bu prensibe işlerlik kazandırılması halinde ulaşılır. En kısa zamanda, konu ile ilgili olarak mevzuatta yer alan belirsizliğin ortadan kalkmasını sağlayacak bir kanun değişikliği yapılması da mevcut durumda büyük önem taşımaktadır.

b. Model Kanun Uyarınca Sicilin Aleniyeti

TİTRK düzenlemelerinin önemli ölçüde mehzazını oluşturan Model Kanun'un "Teminat Hakkının Önceliği" başlıklı beşinci bölümünün 34. maddesinde rehinli varlığın üçüncü bir kişiye satılması veya sair bir surette devredilmesi, üzerinde üçüncü bir kişi lehine kira veya lisans hakkı tanınması halinde, üçüncü kişinin bu haklara söz konusu varlık üzerinde bulunan teminatla birlikte kavuşacağı düzenlenerek, genel ilke tekrar edilmiştir. Takip eden fıkralarda ise, teminatlı alacaklının satış veya sair surette yapılan devre onay vermesi halinde, alıcının teminat konusu varlığa üzerinde tesis edilen teminattan ari bir şekilde kavuşabileceği; teminatla yüklü taşınır varlığın (bu kapsamda taşınır varlık ifadesi bilinçli olarak kullanılmıştır.) satış sözleşmesinin akdedildiği zamanda alıcının, bu satışın satıcının teminat sözleşmesinden doğan haklarını ihlal ettiğini bilmemesi kaydıyla, "satıcının olağan işletmesel faaliyeti"²²⁸ neticesinde satın alınması halinde,

yönünde bkz. Turgut Öz, "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanununa Göre Rehlinli Malın Birleşmesi ve Karışması (Kanundaki Önemli Değişikliklerle Birlikte)", **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu**, Ankara, Yetkin Hukuk Yayınları, 2018, s. 126-127.

²²⁷ Aynı yönde bkz. Kırca, **a.g.m.**, s. 176.

²²⁸ Öğretilde tescilli taşınır rehinlerinde aleniyeti sağlamak üzere kurulan sicillere yapılan kayıtların üçüncü kişilerin iyi niyetini kaldırıp kaldırmayacağı ile ilgili olarak farklı görüşler ileri sürülmüştür. Kimi yazarlar bazı kişi grupları bakımından istisna yaratılmasını önermektedir. Ancak bu görüş ilgililerin sorumsuzluğuna sebep olacağı için eleştirilmektedir. Kimi yazarlarsa, rehne konu olabilecek varlıklar bakımından bir istisna tanınması gerektiğini ifade etmektedir. Bu kapsamda döner malvarlığı kapsamındaki rehinli varlıklar, üçüncü bir kişiye devredildikleri anda üzerlerinde tesis edilen rehin hakkı sona erecektir. Öğretilde ileri sürülen üçüncü bir görüş ise, UCC m. 9 ve yukarıda belirtilen Model Kanun düzenlemesinde olduğu gibi işletmenin olağan faaliyetleri kapsamında yapılan

alıcının, taşınır varlığı üzerinde bulunan teminatlardan ari bir şekilde elde edeceği (benzer bir düzenleme taşınır varlığın kiralanması ve fikri mülkiyet hakları üzerinde münhasır olmayan lisans tanınması hali bakımından da öngörülmüştür) düzenlenmiştir. Ayrıca teminatla yüklü taşınır malın bir kimse tarafından teminattan ari olarak satın alınması veya devralınması halinde, takip eden alıcılar veya devralanların da teminattan etkilenmeyeceği öngörülmüş, bu düzenlemenin benzeri kiracının veya lisans alanın teminattan etkilenmemesi durumunda alt kiracı veya lisans alanların da etkilenmeyeceği bakımından da getirilmiştir.

Model Kanun uyarınca taşınır varlıklar üzerinde teminat hakkı tesis edilebilmesi için tarafların bu konudaki irade uyuşmaları yeterli görülmektedir. Bu teminat hakkının üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi bakımından, Model Kanun 3. Bölüm m. 18 uyarınca, sicile bildirim yapılması (*notice-filing*) veya taşınır varlığın zilyetliğinin teminat alacaklısına geçirilmesi veya bazı varlıklar özelinde kontrol anlaşmaları yapılması gereklidir.

Model Kanun kapsamında satıcının işletmesinin olağan faaliyeti neticesinde devrettiği varlıklar üzerinde alıcı, bu devirle birlikte satıcının rehin sözleşmesinden kaynaklanan bir yükümlülüğünü ihlal ettiğini bilmemesi kaydıyla, mülkiyet hakkını rehinden ari olarak kazanacak olup, rehin alanın rehin hakkı satıcının devir karşılığında elde ettiği bedel üzerinden kendiliğinden devam edecektir. Bu açıklamaların sicile bildirim veya zilyetliğin geçirilmesi gibi Model Kanun'da öngörülen yöntemlerden biriyle üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilecek rehin hakları bakımından geçerli olduğunu belirtelim.

c. Ayni İkame Kuralı

TİTRK m. 7/3 hükmü nedeniyle rehinli taşınır varlığın bir üçüncü kişiye devredilmesi halinde, üçüncü kişinin iyi niyetli olmadığı rehin alacaklısı tarafından ispatlanmadıkça, üçüncü kişi tarafından rehinli taşınır varlığın yüksüz olarak devralınacağı bir önceki başlıkta incelendi. Gerek rehinli taşınır varlığın iyi niyetli

satışlarda iyi niyetli alıcının malı rehinden ari olarak alması gerektiğini belirtmektedir. Bu görüşler için bkz. Aeschlimann, Foex, **a.g.m.**, s. 37.

üçüncü kişi tarafından devralınması, gerekse rehinli taşınır varlığın yok olması veya rehinli taşınır varlığın hammadde, sarf malzemesi, stok veya tarımsal ürün gibi döner malvarlığı olması halleri bakımından, rehin alacaklısını korumaya yönelik olarak TİTRK m. 7/1 ve m. 7/2 hükümlerinde aynı ikame ilkesi benimsenmiştir.

Rehin hukukunda hakim olan belirlilik ilkesi, üzerinde rehin tesis edilen varlığın belirli olmasını aramaktadır. Bu kapsamda bu ilke uyarınca üzerinde rehin tesis edilen rehinli varlığın yerine geçen değerler kendiliğinden rehnin konusuna dahil olmaz. Bu değerler üzerinde yeniden rehin tesis etmek gerekir.²²⁹ Aynı ikame kuralı, bir aynı hakkın konusunun ortadan kalkması ya da değişmesi üzerine, aynı hakkın yerine geçen yeni değer üzerinden devam etmesini ifade etmekte olup, ancak kanun hükmünün izin vermesi ya da taraflarca kararlaştırılması halinde uygulama alanı bulur.²³⁰

Tesis edilen rehinlerin etkinliğinin belirlilik ilkesi ve sicilin aleniyetinin zayıflığı nedeniyle azalmasını engellemek adına TİTRK sisteminde aynı ikame kuralına yer verilmiştir.²³¹ Bu kapsamda TİTRK m. 7/1 hükmünde taşınır varlığın gelecekteki her türlü faiz, sigorta gibi hukuki getirileri ile doğal ürün ve ikamesi malların taşınır varlık ile birlikte doğrudan rehnin kapsamına gireceği düzenlenmiştir. Takip eden ikinci fıkrada ise, bir üretim sürecinin, kullanıldığı taşınır varlıklarla birlikte rehnedilmesi halinde rehnin, üretim sürecinde ve sonucunda gerçekleşecek olan alacak üzerinde aynı oranda ve sırada kendiliğinden tesis edilmiş sayılacağı düzenlenmiştir. İkinci fıkra lafzı özensiz olup, “üretim sürecinin rehninden” bahsetmesi nedeniyle kafa karıştırıcıdır. Zira bir üretim süreci rehne konu

²²⁹ Belirlilik ilkesi nedeniyle İsviçre Hukukunun döner malvarlıkları üzerinde rehin tesis etmeyi engellediği yönünde bkz. Aeschlimann, Foex, **a.g.m.**, s. 26-27.

²³⁰ Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 304.

²³¹ İsviçre Hukukunda da döner malvarlıklarının teslimsiz rehne konu olmaları halinde alacaklıların korunması için aynı ikame kuralının kabul edilmesi gerektiği yönünde bkz. Aeschlimann, Foex, **a.g.m.**, s. 27; Aynı ikame kuralının üzerinde aynı hak tesis edilen taşınırın yerine yine aynı cins bir taşınırın geçmesini ve aynı hakkın bu yerine geçen taşınır üzerinde devam etmesini ifade ettiği, buna karşılık taşınırın yerine alacak, ürün veya para gibi başka türden bir değer geçmesi halinde artık bu ilkenin aynı ikame ilkesi olarak değil, yayılma (*extension*) ilkesi olarak adlandırılacağı yönünde bkz. Jean François Riffard, “Suretés Mobilières et Stocks: ou l’Art et la Manière de Résoudre la Quadrature du Cercle”, **International and Comparative Secured Transactions Law: Essays in honour of Roderick A. Macdonald** Ed. Spyridon V Bazinas and N. Orkun Akseli, Oxford, Hart Publishing, 2017, s. 140.

olamaz. Bu karışıklık Uygulama Yönetmeliği'nin 15. maddesi ile giderilmeye çalışılmıştır. Uygulama Yönetmeliği m. 15/3 hükmü uyarınca bir üretim sürecinde kullanılan taşınırın rehnedilmesi halinde rehin, üretimin her aşamasında veya üretimin sonunda rehinli taşınırın yerini alan şey ve alacak üzerinde aynı oranda ve sırada kendiliğinden tesis edilmiş sayılır. Bu hükümler göz önünde bulundurulduğunda, rehinli taşınır varlığın iyi niyetli üçüncü bir kişiye rehin veren tarafından satılması halinde, rehin alacaklısının rehin hakkının devredilen rehinli varlık üzerinde sona ereceği, fakat satış bedeli üzerinde kendiliğinden devam edeceği söylenebilir. Döner malvarlığı değerlerinin rehne konu edilmesi halinde, rehin hakkı hammadde üzerinde tesis edilmişse, hammaddenin işlenerek dönüştüğü varlık üzerinde veya bu varlığın satılması halinde elde edilen gelir veya edilecek alacak üzerinde; stok üzerinde tesis edilmesi halinde, elden çıkarılan stokların yerine konan stoklar veya elde edilen gelir veya alacak üzerinde devam edecektir.²³² Öğretide sarf malzemeleri yönünden yukarıda zikredilen TİTRK m. 7/1 hükmü nedeniyle tüketilen sarf malzemeleri yerine geçen yeni sarf malzemeleri üzerinden de rehin hakkının devam edeceği görüşü ileri sürülmektedir.²³³²³⁴

Ayni ikame kuralı, TİTRK m. 7 hükmü uyarınca kendiliğinden uygulama alanı bulur. Tarafların rehinli varlığın yerine geçen değerler üzerinde aynı hakkın devam edeceğini ayrıca rehin sözleşmesinde kararlaştırmalarına gerek yoktur. Nitekim Uygulama Yönetmeliği m. 15/4 “Rehinli taşınır varlıkların ikamesi başka bir işleme gerek kalmaksızın rehnin kapsamına dahildir.” hükmünü içermekle bu hususu doğrulamaktadır.

²³² İşleme ve karışma/birleşme hallerinde TMK m. 775 ve 776 hükümleri uyarınca aslen iktisap söz konusu olduğundan, esasen işlenen veya karışan/birleşen eşyalar üzerinde tesis edilen rehin hakları sona erer. Bu nedenle TİTRK m. 7 hükmü ile getirilen ayni ikame kuralı, daha önceden tesis edilen rehin haklarının devamlılığının sağlanması açısından oldukça önemli bir düzenlemedir. İşleme, karışma ve birleşme halinde aslen iktisabın söz konusu olduğuna ilişkin bkz. Serozan, **Taşınır Eşya**, s. 250-255; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 502-504; Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, **a.g.e.**, s. 755-758; Esener, Güven, **a.g.e.**, s. 355-358 ve s. 361-364.

²³³ Bu görüş ve bu paragrafta yapılan açıklamalar hakkında bkz. Sirmen, **a.g.m.**, s. 35.

²³⁴ Ayni ikame prensibi kapsamında, rehinli taşınır varlığın yerine geçen şeyin birebir aynı nitelikleri haiz olması gerekip gerekmediğine ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Örneğin, sarf malzemesi olarak üzerine rehin tesis edilen yazıcı kartuşlarının tüketilmesi üzerine ya da stokta yer alan kartuşların satılması neticesinde elde edilen gelirle rehin konusu kartuşlar yerine başka marka ve kalitede kartuş alınması halinde, ayni ikame ilkesi çerçevesinde rehin hakkının bu taşınır varlıklar üzerinde de devam edip etmeyeceği tartışılabilir.

Öğretide TİTRK m. 7/3 hükmü ile sicilin aleniyet fonksiyonunun zayıflaması nedeniyle, rehinli taşınır varlığı devralan ya da rehinli taşınır varlık üzerinde aynı hak kazanan iyi niyetli üçüncü kişinin rehinli taşınırı rehin yükünden ari bir şekilde devralacak olmasının/ aynı hak sahibi olmasının neticesinde, temerrüt sonrası hakların kullanılamayacağı görüşü ileri sürülmüştür.²³⁵ Ancak bu görüşe katılmadığımızı belirtmek isteriz. Bu başlık altında aktarmış olduğumuz aynı ikame kuralı neticesinde, bu taşınır varlıkların ikamesi mallar veya getirileri üzerinde rehin hakkı devam edeceğinden, rehinli alacaklı mülkiyeti devralma hakkı da dahil olmak üzere, kendisine tanınan diğer temerrüt sonrası haklara başvurabilir.

D. Mülkiyetin Devri Talebine Konu Olabilecek Rehlinli Varlıkların Niteliği

Öğretide TİTRK m. 14/1'in lafzından dolayı kimi yazarlarca yalnızca taşınır eşya niteliğini haiz rehinli varlıkların borçlu temerrüdü halinde bu hakkın konusunu oluşturabileceği görüşü savunulmaktadır. Zira temerrüt sonrası hakları düzenleyen ilk bentte alacaklıya rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep hakkı tanınmış, buna karşılık (c) bendinde ise zilyetliğin devrine konu olmayan varlıklarda kiralama ve lisans hakkı tanınması bir alternatif olarak düzenlenmiştir. Gerek bu ayrım nedeniyle, gerekse (a) bendinde mülkiyetin devrini talep ifadesi kullanılması sebebiyle, mülkiyetin devrine konu olabilecek taşınır varlıkların yalnızca bir taşınır eşya olabileceği ifade edilmektedir.²³⁶ Gerçekten de mülkiyet hakkının konusunu eşya oluşturmaktadır.²³⁷ Buna karşılık öğretilde ileri sürülen diğer bir görüş uyarınca her ne kadar TİTRK m. 14/1/(a) bendinin lafzında rehinli taşınırın mülkiyetinin devrinden bahsedilse de, Uygulama Yönetmeliği m. 30 uyarınca rehinli taşınır varlığın mülkiyetinin devrinden bahsedilerek, taşınır eşya kavramını aşan malvarlığı

²³⁵ Şafak Narbay, Enes Yıldız, "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Çerçevesinde Ticari İşletme Rehninde "Rehinli Taşınır Sicili"nin Diğer Sicillerle İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme", **BATİDER**, C. XXXIV, S. 4, s. 43.

²³⁶ Bu yönde bkz. Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 152.

²³⁷ Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, **a.g.e.**, s. 285; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 260; Ayrıca fikri mülkiyet hakları üzerindeki hak sahipliği ile mülkiyet kavramı arasındaki farklılıklar için bkz. Ahmet M. Kılıçoğlu, **Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar (Sınai Mülkiyet Kanununa Göre)**, Genişletilmiş Gözden Geçirilmiş 4. Bs, Ankara, Turhan Kitabevi, 2018, s. 2-5.

unsurlarının da bu hakkın konusunu oluşturabileceği izlenimi yaratılmıştır. Bu görüş, hükümde kullanılan mülkiyet kavramı nedeniyle, yalnızca taşınır eşya niteliğinde olan unsurların bu hakkın konusunu oluşturabileceği düşünülebilecekse de, bu hakkın “hak sahipliğinin geçişi” şeklinde okunmasının zorunlu olduğunu ifade etmektedir. Aksi halde alternatif olarak düzenlenen temerrüt sonrası hakların hiçbirine konu olamayan hak ve alacaklar bakımından yalnızca genel hükümler uyarınca takip yolunun kullanılması söz konusu olacaktır.²³⁸

TİTRK’nin pek çok düzenlemesinin kaynağını oluşturan Model Kanun m. 80’de alacaklıya borçlunun temerrüdü halinde, rehinli taşınır varlığın rehinli alacaklının malvarlığına geçirilmesini talep etme hakkı tanınmıştır.²³⁹ Belirtmek gerekir ki Model Kanun kapsamında bu hakkın kullanılmasına yönelik düzenlemeler, TİTRK kapsamında öngörülen sistemden farklıdır. Ancak bu hakka konu olabilecek rehinli varlıklar bakımından maddi/ maddi olmayan varlık ayrımı yapılmamış, böylece salt taşınır eşyaların bu hakka konu olmasının önüne geçilmiştir.²⁴⁰ Model Kanun ve TİTRK kapsamında alacaklıya temerrüt sonrası bakımından alternatif haklar tanınmasındaki amacın rehinli varlıktan en yüksek değerin elde edilmesi olduğu göz önünde bulundurulduğunda, biz de yukarıda aktarılan ikinci görüş doğrultusunda borçlunun temerrüdü halinde yalnızca taşınır eşyaların değil, hak ve alacaklar üzerindeki hak sahipliğinin devrinin de alacaklıya tanınan bir hak olarak kabul edilmesini daha yerinde buluyoruz. Buna karşılık madde lafzının ve mülkiyetin devrini talep hakkının kullanımının İİK m. 24 hükümleri doğrultusunda yapılacağının öngörülmesinin bu yorumu yapmaya engel oluşturduğu yönünde öğretide yapılan haklı tespitlere katılıyor ve maddenin hak ve alacakların devrine de imkan sağlayacak şekilde en kısa sürede revize edilmesi gerektiğini düşünüyoruz.

²³⁸ Bkz. Gümüş, **a.g.m.**, s. 205-206.

²³⁹ Model Kanun uyarınca hakkın konusunu eşya niteliğini haiz olmayan gayri maddi varlıkların da oluşturabileceği dikkate alınarak bu dipnota karşılık gelen cümlede bilinçli olarak “malvarlığına geçirilmesini talep” ifadesi kullanılmış, “mülkiyetini talep hakkı” ifadesini kullanmaktan imtina edilmiştir.

²⁴⁰ Bkz. Model Law on Secured Transactions Guide To Enactment, s. 138, para. 455. Erişim için bkz. https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/ml_st_e_ebook.pdf. (Son erişim tarihi: 03.06.2019)

E. Hakkın Kullanımı

Rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep hakkı, rehinli alacaklı tarafından yapılacak takip talebi ile kullanılır. Mülkiyetin devrini talep hakkının nasıl kullanılacağına ilişkin detaylı düzenlemeler Uygulama Yönetmeliği'nin 29-40. maddeleri arasında yer almaktadır. Uygulama Yönetmeliği'nin 29.maddesinde rehin sözleşmesinin ilama bağlanıp bağlanmamasına göre bir ayırım yapılmaktadır. Buna göre eğer rehin sözleşmesi herhangi bir ilama bağlanmamışsa, rehinli alacaklı Uygulama Yönetmeliği'nde öngörülen prosedürün tamamlanması üzerine, İİK m. 24/3 uyarınca icra müdürlüğü marifetiyle rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep edecektir. Rehin sözleşmesinin bir ilama bağlanması halinde ise, İİK m. 24 hükmünün kıyasen uygulanacağı düzenlenmiştir.

Kural olarak konusu paradan başka olan alacaklar için ilamlı icraya başvurulması zorunludur. Bu kapsamda alacaklının önce dava açarak bir ilam elde etmesi ve daha sonra borçlunun borcunu ifa etmemesi üzerine ilamlı icra yolu ile takip yapması gerekir. İİK m. 24 ilamlı icra yoluna ilişkin bir düzenlemedir.²⁴¹ Uygulama Yönetmeliği m. 29/1 ve m. 29/2 hükümleri arasında alacaklının elinde rehin ya da alacak hakkına yönelik bir ilam olup olmasına göre ayırım yapılmasının nedeninin, Uygulama Yönetmeliği'nde öngörülen usulün tamamlanması ile elinde herhangi bir ilam bulunmayan alacaklı bakımından ilam alınmasını sağlamak olduğu ifade edilmektedir.²⁴² Halbuki ilam ve ilam niteliğinde olan belgeler sınırlı olarak düzenlenmiş olup, bir belgenin ilam niteliğini haiz olması ancak kanun hükmü ile o belgeye bu niteliğin sağlanması ile mümkündür.²⁴³ İİK m. 38 hükmünde ilam niteliğini haiz belgelerin mahkeme huzurunda yapılan sulhlar, kabuller ve para borcu ikrarını havi re'sen tanzim edilen noter senetleri, istinaf ve temyiz kefaletnameleri ile icra dairesindeki kefaletlerden oluşacağı düzenlenmiştir. Maddede sayılmamakla birlikte özel kanunlara göre ilam niteliğini haiz olduğu kabul edilen belgeler de bu

²⁴¹ Hakan Pekcanıtez, Oğuz Atalay, Meral Sungurtekin Özkan, Muhammet Özkes, **İcra ve İflas Hukuku**, 4. Bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2017, s. 279.

²⁴² Yılmaz, **a.g.m.**, s. 238; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, **a.g.e.**, s. 155.

²⁴³ Pekcanıtez, Atalay, Sungurtekin Özkan, Özkes, **a.g.e.**, s. 266.

kapsamda değerlendirilmelidir.²⁴⁴ Öğretide rehin alacaklısının elinde bir ilam bulunmasının teorik olarak mümkün olmasına karşılık, alacağın muacceliyeti sonrası alacaklıya mülkiyetin devrini talep etmesi için tanınan yedi günlük süre nedeniyle pratik olarak mümkün olmayacağı ve bu nedenle bilinçli olarak ilam niteliğinde belge ifadesinin kullanıldığı görüşü ileri sürülmektedir.²⁴⁵ Buna karşılık temerrüt sonrası hakların kullanılmasından önce bir ilam alınması halinde, rehin alacaklısı bu ilama dayanarak takip talebinde bulunabilecektir.

Rehin sözleşmesinin ilam niteliğinde bir belgeye bağlanmış olması halini düzenleyen Uygulama Yönetmeliği m. 29/2 hükmü ile kastedilenin para borcu ikrarını içeren noter tarafından re'sen tanzim edilen senet olduğu kabul edilebilir.²⁴⁶ TİTRK uyarınca rehin sözleşmesinin geçerlilik şekli olarak noter tarafından re'sen düzenleme öngörülmemiştir. Ancak öğretide TİTRK kapsamında rehin sözleşmesinin Sicile tescili için öngörülen şeklin asgariyi ifade ettiği ve bu nedenle daha ağır bir şekil şartı olan düzenleme şeklinde noter senedinin de taraflar arasında kabul edilebileceği ifade edilmektedir.²⁴⁷ Bu durumda ancak anapara rehni üzerinden tesis edilen bir rehin hakkını içeren ve noter tarafından re'sen düzenlenen rehin sözleşmesi ilam niteliğinde belge olarak kabul edilebilir.²⁴⁸

Rehin sözleşmesinin ilam niteliğinde belgeye bağlanmış olması halinde rehinli alacaklı tarafından yapılan mülkiyetin devri talebine İİK m. 24 hükmünün kıyasen uygulanacağını düzenleyen Uygulamaya Yönetmeliği m. 29/2 özel olarak incelenmelidir. İİK m. 24 hükmü taşınır eşyaların teslimine yönelik ilamların icrası hususunu düzenleyen bir hükümdür. Elinde taşınır malın teslimine ilişkin bir ilam olan alacaklının başlattığı icra takibi üzerine, icra dairesi İİK m. 24/1 hükmü

²⁴⁴ Pekcanitez, Atalay, Sungertekin Özkan, Özkes, **a.g.e.**, s. 267. Özel kanunlar uyarınca ilam niteliğini haiz olacağı düzenlenen belgelere örnek olarak baroların para cezaları veya giderlerin ödenmesi hakkındaki kararları, arabuluculuk faaliyeti sonucunda hazırlanan uzlaşma metninin mahkemece icra edilebilirlik şerhi verilmiş hali sayılabilir.

²⁴⁵ Hasırcı, **Değerlendirilme**, s. 229, dn. 46; Alacaklının kendisine tanınan temerrüt sonrası hakları kullanmaya geçmeden veya daha sonra temerrüt sonrası haklarını kullanırken dava açarak ilam elde etmesinin tartışabileceği yönünde bkz. Yılmaz, **a.g.m.**, s. 238.

²⁴⁶ Aksi yönde bkz. Bilgin, **a.g.m.**, s. 627.

²⁴⁷ Bu yönde bkz. Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 46.

²⁴⁸ Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, **a.g.e.**, s. 158.

uyarınca borçluya yedi gün içinde söz konusu taşınırın teslimini emreder. Takip eden fıkralarda borçlunun gönderilen icra emrinin gereği olarak yedi gün içinde taşınır malı teslim etmemesi halinde, alacaklının sahip olduğu haklar düzenlenmiştir. Anılan fıkralara göre borçlu taşınır malı icra dairesine teslim etmez veya icranın geri bırakılmasına ilişkin karar getirmezse, borçlunun yedinde bulunan taşınır eşya veya misli icra makamlarınca zorla alınarak alacaklıya verilir. Taşınır eşya veya misli borçlunun yedinde bulunmuyorsa, taşınırın ilamda yazılı değeri alınır. Borçlu ilamda yazılı değeri icra dairesine yatırmazsa, herhangi gibi icra emri tebliğine gerek kalmaksızın bu tutar borçludan haciz yoluyla alınır. Taşınır eşyanın değeri ilamda yazılı değilse veya bu tutar borçlu ile alacaklı arasında ihtilaflı ise, icra müdürü malın haczin yapıldığı tarihteki rayiç değerine göre bu tutarı takdir eder.²⁴⁹

İİK m. 24 hükmünün TİTRK uyarınca tesis edilen rehin haklarının paraya çevrilmesi hususunda kıyasen uygulanmasının düzenlenmesi beraberinde birtakım tartışmaları doğurur niteliktedir. İİK m. 24 hükmü taşınırın teslimine ilişkin ilamların icrası meselesini düzenlediğinden, borçluya borcunu ödemesi için süre verilmesine yönelik bir düzenleme içermemektedir. Bu durumda TİTRK uyarınca borcunu süresinde ifa etmeyen borçlu veya rehin verenden, rehin hakkının ilama veya ilam niteliğinden bir belgeye bağlanmış olması halinde, borcu ödemeleri için süre tanınmaksızın doğrudan rehinli taşınır varlığın mülkiyetinin devrinin mi talep edileceği pekâlâ tartışılabilir.²⁵⁰ Kanaatimizce hükmün kıyasen uygulanacağını açıkça belirtilmesi nedeniyle amaca uygun yorum yapılmalı ve borçlu/rehin verene borcu ödemeleri için süre tanınmasından sonra rehinli taşınırın mülkiyetinin devri söz konusu olmalıdır.²⁵¹

Rehin sözleşmesinin ilam niteliğinde bir belgeye bağlanmadığı haller bakımından Uygulama Yönetmeliği m. 30 borçlunun temerrüdü üzerine, mülkiyetin devrini talep hakkının bir takip talebi ile kullanılacağını ve bu takip talebinin

²⁴⁹ İİK m. 24 hükmü ile ilgili açıklamalar için bkz. Timuçin Muşul, **İcra ve İflas Hukuku Esasları**, 6. Bs., Ankara, Adalet Yayınevi, 2017, s. 650-652; Ejder Yılmaz, **İcra ve İflas Kanunu Şerhi**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2016, s. 125-134.

²⁵⁰ Hasırcı, **Değerlendirilme**, s. 229.

²⁵¹ Uygulama Yönetmeliği'ne bu yönde düzenleme eklenmesi ve bu belirsizliğin giderilmesi gerektiği yönünde bkz. Hasırcı, **Değerlendirilme**, s. 249.

temerrüdünün gerçekleşmesini takiben yedi gün içinde yapılacağını öngörmüştür. Öğretide mülkiyetin devrini talep hakkına sahip rehinli alacaklının yedi günlük süre içinde icra müdürlüğü marifetiyle takip talebi göndermemesi halinde, rehin hakkının sona ereceğine ilişkin herhangi bir açık düzenleme bulunmaması sebebiyle bu sürenin rehin hakkını sonra erdiren bir hak düşürücü süre olmadığı belirtilmiştir.²⁵² Bu görüş uyarınca yedi günlük süre içinde öncelikli rehinli alacaklı tarafından mülkiyetin devri talebinde bulunulmaması halinde, rehinli alacaklının mülkiyetin devrini talep etme hakkını kaybedeceği ileri sürülmektedir.²⁵³ Kanaatimizce yedi günlük sürenin sonunda hakkın kullanılmamış olması halinde, Uygulama Yönetmeliği'nin aşağıda belirtilen 40. maddesi göz önünde bulundurulduğunda, rehinli alacaklı rehinli taşınır varlığın mülkiyetinin devrini talep etme imkânı bakımından sahip olduğu öncelik hakkını kaybeder.

Öğretide rehinli alacaklıya rehinli taşınır varlığın mülkiyetinin devri talebinde bulunabilmek için Uygulama Yönetmeliği m. 30 ile getirilen yedi gün içinde takip talebi yapma yükümlülüğü haklı olarak eleştirilmektedir. Öğretide ileri sürülen bir görüş uyarınca Kanun'da böyle bir süre sınırına ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmadığından, kanuna aykırı bir yönetmelik hükmünün normlar hiyerarşisini ihlal etmesinden dolayı uygulanabilirliği olmaz.²⁵⁴ Üstelik cebri icra hukukunun doğrudan şahısların malvarlığı veya kişilik haklarına müdahale edilmesini sağlayan etkisi nedeniyle, haklar, yaptırımlar ve bunlara ilişkin tüm usulün herhangi bir şüpheye mahal vermeyecek şekilde açık bir şekilde kanun ile düzenlenmesi büyük önem taşır.²⁵⁵ Ayrıca yönetmelik ile alacaklının takip yapma konusundaki iradesine

²⁵² Gümüş, **a.g.m.**, s. 208.

²⁵³ Mülkiyetin devrini talep hakkını, "hak sahipliğinin geçirilmesini talep hakkı" şeklinde okumak gerektiğinden, bu durumda mülkiyetin devrini talep etme hakkını kaybeden rehinli alacaklının, sonraki derece veya sırada yer alan rehin alacaklısı tarafından rehinli varlığın hak sahipliğinin geçirilmesinin talep edilmesi halinde, rehin konusunun bir hak veya alacak olması halinde TİTRK m. 14/1(c) bendi uyarınca taşınır varlık üzerinde kira veya lisans tesis etme imkânını da kaybedeceği yönünde bkz. Gümüş, **a.g.m.**, s. 209; Aynı yönde bkz. Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, **a.g.e.**, s. 167.

²⁵⁴ Bu yönde bkz. Gümüş, **a.g.m.**, s. 208.

²⁵⁵ Pekcanitez, Atalay, Sungertekin Özkan, Özkes, **a.g.e.**, s. 28.

getirilen bu sınırlamanın cebri icra hukukunda uygulanan tasarruf ilkesine de aykırı olduğu ifade edilmektedir.²⁵⁶

Rehinli taşınır varlığının mülkiyetinin devri talebi rehinli taşınır varlığın bulunduğu yer veya rehinli alacaklının yerleşim yerinde bulunan icra müdürlüğüne yapılır (m.31). Borçlu temerrüdünün gerçekleşmesi üzerine mülkiyetin devrini talep etmeye rehnin derece sistemine göre tesis edilmesi halinde, birinci derecedeki rehinli alacaklı; rehnin ilerleme sistemine göre tesis edilmesi halinde ise, tescil anına göre belirlenen ilk sıradaki rehinli alacaklı yetkilidir. O halde, sonraki sırada yer alan rehin alacaklıları alacakları muaccel olmalarına rağmen bu düzenleme uyarınca mülkiyetin devrini talep edemeyecektir. TİTRK uyarınca kendilerinden derece veya sıra bakımından önce gelen rehinli alacaklının bu hakkını kullanması için öngörülen yedi günlük sürenin bitmesini bekleyecektir. Öğretide mülkiyetin devrini talep etmeye yetkili rehinli alacaklıyı tayin eden bu düzenleme eleştirilmekte ve rehin sistemleri ile çelişmesinden ötürü uygulanabilir olamayacağı görüşü ileri sürülmektedir.²⁵⁷ Hem sabit derece sisteminde hem de ilerleme sisteminde alacağı muaccel hale gelen rehinli alacaklı rehnin paraya çevrilmesi yoluyla satış talebinde bulunmaya yetkilidir. Nitekim sabit derece sisteminde alacağı muaccel olan sonraki sıradaki rehinli alacaklı, karşılama ilkesi ve yükü birlikte geçme ilkesi çerçevesinde takip talebinde bulunabilir. Karşılama ilkesi uyarınca, taşınmazın paraya çevrilmesi aşamasında artırma bedelinin, taşınmazın satışını talep eden rehinli alacaklıdan önce gelen alacaklıların alacağından fazla olmasını gerekir. Yükü birlikte geçme ilkesi ise, taşınmazın paraya çevrilmesi aşamasında henüz alacağı muaccel olmayan sıra/derece bakımından önce gelen rehinli alacaklıların rehin haklarını da içerecek şekilde yeni malikin taşınmazı bu yüklerle birlikte devralmasını gerektirir.²⁵⁸

TMK'nin taşınmaz rehnine ilişkin hükümleri arasında düzenlenen sabit derece sistemi uyarınca tesis edilen rehinlerde bir derece içinde birden fazla rehin tesis etmek mümkündür. Aynı derece içinde yer alan rehinler arasında sıra ilişkisi

²⁵⁶ Hasırcı, **Değerlendirilme**, s. 232.

²⁵⁷ Gümüş, **a.g.m.**, s. 209-210.

²⁵⁸ Bu açıklamalar için bkz. Bilgehan Çetiner, **Taşınmaz Teminatı**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2015, s. 335.

kurulabileceği gibi, böyle bir ilişki kurmak da zorunlu değildir.²⁵⁹ TİTRK uyarınca sabit derece sistemi ekseninde kurulan rehinlerde de aynı derece içinde birden fazla rehin hakkı tesis edilebilir. Uygulama Yönetmeliği m. 31/1/(b) ve genel ilkeler doğrultusunda şu tespitler yapılabilir: Eğer ilk derecede kurulan rehin hakları arasında sıra ilişkisi tesis edilmişse, ilk sırada gelen; herhangi bir sıra ilişkisi tesis edilmemişse alacağı muaccel olan herhangi bir ilk derece rehin alacaklısı bu talepte bulunabilir.²⁶⁰

Takip talebinin muhatabı rehinli taşınırın maliki olan rehin verendir. Ancak rehin veren bizzat kendi borcu için taşınır varlığını rehnemiş olabileceği gibi, üçüncü bir kişinin borcu için de rehin tesis etmiş olabilir. Bu durumda rehin veren ve borçlu arasında şekli mecburi takip arkadaşlığı bulunacağından, takip talebinin muhatapları olarak hem rehin veren hem de borçlu gösterilmelidir.²⁶¹

Takip talebinde rehin alacaklısının ve rehin borçlusunun Uygulama Yönetmeliği m. 9/(a) ve (b) bentlerinde sayılan bilgileri ve rehnin güvence oluşturduğu borç bilgileri belirtilir. Takip talebinin ekinde ayrıca Ticari İşlemlerde Taşınır Varlıkların Değer Tespiti Hakkında Yönetmelik uyarınca düzenlenen ekspertiz raporunun ve rehin sözleşmesinin aslının veya borçlu sayısından bir fazla olacak şekilde rehin alacaklısı veya temsilcisi tarafından onaylanmış suretinin de yer alması gerekir. Sicilden alınan rehin vereni, rehinli taşınır varlığın zilyedini, sonraki sırada yer alan rehin alacaklılarını ve rehinli taşınır varlığa ait bilgileri gösteren belge de icra müdürlüğüne sunulur (m. 31).

Takip talebinin alınması üzerine icra müdürlüğü, değerlendirme raporunda belirtilen taşınır varlığın değerini esas alarak rehinli alacaklıların öncelik sırasını ve alacak miktarlarını gösteren bir cetvel hazırlar. Düzenlenen bu cetvelin bir örneği ilgililere tebliğ edilir (m. 32).

²⁵⁹ Bkz. Çetiner, **a.g.e.**, s. 336.

²⁶⁰ Bu yönde bkz. Yılmaz, **a.g.m.**, s. 240.

²⁶¹ Yılmaz, **a.g.m.**, s. 241; Hasırcı, **Değerlendirilme**, s. 235. Yazara göre bu sonuca Uygulama Yönetmeliği'nin 35.maddesinde borçlu ile rehin verenin farklı kimseler olması halinde, ödeme emrinin hem borçluya hem de rehin verene tebliğ edileceğinin düzenlenmiş olmasından ötürü dolaylı olarak ulaşılabilir. Bilgin, **a.g.m.**, s. 633; Pekcanitez, Atalay, Sungertekin Özkan, Özekes, **a.g.e.**, 292.

TİTRK uyarınca sabit derece sistemi veya ilerleme sistemi kuralları uyarınca rehin tesis edilebileceği yukarıda açıklanmıştı. Uygulama Yönetmeliği m. 33 ise bu sistemler uyarınca tesis edilen rehinlerde öncelik hakkına ilişkin genel kuralı tekrar etmektedir. Rehinli taşınır varlığın getirisi üzerinde ayrıca rehin tesis edilmemişse, varlığın getirisi üzerindeki öncelik hakkı, asıl rehinli taşınır varlığın öncelik sırasıyla aynıdır.

İcra müdürlüğü tarafından düzenlenip ilgililere gönderilen sıra cetveline rehinli alacaklılar, sıra cetvelinin tebliğinden itibaren yedi gün içinde rehinli taşınır varlığın bulunduğu yer veya rehinli alacaklının yerleşim yerinde bulunan asliye hukuk mahkemesinde dava açarak itiraz edebilirler.²⁶² Dava basit yargılama usulü ile görülür. İtirazın alacağın esas ve miktarına ilişkin olmayıp, yalnızca sıraya ilişkin olduğu hallerde icra mahkemesine şikâyet edilmesi de mümkündür (m. 34).

İcra müdürlüğü, sıra cetveline itiraz edilmemesi, itiraz veya şikâyetin reddedilmesi üzerine, rehinli taşınır varlık üzerindeki sonra gelen rehinli alacaklılara bu durumu bir ihbarname ile bildirir. Borçlu ile rehin verenin farklı kişiler olması halinde ikisine de ödeme emri gönderilir.²⁶³ Ödeme emrinde, ödeme süresinin on beş gün olduğu, ödeme emrine yedi gün içinde itiraz edilmez veya on beş gün içinde ödeme yapılmazsa rehinli taşınır varlığın mülkiyetinin alacaklıya devredileceği bildirilir. İİK m. 150/1 hükmü saklıdır.²⁶⁴ (m. 35)

²⁶² Yönetmeliğin bu hükmünün, mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usullerinin kanunla düzenleneceğini öngören T.C. Anayasasının 142.maddesine açıkça aykırı olduğu ve aynı sözleşmeden doğan ihtilaflarda farklı mahkemelerin görevli olması sorununa sebep olacağı yönünde bkz. Hasırcı, **Değerlendirilme**, s. 241-243; Bu hükmü Anayasaya aykırı olmasının yanında, uygulamada usuli olarak pek çok soruna sebep olacağı ve temerrüt sonrası hakların kullanımında ciddi gecikmelere sebep olabileceği yönünde bkz. Yılmaz, **a.g.m.**, s. 244.

²⁶³ Temerrüt sonrası hakların kullanımında hakkında hüküm bulunmayan hallerde, ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla takip usulünün kıyasen uygulanacağını öngören Uygulama Yönetmeliği m. 41/4 ve m. 42 uyarınca, bu ödeme emrinin İİK m. 149/b uyarınca gönderilecek ödeme emri olduğu ancak içeriği bakımından Uygulama Yönetmeliği'nin öncelikli olarak uygulanacağı yönünde bkz. Yılmaz, **a.g.m.**, s. 245.

²⁶⁴ İİK m. 150/1 hükmü ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla ilamsız takip prosedürüne ilişkin olup, kredi kuruluşlarına ilamlı takip yapma imkanı tanımaktadır. Bkz. "İkinci Bölüm, II. Genel Hükümler Uyarınca Takip İmkânı" başlıklı bölüm. Ayrıca bu atfın uygulamada doğuracağı sonuçların belirsiz olduğu yönünde bkz. Yılmaz, **a.g.m.**, s. 245.

Uygulama Yönetmeliği m. 36’da ödeme emrine itiraz hakkında İİK m. 148 ila 150/d maddelerinin kıyasen uygulanacağı düzenlenmiştir. Ancak kıyasen uygulanacağı öngörülen bu hükümlere yapılan atfın isabetli olduğu söylenemez.²⁶⁵ Zira atıf yapılan maddeler sırasıyla takip talebi (İİK m. 148), adres gösterme zorunluluğu (m. 148/a), icra emri (m. 149), icranın geri bırakılması (m. 149/a), ödeme emri (m. 149/b), ödeme emrine itiraz (m. 150), itirazın incelenmesi usulü ve hükümleri (m. 150/a), kiracılara haber verme (m. 150/b), tapu idaresine haber verme (m. 150/c) ve satış hazırları (m. 150/d) hükümlerini kapsamaktadır. Kanaatimizce esas olarak uygulama alanı bulacak madde, ödeme emrine itiraz halinde İİK m. 62 ila 72. maddelerinin uygulanacağına işaret eden İİK m. 150/a hükmüdür. Sadece rehin hakkına itiraz edilmesi halinde, itiraz sonuçlanıncaya kadar mülkiyet alacaklıya devredilmez. Bu aşamada rehin hakkına itiraz edilmemesi halinde, bundan sonra yapılacak herhangi bir itiraz dinlenmez.

Ödeme emrine yedi gün içinde itiraz edilmez veya itirazın kaldırıldığına dair icra mahkemesinden veya itirazın iptal edildiğine dair asliye hukuk mahkemesinden alınmış ilam icra müdürlüğüne verilirse, icra memuru bir icra emri tebliğ ederek borçluya veya taşınır varlığı zilyetliğinde bulundurana yedi gün içinde o varlığın teslimini emreder. İcra emrinde; rehin alacaklısının, borçlunun ve rehinli taşınır varlık üçüncü kişinin zilyetliğinde ise bu kişinin 9. maddede belirtilen hususları ile varsa temsil ve ilzama yetkili temsilcilerinin adları ve soyadları, adresi ve teslim konu varlığın neden ibaret olduğu ve taşınır varlığın teslim alınacağı yazılır. Borçlu veya rehinli taşınır varlığı zilyetliğinde bulunduran üçüncü kişi ödeme emrinin gereğini yapmaz ise veya eksik yapar ve rehinli taşınır varlığı zilyetliğinde bulundurmaya devam ederse rehinli taşınır varlık elinden zorla alınıp rehin alacaklısına verilir ve bu husus Sicile bildirilir. (m. 37)

Uygulama Yönetmeliği m. 40 hükmü uyarınca öncelik hakkına sahip rehin alacaklısının bir hafta içerisinde mülkiyetin devri talebinde bulunmaması halinde, sonraki sırada bulunan rehin alacaklıları sırasıyla yukarıda aktarılan usule göre icra

²⁶⁵ Yılmaz, **a.g.m.**, s. 246.

müdürlüğünden mülkiyetin devri talebinde bulunabilir. Uygulama Yönetmeliği'nin 30.maddesinde rehinli alacaklıya mülkiyetin devri talebinde bulunabilmesi için tanınan yedi günlük süre ile 40.maddede belirtilen bir haftalık süre uygulama açısından farklı sonuçlar doğurabilecek nitelikte olup, Kanun'un özensiz hazırlık sürecini yansıtmaktadır.²⁶⁶ En kısa zamanda anılan hükümler arasındaki bu uyumsuzluğun giderilmesi yerinde olacaktır.

Herhangi bir rehin alacaklısı tarafından rehinli taşınır varlığın mülkiyetinin devrinin talep edilmemesi hali uygulamada karşılaşılabilecek bir ihtimaldir. Bu durumda öğretide rehin alacaklılarının rehin haklarının sona ermeyeceği ve rehin alacaklılarının rehnin paraya çevrilmesi yoluna başvurarak alacaklarını tahsil etmelerinin mümkün olduğu ifade edilmektedir.²⁶⁷ Uygulama Yönetmeliği'nin lafzına bağlı kalınarak ulaşılan bu sonuç, TİTRK'nin finansmana erişim ihtiyacını çözme amacına uygun değildir. Zira bu durumda rehin alacaklılarına yalnızca taşınır varlığın değerinin altına bir bedelle satılmasına sebep olan paraya çevirme neticesinde elde edilen tutardan alacaklarını tahsil etme imkanı tanınmış olur. Hiçbir rehin alacaklısı tarafından alacaklarının muaccel olmasından itibaren yedi günlük süre içinde mülkiyetin devri talebinde bulunulmaması halinde, rehinli varlığın mülkiyetinin devrini talep imkanının sona ermeyeceği kabul edilmelidir. Bu doğrultuda ilk talepte bulunan rehin alacaklısı rehinli taşınır varlığın mülkiyetini devralabilmelidir.

Derece veya sıra bakımından öncelik hakkına sahip rehin alacaklısının mülkiyetin devrini talep hakkını kullanması halinde ise, rehinli varlık üzerinde tesis edilen rehin hakkı sona erecek olup, takip eden rehin alacaklılarının ellerindeki yegâne imkan, rehinli varlığın değerinin takip eden rehin alacaklılarının alacaklarını karşılamaya yetmesi ihtimali saklı kalmak kaydıyla, alacakları rehin açığı belgesine istinaden haciz veya iflas yoluyla kendi borçlularını takip etmek olacaktır.

²⁶⁶ Anılan uyumsuzluğa işaret eden haklı tespitler için bkz. Hasırcı, **Değerlendirilme**, s. 231; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, **a.g.e.**, s. 167.

²⁶⁷ Gümüş, **a.g.m.**, s. 221.

F. Değerleme

Takip talebinin ekinde Ticari İşlemlerde Taşınır Varlıkların Değer Tespiti Hakkında Yönetmelik uyarınca düzenlenen ekspertiz raporuna yer verileceği yukarıdaki başlık altında açıklanmıştı. Söz konusu ekspertiz/değerleme raporu genel hatlarıyla TİTRK m. 13'te düzenlenmiştir. Bu hükme göre taraflar rehin hakkının kurulmasından önce rehin konusu varlığın değerini tespit ettirebilirler. Ancak hükmün ikinci fıkrasında, rehinli taşınır varlığın birleşmesi veya karışması durumunda ya da temerrüt sonrası hakların kullanımında, alacaklının başvurusu üzerine rehin verenin yerleşim yerindeki sulh hukuk mahkemesince taşınırın değeri ekspertiz hizmeti sunan gerçek veya tüzel kişilere üç gün içerisinde tespit ettirileceği düzenlenerek, bu hallerde değer tespiti yapılmasının zorunlu olduğu öngörülmüştür.²⁶⁸

Değerleme işlemleriyle ilgili olarak TİTRK kapsamında Ticari İşlemlerde Taşınır Varlıkların Değer Tespiti Hakkında Yönetmelik yayımlanmıştır. Değer Tespiti Yönetmeliği'nin "değer tespit zamanı" başlıklı 7.maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca rehin alacaklısının, borçlunun temerrüde düşmesini müteakip rehne konu taşınır varlığın değerini bu yönetmelik hükümlerine göre tespit ettireceği düzenlenmiştir. O halde mülkiyetin devrini talep hakkını kullanmak için derece veya sıra bakımından öncelikli olan rehin alacaklısına tanınan yedi günlük süre içinde değerlendirme raporunun da alınması gerekir.

Değer tespitini, borçlunun temerrüde düşmesini takiben, rehin alacaklısı, rehin verenin yerleşim yerinde bulunan sulh hukuk mahkemesinden talep eder. Değer tespiti yapmaya yetkili eksperleri düzenleyen Değer Tespiti Yönetmeliği m. 8 uyarınca değerlendirme hizmeti verecek eksper, üç gün içinde yetkili mahkeme tarafından Bankalara Değerleme Hizmeti Verecek Kuruluşların Yetkilendirilmesi ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik uyarınca yetkilendirilen kişi veya kuruluşlar arasından görevlendirilir. Eksper, rehin verenin yerleşim yerinde faaliyet gösteren eksperler arasından görevlendirilir. Bu yerde faaliyet gösteren yetkili eksper

²⁶⁸ Bu yönde bkz. Hasırcı, **Değerlendirilme**, s. 236.

bulunmaması halinde, eksper en yakın yerde faaliyet gösteren yetkili eksperler arasından görevlendirilir. İtiraz üzerine o yerde görevlendirilecek başkaca bir yetkili eksper bulunmaması halinde, görevlendirme en yakın yerde faaliyet gösteren yetkili eksperler arasından yapılır. Yetkilendirilen eksperler TARES internet sayfasında güncel olarak yayımlanır.

TİTRK ve Değer Tespiti Yönetmeliği uyarınca alınan değerlendirme raporunun takip talebine eklenmesinin özel bir takip şartı olduğu ve eksikliğinin taraflarca süresiz olarak şikayet konusu edilebileceği görüşü ileri sürülmektedir.²⁶⁹ Kanaatimizce bu görüş isabetlidir. Zira İİK m. 16-17 hükümlerinde düzenlenen şikayet, icra ve iflas dairelerince kanuna aykırı işlem yapılması, yapılan işlemin hadiseye uygun olmaması, bir hakkın yerine getirilmemesi veya bir hakkın sebepsiz yere sürüncemede bırakılması üzerine işletilen bir hukuki çaredir. Ekinde değerlendirme raporu olmayan takip talebini alan icra dairesinin sıra cetveli düzenlemesi ve ödeme emri göndererek ilerlemesi, kanuna aykırı işlem nedeniyle şikayet konusu oluşturur.²⁷⁰ Şikayet süresi İİK m. 16 uyarınca icra ve iflas dairelerinin bu muamelelerinin öğrenilmesinden itibaren yedi gündür; ancak bir hakkın yerine getirilmemesi veya sebepsiz sürüncemede bırakılması ve kamu düzenine aykırılık oluşturan işlemler süresiz şikayete tabidir. Takip taraflarının, üçüncü kişilerin ve kamunun menfaatlerini korumak amacıyla düzenlenen emredici hükümlere aykırılık kamu düzenine aykırılık olarak kabul edilir.²⁷¹ Değerleme raporunun takip talebine ek yapılmasının zorunlu olarak düzenlenmesindeki amaç ise rehin alacaklısının alacağından az/fazla bir değere kavuşmasını önlemek suretiyle takip taraflarının ve üçüncü kişilerin menfaatlerini korumaktır.

TİTRK m. 13/2 ve Değer Tespiti Yönetmeliği m. 10 uyarınca değerlendirme raporunun taraflara tebliğinden itibaren, yetkili mahkemeye üç iş günü içinde itiraz edilebilir. Bu değer tespitine itiraz edilmesi hâlinde, mahkemece üç gün içerisinde

²⁶⁹ Hasırcı, **Muhtemel Sorunlar**, s. 198.

²⁷⁰ Kanuna aykırılıktan anlaşılması gerekenin icra ve iflas hukuku ile ilgili her türlü kanun, tüzük ve yönetmelikler olduğu yönünde bkz. Pekcanıtez, Atalay, Sungertekin Özkan, Özekes, **a.g.e.**, s. 58-59.

²⁷¹ Kamu düzenine aykırılık ölçütünün süresiz şikayet nedeni olarak İİK’de düzenlenmemesine rağmen öğretisi ve Yargıtay uygulamasında kabul edildiği yönünde bkz. Pekcanıtez, Atalay, Sungertekin Özkan, Özekes, **a.g.e.**, s. 63.

yeni bir değer tespiti yaptırılır. İtiraz üzerine ekspertiz hizmeti sunan gerçek veya tüzel kişiler üç gün içerisinde değer tespiti yapar. İtiraz üzerine yapılan değer tespiti kesindir. Bu tespitin yapıldığı tarihten itibaren iki yıl geçmedikçe yeniden değer tespiti istenemez. Değer tespitine ilişkin rapor rehin verene ve rehin alacaklılarına tebliğ edilir. Bu nedenle borçlunun temerrüde düşmesinden itibaren yedi gün içinde rehinli alacaklının mülkiyetinin devri talebinde bulunması her zaman mümkün olmayacaktır. Zira tüm bu süreç yedi gün içinde tamamlanamayabilecektir. Bu duruma yönelik olarak bir düzenleme yapılması isabetli olacaktır. Çözüm olarak alacaklının mahkemeye değer tespiti talebinde bulunduğunu gösteren belgenin takip talebine ek yapılması ya da sürenin kesinleşmiş değer tespiti raporunun alınmasından itibaren yedi gün içinde başlayacağını düzenleyen bir hükmün Uygulama Yönetmeliği'ne eklenmesi düşünülebilir.

Öğretide değerleme raporunun rehin hakkının kurulmasından önce alınmış olması halinde, kesinleşen raporun alınmasından itibaren iki yıl geçmedikçe yeniden değer tespiti yapılmasının istenemeyeceğini öngören TİTRK m. 13/2 hükmünün, borçlunun temerrüdünü takiben yeni bir değerleme raporu alınmasına engel olup olmayacağı meselesi incelenmiştir. Değerleme raporunun borçlunun temerrüdünü takiben alınmasını emreden hükmün *ratio legisi*, taşınır varlığın temerrüt tarihindeki güncel değerinin esas alınması suretiyle olası hak kayıplarını önlemektir. Zira rehin hakkının kurulmasından itibaren geçecek iki yıllık süre içinde taşınır varlığın değeri azalabilir veya artabilir. Dolayısıyla, her ne kadar rehin hakkının kurulmasından önce kesinleşen bir değerleme raporu alınsa da, bu durum, iki yıllık süre içinde borçlunun temerrüde düşmesi üzerine yeni bir rapor alınmasına engel olmamalıdır.²⁷² Değerleme raporunda rehinli taşınır varlığın tespit edilen değerinin, talepte bulunan rehin alacaklısının alacağını karşılamadığının anlaşılması halinde, Uygulama Yönetmeliği'nde ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla takip hükümlerine yapılan yollama neticesinde alacaklı İİK m. 150/f uyarınca geçici rehin açığı belgesi alabilmeli ve alacağının rehinli taşınır varlığın değeri ile karşılanmayan kısmı için

²⁷² Bu yönde bkz. Hasırcı, **Değerlendirilme**, s. 238.

haciz yoluyla takipte bulunabilmelidir.²⁷³ Geçici rehin açığı belgesinin alınması üzerine rehin alacaklısı yeni bir takip başlatmasına gerek olmaksızın borçlunun diğer mallarının haczini talep edebilecek veya başka bir alacaklı tarafından başlatılmış takibe katılabilecektir. İİK m. 150/f/II son cümleinin uygulanması neticesinde rehinli malın mülkiyetini devraldıktan sonra, borçluya ait haczedilen malların paraya çevrileceği kabul edilmelidir.²⁷⁴

Uygulama Yönetmeliği m. 38/1 hükmünde rehinli taşınır varlığın mülkiyetini devralmaya hakkı olan rehin alacaklısının, eksper raporunda belirtilen tutardan fazla bir alacağa sahipse raporda belirtilen tutarın onda dokuzunu alacağına mahsup ederek taşınır varlığın mülkiyetinin devrini talep edebileceği düzenlenmiştir. Anılan hüküm rehinli alacaklı menfaatinde. Zira rehinli alacaklı, rehinli taşınır varlığın mülkiyetini gerçek değeri üzerinden değil, eksper raporunda belirtilen tutarın onda dokuzu üzerinden devralmakta ve onda dokuzluk tutarın alacağa mahsup edileceği öngörüldüğünden, malvarlığına geçen rehinli taşınır varlığın onda biri tutarındaki değer artışı dikkate alınmaksızın hesaplanan bakiye alacağı için rehin vereni/borçluyu takip edebilmektedir. Ancak Kanun'a açıkça aykırı olan bu Yönetmelik maddesinin uygulanmaması gerektiği gibi, bu kesintinin söz konusu olması için herhangi bir haklı gerekçe de bulunmamaktadır.²⁷⁵ Nitekim Kanun ve ilgili ikincil mevzuat kapsamında bu kesintinin nedenine ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır.

G. Derece veya Sıra Bakımından Sonra Gelen Rehin Alacaklıları Tarafından Rehinli Taşınırın Devralınması

TİTRK'nin kurduğu model uyarınca derece veya sıra bakımından öncelik hakkına sahip rehin alacaklısı tarafından mülkiyetin devrini talep hakkının kullanılmaması halinde, bu hak derece veya sıra bakımından sırasıyla sonraki

²⁷³ Aynı yönde bkz. Hasırcı, **Değerlendirilme**, s. 239-240; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, **a.g.e.**, s. 166.

²⁷⁴ Hasırcı, **Değerlendirilme**, s. 240; Ayrıca geçici rehin belgesi hakkında açıklamalar için bkz. Pekcanitez, Atalay, Sungertekin Özkan, Özkes, **a.g.e.**, s. 300.

²⁷⁵ Hükümün borçlu aleyhine olduğu yönünde bkz. Gümüş, **a.g.m.**, s. 215; Kanuna aykırı olan bu düzenlemenin tartışmalı sonuçlar doğuracağı yönünde bkz. Öz, **Ticari İşlemler**, s. 178.

öncelikli rehin alacaklılarına geçer. Derece veya sıra bakımından öncelikli rehin alacaklısının muaccel olan alacağına istinaden rehinli taşınır varlığı devralmaması halinde, rehin hakkının sona ermeyeceğini yukarıdaki açıklamalarımızda izah etmiştik. Ancak Uygulama Yönetmeliği'nde öngörülen prosedürün lafzına bağlı olarak yorum yapılırsa, kendisini takip eden rehin alacaklısının rehinli varlığı devralması üzerine rehinli varlık üzerindeki tüm rehin hakları sona erer. Bu durumda öncelik hakkına sahip rehin alacaklısı alacağı rehin açığı belgesine istinaden bakiye alacağını haciz veya iflas yoluyla takibe başvurmak suretiyle elde edebilecektir.²⁷⁶

1. Birinci Derece/Sırada Bulunan Rehin Alacaklısı Tarafından Rehinli Taşınır Varlığın Devralınmaması Bakımından İnceleme

Derece veya sıra bakımından öncelik hakkına sahip rehin alacaklısının bu hakkını kullanmaması halinde, sonraki derece veya sırada yer alan rehin hakkı sahibi tarafından bu hak kullanıldığında, öncelikli rehin alacaklısının durumunun tartışılması gerekir. Zira Uygulama Yönetmeliği'nde düzenlenen yapı esas itibariyle, derece veya sıra bakımından öncelikli rehin alacaklısının mülkiyetin devrini talep hakkını kullanmasını düzenlemekte olup, sonraki derece veya sırada olan rehin alacaklısı tarafından bu hakkın kullanılması hususunda yalnızca Uygulama Yönetmeliği m. 40'ta aynı prosedüre atıf yapmakla yetinilmiştir.

Bir örnekle somutlaştırmak gerekirse, hakkın kullanımı için öngörülen usulün bu durumda da aynen tatbiki halinde, mülkiyetin devralınması ile birlikte rehin hakkının sona ereceğini ve devralanın yalnızca rehinli taşınır varlığın değerinin alacağını aşan kısmı kadar öncelikli rehin alacaklılarına karşı sorumlu olacağı sonucuna ulaşılabilir. Ancak bu durum rehin hukukunda kabul edilen öncelik sistemi ile hiçbir şekilde bağdaşmayacağı gibi menfaatler dengesini de alt üst eder. Buna göre, rehinli taşınır varlığı devralan derece veya sıra bakımından ikinci olan rehin alacaklısının, derece veya sıra bakımından birinci sırada gelen rehinli alacaklıya karşı

²⁷⁶ TİTRK ve Uygulama Yönetmeliği'nin lafzi yorumlanması halinde bu sonucun doğacağı yönünde bkz. Gümüş, **a.g.m.**, s. 217.

yalnızca rehinli taşınır varlığın değeri ile alacağının değeri arasındaki fark kadar sorumlu olacağı kabul edilemez. Zira aksi halde rehinde öncelik hakkına sahip olmanın bir anlamı kalmaz. Bu nedenle TİTRK ve Uygulama Yönetmeliği'nde rehinli taşınırın derece veya sıra bakımından öncelik hakkına sahip rehin alacaklısı tarafından değil de, sonraki derece veya sırada bulunan rehin alacaklısı tarafından devralınması halinde, öncelik hakkına sahip rehin alacaklısının sahip olduğu imkanlarla ilgili olarak Uygulama Yönetmeliği m. 41/4 ve m. 42 hükümleri uyarınca ipoteğin paraya çevrilmesi hakkındaki hükümlerin kıyasen uygulanması gerektiği kanaatindeyiz.

Menfaatler dengesi ve rehin sistemlerinde benimsenen genel ilkeler göz önünde bulundurulduğunda, sonraki derece veya sırada yer alan rehin alacaklısının, önceki derece veya sırada bulunan rehin alacaklısının, taşınırın değeri üst sınır oluşturmak kaydıyla, muaccel olan alacağını karşılama ilkesi uyarınca icra dosyasına veya sair bir tevdi makamına tevdi etmediği müddetçe, taşınır varlığı devralamaması gerektiği kabul edilmelidir.²⁷⁷ Bu durumda da rehinli varlığı devralan rehin alacaklısı, alacağından fazla olan bir tutarı icra müdürlüğüne tevdi etmek zorunda kalabilecektir.²⁷⁸ Bu nedenle sonraki derece/sırada bulunan bir rehin alacaklısı tarafından rehinli taşınır varlığın devralınması suretiyle alacağın tahsili yoluna başvurulmasının her zaman tercih edilebilir bir yöntem olmayacağı rahatlıkla söylenebilir.

2. Sonraki Derece/Sırada Bulunan Rehlin Alacaklısının Alacağının Daha Önce Muaccel Olması İhtimali Bakımından İnceleme

²⁷⁷ Aynı yönde bkz. Murat İnceoğlu, Borçlunun Temerrüdünün Sonuçları, Prof. Dr. Özer Seliçi'nin Anısına Armağan Takdim Töreni-Ticarî İşlerde Taşınır Rehni Kanunu'na İlişkin İlk Tespitler Paneli, Bahçeşehir Üniversitesi-07.04.2018. [Aynen aktarım: Ecrin Baydak, **Ticarî İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesi**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2018, s. 190, dn. 656.]

²⁷⁸ Aynı tespit için bkz. Murat İnceoğlu, Borçlunun Temerrüdünün Sonuçları, Prof. Dr. Özer Seliçi'nin Anısına Armağan Takdim Töreni-Ticarî İşlerde Taşınır Rehni Kanunu'na İlişkin İlk Tespitler Paneli, Bahçeşehir Üniversitesi-07.04.2018. [Aynen aktarım, Baydak, **a.g.e.**, s. 190, dn. 656.]

TİTRK'nin yarattığı model çerçevesinde tartışılması gereken bir başka olasılık ise, derece veya sıra bakımından sonra gelen rehin alacaklılarının, alacaklarının muaccel olmasına istinaden sahip oldukları imkanlardır. Öğretide bu olasılık bakımından TİTRK'de örtülü bir kanun boşluğu bulunduğu görüşü ileri sürülmektedir.²⁷⁹ Örtülü boşluk, kanunda konuya ilişkin bir hükmün bulunmasına rağmen, o hükmün uygulanmasının gerek kanunun lafzı ile ruhunun çatıştığı, gerek söz konusu hükmün hiyerarşik olarak aynı değerde bir başka hükümle çatıştığı, gerekse de hükmün tespit edilen lafzı ve ruhunun uygulanmasının dürüstlük kuralı gereği mümkün olmadığı hallerde söz konusu olur.²⁸⁰ Örtülü kanun boşluğunun kabulü, ilgili olasılık bakımından uygulanabilir bir kanun hükmünün olmadığı sonucunu doğurmaktadır.

Taşınır varlık üzerinde tesis edilen birden fazla rehnin teminat altına aldığı alacaklar farklı tarihlerde muaccel olabilir. Bu durumda pekala sonraki derece veya sırada bulunan rehin alacaklısının alacağı, önceki derece veya sırada bulunan rehin alacaklısının alacağından daha önce muaccel olabilir. TİTRK m. 14/1 hükmünün lafzı ve Uygulama Yönetmeliği ile detaylı olarak ortaya konan model uyarınca rehinli varlığın devrini talep imkanının öncelikli olarak derece veya sıra bakımından önce gelen rehinli alacaklıya tanınmak istendiği anlaşılmaktadır. Ancak öğretide TİTRK m. 14/1(a) hükmünün sabit derece sistemi ile örtüşmemesi nedeniyle uygulanmaması ve öngörülen modelin revize edilmesi gerektiği ve bu imkanın alacağı muaccel olan tüm rehin alacaklıları tarafından kullanılabileceği görüşü savunulmaktadır.²⁸¹ Belirtmek gerekir ki bu düzenleme ilerleme sistemi ile de bağdaşmamaktadır.²⁸² Zira rehnin tanıdığı hak ve yetkilerin yalnızca ilk sırada olan rehinli alacaklıya tanınması ilkesinden daha sonraları vazgeçilmiştir.²⁸³ Derece veya sıra sistemi ile tesis edilen rehinlerde, derece veya sıranın önemi rehinli alacaklıların tatmin edilme sırasında kendini gösterir, yoksa rehinli alacaklılara farklı hak ve

²⁷⁹ Bkz. Öz, **Ticari İşlemler**, s. 180.

²⁸⁰ Oğuzman, Barlas, **a.g.e.**, s. 104.

²⁸¹ Bkz. Gümüş, **a.g.m.**, s. 217;

²⁸² Bu yönde bkz. Gümüş, **a.g.m.**, s. 209.

²⁸³ Erel, **a.g.e.**, s. 16.

yetkiler tanınmaz.²⁸⁴ Bu nedenle öğretilde TİTRK modeline alternatif modeller yaratılmıştır. Bu modelleri kısaca incelemek gerekirse;

- 1) Öğretilde ileri sürülen ilk model uyarınca derece veya sıra bakımından sonra gelen rehin alacaklısının alacağı daha önce muaccel olmuşsa, alacağı muaccel olan sonraki rehinli alacaklı da rehinli taşınır varlığın devrini talep edebilir. Ancak kendisinden derece veya sıra bakımından önce gelen rehin alacaklısının alacağı tutarındaki bedeli, taşınırın bedelini aşmamak kaydıyla, önceki derece veya sırada bulunan rehin alacaklısı/alacaklılarının adına banka hesabına rehneltmelidir. Önceki derece veya sırada bulunan rehin alacaklısının rehin hakkı, mülkiyetin sonraki derece veya sırada bulunan; ancak alacağı daha önce muaccel olan rehin alacaklısı tarafından devralınması ile birlikte sona ereceğinden, bu alacaklının teminattan yoksun kalmasını önlemek adına, bankaya para yatırılana kadar taşınır üzerindeki rehin hakkının devam etmesi önerilmektedir.²⁸⁵
- 2) Öğretilde ikinci alternatif model olarak taşınmaz rehninin paraya çevrilmesinde uygulanan modelin, TİTRK m. 14/1/(a) hükmünde tanınan mülkiyetin devrini talep hakkı bakımından kıyasen uygulanarak mevcut örtülü boşluğun doldurulması önerilmektedir. Bu kapsamda taşınmaz rehninin paraya çevrilmesi sürecini şekillendiren karşılama ve yükle geçme ilkeleri uygulama alanı bulacaktır. Şöyle ki, alacağı daha önceki bir tarihte muaccel olan derece veya sıra bakımından ilk sırada yer almayan herhangi bir rehin alacaklısı mülkiyetin devrini talep edebilecektir. Ancak önceki derecede veya sırada bulunan rehin alacaklısının müeccel alacağının ferisi olan rehin hakkı ile yüklü olarak taşınır varlık devralınacaktır. Bu durumda rehinli taşınır varlığı devralan rehin alacaklısının, alacağından mahsup edilecek tutar devralınan rehinli taşınır varlığın yüklü değeri olacaktır. Alacağının muaccel olması üzerine

²⁸⁴ Öz, **Ticari İşlemler**, s. 180; aynı yönde Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, **a.g.e.**, s. 1011, dn. 14g.

²⁸⁵ Bkz. Öz, **Ticari İşlemler**, s. 180.

önceki derecede veya sırada bulunan rehin alacaklısı, rehinli taşınır varlığın mülkiyetini TİTRK m. 14/1(a) hükmü uyarınca devralan rehin alacaklısından talep edebilecektir. Alacakların aynı anda muaccel olması olasılığında ise, mülkiyetin devrini önce talep eden sonraki derece veya sırada bulunan rehin alacaklısı, taşınırı yüksüz olarak devralacak; ancak önceki derece veya sırada bulunan rehin alacaklısının alacağını icra dosyasına ödeyecek, takip başlatılmamışsa tevdi makamına tevdi edecektir.²⁸⁶

a. Model Kanun Uyarınca Rehinli Taşınır Varlığın Devrini Talep Hakkı

UNCITRAL sisteminde rehinli alacaklıya tanınan mülkiyetin devrini talep hakkı Model Kanun'un 80. Maddesinde düzenlenmiş olup, TİTRK'de öngörülen yapıdan oldukça farklıdır. Bu madde uyarınca borçlu temerrüdünün gerçekleşmesi üzerine, alacağının kısmen veya tamamen tatmin edilmesi için, herhangi bir rehinli alacaklı rehinli varlığın mülkiyetini devralmayı yazılı olarak teklif edebilir. Bu yazılı önerinin rehin veren ve borçluya, rehinli varlık üzerinde herhangi bir hakkı olan ve bu hakkını rehinli alacaklıya mülkiyetinin devrine dair yazılı önerinin yapılmasından önce yazılı olarak bildiren hak sahiplerine, rehinli varlık üzerindeki rehin hakkını mülkiyetin devrine dair yazılı önerinin yapılmasından önce tescil ettiren rehin hakkı sahiplerine ve yazılı öneriyi yapan rehin hakkı sahibinin rehinli varlığın zilyetliğini devraldığı anda varlık üzerinde zilyetliğe sahip olan rehin alacaklısına yapılması gerekir. Rehinli alacaklı tarafından yapılacak yazılı öneride ayrıca (i) rehlin güvence oluşturduğu alacağın tatmin edilmesi için gereken miktarın, (ii) rehinli alacaklının rehinli varlığı devralmaya yönelik irade açıklamasının, (iii) rehin verenin, borçlunun veya rehinli varlık üzerinde hak sahibi olan herhangi bir kimsenin yine UNCITRAL m. 75'te öngörülen yöntem uyarınca bu hakkın kullanılmasını durdurabileceğine yönelik beyanın ve (iv) rehinli varlığın devralınacağı tarihin yer alması gerekir. Belirtmek gerekir ki rehinli alacaklı, bu yazılı öneriyi göndermekle yükümlü olduğu

²⁸⁶ Gümüş, **a.g.m.**, s. 219-220.

herhangi bir kimseden rehinli varlığın devrine ilişkin bir itiraz almadığı takdirde rehinli varlığı devralacaktır. Ayrıca UNCITRAL modeli uyarınca temerrüdün gerçekleşmesi üzerine rehin veren de rehin alacaklısından bu paragrafta aktarılan prosedüre uygun olarak rehinli varlığı devralmasını önerme imkanına sahiptir. Görüldüğü üzere, bu yapı uyarınca derece veya sıra bakımından öncelik hakkına sahip rehin alacaklısına öncelikle tanınan bir hak söz konusu olmayıp, ancak tüm rehin alacaklılarının itiraz etmemek suretiyle devre rıza göstermeleri halinde, rehinli varlığın devri gerçekleşebilecektir. Böylece rehinli alacaklılar arasındaki menfaat dengesinin korunmaya çalışıldığı söylenebilir.

Rehinli varlığın devralınması halinde, öncelikli sırada yer alan rehin alacaklılarının rehin haklarının sona erip ermeyeceğine ilişkin açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak yine UNCITRAL tarafından hazırlanan ve Model Kanun'un hazırlık sürecinde kaynağını oluşturan *Legislative Guide on Secured Transactions* metninde, devralan rehinli alacaklının rehin hakkından öncelikli olan rehin haklarıyla yüklü olarak rehinli varlığın devralınmasının ve sonra gelen rehin haklarının ise sona ermesinin tavsiye edildiği belirtilmiştir.²⁸⁷ Aynı şekilde Model Kanun'un uygulanmasına yönelik çıkarılan Uygulama Rehberi'nde de devletlerin rehinli varlığın, öncelikli rehinli alacaklıların rehin haklarıyla yüklü olarak devralınmasını öngörebilecekleri belirtilmiştir.²⁸⁸

b. Kanaatimiz

TİTRK kapsamında öngörülen yapı göz önünde bulundurulduğunda, sonraki derece veya sırada yer alan rehinli alacaklı, alacağının daha önceki bir tarihte muaccel olması halinde bu hakkı kullanamayacaktır. Zira bu imkan yalnızca öncelik hakkına sahip rehin alacaklısına tanınmıştır. Mülkiyetin devrini talep hakkı, rehinli taşınır varlığın cebri icra yoluyla satışı neticesinde elde edilecek bedelden alacağın tahsil edilmesi yolundan farklıdır. Zira mülkiyetin devrini talep hakkı alacağın tahsil

²⁸⁷ Bkz. *Legislative Guide on Secured Transactions*, pr. 79, s. 300.

²⁸⁸ *Uncitral Model Law on Secured Transaction Guide to Enactment*, s. 140, pr. 461. Erişim için bkz.: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/mlst_guide_to_enactment_e.pdf. (Son erişim tarihi: 30.04.2019)

edilmesi amacını taşımasının yanında, aynı zamanda rehinli alacaklıya rehinli taşınır varlığının mülkiyetini iktisap etme imkânı tanır. Hâlbuki rehinli varlığın cebri icra yoluyla satışı talebini ileri süren rehinli alacaklının kim olduğu önem arz etmez, hangi rehinli alacaklı talepte bulunursa bulunsun, tüm rehinli alacaklılar öncelik sıralarına göre satıştan elde edilen bedelle tatmin edilir. Bu nedenle şüphesiz ki mülkiyetin devrini talep hakkın kullanımı bakımından bir düzen oluşturulması gerekir. Ancak rehinli varlığın devralınması hakkının yalnızca derece veya sıra bakımından önce gelen rehinli alacaklıya tanınmış olması, rehin sistemlerinin temel ilkelerine ve rehin alacaklıları arasındaki menfaatler dengesine aykırılık taşır. Zira rehinli taşınır varlığın genel hükümler uyarınca paraya çevrilmesi sonucunda değerinden daha düşük bir bedel elde edilmesi riski mevcuttur. Üstelik borçlunun, alacağı daha sonraki bir tarihte muaccel olacak derece/sıra bakımından öncelikli rehin alacaklısının alacağını da temerrüde düşmeden ödemesi mümkündür. Bu yüzden alacağı muaccel olan rehin alacaklısına, rehinli taşınırın daha sonraki bir tarihte derece/sıra bakımından öncelikli olan rehin alacaklısı tarafından devralınması riski her daim mevcut olmak kaydıyla, rehinli taşınır varlığı devralma imkanı tanınması gerekir. Bu nedenle mülkiyetin devralınması hakkına ilişkin düzenlemelerde, sonraki derece veya sırada yer alan rehin alacaklısının alacağının daha önce muaccel olması hali bakımından örtülü bir boşluk olduğuna ilişkin görüşe katılmaktayız.

Gerek Model Kanun sistemi gerekse TİTRK uyarınca temerrüt sonrası hakların kullanımında ipoteğin paraya çevrilmesi hükümlerine yapılan atıf nedeniyle, kanaatimizce yukarıda aktarılan ikinci görüş uyarınca alacağı muaccel olan sonraki derece/sırada yer alan rehin alacaklısının da rehinli taşınır varlığın mülkiyetini devralabilmesi TİTRK kapsamında tesis edilen taşınır rehinlerini olabildiğince taşınmaz rehnine benzetme amacı taşıyan Kanun'un ruhuna uygun olacaktır. TİTRK m. 14/1/(a) hükmünün uygulama açısından şüpheyi mahal vermemek adına bu kapsamda revize edilmesi menfaatler dengesine en uygun çözüm olacaktır.

H. Müteselsil Sorumluluk

TİTRK m. 14/1/(a) hükmü uyarınca rehinli taşınır varlığın derece veya sıra bakımından önce gelen rehin hakkı sahibi tarafından devralınması halinde, taşınır varlığın değerlendirme raporunda belirlenen değeri devralan rehinli alacaklının alacağından fazlaysa, devralan rehinli alacaklı aradaki fark miktarı kadar diğer derecelerdeki alacaklılara karşı rehin veren ile birlikte müteselsilen sorumlu olur. Uygulama Yönetmeliği m. 38/2 hükmü ise *“Rehinli taşınır varlığın mülkiyetini devralmaya hakkı olan rehin alacaklısı, eksper raporunda belirtilen değerden az bir alacağa sahipse fazla olan tutarı icra müdürlüğü hesabına yatırarak mülkiyeti devralabilir. Bu fark tutarın icra müdürlüğü hesabına kaydedilmemesi halinde bu tutar kadar borçlu ile müteselsilen sorumludur. Fark tutar diğer rehin alacaklılarına öncelik sırasına ve hisselerine göre paylaştırılır. Aynı sırada olan rehin alacaklıları arasında o sıraya düşen tutar rehin alacaklılarının alacakları oranında dağıtılır. Alacağının bir kısmını veya tamamını alamayan diğer rehin alacaklılarına rehin açığı belgesi düzenlenerek verilir.”* şeklinde düzenlenmiştir.

Rehinli taşınır varlığın değerinin, mülkiyeti devralan rehin alacaklısının alacağına eşit ya da alacağından az olması durumunda müteselsil sorumluluk söz konusu olmayacaktır.²⁸⁹ Bu durumda alacağı karşılanmayan rehin alacaklılarına rehin açığı belgesi verilecektir. Rehlinli varlık üzerinde tek bir rehinli alacaklının bulunması halinde de müteselsil sorumluluk söz konusu olmaz.

Müteselsil sorumluluk TBK m. 162 uyarınca birden çok borçlunun alacaklıya karşı borcun tamamından birlikte sorumlu olacaklarına yönelik irade beyanlarını ortaya koydukları hukuki işlemle, böyle bir beyanın bulunmadığı ya da işin niteliğinden borçluların müteselsilen sorumlu olacaklarının anlaşılmadığı hallerde ise ancak kanunda öngörülen hallerde söz konusu olur. TİTRK m. 14/1/(a) hükmü ile rehinli taşınır varlığı devralan rehin alacaklısı bakımından kanundan kaynaklanan bir müteselsil sorumluluk rejimi öngörülmüştür. Ancak belirtmek gerekir ki rehinli taşınır varlığı devralan rehinli alacaklı, taşınır varlığın değerinin alacağının değerinden fazla olduğu her durumda müteselsilen sorumlu olmayacaktır. Devralan

²⁸⁹ Gümüş, **a.g.m.**, s. 211.

rehinli alacaklının müteselsil sorumluluğunun, Uygulama Yönetmeliği m. 38/2 hükmünde düzenlendiği şekilde, alacağı ile rehinli taşınır varlığın değeri arasındaki fark tutarını icra müdürlüğü hesabına yatırmadığı durumda söz konusu olacağı kabul edilmelidir. Öğretide Uygulama Yönetmeliği m. 38/2 hükmü nedeniyle rehinli taşınır varlığı devralmaya yetkili olan rehin alacaklısının taşınırın değerinin alacağından fazla olan kısmını icra müdürlüğü hesabına yatırmaması halinde rehinli taşınır varlığın mülkiyetini devralamayacağı görüşü ifade edilmektedir.²⁹⁰ Yönetmelik maddesini emredici olarak yorumlayan bu görüş aradaki farkın icra müdürlüğü hesabına yatırılmaması halinde, malik olmayan rehin alacaklısının aradaki fark kadar sonraki rehin alacaklılarına karşı sorumlu olacağını kabul eder. Ancak kanaatimizce, Uygulama Yönetmeliği m. 38/2 hükmü emredici bir düzenleme değildir. Zira bu hükmün emredici olduğunu kabul etmek açıkça TİTRK m. 14/1(a)'ya aykırılık teşkil eder. Ayrıca hükmün mehzazını teşkil eden Model Kanun m. 79 doğrultusunda yapılan yorum da bu sonuca ulaştırır. Anılan maddede hakkı icra eden rehinli alacaklıya fark tutarı icra müdürlüğü hesabına kaydederek mülkiyeti devralma bir zorunluluk değil, alternatif bir imkan olarak tanınmıştır.²⁹¹ Bu nedenle mülkiyeti devralma hakkına sahip olan rehin alacaklısının, fark tutarı icra müdürlüğü hesabına kaydetmediği halde de, rehinli varlığın mülkiyetini kazanacağı ve ancak bu durumda derece veya sıra bakımından sonra gelen rehin alacaklılarına karşı müteselsil sorumluluğunun doğacağı kabul edilmelidir.²⁹²

TİTRK m. 14/1(a) hükmünde rehinli taşınır varlığı devralan rehinli alacaklının aradaki fark tutarı kadar rehin veren ile birlikte müteselsilen sorumlu olacağı düzenlenmiştir. Uygulama Yönetmeliği m. 38/2 uyarınca ise rehinli alacaklının borçlu ile birlikte müteselsilen sorumlu olacağı öngörülmüştür. Kanaatimizce, Kanun maddesinde kullanılan rehin veren ifadesi, rehin verenin aynı zamanda borçlu olma ihtimali esas alınarak öngörülmüş olup, bu ifadeyi Uygulama

²⁹⁰ Bu yönde bkz. Gümüş, **a.g.m.**, s. 214; Öz, **Ticari İşlemler**, s. 178. Aksi durumun *Lex Commissoria* yasağına aykırılık teşkil edeceği yönünde bkz. Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, **a.g.e.**, s. 184. Ancak kanaatimizce mülkiyeti devralan rehinli alacaklının fark tutardan diğer rehinli alacaklılara karşı müteselsilen sorumlu olacağı kanunen öngörüldüğünden, aksi yorumun kabulü *Lex Commissoria* yasağına aykırılık teşkil etmez.

²⁹¹ Bkz. Enactment Guide, s. 137, pr. 437.

²⁹² Aynı yönde bkz. Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 74; Hasırcı, **Muhtemel Sorunlar**, s. 204- 205.

Yönetmeliği m. 38/2’de kullanılan biçimde borçlu olarak okumak gerekir. Aksi durumun kabulü rehin verenin borçludan başka bir üçüncü kişi olması halinde uygulanabilir değildir. Zira üçüncü bir kişinin borcu için rehin veren kimsenin sorumluluğu yalnızca rehin konusunun değeri ile sınırlı olup, rehin verenin şahsi malvarlığına başvurulamaz.²⁹³ Rehin verenin iradesiyle veya cebri icra marifetiyle rehin konusu varlığı rehin alacaklısına devretmesiyle birlikte rehin konusunun değeri ile sınırlı sorumluluğu da sona erer. Alacağından fazla değere kavuşan rehin alacaklısı ile birlikte sorumlu tutulması ise açık kalan tutarın rehin verenin şahsi malvarlığından karşılanmasını gerektirir ki bu sonuç temerrüt sonrası hakların kullanımı konusunda herhangi bir tercih hakkına sahip olmayan rehin veren bakımından kabul edilemez. Bu nedenle öğretide müteselsil sorumluluğun mülkiyeti devralan rehin alacaklısı ile sonraki derece veya sıradaki rehin alacaklılarının borçluları arasında olacağını belirten görüşe biz de katılmaktayız.²⁹⁴ Zira bu durumda artık kanun maddesinin lafzından ayrılmayı gerektiren örtülü bir kanun boşluğu bulunmaktadır.²⁹⁵

Müteselsil sorumluluk, rehin verenin rehin konusu varlığı iradi olarak veya cebri icra marifetiyle rehin alacaklısına devretmesi ile doğar.²⁹⁶ Uygulama Yönetmeliği m. 38/2 hükmü uyarınca fark tutar diğer rehin alacaklılarına öncelik sırasına ve hisselerine göre paylaştırılacak olup, aynı sırada olan rehin alacaklıları arasında o sıraya düşen tutar rehin alacaklılarının alacakları oranında dağıtılacaktır. Bu nedenle rehin alacaklısının borçlu ile birlikte olan müteselsil sorumluluğu kapsamında fark tutarın dağıtımını tercih edilen rehin sisteminin ilkeleri doğrultusunda yapılacaktır.

²⁹³ Bu yönde bkz. Makaracı Başak, **a.g.e.**, s. 403.

²⁹⁴ Bkz. Gümüş, **a.g.m.**, s. 212; Aksi yönde bkz. Öz, **Ticari İşlemler**, s. 178- 179. Öz’e göre rehin verenin, rehin alacaklısının mülkiyetin devri talebinde bulunmasından önce rehinli taşınır varlığı bir üçüncü kişiye devrettiği hallerde, hükmün lafzı nedeniyle yine de artık malik sıfatı bulunmayan rehin veren müteselsilen sorumlu olacaktır.

²⁹⁵ Model Kanun m. 79/3 doğrultusunda yapılan yorum da bu sonuca ulaştırmaktadır. Anılan maddede açıkça borçlunun açık kalan kısımdan sorumlu olacağı belirtilmektedir. Bkz. Enactment Guide, s. 138, pr. 453.

²⁹⁶ Öz, **Ticari İşlemler**, s. 178. Yazar isabetli olarak müteselsil sorumluluktan doğan borcun rehinli taşınırın devralınması üzerine muaccel olacağını; ancak bu borç bakımından belirli vade kararlaştırılmamış olması nedeniyle, alacaklının ihtarı ile borçlu temerrüdünün gerçekleşeceğini ifade etmektedir.

Rehinli varlığı devralan rehin alacaklısı ile borçlu arasındaki müteselsil sorumluluğun üst sınırını fark tutar oluşturmakta olup, her bir derece veya sıradaki rehin alacaklısına düşen ve fark tutarın karşıladığı değer özel olarak bu sorumluluğun konusunu oluşturur. Müteselsil sorumluluk ilkeleri doğrultusunda her bir alacaklı alacağının tamamını tüm borçlulardan talep edebileceği gibi, biri veya birkaçından da talep edebilir. Aynı şekilde borçlulara aynı anda başvurma zorunluluğu da bulunmamaktadır. TBK m. 167 hükmü müteselsil borçlular arasındaki iç ilişkiyi düzenlemektedir. İç ilişkide, aksi kararlaştırılmamışsa veya işin niteliğinden anlaşılmadıkça borçlulardan her biri borçtan yarı yarıya sorumludurlar. Bu nedenle kendi payından fazlasını ifa eden borçlu, fazla yaptığı ödeme tutarını diğer borçludan talep edebilir. Genel hükümler uyarınca kabul edilen bu rücu ilişkisinin TİTRK kapsamında nasıl uygulanacağının da ortaya konması gerekir. TİTRK ve Uygulama Yönetmeliği bu borçlulara başvuru bakımından herhangi bir sıra rejimi öngörmemiştir. Rehlinli varlığı devralan rehin alacaklısının veya borçlunun sonraki derece veya sırada bulunan rehin alacaklısına ödeme yapmaları halinde aralarındaki rücu ilişkisi bakımından öğretide farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri kısaca aktarmadan önce her iki görüşün de mülkiyeti devralan rehinli alacaklı ile birlikte Kanun'un lafzı nedeniyle rehin vereni müteselsil sorumlu kabul ettiklerini belirtmek gerekir. İleri sürülen ilk görüş uyarınca aradaki fark tutarını sonraki derece veya sırada bulunan rehinli alacaklıya rehin verenin ödemesi halinde, rehin veren ödediği tutarı rehinli alacaklıya rücu edebilir.²⁹⁷ İkinci görüş ise, rehinli taşınır varlığı devralan birinci derece veya sıradaki rehinli alacaklının fark tutarı ödemesi halinde, devralan rehinli alacaklının rehin verene TBK m. 167/2 uyarınca rücu edebileceğini; ancak fark tutarın rehin veren tarafından ödenmesi halinde rehinli alacaklıya rücu imkanının söz konusu olmadığını kabul etmektedir. İkinci görüş ödeme yapan rehin verenin yalnızca değer fazlasını rehinli alacaklıdan rücu ilişkisinden bağımsız olarak isteyebileceğini kabul eder ve Kanun'da öngörülen yapıyı müteselsil sorumlu

²⁹⁷ Öz, *Ticari İşlemler*, s. 179.

borçlular arasında rehinli alacaklının öncelikle sorumlu olacağını öngörmemesi nedeniyle eleştirir.²⁹⁸

Müteselsil sorumlulukta borçlular arasında iç ilişkide geçerli olan rücu ilişkisinin kanunen öngörülmesinin *ratio legis*'i borçlulardan birinin müteselsilen sorumlu olunan borcu tek başına ifa etmesinden dolayı üstleneceği ekonomik yükü hakkaniyete uygun olarak diğer borçlular arasında paylaşmaktır.²⁹⁹ Kanaatimizce TBK m. 167/1 hükmünde öngörülen aksi kararlaştırılmadıkça veya işin niteliğinden anlaşılmadıkça, borçlulardan her birinin alacaklıya yapılan ifadan birbirlerine karşı eşit paylarla sorumlu olması kuralı, rehinli alacaklı ve borçlu arasında kanunen tesis edilen müteselsil sorumluluk rejiminin niteliğine uygun düşmez. Bu nedenle rücu ilişkisini üçlü bir ayırım şeklinde incelemek gerektiğini düşünüyoruz. Öncelikle sonraki derece veya sırada yer alan rehin alacaklısının borçlusunun aynı zamanda rehin veren olması ve ödemenin rehin veren tarafından yapılması halinde, rehin veren ödediği tutarın tamamını, bu tutarın fark tutarı aşmaması kaydıyla, mülkiyeti devralan rehinli alacaklıya rücu edebilmelidir. Buna karşılık sonraki derece veya sırada yer alan rehin alacaklılarının borçlularının rehin verenden başka bir üçüncü kişi olması halinde, ödeme mülkiyeti devralan rehin alacaklısı tarafından yapılmışsa, borçluya rücu edememelidir. Zira bu ödemeyi kendi şahsi malvarlığından yapmayacağından, rücu ilişkisi kapsamında korunmayı gerektiren bir menfaati yoktur. Ödemenin borçlu tarafından yapılması halinde, ödemeyi yapan borçlu mülkiyeti devralan rehin alacaklısına ödediği tutarı rücu edememelidir. Kanun'da öngörülen bu müteselsil sorumluluk, sözleşmesel müteselsil sorumluluk rejimlerinden, temel borç ilişkisinin borçlu tarafına etki etmemesi sebebiyle ayrılır. Fark tutarın derece veya sıra bakımından sonra gelen rehin alacaklılarına paylaştırılmasından sonra, arta kalan bir tutar olursa, bu tutar rehin verene iade edilir. Alacağını fark tutardan veya borçlusundan karşılayamayan rehin alacaklılarına rehin açığı belgesi verilir.

²⁹⁸ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 151, dn. 230.

²⁹⁹ Sabah Altay, "Müteselsil Borçlunun Rücu Hakkının Doğumundan Önce Borçtan Kurtarılma Talebi", **MÜHF-HAD**, C. 17, S. 1-2, s. 395-396.

İ. Hakkın Kullanımı Bakımından Özellikli Rehin Konusu Varlıklar

TİTRK m. 5/1 hükmünde rehne konu olabilecek pek çok taşınır varlık örnek mahiyetinde sayılmıştır. Maddede sayılanların dışında esasen taşınmazlar ve özellikle TİTRK'nin uygulama alanına girmeyeceği belirtilen varlıkların dışında kalan taşınır varlıklar üzerinde rehin tesis edilebileceği gibi, bu varlıklar bakımından rehin alacaklıları kendilerine tanınan temerrüt sonrası hakları kullanabilir. Mülkiyetin devrini talep hakkı bakımından pek çok taşınır varlık herhangi bir özellik teşkil etmezken, özellikle TİTRK m. 5/1 hükmünde sayılan bazı taşınır varlıkların nitelikleri gereği özel olarak incelenmesi yerinde olacaktır. Ayrıca TİTRK m. 14/1/(a) hükmünde kullanılan “mülkiyet” terimi nedeniyle, mevcut madde lafzı uyarınca rehinli alacaklının, borçlunun temerrüdü üzerine yalnızca eşya mahiyetini haiz taşınır varlıklar bakımından mülkiyetin devrini talep hakkını kullanabileceğini, mülkiyetin devrini talep hakkına konu olabilecek rehinli varlıklara getirilen bu türden bir sınırlamanın ise herhangi bir haklı gerekçeyle dayanmadığı çalışmamızın önceki bölümlerinde incelenmişti. Bu nedenle bu başlık altında doğası gereği özellik arz eden taşınır varlıkların yanında, TİTRK m. 14/1/(a) hükmüyle yapılan bu isabetsiz sınırlamanın en kısa zamanda kaldırılması gerektiği kanaatinde olduğumuzdan alacaklar, fikri ve sınai haklar ve ticaret unvanı da incelenecektir. TİTRK m. 5/1 hükmünde sayılan diğer gayri maddi taşınır varlıklarla ilgili değerlendirme kiralama ve lisanslama hakkı bölümü altında yapılacaktır.

1. Alacaklar

TİTRK m. 5/1'de rehne konu olabilecek taşınır varlıklar arasında öncelikle alacaklar sayılmıştır. Alacak ve hakların rehni TMK m. 954-961 hükümlerinde düzenlenmiştir. Ekonomik değer taşıyan bir alacağın rehne konu olabilmesi için TMK m. 954 uyarınca bağımsız olarak devredilmesine herhangi bir engel bulunmaması gerekir. Bu genel kural TİTRK kapsamında da uygulama alanı

bulmalıdır.³⁰⁰ Kural olarak, alacağın rehne konu olabilmesi bakımından kaynağı önem arz etmez, alacak sözleşmeden doğabileceği gibi, haksız fiil, sebepsiz zenginleşme, vekâletsiz iş görme veya kanuni bir borç ilişkisinden de doğmuş olabilir.³⁰¹ TİTRK m. 5/5 ise her türlü sözleşmeden doğan mevcut veya müstakbel alacakların rehne konu olabileceğini düzenleyerek, sözleşmeden doğmayan alacakların TİTRK kapsamında taşınır rehnine konu olabilmesini engellemektedir.³⁰² Rehne konu olabilecek alacağın bir ticari iş veya ticari işleminden³⁰³ doğması gerektiğine yönelik herhangi bir sınırlama bulunmamaktadır.³⁰⁴

TİTRK kapsamında alacakların rehnedilebileceği düzenlenmekle beraber, adi alacaklar ile senede bağlanmış alacaklar arasında herhangi bir ayırım yapılmamıştır. Özellikle alacağın kıymetli evraka bağlandığı hallerde üzerinde salt yazılı sözleşme ve tescil ile rehin tesis edilip edilemeyeceğinin incelenmesi gerekir. TİTRK m.4 hükmü uyarınca rehin sözleşmesinde rehin konusunun belirli olması arandığından, çek³⁰⁵ hariç kıymetli evraka bağlanmış alacağın bireyselleştirilmesi her zaman mümkün olmayabilir.³⁰⁶ Çekin kural olarak bir ödeme aracı olması nedeniyle çekte rehin cirosunun mümkün olmaması da unutulmamalıdır.³⁰⁷ Üstelik kıymetli evrakin rehin verende kalması, rehin alacaklısının hakkını üçüncü kişi hamile karşı ileri sürememesi riskini doğuracağından işlem güvenliğine de aykırı olacaktır. Bu nedenle

³⁰⁰ Oktay Özdemir, **a.g.m.**, s. 66.

³⁰¹ Bkz. Makaracı Başak, **a.g.e.**, s. 45.

³⁰² Ali Erten, **Teminatın Kapsamı**, s. 181. Bu sınırlamanın nedeninin anlaşılmadığı yönünde bkz. Oktay Özdemir, **a.g.m.**, s. 65. Bu görüşü benimsemekle birlikte, bu sınırlama nedeniyle örneğin haksız rekabet kaynaklı bir alacak hakkının rehne konu olamayacağı ve aksi yorumum da mümkün olabileceği yönünde. Bkz. Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 76.

³⁰³ Ticari işlem tanımı için bkz. Birinci Bölüm, I, A.

³⁰⁴ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 75.

³⁰⁵ Banka tarafından verilen seri numarası çekin zorunlu şekil unsurları arasındadır. Bu nedenle bireyselleştirilmesi mümkündür.

³⁰⁶ Bkz. Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 77.

³⁰⁷ Çek bir ödeme aracı olarak düzenlendiğinden, çek bakımından uygulama alanı bulacak poliçeye ilişkin hükümlerden “rehin cirosuna” yönelik TTK m. 689 hükmüne TTK m. 818 kapsamında atıf yapılmamıştır. Ancak Çek Kanunu m. 3/8, m. 5/1 ve Geçici Madde 3/5 hükümleri göz önünde bulundurulduğunda TTK m. 689 hükmüne yer vermeyen TTK m. 818 hükmünün isabetinin sorgulanması gerektiği yönünde bkz. Abuzer Kendigelen, **Çek Hukuku**, Gözden Geçirilmiş ve Güncelleştirilmiş 5. Bs., İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2019, s. 233.

öğretide kıymetli evraka bağlanan alacaklar bakımından TTK hükümlerine öncelik tanınması gerektiği görüşü ileri sürülmektedir.³⁰⁸

Uygulamada bankalar tarafından verilen kredilerin karşılığında teminat olarak sıkça başvurulmuş mevduat rehinlerinin TİTRK m. 1/4 hükmü nedeniyle bu kanun kapsamında tesis edilmeleri mümkün olmayacaktır.

TİTRK m. 5/5 hükmü 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun³⁰⁹ ile 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu³¹⁰ hükümlerini saklı tutmuştur.

TİTRK m. 5/5 hükmü uyarınca her tür sözleşmeden doğan mevcut veya müstakbel alacağın rehne konu olabileceği düzenlenmiştir.³¹¹³¹² Müstakbel alacakları konu edinen ve tasarruf işleminin tamamlandığı an itibarıyla doğan rehin hakkı,

³⁰⁸ Arkan, **Ticari İşletme 2018**, s. 62; Helvacı (Ülgen, Kaya, Nomer Ertan), **a.g.e.**, s. 220.

³⁰⁹ AATUHK hükümleri TİTRK kapsamında tesis edilen rehlin geçersizliğine sebep olabilir. Zira AATUHK m. 29/(1) uyarınca amme alacağını ödemeyen borçlulardan müddetinde veya hapsen tazyikine rağmen mal beyanında bulunmayanlarla, malı bulunmadığını bildiren veya beyan ettiği malların borcuna kifayetsizliği anlaşılanların ödeme müddetinin başladığı tarihten geriye doğru iki yıl içinde veya ödeme müddetinin başlamasından sonra yaptıkları tasarruflardan aşağıda belirtilenler hükümsüzdür: Borçlunun teminat göstermeyi evvelce taahhüt etmiş olduğu haller müstesna olmak üzere borçlu tarafından mevcut bir borcu temin için yapılan rehinler.

³¹⁰ SSGSSK m.88 hükmü Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığının 6183 sayılı Kanun kapsamında takip edilen alacakları hariç olmak üzere her türlü alacağın teminatını teşkil etmek üzere Yeni Türk Lirası ve/veya yabancı para birimi üzerinden ticari işletme, taşınır ve/veya taşınmaz rehni dahil olmak üzere her türlü teminat almaya yetkili olduğunu düzenler. Bu kapsamda amme alacağı niteliğindeki alacakları nedeniyle teminat kabul edemeyeceği gibi, bu alacaklarını da rehne konu edemeyecektir. Bu sınırlamanın yersiz olduğu yönünde bkz. Oktay Özdemir, **a.g.m.**, s. 67.

³¹¹ Alacakların TİTRK kapsamında rehne konu edilmelerinin mümkün olmasının öğretide ilgiyle karşılandığı, zira alacakların rehni bakımından işin doğası gereği teslimin gerekmemesi ve bu nedenle TİTRK kapsamında rehlin kapsamına alınmadığı yönünde bkz. Göle, Aydoğan, **a.g.m.**, s. 25, dn. 39-40'ı kapsayan paragraflar.

³¹² Alacakların devri veya rehni bakımından borçlunun rızasının aranmadığı ve bu nedenle borçlunun rehlin varlığından haberdar olmasını sağlamaya yönelik hüküm sevk edilmemesinin yerinde olmadığı yönünde bkz. Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 28. Yazar rehin verenin sahip olduğu alacağın devredilmesi halinde, devralana ödeme yapan iyi niyetli borçlunun, rehinli alacağının göndereceği haciz ihbarnamesi sebebiyle tekrardan ödeme yapmak durumunda kalabileceğini belirtmektedir. Rehinli Taşınır Sicilinin aleniyetinin zayıflatılması nedeniyle yazarın işaret ettiği bu tehlike hafifletilmiş olsa da, Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliği m. 17/3 hükmünde geçen “sicili incelemekle yükümlü kimse” kapsamına alacağın borçlusunun girip girmeyeceği tartışılabilir. Ancak bu durumda da TMK hükümleri kapsamında rehnedilen alacağın borçlusu, TİTRK kapsamında rehnedilen alacağın borçlusuna göre avantajlı konuma gelecek olup, bu husus TİTRK'nin amaçları arasında belirtilen teslimsiz taşınır rehminin yaygınlaştırılması amacına ters düşeceğinden, kanaatimizce borçlu ilgili yönetmelik maddesi kapsamında değerlendirilmemelidir.

alacağın doğmasıyla birlikte hüküm ifade ettiğinden geciktirici şarta bağlıdır.³¹³ Nitekim TİTRK m. 5/3 hükmü de alacakları da kapsayacak şekilde rehinli müstakbel taşınır varlık üzerindeki tasarruf yetkisinin, bu varlıkların mülkiyete konu edilmesini müteakip kullanılabileceğini ihtiva etmektedir. Müstakbel alacak kavramından bir hukuki temele sahip olup doğacak olan veya doğması muhtemel olan alacaklarla birlikte herhangi bir hukuki temeli olmayan ve doğması yönünde beklenti olan alacaklar anlaşılır.³¹⁴ TİTRK kapsamında üst sınır rehninin tesis edilmesi de mümkün olduğundan müstakbel alacakların teminat oluşturdukları alacak miktarı bakımından taraflar serbestiye sahiptirler.³¹⁵ Uygulama Yönetmeliği m. 16 da belli bir iş veya konu ile sınırlandırılmaksızın bütün müstakbel alacakların rehne konu edildiğine dair sözleşmelerin geçersiz olacağını düzenlemektedir.³¹⁶ Borçlar Hukukuna hâkim olan sözleşme serbestisi prensibi çerçevesinde taraflar kanunda öngörülen sınırlara uymak kaydıyla sözleşme koşullarını belirlemekte özgürdür. Herhangi bir iş veya konu ile sınırlandırılmaksızın rehin verenin gelecekte doğacak tüm alacaklarının rehnin konusunu oluşturması, kişilik haklarına aykırılık teşkil edeceğinden rehin sözleşmesinin ve dolayısıyla rehnin geçersizliğine sebep olabilir.³¹⁷

Alacakların üzerinde rehin tesis edilmesi halinde, rehinli varlığın kapsamının hangi unsurlardan oluşacağı da ortaya konmalıdır. Rehnin konusunu oluşturan alacakların kapsamına nelerin gireceğine ilişkin TİTRK ve ikincil mevzuatta özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak TBK m. 198/1 hükmünün kıyasen uygulanması neticesinde alacağa bağlı fer'i haklar da rehin yükünün kapsamına dahil olur.³¹⁸ Üzerinde rehin tesis edilen alacağı temin etmek amacıyla bir rehin tesis edilmişse, rehin alacaklısı bu rehin üzerinde de hak kazanır. Bu kapsamda TBK 189/2 uyarınca

³¹³ Oktay Özdemir, **a.g.m.**, s. 82; TMK hükümleri uyarınca tesis edilen alacak rehinleri bakımından bkz. Lale Sirmen, **Alacak Rehni**, Ankara, BTHAE, 1990, s.28-29; Makaracı Başak, **a.g.e.**, s. 55; Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, **a.g.e.**, s. 1054.

³¹⁴ Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 28-29; Sirmen, **a.g.m.**, s. 47.

³¹⁵ Oktay Özdemir, **a.g.m.**, s. 67.

³¹⁶ Öğretide müstakbel alacakların belli bir iş veya konu ile sınırlandırılmasının yanında belli bir süre ile sınırlandırılması gerektiği görüşü de ileri sürülmektedir. Bu yönde bkz. Oktay Özdemir, **a.g.m.**, s. 81.

³¹⁷ Oktay Özdemir, **a.g.m.**, s. 81; TMK hükümleri uyarınca tesis edilen alacak rehinleri bakımından bkz. Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 18; Makaracı Başak, **a.g.e.**, s. 54.

³¹⁸ Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 71; Çakırca, **a.g.e.**, s. 56; Erten, “**Teminatın Kapsamı**”, s. 182.

asıl alacakla birlikte işleyen faizler de rehnin kapsamına dahil sayılmalıdır.³¹⁹ Alacağa bağlı yan haklardan dönemsel faiz, kar payı gibi haklar bakımından ise TMK m. 959 hükmü gereği öncelikle alacağın senede bağlanmış olup olmamasına göre bir ayırım yapılmalıdır. Alacak senede bağlanmışsa, artık asıl alacaktan bağımsız bir alacak niteliğine bürüneceğinden, kendiliğinden teminatın kapsamına dahil olmaz. Buna karşılık, alacak senede bağlanmamışsa, alacağın paraya çevrilmesi anında müccel olan alacaklar teminatın kapsamına dahil olacak, buna karşılık muaccel olan alacaklar alacağa bağlı niteliklerini kaybetmiş olacaklarından, aksi kararlaştırılmadıkça, teminatın kapsamına dahil olmaz.³²⁰

2. Çok Yıllık Ürün Veren Ağaçlar

Bir taşınmazda bulunan ağaçlar, taşınmazın bütünleyici parçası olduklarından TMK m. 684 uyarınca devirleri veya rehnedilmeleri üzerinde bulundukları taşınmazın kaderine bağlıdır. TMK m. 684 hükmü emredici niteliktedir. Bütünleyici parçalar taşınmazdan ayrı olarak tasarruf işlemlerine konu olamaz. TİTRK, TMK m. 684'ün aksine çok yıllık ürün veren ağaçların münferiden teslimsiz taşınır rehnine konu olabileceğini ihtiva etmektedir. Ağaçların TİTRK kapsamında teslimsiz taşınır rehnine konu olabilmeleri bakımından ürün verme şartı aranmıştır. Bu durumda meyve veren ağaçlar rehne konu olabilecekken, vermeyen ağaçlar TİTRK kapsamı dışında bırakılmıştır.³²¹ Öğretide ağaçların teslimsiz taşınır rehnine konu olabilmeleri bakımından ürün vermeleri şartı arandığından, rehne konu olabilecek varlıkları sayan TİTRK maddesinde bu ağaçların ürünlerinin rehne konu olmalarının amaçlandığı görüşünün ileri sürülebileceği belirtilmektedir.³²² Bu görüş her ne kadar TMK'da düzenlenen taşınmaz rehni ilkeleri ile uyumlu olsa da, madde lafzına aykırı bir yorum oluşturur.

Öğretide, taşınmaz üzerindeki mülkiyetin, TMK m. 718/2 uyarınca taşınmaz üzerindeki yapıları ve bitkileri, bu sayılanların bütünleyici parça niteliğine haiz olup

³¹⁹ Erten, **Teminatın Kapsamı**, s. 182.

³²⁰ Erten, **Teminatın Kapsamı**, s. 182; Sirmen, **Alacak Rehni**, s. 72.

³²¹ Öğretide örf gereği odun teminine yarayan ağaçların da ürün vermesi nedeniyle teslimsiz taşınır rehnine konu olabileceklerin savunulabileceği yönünde bkz. Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 71.

³²² Oktay Özdemir, **a.g.m.**, s. 68.

olmadıklarının araştırılmasına gerek olmaksızın kapsamı nedeniyle, rehnin paraya çevrilmesi sonucunda, bitkilerin malikinin taşınmaz malikinden başka bir kimse olmasının mümkün olamayacağı belirtilerek, taşınmazın bütünleyici parçası konumundaki çok yıllık ürün veren ağaçların TİTRK uyarınca rehne konu olamayacakları ifade edilmektedir.³²³ Çok yıllık ürün veren ağaçların teslimsiz taşınır rehnine konu olabilmelerinin doğurduğu tartışmalar yukarıda sayılanlarla sınırlı değildir. TİTRK m. 14 çerçevesinde ağaçlar bakımından söz konusu olabilecek iki hak taşınırın paraya çevrilmesi ve mülkiyetin devrini talep hakkıdır. Ancak bu kadar tartışmalı bir konuda, bu hakların ağaçlar bakımından nasıl kullanılacağı hakkında özel bir düzenleme bulunmadığı gibi, Gereke’de de herhangi bir açıklama yer almamaktadır.³²⁴ Mevcut durumda çok yıllık ürün veren ağaçların, bütünleyici parça vasıflarını kaybetmeden TİTRK kapsamında rehne konu olamayacağını kabul etmenin maddenin açık lafzına rağmen daha isabetli olacağı kanaatindeyiz. Buna karşılık taşınmazın bütünleyici parçası niteliğinde olmayan ve taşınır bitki niteliğini koruyan, bu kapsamda bir işletmede satışa sunulmak amacıyla, kalıcı olması amaçlanmaksızın dikilen veya saksı içinde olan çok yıllık ürün veren ağaçların TİTRK kapsamında rehne konu edilmelerinde herhangi bir engel bulunmamaktadır.³²⁵

3. Fikri ve Sınai Mülkiyete Konu Haklar

6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu uyarınca sınai mülkiyet hakları marka, coğrafi işaret, tasarım, patent ve faydalı modeli ifade eder. SMK m. 148 hükmü sınai mülkiyet haklarının hukuki işlemlere konu olmasını düzenler. Bu madde uyarınca coğrafi işaret ve geleneksel ürün adı hakkı hariç sınai mülkiyet hakları miras yolu ile intikal edebilir, lisans konusu olabilir, rehin verilebilir ve teminat olarak gösterilebilir. SMK m. 148/4 uyarınca hukuki işlemleri konu alan sözleşmelerinin

³²³ Bkz. Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 662, dn. 379; Örfü belde gediği ve paftos gediği uygulamalarının hukuk sistemimizde artık mümkün olmamasını da gerekçeleri arasında belirtmek suretiyle bu yönde bkz. Erten, **Teminatın Kapsamı**, s. 187.

³²⁴ Bu yönde bkz. Oktay Özdemir, **a.g.m.**, s. 68; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, **a.g.e.**, s. 73.

³²⁵ Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 404.

geçerliliği yazılı şekil şartına tabi olup, devir sözleşmeleri ise noter tarafından onaylanmış şekilde yapılmış olması halinde geçerli olarak kurulabilir.

5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında eser sahibine tanınan bazı haklar ve eser üzerinde TİTRK kapsamında rehin tesis edilebilir. Fikir ve sanat eserleri kavramı, ilim ve edebiyat eserleri, musiki eserleri, güzel sanat eserleri ve sinema eserlerini kapsamakta olup, FSEK m. 6 uyarınca işlenmeler ve derlemeler de maddede sayılan şartları taşımak kaydıyla eser sayılmaktadır. FSEK m. 62/1 hükmü alenileşmiş bir eserin müsveddesi veya aslı, yayımlanmış bir eserin çoğaltılmış nüshaları, eser sahibinin korunmaya layık olan manevi menfaatlerini ihlal etmemek şartıyla alenileşmiş bir eser üzerindeki mali hakları ve eser sahibinin mali haklara dair hukuki muamelelerden doğan para alacaklarının kanuni veya akdi bir rehin hakkının, cebri icranın yahut hapis hakkının konusunu teşkil edebileceğini düzenler. Sayılan varlıkları konu alan rehin sözleşmelerinin geçerliliği FSEK m. 62/2 uyarınca yazılı şekil şartına tabi olup, rehin konusunun ayrı ayrı gösterilmesi gerekir. FSEK kapsamında alenileşmiş bir eser üzerindeki mali haklar üzerinde rehin tesis etmek mümkün olup, eser sahibinin manevi hakları üzerinde rehin tesis etme imkanı bulunmamaktadır.³²⁶

Fikri ve sınai mülkiyete konu haklar üst başlığı altında üzerinde TİTRK uyarınca rehin tesis edilebilecek taşınır varlıklar FSEK ve SMK'da özellikle anılan haklardan ibaret değildir. Bu kapsamda entegre devre topografyaları³²⁷, ıslahçı hakları³²⁸ ve internet alan adları üzerinde de rehin tesis edilebilir.

Öğretide diğer kanunlar uyarınca bir sicile tescili zorunlu olan taşınır rehinlerinin konusu taşınırın TİTRK kapsamında rehnedilemeyeceğini düzenleyen TİTRK m. 8/3 hükmü ile fikri ve sınai mülkiyete konu hakların rehin konusu

³²⁶ Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s. 237.

³²⁷ 30.04.2004 tarihli ve 25448 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5147 sayılı Entegre Devre Topografyalarının Korunması Hakkında Kanun m. 17 uyarınca entegre devre topografyası başvurusu veya tescilinden doğan haklar kanuni veya akdi rehne ve hacze konu olabilir.

³²⁸ 15.01.2004 tarihli ve 25347 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5042 sayılı Yeni Bitçi Çeşitlerine Ait Islahçı Haklarının Korunması Hakkında Kanun m. 49 uyarınca başvuru veya tescilden doğan haklar kanuni veya akdi rehne ve hacze konu olabilir.

olabileceğini düzenleyen m. 5/1/(c) bendinin birbiriyle çeliştiği belirtilmiştir.³²⁹ Fikri mülkiyete konu hakların rehni bakımından FSEK çerçevesinde tescil sistemi öngörülmediğinden, bu tartışma yalnızca sınai mülkiyete konu haklar bakımından gündeme gelir. Zira SMK m. 148/5, hukuki işlemlerin taraflardan birinin talebi, ücretin ödenmesi ve yönetmelikle belirlenen diğer şartların yerine getirilmesi hâlinde sicile kaydedilip, bültende yayımlanacağını ve 115. madde hükümleri saklı kalmak üzere, sicile kaydedilmeyen hukuki işlemlerden doğan hakların iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülemeyeceğini düzenlemektedir.³³⁰ Ancak dikkat edilmesi gereken husus öğretide haklı olarak belirtildiği üzere, sınai mülkiyete konu haklar üzerinde rehnin geçerli bir şekilde tesis edilebilmesi için tescilin kurucu unsur olmadığı ve tescilin sadece rehnin iyi niyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesinde rol oynadığıdır. Bu nedenle sınai mülkiyete konu hakların rehni TİTRK m. 8/3 kapsamında değerlendirilmemelidir.³³¹ Buna karşılık SMK m. 148/7 garanti markası veya ortak markanın devri ya da ortak marka için lisans verilmesinin sicile kayıt hâlinde geçerli olduğunu düzenlediğinden, her ne kadar fıkra rehlin tesisinden bahsedilmese de, öğretide devir işlemi ve rehin işlemi arasındaki benzerlikler nedeniyle, garanti markası veya ortak marka üzerinde TİTRK kapsamında rehlin tesis edilemeyeceği görüşü ileri sürülmektedir.³³²

Öğretide bazı yazarlarca TİTRK kapsamında fikri ve sınai mülkiyete konu hakların rehni bakımından tescilli rehin sisteminin kabul edilmesi nedeniyle, TMK ve SMK/FSEK kapsamında öngörülen yazılı rehin sözleşmesine dayanan rehin sisteminin geçerliliğini koruyup korumadığı sorusuna işaret edilmektedir.³³³ Zira TİTRK bağlamında kabul edilen model, fikri ve sınai mülkiyete konu hakların rehni bakımından TMK ve SMK/FSEK bağlamında öngörülen modellerden daha ağır şekil şartlarını kabul eder. Üstelik açıkça diğer kanunlar uyarınca tescile zorunlu taşınır

³²⁹ Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 25-26.

³³⁰ Mülga Marka KHK döneminde yazılmış bir çalışma olmakla birlikte SMK bakımından da geçerli olan sicilin rehin hakkının tesisi için kurucu unsur olmadığı yönünde ve sicile yapılan tescilin hakkı inter partes etkili rehin hakkından erga omnes etkili rehin hakkına dönüştüreceği yönünde bkz. Doruk Utku, **Sınai Hakların Rehni**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2009, s. 251.

³³¹ Bu yönde bkz. Oktay Özdemir, **a.g.m.**, s. 70.

³³² Oktay Özdemir, **a.g.m.**, s. 70; Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 79.

³³³ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 78.

rehinlerinin TİTRK kapsamı dışında bırakılması da bu soruyu akıllara getiren bir neden olarak düşünülebilir. Ancak TİTRK'nin yürürlüğe girmesiyle beraber ilgili TMK ve SMK/FSEK hükümlerinin yürürlükten kaldırıldığına dair herhangi bir düzenleme yürürlüğe girmemiştir, üstelik taraflar ve temerrüt sonrası haklar bakımından iki sistem farklı prensipler kabul etmektedir. Zira TİTRK kapsamında fikri ve sınai mülkiyete konu hakların teminatın konusunu oluşturduğu rehin sözleşmelerinde, temerrüt halinde rehnin paraya çevrilmesine ek olarak, rehinli alacaklı TİTRK m. 14/1/(a), (b) ve (c) bentleri uyarınca fikri ve sınai mülkiyete konu hakkın *lege feranda* olarak hak sahipliğini³³⁴ talep edebileceği gibi, alacağını bir varlık yönetim şirketine devredebilir veya zilyetliğin devrine konu olmayan fikri ve sınai mülkiyete konu hak üzerinde kiralama veya lisans hakkını kullanabilir. Dolayısıyla hangi model üzerinden rehin tesis edileceği tarafların sıfatına ve tercihlerine bağlı olarak taraf iradelerine bırakılmalıdır. İşaret edilen bu soruya aksi yönde verilecek bir cevap TİTRK'nin amacıyla da bağdaşır nitelikte olmayacaktır.³³⁵

4. Hammadde & Sarf Malzemesi & Stoklar

Hammadde, sarf malzemesi ve stoklar işletmelerin döner malvarlığı içinde yer alırlar. Sarf malzemesi ofislerde, işletmelerde kullanılan tüketim malzemelerini ifade eder. Örneğin kağıt, kalem, kartuş vb. büro malzemeleri sarf malzemelerine örnek olarak gösterilebilir. Tüketim amaçlı olarak işletmelere dahil edilen bu malvarlığı unsurları üzerinde rehin tesis edilmesi halinde, bu unsurların tüketilerek yok olması halinde kural olarak rehin hakkı sona erer.³³⁶ Keza hammadde ise üretimde kullanılır ve işlenerek başka bir ürün haline getirilir. Bu durumda da hammadde üzerindeki rehin hakkı kural olarak sona erer. Stok ise TİTRK m. 2/1(g) bendi uyarınca rehin verenin satmak, kullanmak veya kiralamak amaçlarıyla

³³⁴ Alacak haklarının ve fikri ve sınai mülkiyet haklarının da Anayasa'nın mülkiyet hakkını düzenleyen 35. Maddesi kapsamına girmesi gerektiği görüşü öğretilmektedir. Ayrıca fikri ve sınai hakların bir mülkiyet şekli olduğu da öğretilmektedir kimi yazarlarca savunulmaktadır. Bkz. Utku, **a.g.e.**, s. 82; Fikret Eren, “**Anayasa ve Yeni Gelişmeler Işığında Medeni Kanunun Mülkiyet Kavramına Verilecek Anlam**”, Medeni Kanunun 50. Yılı Bilimsel Hafta 15-17 Nisan 1976, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1977, s. 183.

³³⁵ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 79.

³³⁶ Rehin konusu taşınırın yok olması halinde rehin hakkının sona ereceği yönünde bkz. Acar, **a.g.e.**, s. 214; Nomer, Ergüne, **Rehin Hukuku**, s. 103; Ayan, **a.g.e.**, s. 273.

mülkiyetinde bulunan hammadde, yarı mamul veya mamul varlıkları ifade eder. Bir işletmenin stoğunun üçüncü kişilere satılmak suretiyle devredilerek elden çıkarılması amaçlanır. Bu halde kural olarak bir sınırlı ayni hak olan rehin hakkı sona ermez. Ancak TİTRK m. 7/3 hükmü uyarınca rehinli taşınır varlığın, rehni bilmeyen iyi niyetli bir üçüncü kişi tarafından devralınması halinde rehin hakkı sona erecektir. Açıklanan bu nedenler dolayısıyla, döner malvarlıkları üzerinde rehin tesis etmek rehin alacaklısı bakımından işlevsizdir. Buna karşılık rehin verenin veya borçlunun finansmana erişimini kolaylaştırmak amacıyla bu tip döner malvarlığı değerleri üzerinde rehin tesis etme menfaati vardır. Nitekim TİTRK m. 5 hükmünde açıkça hammadde, sarf malzemesi ve stokların teslimsiz taşınır rehnine konu oluşturabileceği düzenlenmektedir. Bu noktada artık irdelenmesi gereken konu, bu varlıklar üzerinde tesis edilen rehmin akıbeti olacaktır. Bu tip malvarlığı unsurlarının rehne konu edilmelerini sağlamak adına, TİTRK kapsamında ayni ikame ilkesi benimsenmiştir.³³⁷

5. Tarımsal Ürün

5488 sayılı Tarım Kanunu m.3/1/(k) hükmünde tarımsal ürün bitkisel, hayvansal ve su ürünleri alanında elde edilen her türlü işlenmemiş ham ürünler ile bunların birinci derece işlenmesi ile elde edilmiş ürünler şeklinde tanımlanmıştır. Tarımsal ürünlerin TİTRK kapsamında münferiden rehni mümkündür. Tarımsal ürünler esasen doğal ürün niteliğinde olup, TMK m. 685/3 uyarınca doğal ürünler asıl şeyden ayrılınca kadar onun bütünleyici parçası sayılırlar. Dolayısıyla ancak hasadı yapılmış, asıl şeyden ayrılmış doğal ürünler bağımsız taşınır eşya vasfındadır ve üzerlerinde asıl eşyadan bağımsız olarak taşınır rehni tesis edilebilir.³³⁸

TİTRK kapsamında müstakbel taşınır varlıkların da rehni mümkün olduğundan, rehni tesis edildiği anda doğal ürünün asıl eşyadan ayrılmış olması zorunlu değildir. Örneğin, hasadı yapılmamış meyve, sebze, buğday veya henüz mevcut olmayan bir ağacın doğal ürünü dahi rehin sözleşmesinde teminat olarak

³³⁷ Bkz. 2. Bölüm, I, C, 5, c.

³³⁸ Bkz. Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, **a.g.e.**, s. 294; Akipek, Akıntürk, Ateş, **a.g.e.**, s. 69.

gösterilebilir. Önemli olan alacağın muaccel olduğu anda, tarımsal ürünün bağımsız bir taşınır olarak mevcut olmasıdır.

6. Ticari İşletme ve Esnaf İşletmesi

a. Ticari İşletme

Üzerinde rehin hakkı tesis edilebilecek taşınır varlıklar arasında ticari işletme ve esnaf işletmesi de sayılmıştır. TTK m. 11 uyarınca ticari işletme, esnaf işletmesi için öngörülen sınırı aşan düzeyde gelir sağlamayı hedef tutan faaliyetlerin devamlı ve bağımsız şekilde yürütüldüğü işletmedir. Ticari işletme ile esnaf işletmesi arasındaki sınır, Cumhurbaşkanı kararıyla belirlenir. TTK m. 11 hükmünde yapılan ticari işletme tanımından, ticari işletmenin i. gelir sağlamayı hedef tutmak, ii. devamlılık, iii. bağımsızlık ve iv. esnaf işletmesi için öngörülen sınırın aşılması olmak üzerine dört unsurdan oluştuğu anlaşılmaktadır.³³⁹

TİTRK m. 5/2 hükmü uyarınca *“Ticari işletme ve esnaf işletmesinin tamamı üzerinde rehin kurulması hâlinde, rehnin kuruluşu anında işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan her türlü varlık rehnedilmiş sayılır. Bu varlıkların rehni diğer kanunlarca bir sicile tescilini gerektiriyorsa bu rehin ilgili sicillere bildirilir. Bu varlıklar üzerinde diğer kanunlar uyarınca önceden bir rehin hakkı tesis edilmiş olması hâlinde bu Kanun çerçevesinde tesis edilerek bildirilen rehin sonraki sırada yer alır. Ticari işletme ve esnaf işletmesi rehinleri ticaret veya esnaf siciline bildirilir. Birinci fıkrada yer alan diğer taşınır varlıkların borcu karşılaması hâlinde işletmenin tümü üzerinde rehin kurulamaz.”*

TİTRK m. 5/1 hükmünde sayılan taşınır varlıkların borcu karşılamaya yetmesi halinde ticari işletmenin bütünü üzerinde rehin tesis edilemeyeceğini öngören TİTRK m. 5/2/son cümle ve borç miktarının belirli olması halinde on birinci

³³⁹ Öğretide kimi yazarlarca TTK m. 11 hükmünün lafzı nedeniyle ticari işletmenin unsurları olan gelir sağlamayı hedef tutmak ve esnaf işletmesi için öngörülen sınırı aşmak birlikte tek bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Ticari işletme kavramı ve unsurları hakkında detaylı bilgi için bkz. Kendigelen (Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan), **a.g.e.**, s. 148-166; Arkan, **Ticari İşletme 2018**, s. 27-31.

maddede yer alan diğer taşınır varlıklardan birinin veya birden fazlasının borç miktarının tamamına ek olarak beşte birinden fazlasını karşılaması hâlinde işletmelerin tümü üzerinde rehin kurulamayacağını düzenleyen Uygulama Yönetmeliği m. 17/3 hükmü nedeniyle, öncelikli olarak tarafların sözleşmede kararlaştırarak diledikleri zaman bir alacağı teminat altına almak amacıyla ticari işletme rehni tesis edebilmek yönünde serbestiye sahip olmayacaklarını belirtmek yerinde olur.³⁴⁰ Yönetmelik hükmünün, TİTRK m. 5/2'ye aykırı olduğu ve bu nedenle uygulanmaması gerektiği öğretide haklı olarak ileri sürülmektedir.³⁴¹ Kanun hükmü ile yönetmelik hükmü arasındaki bu uyumsuzluğun en kısa sürede giderilmesi gerekmektedir.

Ticari işletme üzerinde rehin tesis etme imkânına getirilen bu sınırlamanın amacı, düşük bedelli bir borç bakımından, değeri çoğu zaman borca göre oldukça fazla olan ticari işletmenin rehnedilmesinin önüne geçmektir. Rehin alan, alacağını teminat altına almak amacıyla öncelikle alacak tutarını karşılayacak değerde taşınır varlıkların münferiden rehni yoluna başvurmak zorunda kalacaktır. Ticari işletmenin rehne konu olabilmesi için münferit taşınır varlıkların değerinin, alacağı karşılamaya yetmediğinin ortaya konması (hatta Uygulama Yönetmeliği m. 17/3 hükmü nedeniyle münferit taşınır varlıkların değerinin alacağın değerine ek olarak beşte birini karşılamadığının ortaya konması) gerekeceğinden TİTRK m. 13 hükmünde düzenlenen değerlendirme usulüne başvurulması faydalı olur. Hükmün lafzı ve Kanun'un münferit taşınır rehinlerinin finansman aracı olarak yaygınlaştırılmasını hedefleyen amacı nedeniyle, ticari işletmenin tamamının rehni bakımından getirilen bu şartın emredici bir düzenleme olduğu kabul edilmelidir.

Ticari işletmenin rehne konu edilebilmesi bakımından TİTRK m. 5/2 ve Uygulama Yönetmeliği m. 17/3 hükmü ile getirilen şartın emredici olduğu kabul edildiğinde, anılan hükümlere aykırılık halinde tesis edilen rehnin geçersiz olduğu sonucuna ulaşılabacaktır. Rehnin geçersizlik yaptırımına tabi tutulması şüphesiz ki

³⁴⁰ Bu yönde bkz. Narbay, Yıldız, **a.g.m.**, 77.

³⁴¹ Sabih Arkan, “ Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Açısından Ticari İşletmenin Rehni”, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu**, Ankara, Yetkin Hukuk Yayınları, 2018, s. s. 144; Göle, Aydoğan, **a.g.m.**, s. 29.

borçlunun zararına olacaktır. Zira bu durumda borçlu ihtiyaç duyduğu finansmana kavuşamayabilecektir. Bu nedenle bu tip durumlarda TİTRK m. 5/2 ve Uygulama Yönetmeliği m. 17/3 hükümlerine aykırılık taşıyan ticari işletme rehinlerinin, tahvil yoluyla ayakta tutulup borç tutarına karşılık gelen münferit taşınır varlıkların üzerinde tesis edilmiş sayılmasının mümkün olup olmadığı tartışılabilir.³⁴² Kanaatimizce, bu konuya ilişkin özel bir düzenleme eklenmesi uygulamada gündeme gelmesi muhtemel pek çok uyumsuzluğu önlemek bakımından isabetli olacaktır.

TİTRK sisteminde rehin hakkı borç miktarının belirli olduğu hallerde tesis edilebileceği gibi, belli bir üst limite kadar açılan kredilerde olduğu gibi rehin hakkının tesis edildiği anda belirli olmayan bir borcun varlığı halinde de tesis edilebilir. Öğretide borç miktarının belirli olmadığı hallerde, Uygulama Yönetmeliği m. 17/3 hükmünün uygulanması bakımından münferit taşınır varlıkların değerinin rehni teminat oluşturduğu üst sınırı aşp aşmadığının hesaplanması gerektiği görüşü ileri sürülmektedir.³⁴³ Buna karşılık, borç miktarının taşınır varlıkların değeriyle kıyaslanmasını gerektiren bu düzenlemenin anapara rehinlerinde uygulanacağı; ancak üst sınır rehinleri bakımından uygulama bulmayacağı da öğretide ileri sürülmektedir.³⁴⁴ Ancak borcun belirli olması halinde dahi taraflar üst sınır rehni tesis ederek kolay bir şekilde bu emredici kuralı dolanabileceklerinden ve bu durum da bu kuralın *ratio legisine* aykırı olacağından kanaatimizce ilk görüş daha isabetlidir.

TİTRK, TİRK'ten farklı olarak yalnızca ticari işletme rehni düzenleyen bir kanun olmadığından, ticari işletme veya esnaf işletmesinin rehni TİRK'te olduğu kadar detaylı düzenlenmemiştir. Bu nedenle ticari işletme/esnaf işletmesinin rehni bakımından öğretide pek çok soruna işaret edilmiştir. Öncelikle ticari işletmenin rehnedilmesi halinde, rehne konu olacak asgari varlıklar TİTRK kapsamında

³⁴² Tahvil yoluyla hukuki işlemlerin ayakta tutulabilmesi için birtakım şartların gerçekleşmesi gerekir. Bu kapsamda öncelikle ortada geçersiz bir hukuki işlemin bulunması, geçersizlikle sakatlanan hukuki işlemin aynı amaca yönelik bir başka hukuki işlemin geçerlilik şartlarını sağlaması ve taraf iradelerinin bu işlemin gerçekleşmesi yönünde uyuşması aranır. Bu yönde bkz. Ayşe Havutçu, “Şekle Aykırılık Nedeniyle Geçersiz Hukuki İşlemlerin Tahvili”, **DEÜHFD, Prof. Dr. Kudret Ayiter’e Armağan**, Ankara, 1987, S. 1-4, s. 660-664.

³⁴³ Bkz. Arkan, **a.g.m.**, s. 144.

³⁴⁴ Narbay, Yıldız, **a.g.e.**, s. 78, dn. 103.

sayılmamıştır. Ticari işletmenin rehni anında işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan her türlü varlığın rehnin kapsamında olacağı belirtilmiştir. TİRK m. 3/1 uyarınca ticari işletme rehninin kapsamı ticaret unvanı, işletme adı, rehnin tescili anında mevcut ve işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş makine, araç, alet ve motorlu nakil araçları, ihtira beratları, markalar, modeller, resimler ve lisanslar gibi sınai haklardan oluşmaktaydı. Taraflar rehin sözleşmesinde ticaret unvanı, işletme adı ve menkul işletme tesisatı dışında kalan unsurlardan bazılarının rehnin kapsamı dışında kalacağını kararlaştırabilme imkanına sahiptiler. TİTRK sisteminde işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş her türlü varlığın rehnin kapsamında olduğunun kabul edilmesiyle, TİRK’e kıyasla rehnin kapsamı oldukça genişlemiştir.³⁴⁵

Ticari işletmenin bütün olarak rehne konu olması halinde, rehnin kapsamının hangi varlıklardan oluşacağı meselesi TİTRK ve ikincil mevzuat çerçevesinde net değildir. İşletmenin faaliyetine tahsis edilen varlıkların taşınır ve taşınmazları da kapsayıp kapsamadığı meselesi öğretide tartışılmıştır. TİRK döneminde taşınmazlar, tapu siciline yapılacak tescil ile rehinlerinin mümkün olması nedeniyle, işletme rehninin kapsamı dışında bırakılmıştır.³⁴⁶ Öğretide “amaç” başlıklı TİTRK m. 1 hükmünden taşınır varlıkların kapsam dahilinde olduğunun anlaşılmasına rağmen, TİTRK m. 5/2 hükmünün ilk cümlesinin ticari işletme veya esnaf işletmesinin tamamı üzerinde rehin kurulması halinde, işletmenin faaliyetine tahsis edilen tüm varlıkların rehnin kapsamına dahil olacağını düzenlemesi sebebiyle, salt TİTRK m. 5/1’de sayılan varlıkların değil, taşınmazların da rehnin kapsamına dahil olacağı görüşü kimi yazarlarca ileri sürülmüştür.³⁴⁷ Buna karşılık öğretide ağırlıklı olarak taşınmazların rehninin TİTRK kapsamında olmadığı görüşü savunulmaktadır.³⁴⁸ Uygulama Yönetmeliği’nin ticari işletme ve esnaf işletmesinin rehnini düzenleyen 17. maddesinin birinci fıkrasının ilk halinde ticari işletme ve esnaf işletmesinin tamamı üzerinde rehin kurulması hâlinde, rehnin kuruluşu anında işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş olan taşınır ve taşınmaz varlıkların rehnedilmiş

³⁴⁵ Arkan, **a.g.m.**, s. 149.

³⁴⁶ Bkz. Kendigelen (Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer-Ertan), **a.g.e.**, s. 236.

³⁴⁷ Bu yönde bkz. Öz, **Ticari İşlemler**, s. 158.

³⁴⁸ Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 35.

sayılacağı düzenlenmişti. 22.05.2018 tarihinde Uygulama Yönetmeliği'nin bu maddesinden taşınmaz varlıklar ibaresi silinmiştir. Bu değişiklikle birlikte artık kanun koyucunun amacının taşınmazları TİTRK kapsamında tesis edilen rehnin kapsamına dahil etmemek olduğu rahatlıkla savunulabilecektir.³⁴⁹

Diğer kanunlar uyarınca bir sicile tescili zorunlu olan taşınır rehinlerine ilişkin hükümleri saklı tutan ve bu taşınır varlıklar üzerinde bu Kanun kapsamında Sicile tescil edilmek suretiyle rehin tesis edilmeyeceğini öngören TİTRK m. 8/3 hükmü ile ticari işletmenin rehni halinde işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş tüm varlıkların rehnin kapsamına dahil olacağına yönelik bir yasal karine koyan TİTRK m. 5/2 hükmünün uygulanma alanları ile ilgili olarak öğretilerde farklı görüşler ileri sürülmektedir. İlk görüş gemi, uçak gibi taşınır varlıkların rehni bakımından sicile tescilin kurucu unsur olması nedeniyle, bu varlıklar üzerinde münferiden veya ticari işletmenin malvarlığının bir parçası olarak TİTRK kapsamında rehin kurulamayacağını savunmaktadır.³⁵⁰ İkinci görüş ise bu taşınır varlıklar üzerinde TİTRK uyarınca münferiden rehin tesisinin mümkün olmadığını belirtmekle birlikte, ticari işletmenin bütün olarak rehne konu edilmesi halinde, bu taşınır varlıkların rehnin kapsamına dahil olacağını savunmaktadır.³⁵¹ Zira işletmenin faaliyetine tahsis edilen tüm varlıkların rehne konu olacağı belirtilmiş olup, ikinci fıkranın ikinci cümlesinde düzenlenen ticari işletmeye dahil olan varlıkların rehninin diğer kanunlarca bir sicile tescilini gerektirmesi halinde, bu rehnin ilgili sicillere bildirileceği hükmü başka türlü anlamlandırılmaz.³⁵² Kanaatimizce TİTRK ve ikincil mevzuatta öngörülen düzenleme doğrultusunda iki türlü yorumun yapılması da mümkündür. Zira bir tarafta açıkça sayılan belli taşınır varlıklar üzerinde TİTRK uyarınca rehin tesis edilemeyeceği belirtilmiş, diğer yandan ticari işletmenin rehni ile ilgili özel bir düzenleme olarak nitelendirilen TİTRK m. 5/2 hükmünde ticari işletmenin faaliyetine tahsis edilen tüm varlıkların rehnin kapsamına dahil olduğu

³⁴⁹ Bu yönde bkz. Arkan, **Ticari İşletme 2018**, s. 59.

³⁵⁰ Arkan, **a.g.m.**, s. 151; Hazıroğlu, **a.g.m.**, s. 200; Barış Kaya, “6750 Sayılı Kanun Kapsamında Ticari İşletme Rehni”, **Terazi Hukuk Dergisi**, C. 14, S. 154, s. 1198.

³⁵¹ Göle, Aydoğan, **a.g.m.**, s. 32, 33; Poroy, Yasaman, **Ticari İşletme 2017**, s. 151; detaylı açıklamalar için bkz. Narbay, Yıldız, **a.g.m.**, s. 82.

³⁵² Bu yönde bkz. Poroy, Yasaman, **Ticari İşletme 2017**, s. 151.

öngörülmüştür. TİRK döneminde sicile kayıtlı gemiler ve hava araçlarının rehnin kapsamı dışında tutulmasının nedeni bu tip varlıklar üzerinde bir sicile tescil edilmek suretiyle teslimsiz taşınır rehni tesisinin mümkün olmasıdır.³⁵³ Ancak kanaatimizce ticari işletme rehni bakımından TİTRK m. 5/2 hükmü özel bir düzenleme olduğundan, hükmün ikinci cümlesine istinaden rehni bir sicile tescili zorunlu varlıkların da rehnin kapsamına girdiği kabul edilmelidir. Bu tip varlıkların ticari işletmenin bütününün rehni halinde, rehnin kapsamına dahil edilmesindeki amacın tek bir işlemle, rehni bir sicile tescili zorunlu olan varlıklar üzerinde de rehin tesis etmek suretiyle işlem kolaylığı olduğu söylenebilir. Uygulamada da bu varlıklar ticari işletme rehninin kapsamına dahil olmaktadır.³⁵⁴

İşletmenin tamamının rehni halinde, işletmenin faaliyetine tahsis edilmiş tüm varlıkların rehnedilmiş sayılacağını düzenleyen TİTRK m. 5/2 hükmü nedeniyle ticari işletme rehninin kapsamının belirli olmadığı hususuna öğretide işaret edilmektedir.³⁵⁵ Zira tarafların anlaşarak bir veya birkaç unsuru rehnin kapsamı dışında bırakıp bırakamayacağına ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Öğretide, ileri sürülen bir görüş uyarınca TİTRK m. 5/1 hükmünde sayılan ve işletmenin faaliyetine tahsis edilen tüm taşınır varlıklar işletme rehninin kapsamına dahil olup, taraflar bu varlıklardan birini veya birkaçını rehnin kapsamı dışına çıkaramaz. Buna karşılık bu görüş uyarınca TİTRK kapsamında işletmenin müstakbel taşınır varlıkları ile mevcut veya müstakbel taşınır varlıklarının getirileri üzerinde de rehin tesis etme imkanı tanınması nedeniyle, yalnızca bu sayılanların rehnin kapsamı dışında kalabileceği ileri sürülmektedir.³⁵⁶ Öğretide ileri sürülen diğer bir görüş uyarınca TİRK döneminde geçerli olan yalnızca ticari işletmenin malvarlığına dahil olan bazı unsurlarının rehne konu olabilmesi prensibinin TİTRK sisteminde öngörülmemiş olması sebebiyle, ticari işletmenin rehne tıpkı ticari işletmenin devrinde olduğu gibi belli bir organizasyonu oluşturan bir bütünlük

³⁵³ Kendigelen (Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan), **a.g.e.**, s. 236.

³⁵⁴ Bkz. “Uygulamaya Yönelik Açıklamalar” Bölümü, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu**, Ankara, Yetkin Hukuk Yayınları, 2018, s. 269.

³⁵⁵ Arkan, **a.g.m.**, s. 149.

³⁵⁶ Arkan, **a.g.m.**, s. 153.

şeklinde konu olması gerektiği ileri sürülmektedir.³⁵⁷ Bu görüş uyarınca ticari işletme rehninin kapsamını tayin bakımından TTK m. 11/3 hükmü yol gösterici olabilir. Bu kapsamda ticari işletme rehninin aksi kararlaştırılmadıkça duran menkul malvarlığını, işletme değerini, kiracılık hakkını, ticaret unvanını, fikri mülkiyet hakları ile sürekli olarak işletmeye özgülenen malvarlığı unsurlarını kapsadığı sonucuna ulaşılabilir. Bu nedenle rehnin kapsamı yalnızca TİTRK m. 5/1 hükmünde sayılan unsurlardan oluşmayacağı gibi, her ticari işletme bakımından ayrıca değerlendirilecektir. Kanaatimizce ikinci görüş daha isabetlidir, zira ticari işletmenin unsurlarından olan süreklilik, ticari işletmenin faaliyetlerini sürdürebilmesi açısından sahip olması gereken organizasyonu da ifade eder. Bu nedenle TİTRK kapsamında herhangi bir düzenleme yapılmamış olmasına rağmen, ticari işletme kavramının yorumlanması ile de bu sonuca ulaşılabilir.

İşletmenin faaliyetine tahsis edilmiş tüm taşınır varlıklar kavramından rehnin kurulduğu anda işletmenin faaliyetlerini sürdürmesi için gerekli olan ve işletmede mevcut olan varlıkların anlaşılması gerekir.³⁵⁸ Bu kapsamda işletmede mevcut olmakla birlikte, işletmenin faaliyetinde kullanılmayan dekoratif bir nesne ticari işletme rehninin kapsamına dahil olmayacaktır. Öğretide faaliyete tahsis edilme kavramının “süreklilik” unsurunu içermesi nedeniyle, döner malvarlığı olan hammadde, sarf malzemesi ve stokların taraflarca aksi kararlaştırılmadığı müddetçe, rehnin kapsamına dahil olmayacağı görüşü ileri sürülmektedir.³⁵⁹ Halbuki süreklilik kavramı katı olarak zamansal açıdan değerlendirilmediğinden, ticari işletmenin niteliğine göre somut değerlendirme yapılarak TTK m. 11/3 hükmü kapsamında bu tip döner varlıkların da rehnin asgari kapsamına dahil olduğu sonucuna ulaşılmalıdır.³⁶⁰

Ticari işletmenin rehni halinde, rehnin kapsamının nasıl belirleneceği meselesine yönelik öğretide ileri sürülen görüşleri aktarmak gerekirse; kimi

³⁵⁷ Narbay, Yıldız, **a.g.m.**, s. 75; Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 96; Ayhan, Çağlar, **a.g.e.**, s. 177.

³⁵⁸ Göle, Aydoğan, **a.g.m.**, s. 30

³⁵⁹ Bkz. Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 72; aksi yönde bkz. Arkan, **a.g.m.**, s. 149.

³⁶⁰ Döner malvarlığı unsurlarının da rehnin kapsamına dahil olacağı yönünde bkz. Helvacı (Ülgen, Kaya, Nomer Ertan), **a.g.e.**, s. 233.

yazarlarca ticari işletmenin rehnedilmesi halinde, rehnin kapsamına giren taşınır varlıkların TİTRK m. 4/6(c) bendi uyarınca ayırt edici özellikleriyle birlikte rehin sözleşmesinde belirtilmesi gerektiği görüşü ileri sürülmektedir.³⁶¹ Böylelikle ticari işletmenin faaliyetine tahsis edilen taşınır varlıkların neler olduğu rehin sözleşmesinden anlaşılabilecektir. Buna karşılık kimi yazarlarsa rehne konu varlığın varsa ayırt edici unsurlarıyla birlikte rehin sözleşmesinde belirtilmesi gerekliliğine yönelik hükmün, TİTRK'ten farklı olarak ticari işletmenin bütün olarak rehni halinde uygulanacağına ilişkin herhangi bir hüküm bulunmaması sebebiyle uygulanmasına gerek olmadığını savunmaktadır.³⁶² Bu görüşü savunan yazarlarca ticari işletme rehninin kapsamına ilişkin yasal bir karine öngörülmüştür. Tacirin TTK m. 66 uyarınca tutmakla zorunlu olduğu defterlerden olan envanter rehnin kapsamı bakımından önemli rol oynar.³⁶³ UNCITRAL Model Kanun m. 9/1 hükmü rehne konu edilen taşınır varlığın, rehin sözleşmesinde tespit edilmesine imkan sağlayacak şekilde belirtilmesinin zorunlu olduğunu düzenlemekte olup, takip eden fıkra ise, rehin verenin tüm taşınır varlıklarının rehnin konusunu oluşturduğunun belirtilmesinin, birinci fıkroda düzenlenen gereklilik bakımından yeterli olacağını ihtiva etmektedir. Kanaatimizce ticari işletmenin faaliyetine tahsis edilen varlıkların rehninin diğer kanunlarca bir sicile tescilinin gerekmesi halinde, bu rehnin ilgili sicillere bildirileceğini düzenleyen TİTRK m. 5/2 ikinci cümle hükmü göz önünde bulundurulduğunda rehnin kurulduğu an olan sicile tescil aşamasında, rehnin kapsamının ya rehin sözleşmesinden ya da rehin sözleşmesine ek yapılmış envanterden anlaşılması gerekmektedir.³⁶⁴ Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliği m. 13/2 hükmü de bu yorumu desteklemektedir. Zira belirtilen yönetmelik maddesi ticari işletme ve esnaf işletmesinin tamamı üzerinde rehin kurulması hâlinde, işletmelerin faaliyetlerine tahsis edilmiş varlıkların rehninin kapsam ve ilgisine göre sicil birimi

³⁶¹ Bozer, Göle, **a.g.e.**, s. 59; Göle, Aydoğan, s. 31; Kaya, **a.g.m.**, s. 1199.

³⁶² Esener, Güven, **a.g.e.**, s. 580; Ayhan, Çağlar, **a.g.e.**, s. 179; Narbay, Yıldız, **a.g.m.**, s. 76; Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 94; Helvacı (Ülgen, Kaya, Nomer Ertan), **a.g.e.**, s. 234.

³⁶³ TİTRK m. 5/2 hükmünün yasal bir karine öngörmesi nedeniyle, ilgili taşınır varlığın envanterde yer almamasına rağmen, rehnin kurulduğu anda işletmenin faaliyetine tahsis edilmesi halinde rehnin kapsamına dahil olacağı yönünde bkz. Narbay, Yıldız, **a.g.m.**, s. 76.

³⁶⁴ Uygulamada envanterlerin rehin sözleşmesine ek yapıldığı yönünde bkz. Mehmet Mücahit Arvas, **6750 Sayılı Kanuna Göre Rehne Olabilecek Taşınırılar**, Ankara, y.y., 2017, s. 46.

tarafından ilgili sicillere bildirileceğini düzenler. Nitekim uygulamada da rehin sözleşmesi tarafları, ticari işletmenin rehne konu olması halinde, rehnin kapsamını kalem kalem sayarak rehin sözleşmesinde belirtmekte veya sunulan envanter listesi tescilli menkullerin tespit edilebilmesi için özel olarak incelenmektedir.³⁶⁵

TİTRK m. 5/3 ve m. 5/4 hükümleri birlikte değerlendirildiğinde, rehnin hem işletmenin müstakbel varlıkları üzerinde hem de işletmenin mevcut veya müstakbel varlıklarının getirileri üzerinde tesis edilebileceği anlaşılr. Müstakbel taşınır varlık, TİTRK'nin tanımlar başlıklı ikinci maddesinin (f) bendinde mevcut olmayan veya rehin sözleşmesinin akdedildiği anda rehin verenin mülkiyetinde bulunmayan beşinci maddede sayılan varlıklar olarak tanımlanmıştır. Bu kapsamda henüz üretilmemiş, tacir tarafından satın alınmamış veya satın alınmış olsa da tacirin zilyetliğe sahip olmaması nedeniyle mülkiyetine sahip olmadığı taşınır varlıklar üzerinde de rehin hakkı tesis edilebilecektir. TİTRK m. 5/2 hükmünde düzenlenen yasal karinenin kapsamına ticari işletmenin faaliyetine tahsis edilen taşınır varlıklar gireceği için müstakbel taşınır varlıkların rehne konu edilmek istenmesi halinde, belirlilik ilkesi doğrultusunda sözleşmede ayırt edici unsurlarıyla birlikte gösterilmeleri gerekir.³⁶⁶

b. Esnaf İşletmesi

TTK'da ticari işletmenin aksine, esnaf işletmesi tanımı yapılmamış, yalnızca esnaf kavramına yer verilmiştir. TTK m. 15 hükmü uyarınca esnaf, ister gezici olsun ister bir dükkânda veya bir sokağın belirli yerlerinde sabit bulunsun, ekonomik faaliyeti sermayesinden fazla bedenî çalışmasına dayanan ve geliri 11. maddenin ikinci fıkrası uyarınca çıkarılacak kararnamede³⁶⁷ gösterilen sınırı aşmayan ve sanat

³⁶⁵ Uygulama hakkında bu bilgi için bkz. "Uygulamaya Yönelik Açıklamalar" Bölümü, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu**, Ankara, Yetkin Hukuk Yayınları, 2018, s. 268-269.

³⁶⁶ Arkan, **a.g.m.**, s. 152.

³⁶⁷ TTK m. 11/2 hükmünde ticari işletme ile esnaf işletmesi arasındaki sınırın Cumhurbaşkanı kararıyla belirleneceği öngörülmüş olmasına rağmen, anılan karar henüz yayımlanmamış olduğundan TTK Yürürlük Kanunu m. 10 uyarınca mevcut 18.06.2017 tarihli 2007/12362 sayılı Esnaf ve Sanatkar ile Tacir ve Sanayicinin Ayrımına İlişkin Karar (RG 21.07.2007/26589) uyarınca esnaf ve ticari işletmeler arasındaki fark belirlenecektir. Bu doğrultuda Esnaf ve Sanatkar ile Tacir ve Sanayiciyi Belirleme Koordinasyon Kurulu tarafından tespit edilen esnaf ve sanatkar meslek kollarına dahil olup, gelir vergisinden muaf olanlar veya basit usulde vergilendirilenler ile işletme hesabına göre defter

veya ticaretle uğraşan kişi olarak tanımlanmıştır. Bu doğrultuda esnaf işletmesi ise, esnafın faaliyetlerini yürüttüğü işletme olarak tanımlanabilir.³⁶⁸ TİTRK m. 2/1/(c) hükmü uyarınca esnaf, 7.6.2005 tarihli ve 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanunu'na göre faaliyet gösteren esnaf ve sanatkarı ifade etmektedir. Bu atfın TTK m. 11/2 hükmü uyarınca çıkarılacak Cumhurbaşkanlığı kararı neticesinde uyumsuzluklara sebep olabileceğini ve bu nedenle anılan maddenin en kısa zamanda TTK m. 15 hükmüne atıf yapılması suretiyle değiştirilmesi gerektiğini çalışmamızın rehin sözleşmesinin taraflarını incelediğimiz kısmında belirtmiştik.

Esasen ticari işletmenin rehni başlığı altında yapılan açıklamalar büyük oranda esnaf işletmesinin rehni bakımından da geçerli olacaktır. Bu kapsamda TİTRK m. 5/2 ve Uygulama Yönetmeliği m. 17/3 hükümleri uyarınca işletmenin malvarlığına dahil münferit taşınır varlıklardan biri veya birden fazlasının borç miktarının tamamına ek olarak beşte birinden fazlasını karşılaması halinde işletmenin tümü üzerinde rehin kurulamayacaktır.

TİTRK m. 5/2/ilk cümle uyarınca esnaf işletmesinin rehnedilmesi halinde, işletmenin faaliyetine tahsis edilen her türlü varlık rehnedilmiş sayılır. Ticari işletme rehni başlığı altında yapılan açıklamalara paralel olarak esnaf işletmesinin faaliyetine tahsil edilen her unsurun rehnin kapsamına girmesinin zorunlu olmadığı ve tarafların bazı unsurları rehnin kapsamı dışında bırakmayı kararlaştırabilecekleri söylenebilir. Ancak ticari işletmenin devri bakımından, aksi kararlaştırılmadığı müddetçe devir sözleşmesinin kapsamına dahil olan malvarlığı unsurlarına yönelik TTK m. 11/3 benzeri bir hüküm TTK'da yer almamaktadır. Bu durumda her işletme bakımından geçerli olan devamlılık³⁶⁹ unsuru doğrultusunda esnaf işletmesi organizasyonuna dahil olan ve faaliyetin yürütülmesi için zorunlu olan varlıkların rehnin kapsamına girmesi gerektiği söylenebilir.

tutmasına rağmen Vergi Usul Kanunu m. 177/1 hükmünün birinci ve üçüncü bentlerinde öngörülen limitlerin yarısını ya da ikinci bentteki limitin tamamını aşmayanlar esnaf olarak kabul edilecektir.

³⁶⁸ Kendigelen (Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan), **a.g.e.**, s. 153.

³⁶⁹ Devamlılık unsurunun işletmeler bakımından ekonomik faaliyetin belirli bir organizasyon kapsamında yürütülmesini gerektirdiği yönünde bkz. Kendigelen (Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan), **a.g.e.**, s. 151.

(1) Ticari İşletmenin/ Esnaf İşletmesinin Rehni Halinde Başvurulacak Temerrüt Sonrası Hakka İlişkin Değerlendirme

Ticari işletme/esnaf işletmesi rehni ile ilgili olarak yapılan bu genel açıklamalardan sonra ticari işletme/esnaf işletmesi rehinlerinde, borçlunun rehin temin ettiği borcu ifada temerrüde düşmesi üzerine, alacaklının başvurabileceği temerrüt sonrası haklar bakımından bir değerlendirme yapılması konumuz bakımından faydalı olacaktır. TİTRK ve ikincil mevzuatta bu konuya ilişkin özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Mülga TİRK döneminde temerrüt sonrasında rehin alacaklısına tanınan yegane imkan, rehinli ticari işletmenin paraya çevrilmesi suretiyle alacağını tahsil etmektir. Bu kapsamda rehinli ticari işletmenin/esnaf işletmesinin tamamının satışı zorunlu olmayıp, borcu karşılayacak münferit unsurların paraya çevrilmesi suretiyle de alacaklı alacağına kavuşuyordu.

Rehin alacaklısının, borçlunun temerrüdü üzerine TİTRK m. 14/1 hükmünde düzenlenen temerrüt sonrası haklarından birini seçmek zorunda olup olmadığı hususunun irdelenmesi gerekir. Zira rehin alacaklısı, ticari işletme/esnaf işletmesi rehni kapsamında bulunan taşınır varlıkların bir kısmını alacağına istinaden devralmak isteyebileceği gibi, bir kısım rehinli varlıkların da muhafaza güçlüğü ya mülkiyeti devralmanın işlevsiz olması gibi sebeplerle rehin paraya çevrilmesi yoluyla satışını tercih etmek isteyebilir. UNCITRAL Legislative Guide'da bu konuya ilişkin olarak devletlere yapılan bir öneri bulunmaktadır (Recommendation 143).³⁷⁰ Bu madde uyarınca temerrüt sonrası haklardan birinin kullanımı başka hakların kullanımını engellemediği sürece, diğer temerrüt sonrası hakların kullanımına engel değildir. Kanaatimizce ticari işletme/esnaf işletmesi üzerinde tesis edilen rehinlerde, daha sonra borçlunun temerrüde düşmesi halinde TİTRK uyarınca da benimsenmesi gereken sistem bu olmalıdır.

³⁷⁰ Legislative Guide on Secured Transactions, s. 285, pr. 34.

(2) TBK m. 202 Kapsamında Değerlendirme

Bir ticari işletmenin üzerinde TİTRK uyarınca rehin tesis edilmesi halinde, bir üst başlıkta irdelendiği üzere rehin alacaklısı, borçlunun muaccel olan borcunu ifa etmemesi üzerine, kendisine TİTRK m. 14 hükmünde tanınan seçimlik haklara başvurma imkânına sahiptir. Bu kapsamda rehin alacaklısı pekâlâ bir bütün halinde rehne konu ticari işletmenin mülkiyetini devralmayı talep edebilir.

Rehin alacaklısı tarafından ticari işletmenin kapsamına giren taşınır varlıkların mülkiyetinin ve hak sahipliğinin geçirilmesinin talep edilmesi halinde, TTK m. 11/3 anlamında bir ticari işletme devrinin söz konusu olup olmayacağının incelenmesi gerekir. Konu ile ilgili tespit ve değerlendirmelerimize geçmeden önce, bu başlık altında yapılan açıklamaların TİTRK m. 14/1/(a) hükmünde öngörülen mülkiyetin devrini talep hakkının yalnızca taşınır eşyalara mahsus bir imkan olarak kabul edilmemesi gerektiği varsayımına dayandığını belirtmek gerekir. TİRK döneminde yapılan çalışmalarda tespit edebildiğimiz kadarıyla bu meseleye değinilmemiştir. Esasen bu konunun tartışılmasını gerektiren bir yasal düzenleme de bulunmamaktaydı. Zira TİRK m. 15 kapsamında borçlunun temerrüde düşmesi üzerine, alacaklı rehnin kapsamına giren varlıkların paraya çevrilmesini talep edebilmekteydi. Bu kapsamda TİRK m. 15/2 uyarınca satılacak varlıklar ve satışın kapsamı borç miktarı ve tarafların menfaatleri göz önünde bulundurularak icra memuru tarafından tayin edilmekteydi.³⁷¹

TİTRK uyarınca tesis edilen ticari işletme rehinlerinde, rehin alacaklısı tarafından işletmenin devralınması halinin TTK m. 11/3 uyarınca bir ticari işletme devri olarak kabul edilmesi ihtimalinde, devrin kapsamına yalnızca rehnin kapsamına giren aktiflerin değil, işletmenin pasiflerinin de girdiğini kabul etmek gerekecektir. Zira her türlü işletmenin veya malvarlığının aktif ve pasifleriyle devralınması halinde, devreden devralanla birlikte iki yıl süreyle müteselsilen sorumlu olacağını

³⁷¹ Kendigelen (Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan), **a.g.e.**, s. 253.

öngören TBK m. 202 hükmü emredicidir.³⁷²³⁷³ Devralanın işletmenin pasiflerinden kaynaklanan sorumluluğu TBK m. 202/1 uyarınca devri alacaklılara bildirdiği ve Ticaret Sicili Gazetesinde yayımlanacak ilan tarihinden itibaren başlar.³⁷⁴ Devreden bakımından TBK m. 202/2 uyarınca muaccel borçlar için, devralan tarafından yapılan bildirme veya duyuru tarihinden; daha sonra muaccel olacak borçlar için ise, muacceliyet tarihinden işlemek üzere iki yıl süreyle devralanla birlikte müteselsil sorumluluk rejimi öngörülmüştür.

Rehinli ticari işletmenin mülkiyetini talep eden rehin alacaklısının, TBK m. 202 uyarınca işletmenin pasiflerinden sorumlu olup olmayacağı sorunsalının çözümünde, TBK m. 202 hükmünün rehin alacaklısına cebri icra yoluyla paraya çevirmeye alternatif olarak getirilen TİTRK m. 14/1/(a) hükmü bakımından uygulama alanı bulup bulamayacağı sorusuna verilen cevap belirleyici olacaktır. Öğretide TBK m. 202 hükmünün taraflar arasında yapılan iradi devirlerde uygulama alanı bulacağı, buna karşılık taraf iradelerine bakılmaksızın özel bir kanun hükmü nedeniyle yapılan devirlerde uygulanmayacağı ifade edilmektedir.³⁷⁵ İradi devirler bakımından devralanı işletmenin pasiflerinden de sorumlu tutan TBK m. 202 hükmünün temel mantığı tarafların aktifleri ve muhtemel pasifleri göz önünde bulundurarak devir bedelini serbestçe tayin edebilmelerine dayanır.

Kanaatimizce, rehin verenin ticari işletmesini TİTRK kapsamında rehne konu etmesinin, rehin veren tarafından ticari işletmenin devrine önceden verilen rıza şeklinde değerlendirilmesi gerekir. Rehin alacaklısı bakımından meseleye yaklaşıldığında ise, TİTRK m. 14 hükmünde alacaklıya tanınan imkanlar seçimlik

³⁷² Aksi yönde bkz. Mehmet Fatih Arıcı, **Ticari İşletmenin Aktif ve Pasifi ile Devri**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2008, s. 144 vd.; Zafer Kahraman, **Karşılaştırmalı Hukukta Borcun Dış Üstlenilmesi (Borcun Nakli)**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2013, s. 169.

³⁷³ TBK m. 202 hükmü her türlü işletmenin ve malvarlığının devri halinde uygulama alanı bulur. Malvarlığının devri kavramından sadece devreden tüm malvarlığının bir başkasına devredilmesi anlaşılmamalıdır. Malvarlığının bir kısmını oluşturan ve aralarında organik bir bütünlük olan malların devri malvarlığının devri kapsamında değerlendirilir. Bkz. Kahraman, **a.g.e.**, s. 152.

³⁷⁴ Burada bahsedilen ilan ile ticari işletmenin devri için kurucu unsur olan devreden talebi üzerine yapılan ilanın karıştırılmaması gerektiği yönünde bkz. Kendigelen (Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan), **a.g.e.**, s. 218. Yargıtay tarafından TBK m. 202/1 hükmünün emredici kabul edilmesine rağmen, devralanın pasiflerden sorumluluğu bakımından ilanın şart olarak aranmadığı yönünde bkz. Kendigelen (Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer Ertan), **a.g.e.**, s. 216-217.

³⁷⁵ Arıcı, **a.g.e.**, s. 28.

hak niteliğinde olduğundan, bu kapsamda rehin alacaklısı ticari işletmenin tamamının mülkiyetinin geçirilmesini talep açısından bir zorunluluk altında olmayıp, aksine bir tercih imkanına sahiptir. Dolayısıyla taraflar arasında iradi bir devrin gerçekleştiği söylenebilecektir. Bu nedenle TİTRK m. 14/1(a) hükmü kapsamında gerçekleştirilecek ticari işletmenin mülkiyetinin devri talebi, TTK m. 11 uyarınca ticari işletmenin devri olarak değerlendirilmeli ve TBK m. 202 uyarınca külli halefiyet ilkesi neticesinde işletmenin pasiflerinin de devralana geçeceği kabul edilmelidir. Bu yorum TBK m. 202'nin işletme veya malvarlığının devri halinde aktif ve pasifleriyle birlikte varlığını aynen sürdürmesi ve alacaklıların korunması amacına³⁷⁶ uygun olur.

Rehin alacaklısının borçlunun temerrüdünü takiben işletmenin mülkiyetinin geçirilmesini talep etmesi hali bakımından işletmenin pasiflerinden sorumlu olmayacağını kabul etmek, TBK m. 202 hükmünün dolanılması sonucunu doğurabilecektir. Zira çalışmanın birinci bölümünde rehin sözleşmesinin taraflarını incelerken, TİTRK uyarınca tesis edilen rehinlerde rehin alacaklısının her daim güvenilir bir kredi kuruluşu olmak zorunda olmadığı, bir tacir veya esnafın da rehin alacaklısı olabileceği belirtilmişti. Bu nedenle tarafların aralarında anlaşarak TBK m. 202'de düzenlenen devralanın işletmenin pasiflerinden sorumlu olacağına yönelik ilkeyi bertaraf etmek amacıyla TİTRK uyarınca muvazaalı ticari işletme rehni tesis edebilmeleri gündeme gelebilir.

7. Müstakbel Taşınır Varlıklar Üzerinde Rehin

TİTRK m. 5/3 hükmü işletmelerin müstakbel taşınır varlıkları üzerinde de rehin tesis edilebileceğini düzenler. TİTRK m. 2/1/(f) bendinde müstakbel taşınır varlık kavramının mevcut olmayan veya rehin sözleşmesinin akdedildiği anda rehin verenin mülkiyetinde bulunmayan, bu Kanun'un 5 inci maddesinin birinci fıkrasında belirtilen varlıkları ifade ettiği belirtilmiştir. TİTRK m. 5/3 hükmünde işletmelerin müstakbel taşınır varlıkları üzerinde rehin tesisinin mümkün olduğunun belirtilmesi nedeniyle, TİTRK m. 3 hükmünde rehin sözleşmesine taraf olabileceği sayılan

³⁷⁶ Kahraman, **a.g.e.**, s. 147.

kimselerden yalnızca esnaf veya tacirin müstakbel taşınır varlıkları üzerinde rehin tesis edebileceği öğretide kimi yazarlarca savunulmaktadır.³⁷⁷ Kanaatimizce TİTRK m. 5/3 hükmünün lafzına bağlı kalınarak yorum yapılması, TİTRK'nin ihdas edilme amacı olan finansmana erişim kolaylığı sağlama düşüncesi ile çelişmektedir. Üstelik TİTRK m. 5/3 hükmünde işletmelerin müstakbel taşınır varlıkları üzerinde rehin tesis edilebileceğinin düzenlenmesine rağmen, Uygulama Yönetmeliği m. 12 hükmünde bu yönde bir sınırlamaya yer verilmemiş olması, Kanun'un özensiz hazırlık sürecini bir kez daha ortaya koymaktadır. Bu nedenle müstakbel taşınır varlıklar üzerinde TİTRK uyarınca rehin tesis edilebilmesi hususunda, m. 5/3 hükmünün lafzına bağlı kalmayarak rehin sözleşmesine taraf olabileceği sayılan kimselerin de müstakbel taşınır varlıkları üzerinde münferiden rehin tesis etmelerinin mümkün olduğunu kabul etmek gerekecektir.³⁷⁸ TİTRK m. 5/4 hükmünde ise işletmelerin mevcut veya müstakbel taşınır varlıklarının getirileri üzerinde rehin tesis edilebileceği düzenlenmiştir. Bu hüküm bakımından da yukarıda yapılan açıklamalar geçerli olmalıdır.

Öğretide ileri sürülen diğer bir görüş ise, yalnızca esnaf işletmesi veya ticari işletmenin tamamı üzerinde rehin tesis edildiği durumlarda, müstakbel taşınır varlıkların da rehne konu edilebileceğini ileri sürmektedir.³⁷⁹ Ancak salt işletmelerin tamamı üzerinde rehin tesis edilmesi halinde, müstakbel taşınır varlıkların rehne konu edilebileceğinin kabulü, kanaatimizce hem lafzen hem de TİTRK'nin amacı doğrultusunda mümkün değildir. Zira işletmelerin bütünü üzerine rehin tesis edilmesi durumu TİTRK m. 5/2 hükmünde düzenlenmiş olup, takip eden fıkralar bu durumdan bağımsız hususlara yöneliktir.³⁸⁰ Ayrıca TİTRK ile finansman ihtiyacı içinde olan piyasa aktörlerinin öncelikli olarak münferit taşınır varlıkları üzerinde rehin tesis ederek finansmana erişim sağlamaları hedeflenmektedir. Münferit taşınır varlıkların yetersiz kalması halinde, adeta son çare olarak işletmelerin üzerinde rehin tesisine imkan tanınmaktadır. Rehlin alacaklısının müstakbel taşınır varlık üzerinde

³⁷⁷ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 85.

³⁷⁸ Helvacı(Ülgen, Kaya, Nomer Ertan), **a.g.e.**, s. 215.

³⁷⁹ Bu sınırlandırma için haklı bir neden bulunmadığı belirtmekle birlikte bu yönde bkz. Arkan, **Ticari İşletme Hukuku 2018**, s. 61.

³⁸⁰ Bu yönde bkz. Helvacı(Ülgen/Kaya/Nomer Ertan), **a.g.e.**, s. 215.

rehin tesisini aynı teminat olarak kabul etmesine rağmen, işletmenin tamamı üzerinde rehin tesis edilmesini bir zorunluluk olarak görmek için haklı bir gerekçe bulunmadığı gibi, bu sınırlamanın kabulü rehin verenin/borçlunun daha ağır şartlarla finansmana erişimine neden olabilecektir.

Rehin sözleşmelerinde rehin konusu taşınır varlığın ayırt edici özelliklerinin belirtilmesi gerekliliği hem rehin hukukunda belirlilik ilkesinin hem de TİTRK m. 4/6/(c) hükmünün sonucudur. Niteliği gereği ayırt edici özellikleri bulunmayan taşınır varlıklar için bu şartın aranmayacağı belirtilmişse de, Uygulama Yönetmeliği m. 9/2 uyarınca rehin konusu taşınır varlığın ayırt edici özelliklerinin olmaması halinde, genel olarak belirlenmesine yarayan nitelikleri rehin sözleşmesinde yer alır. Bu düzenleme neticesinde her ne kadar müstakbel taşınır varlık kavramının mevcut olmayan bir taşınırı da ifade edebileceği tanımında belirtilse de, bu kavramın hayali bir taşınırı ifade edemeyeceği, normal şartlar altında mevcut olacak bir taşınırı ifade ettiği sonucuna ulaşılabilir.³⁸¹

Müstakbel taşınır varlıklar üzerinde rehin hakkı tesis edilmesi önceden yapılan tasarruf işlemi niteliğindedir. Bu şekilde, rehin konusu mal, rehin verenin mülkiyetine rehinli olarak girer. Rehnin tesis edilme anı, rehnin tescil edilme anı olarak kabul edilir.³⁸² Müstakbel taşınır varlıklar üzerinde henüz mevcut olmayan veya hiç doğmayacak bir alacak için de rehin tesisi TİTRK uyarınca mümkündür. Bu durumda rehin hakkının doğumu bakımından alacağa bağlılık ilkesinden ayrılır. Buna karşılık rehin hakkı hükümlerini, müstakbel varlığın rehin verenin mülkiyetine girmesiyle doğurur. Müstakbel taşınır varlıklar üzerinde TİTRK uyarınca rehin tesis edilmesi durumunda tescilin hüküm ve sonuçlarını doğurma hususunda geciktirici şarta bağlı olduğu görüşü öğretide ileri sürülmektedir.³⁸³

³⁸¹ Müstakbel ifadesinin “muhtemel” olarak yorumlanmaması, rehin sözleşmesinin yapıldığı anda mevcut olmasa da normal şartlar altında gerçekleşmesi gereken şekilde anlaşılması gerektiği yönünde bkz. Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 90; Oktay Özdemir, **a.g.m.**, s. 80.

³⁸² Müstakbel taşınır varlıkları konu alan rehin hakkının tesis edilme anı olarak rehnin sicile tescil edilme anının kabul edilmesinin rehinli alacaklılar arasındaki sıra ilişkisinin tayini bakımından önem taşıyacağı yönünde bkz. Oktay Özdemir, **a.g.m.**, s.80

³⁸³ Sirmen, **a.g.m.**, s. 48; Helvacı(Ülgen/Kaya/Nomer Ertan), **a.g.e.**, s. 215.

Müstakbel taşınır varlıklar üzerinde TİTRK uyarınca tesis edilen rehinler bakımından, rehin alacaklısının, alacağının muaccel olması üzerine TİTRK m. 14 hükmünde kendisine tanınan mülkiyetin devrini talep, kiralama/lisanslama ve genel hükümler uyarınca takip imkanlarını ancak rehinli varlığın rehin verenin mülkiyetine girmiş olması halinde kullanabilecektir. Buna karşılık alacağın varlık yönetim şirketlerine devri bakımından üzerinde rehin tesis edilen taşınır varlık bir önem arz etmediğinden, rehin alacaklısı alacağını bir üçüncü kişiye temlik etmek suretiyle tahsil etmeyi tercih edebilir.

8. Ticaret Unvanı

Tacir olmanın sonuçlarından biri de ticaret unvanı seçmek ve kullanmaktır. TTK m. 18/1 hükmü uyarınca tacir, her türlü borcu için iflasa tabi olup, kanuna uygun bir ticaret unvanı seçmek, ticari işletmesini ticaret siciline tescil ettirmek ve TTK hükümleri kapsamında gerekli ticari defterleri tutmakla da yükümlüdür. Ticaret unvanı tacirin ticari işletmesi ile ilgili faaliyetlerini yürütürken kullandığı isim olup, taciri diğer tacirlerden ayırt etmeye yarar.³⁸⁴

TTK m. 49/1 hükmünde ticaret unvanının işletmeden ayrı olarak başkasına devredilemeyeceği emredici olarak düzenlenmiştir. Bu kuralın gerekçesini, unvanın işletmeyle olan sıkı bağılılığı nedeniyle işletmeden ayrı olarak devrinin müşterileri yanılgıya düşürebilme riski oluşturur.³⁸⁵ Buna karşılık TİTRK m. 5/1 uyarınca ticaret unvanı münferiden rehne konu olabilecek varlıklar arasında sayılmıştır. Bu nedenle ticaret unvanı bakımından TİTRK özelinde bir değerlendirme yapmak gerekecektir. Öğretide isabetli olarak TİTRK m. 5/1 hükmünde ticaret unvanının açıkça belirtilmesine rağmen, bağımsız olarak devredilemeyen haklar rehne konu olamayacağından, TTK m. 49/1 hükmüne öncelik tanınması ve ticaret unvanı

³⁸⁴ Bkz. Arkan, **Ticari İşletme 2018**, s. 277; Helvacı (Ülgen, Kaya, Nomer Ertan), **a.g.e.**, s. 390.

³⁸⁵ Arkan, **Ticari İşletme 2018**, s. 64.

üzerinde münferiden rehin tesis edilemeyeceğinin kabul edilmesi gerektiği ileri sürülmektedir.³⁸⁶

9. Mülkiyetin Devralınması Halinde Rehinli Taşınır Varlık Üzerindeki Hakların Akıbeti

Taşınır varlık üzerinde rehin tesis edilmesi, rehin verenin o varlık üzerindeki tasarruf yetkisini kaldırmaz. Bu nedenle rehin verenin TİTRK uyarınca rehinle yüklenen taşınır varlık üzerinde yine TİTRK, TMK veya özel kanunu uyarınca rehin tesis etmesi, intifa hakkı tesis etmesi veya bir üçüncü kişiye şahsi hak tanınması mümkündür. Bu başlık altında kısaca TİTRK m. 14/1(a) hükmü uyarınca rehinli varlığın mülkiyetinin devralınması halinde, devralanın mülkiyet hakkının, taşınır varlık üzerindeki diğer hak sahiplerinin aynı veya şahsi hakları ile olan ilişkisi incelenecektir.

Borçlunun temerrüde düşmesini takiben rehinli taşınır varlığın mülkiyetinin derece veya sıra bakımından önce gelen rehin alacaklısı tarafından devralınması üzerine o varlık üzerindeki tüm rehin hakları sona erecektir. Aynı haklar arasındaki sıra ilişkisi eskinin önceliği ilkesi uyarınca tespit edilir.³⁸⁷ Rehinden sonra kurulan aynı haklar ile rehin hakkı arasındaki sıra ilişkisini düzenleyen TMK m. 869'un TİTRK uyarınca tesis edilen taşınır rehinleri bakımından da kıyasen uygulanması neticesinde, intifa hakkı rehin hakkından önce geliyorsa, rehinli taşınırı devralanın, taşınır varlığı intifa hakkı ile yüklü olarak kazanacağı söylenebilecektir. Buna karşılık rehin hakkı intifa hakkına göre öncelikli ise, yine bu hükmün kıyasen uygulanması neticesinde intifa hakkından ari olarak taşınır varlığı devralması mümkün olacaktır. TMK m. 869/2 hükmünün kıyasen uygulanması ile sonradan kurulan intifa hakkına rehin alacaklısının izin vermiş olduğu hallerde, sonraki tarihli

³⁸⁶ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 81; Oktay Özdemir, **a.g.m.**, s. 77; Arkan, **Ticari İşletme 2018**, s. 64. Buna karşılık öğretide aksi yönde görüş de taraftar bulmaktadır. Bkz. Ticaret unvanı üzerinde TİTRK uyarınca münferiden rehin tesis edilmesinin TTK m. 49 hükmünde öngörülen sistemle uyumlu olmadığını belirtmekle beraber, TİTRK kapsamında rehlin mümkün olduğu yönünde bkz. Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 28; aynı yönde Hazıroğlu, **a.g.m.**, s. 195.

³⁸⁷ (Oğuzma/Seliçi/Özdemir), Eşya Hukuku, s. 771; İlhan Helvacı, **Eski Medeni Kanunumuzla Karşılaştırmalı Olarak Türk Medeni Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan İpotek Hakkı**, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2008, s.387.

intifa hakkının rehin hakkına göre öncelikli olacağı kabul edilmelidir.³⁸⁸ TİTRK uyarınca sabit derece sistemi üzerinde rehin tesis edilmesi de mümkün olduğundan, rehin veren pekâlâ bir dereceyi boş bırakarak da rehin tesis edebilir. Bu durumda boş tutulan derecede rehin tesis edilmesinden önce bir intifa hakkı tesis edilmesi halinde, daha sonra boş tutulan derecede tesis edilen rehin hakkının öncelikli olduğu kabul edilmelidir.³⁸⁹

Rehinli taşınır varlık üzerinde rehin hakkından önce tesis edilen bir kira ilişkisi varsa, TBK m. 310 uyarınca, rehinli taşınır varlığı devralan rehin alacaklısı, kanun hükmü nedeniyle doğrudan kira ilişkisinin tarafı olacaktır. Zira bu hüküm cebri icra yoluyla yapılan satışlar da dahil, mülkiyetin geçerli bir şekilde devredildiği durumlarda uygulanır.³⁹⁰ Kira hakkının, rehin hakkından sonra tanınması halinde ise borçlunun temerrüdü üzerine temerrüt sonrası hakların kullanımı esnasında rehin hakkı, kira hakkına göre öncelikli olacaktır.³⁹¹ Rehlinli taşınır varlık üzerinde, rehin hakkının tesisinden önce veya sonra kira hakkı dışında bir başka şahsi hak tesis edilmesi de şüphesiz mümkündür. Ancak bu durumda borç ilişkisinin nispiyeti gereği, bu şahsi hak rehinli taşınır varlığı devralan rehin alacaklısına ileri sürülemeyecektir.³⁹²

II. GENEL HÜKÜMLER UYARINCA TAKİP İMKANI

TİTRK m. 14/1/(ç) bendinde, rehin alacaklısının, muaccel olan alacağının borçlu tarafından ifa edilmemesi üzerine genel hükümler çerçevesinde takip yapma imkanına sahip olduğu düzenlenmiştir.

A. Genel Hükümler Kavramının Değerlendirilmesi

Genel hükümler uyarınca yapılan takipten neyin anlaşılması gerektiğinin tartışılması gerekir. Genel hükümler uyarınca takip kavramından esasen haciz veya

³⁸⁸ İpotek bakımından TMK m. 869'a ilişkin açıklamalar için bkz. Helvacı, **İpotek**, s. 388-393.

³⁸⁹ Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 516.

³⁹⁰ Mustafa Alper Gümüş, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler Cilt I**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2012, s. 332; Acar, **a.g.e.**, s. 32.

³⁹¹ Acar, **a.g.e.**, s. 35.

³⁹² Genel ilke hakkında açıklama için bkz. Acar, **a.g.e.**, s. 36.

borçlunun iflasa tabi olması halinde iflas yoluyla takip anlaşılır. Buna karşılık İİK m. 45 hükmü uyarınca alacağın rehinle teminat altına alınması hali bakımından önce rehne başvurma zorunluluğu³⁹³ kuralı bulunmaktadır.

Önce rehne başvurma zorunluluğu nedeniyle, alacaklı rehinle teminat altına alınmış bir alacağı varsa, alacağını haciz veya iflas yoluyla kural olarak takip edemez. Alacağı teminat altına alan rehin hakkına rağmen, haciz veya iflas yoluyla yapılan takipler icra müdürü tarafından reddedileceği gibi, gerçekleştirilmeleri halinde süresiz olarak şikâyet tabidirler.³⁹⁴ Önce rehne başvurma kuralının emredici nitelikte olup olmadığı öğretide tartışmalı olup, Yargıtay içtihatları ve öğretideki hakim görüş hükmün emredici nitelikte olduğu yönündedir.³⁹⁵

Önce rehne başvuru zorunluluğunun kanundan doğan istisnaları mevcuttur. Bu çerçevede 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun 38/A maddesinin birinci fıkrasında tanımlanan konut finansmanından kaynaklanan rehinle temin edilmiş alacaklar ile Toplu Konut İdaresi Başkanlığının rehinle temin edilmiş alacaklarının takibinde rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip yapılabileceği gibi haciz yoluna da başvurulabilir. Alacağın kambiyo senedine bağlanmış olması halinde, önce rehne başvurma zorunluluğu olmaksızın kambiyo senetlerine özgü haciz veya iflas yoluna başvurulabilir. İpotekle temin edilmiş faiz ve senelik taksit alacaklarında alacaklı rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip yapabileceği gibi haciz yahut iflâs yollarına başvurabilir. TTK m. 1378'de düzenlenen gemi üzerinde kanuni veya akdi rehin hakkı olan alacaklı önce rehne başvurma zorunluluğu olmaksızın iflas yoluyla takip yapabilir.³⁹⁶ TBK m. 586/1 hükmü uyarınca müteselsil kefaletin olması durumunda,

³⁹³ Özekes (Pekcanitez, Atalay, Özkan), **a.g.e.**, s. 286; Baki Kuru, **İcra ve İflas Hukuku El Kitabı**, Tamamı Yeniden Yazılmış ve Genişletilmiş İkinci Bs., Ankara, Adalet Yayınevi, 2013, s. 985 vd.

³⁹⁴ Özekes (Pekcanitez, Atalay, Özkan), **a.g.e.**, s. 285; Kuru, **El Kitabı**, s. 986; Ali Cem Budak, **İpoteğin Paraya Çevrilmesi Yoluyla Takip**, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2009, s. 47; Helvacı, **İpotek**, s. 254.

³⁹⁵ Önce rehne başvurma kuralının emredici mahiyette olmadığı ve taraflarca anlaşarak başka bir takip yolunun kararlaştırılabileceği yönünde bkz. Çetiner, **a.g.e.**, s. 274. Önce rehne başvuru zorunluluğuna aykırılığın süresiz şikâyet tabi olmaması, şikâyet süresinin kaçırılması üzerine başlatılan haciz veya iflas yoluyla takibe devam edilmesi gerektiği yönünde bkz. Budak, **a.g.e.**, s. 48

³⁹⁶ Özekes (Pekcanitez, Atalay, Özkan), **a.g.e.**, s. 286-287; Kuru, **El Kitabı**, s. 986-989; Müjgan Tunç Yücel, **Banka Alacaklarının İpoteğin Paraya Çevrilmesi Yoluyla Takibi**, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2010, s. 124-144.

taşınmaz rehni ile temin edilen alacak için rehnin paraya çevrilmesi yoluna başvurulmaksızın kefil takip edilebilir.³⁹⁷ Rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takibe başladıktan sonra, rehnli varlığın değerinin rehnli alacaklının alacağını karşılamaya yetmeyeceğinin anlaşılması üzerine rehn alacaklısına İİK m. 150/f/1 hükmü uyarınca geçici rehn açığı belgesi verildiği ve üst sınır üzerinden tesis edilen ipoteklerde, rehnli alacaklının tüm taleplerinin sınırını belirtilen sınır oluşturacağından, sınırı aşan talepler bakımından haciz veya iflas yoluyla takip yapılabilir.³⁹⁸ Bu sayılanlara ek olarak Yargıtay içtihatları göz önünde bulundurulduğunda, rehn hakkının temin ettiği alacağın rehnin paraya çevrilmesi suretiyle karşılanmayacağına belirgin olduğu hallerde, tahsilde tekerrür olmamak kaydıyla, önce rehnin paraya çevrilmesi yoluna başvurulmaksızın haciz veya iflas yoluyla takip başlatılabileceğine yönelik bir uygulama geliştirilmiştir.³⁹⁹

TİTRK m. 14 hükmünde belirtilen genel hükümler uyarınca takip yapma imkanı ile rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip mekanizmasının dışlanmadığı TİTRK m. 1/1 hükmünün lafzından dolayı kolaylıkla söylenebilir. Zira amaç rehnin güvenceye bağladığı alacağın tahsil edilmesi bakımından alternatif yöntemler getirmek olup, temel ilkeye istisna yaratmak değildir. Buna karşılık TİTRK m. 14 kapsamında alacaklıya tanınan imkanlardan genel hükümler uyarınca takip yapma yetkisinin önce rehne başvuru zorunluluğuna getirilmiş bir istisna olarak yorumlanıp yorumlanamayacağı meselesinin tartışılması gerekir. Rehn alacaklısına önce rehnin paraya çevrilmesi yoluna müracaat etme zorunluluğu yüklemeksizin haciz veya iflas yoluyla takip başlatma imkanı tanınması şüphesiz ki rehn alacaklısı menfaatine olacaktır. Zira bu olasılığın kabul edilmesi halinde, rehn alacaklısına ilave bir alacağını tahsil yöntemi tanınacaktır. Buna karşılık kanaatimizce TİTRK m. 14/1/ç hükmünde düzenlenen genel hükümler uyarınca takip imkanı, önce rehne başvuru zorunluluğuna getirilen bir istisna olarak yorumlanamaz. Zira kanun yapma tekniği

³⁹⁷ Helvacı, **İpotek**, s. 256.

³⁹⁸ Helvacı, **İpotek**, s. 257-258.

³⁹⁹ Yargıtay'ın bu yöndeki içtihatlarının önce rehne başvuru zorunluluğunu büyük ölçüde sınırladığı ve alacağın karşılanmayacağına anlaşıldığı durumlarda haciz veya iflas yoluyla takip yapılabilmesi amacıyla ihdas edilen geçici rehn açığı belgesinin uygulama alanını daraltması nedeniyle öğretide eleştirildiği yönünde bkz. Çetiner, **a.g.e.**, s. 277-278; Budak, **a.g.e.**, s. 39-42.

açısından, genel hükümler uyarınca takip yetkisi ile önce rehne başvurma zorunluluğuna istisna getirilmek isteniyorsa, tıpkı yukarıda sayılan istisnai düzenlemeler gibi bu hususun şüpheyne mahal vermeyecek açıklıkta düzenlenmesi gerekirdi. Bu nedenle genel hükümler aracılığıyla yapılan takipten öncelikli olarak rehnin paraya çevrilmesi yolu ve varsa, yukarıda açıklanan rehne başvuru zorunluluğunun istisnaları kapsamında takip anlaşılmalıdır.⁴⁰⁰ Bu kapsamda rehin alacaklısı, borçlusunun muaccel olan borcunu ifa etmemesi üzerine kendisine tanınan mülkiyetin devrini talep, kiralama veya lisanslama ya da alacağını temlik etme haklarından birini kullanabileceği gibi, dilerse İİK uyarınca rehnin varlığının cebri icra yoluyla paraya çevrilmesini de talep edebilir. Alacağın, TİTRK m. 14’te tanınan imkanların birinin kullanılması suretiyle tahsil edilememesi ve rehin hakkının sona ermesi halinde, alacaklının karşılanmayan alacak tutarı için haciz veya iflas yoluyla takibe başvurarak alacağını tahsil etme imkanı mümkündür.

B. Rehnin Paraya Çevrilmesi Yoluyla Başlatılacak Takibe Uygulanacak Hükümlerin Tespiti

Genel hükümler uyarınca takip imkanından, rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip hükümlerinin anlaşılması gerektiğini ortaya koyduktan sonra, başlatılacak takibe uygulanacak hükümlerin tespit edilmesi gerekmektedir. TİTRK uyarınca üzerinde rehin tesis edilebilecek varlıkların, hukuken taşınır eşya olarak nitelendirilebilecek varlıklardan daha büyük bir kümeyi ifade ettiğini ve taşınır eşyalara ek olarak, eşya niteliğinde olmayan gayri maddi hak ve alacakların üzerinde de TİTRK uyarınca rehin tesis edilebileceği çalışmanın TİTRK’nin uygulama alanı ile ilgili tespitlerimizi aktardığımız birinci bölümünde açıklanmıştı.

“Kanundaki İstılahlar” başlıklı İİK m. 23 hükmüne göre taşınır rehni tabiri, teslimne bağılı rehnleri, TMK m. 940 hükmünde öngörülen rehnleri, ticarî işletme rehnini, hapis hakkını, alacak ve sair haklar üzerindeki rehnleri ifade eder.

⁴⁰⁰ Bu yönde bkz. Yılmaz, **a.g.m.**, s. 254; Kara, **a.g.e.**, s. 94; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 250-252; Hasırcı, **Muhtemel Sorunlar**, s. 196; aksi yönde bkz. Gümüş, **a.g.m.**, s. 225; Bahar Oral, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, Yüksek Lisans Tezi, Adana, 2018, s. 105.

Görüldüğü üzere anılan hükme göre, İİK kapsamında taşınır rehni kavramı salt taşınır eşya mahiyetindeki varlıklar üzerinde tesis edilen rehinleri değil, esasen TİTRK’de benimsenen taşınır varlık kavramına paralel olarak taşınmaz dışında kalan tüm varlıkların rehnini kapsamaktadır.⁴⁰¹ Bu durumda rehin alacaklısı tarafından rehnin paraya çevrilmesine yönelik başlatılacak takiplere, ilk bakışta İİK m. 23 doğrultusunda taşınır rehninin paraya çevrilmesi hükümlerinin uygulanması gerektiği söylenebilecektir.

TİTRK m. 18 uyarınca Kanun’da hüküm bulunmayan hallerde taşınmaz rehnine ilişkin hükümlerin uygulanacağı düzenlenmekle birlikte, tesis edilen rehnin hangi usule göre paraya çevrileceğine ilişkin herhangi bir hüküm Kanun’da bulunmamaktadır. Buna karşılık Uygulama Yönetmeliği m. 41 ve 42 hükümleri ise Kanun’da hüküm bulunmayan hallerde ipoteğin paraya çevrilmesine ilişkin İİK hükümlerinin uygulanacağını öngörmektedir. Anılan düzenlemeler göz önünde bulundurulduğunda, borçlunun muaccel olan borcunu ifa etmemesi üzerine, rehin alacaklısının genel hükümler uyarınca yapacağı takibin taşınmaz rehninin paraya çevrilmesi yolu ile takip hükümleri kapsamında yapılacağı söylenebilecektir.⁴⁰²

Uygulama Yönetmeliği’nin yukarıda anılan hükümlerine rağmen, öğretide TİTRK kapsamında tesis edilen rehinlerin paraya çevrilmesinde taşınır rehninin paraya çevrilmesi yoluyla takip hükümlerinin uygulanması gerektiğini ileri süren bir görüş de bulunmaktadır.⁴⁰³ Bu görüşün dayanağını İİK m. 23 anlamında taşınır varlıklar üzerinde rehin tesis edilmesi ve bu kapsamda genel kuraldan aykırı bir yöntemin tercih edilmesi halinde, bu istisnai yöntemin kanun hükmüyle getirilmesi gereği oluşturmaktadır. Görüşün dayanağını oluşturan tüm gerekçeler esasen

⁴⁰¹ Buna karşılık İİK m. 153/a/2 hükmü uyarınca ipoteğin paraya çevrilmesine ilişkin hükümler, gemi ipoteğinin paraya çevrilmesine de uygulanacaktır. Böylece esasen taşınır mahiyetindeki gemiler üzerinde tesis edilen rehin hakları bakımından istisnai bir yöntem benimsenmiş ve bu rehin haklarının taşınır rehninin paraya çevrilmesi hükümleri doğrultusunda değil, ipoteğin paraya çevrilmesi hükümleri uyarınca paraya çevrilmesi kabul edilmiştir.

⁴⁰² Aynı yönde bkz. Yılmaz, **a.g.m.**, s. 254; Kara, **a.g.e.**, s. 96; TİTRK uyarınca tesis edilen rehinlerin paraya çevrilmesi aşamasında ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla takip hükümleri kıyasen uygulanacağından, İİK m. 23 hükmünün TİTRK uyarınca tesis edilen taşınır rehinlerinin taşınmaz rehni hükümlerinin uygulanacağı bir rehin türü olduğunu içerecek şekilde revize edilmesi gerektiği yönünde bkz. Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, **a.g.e.**, s. 151.

⁴⁰³ Hasırcı, **Muhtemel Sorunlar**, s. 193-194.

isabetlidir. Yönetmelik hükmüyle ipoteğin paraya çevirilmesi usulünün öngörülmüş olması gerçekten de normlar hiyerarşisine aykırılık oluşturmaktadır. TİTRK m. 18 kapsamında taşınmaz rehni hükümlerine atıf yapılması, rehnin paraya çevrilmesinde uygulanacak usulün tayininde belirleyici değildir. Zira öğretide gerek teslime dayalı taşınır rehinleri bakımından TMK kapsamında, gerekse teslimsiz taşınır rehni sistemini benimseyen TİTRK kapsamında taşınır rehnine ilişkin genel hükümlerin yer almaması nedeniyle, taşınmaz rehninin genel hükümler başlığı altında düzenlenen hükümlerin uygun düştükleri ölçüde her türlü varlığın rehninde uygulanacak genel hükümler olduğu kabul edilmektedir.⁴⁰⁴

Kanaatimizce, TİTRK'nin önemli ölçüde Model Kanunu mehz aldığı ve yukarıda rehin alacaklısına tanınan alternatif imkanları incelerken aktarıldığı üzere, Model Kanun'da kurulan yapının, borçlunun temerrüdü üzerine alacağını tahsil etmek isteyen rehin alacaklısının, sahip olduğu hakları kendisinden önceki sırada yer alan rehin alacaklısının hakkı saklı kalmak kaydıyla kullanabileceği üzerine kurulu olduğu göz önünde bulundurulduğunda, TİTRK ile ipoteğin paraya çevrilmesi hükümlerine yapılan atfın nedeni anlaşılabilir. Zira ancak bu durumda, taşınır rehninin paraya çevrilmesi usulünde uygulanması mümkün olmayan yüküleme ilkesine işlerlik kazandırılabilir. Öğretide ayrıca TİTRK'e ilişkin yasal düzenlemeden bağımsız olarak, tescilli taşınır rehinleri bakımından cebri icra yoluyla paraya çevirme aşamasında ipoteğin paraya çevrilmesine yönelik hükümlerin uygulanması gerektiği görüşü de ileri sürülmektedir.⁴⁰⁵

Kanun koyucunun TİTRK uyarınca tesis edilen rehin haklarının paraya çevrilmesi hususunda ipoteğin paraya çevrilmesine ilişkin İİK hükümlerinin kıyasen uygulanacağını öngörmesinin altında, kanaatimizce yüklü geçiş ilkesine işlerlik kazandırmak gibi haklı bir neden yatar. Rehnin paraya çevrilmesine uygulanacak hükümlere istisnai bir düzenleme getirilmesi, tıpkı gemi ipoteğinde olduğu gibi şüphesiz ki mümkündür. Ancak gerek normlar hiyerarşisi kuralı, gerekse

⁴⁰⁴ Hasırcı, **Muhtemel Sorunlar**, s. 194; Nomer, Ergüne, **Rehin Hukuku**, s. 66.

⁴⁰⁵ Tek, **a.g.e.**, s. 238-239; Taşınmazların satışına yönelik hükümlerin uygulanması gerektiği yönünde bkz. Aylin Demirci, **Gayrimaddi Malların Haczi ve Paraya Çevrilmesi**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2002, s. 114.

uygulamada gündeme gelmesi muhtemel sorunlar bakımından mevcut düzenlemenin isabetli olduğu söylenemez. Taşınır rehinleri ile taşınmaz rehinleri hem üzerinde rehin tesis edilen varlıkların tabiatları hem de rehin haklarının tesis aşamaları bakımından birbirinden oldukça farklıdır. Her ne kadar TİTRK ile ihdas edilen sicilli taşınır rehni sistemi, taşınmaz rehnine benzetilmeye çalışılsa da, rehne konu varlıkların niteliği ve TİTRK uyarınca tesis edilen rehin hakları bakımından özel düzenlemelere yer verilmeksizin, tek bir yönetmelik hükmüyle ipoteğin paraya çevrilmesi hükümlerinin uygulanacağını düzenlenmesi uygulamada pek çok uyuşmazlığa sebep olacaktır. Bu nedenle en kısa sürede muhtemel uyuşmazlıkların önüne geçmek adına, kapsamlı bir düzenleme yapılmasının yerinde olacağı kanaatindeyiz. Kanun koyucu TİTRK uyarınca tesis edilen rehin hakları bakımından İİK'nin ipoteğin paraya çevrilmesi kurallarının uygulama alanı bulması yönündeki tercihini devam ettirecekse, hangi hükümlerin ne ölçüde uygulanacağını açık bir şekilde belirtilmesi gerekir. Bir alternatif olarak yüklü geçiş ilkesinin kanunda uygulanacağını açıkça düzenlenmesi ve taşınır rehninin paraya çevrilmesi yoluyla takip hükümlerinin uygulanması da tercih edilebilir.

İpoteğin paraya çevrilmesi yoluyla takip hükümlerinin ne ölçüde uygulanacağını tespiti çalışmamızın konusunu aşar nitelikte olduğundan, aşağıda ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla takip hükümlerinin kıyasen uygulanması doğrultusunda gündeme gelmesi muhtemel sorunlara işaret edilecektir.

1. İpoteğin Paraya Çevrilmesi Yoluyla İlamsız Takip

TİTRK kapsamında rehin alacaklısının elinde rehinle temin edilen alacağa veya rehin hakkına ilişkin bir ilam veya ilam niteliğinde belgenin bulunmaması halinde, rehin alacaklısı ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla ilamsız takip hükümlerine başvuracaktır.

İİK m. 148 atfıyla alacaklının İİK m. 58 uyarınca bir takip talebinde bulunması lazımdır. Rehin verenin borçludan başka bir üçüncü kişi olması halinde, takip talebinde üçüncü kişi rehin verenin de isim ve adresine yer verilmelidir. Ayrıca İİK m. 150/a/b.1 uyarınca TİTRK çerçevesinde tesis edilen rehnin teminat

oluşturduğu cari hesap veya işleyecek kredi gibi bir mukavelenin ve bu sözleşmelerle ilgili diğer belgelerin de takip talebinin ekinde yer alması gerekir.⁴⁰⁶

Rehin alacaklısı tarafından yapılan takip talebi üzerine, icra müdürü borçlu ve rehin verenin üçüncü bir kişi olması halinde rehin verene bir ödeme emri gönderir. İİK m. 149/b hükmü uyarınca ödeme emrinde ödeme müddetinin otuz gün⁴⁰⁷ olduğu ve ödeme emrine yedi gün içinde itiraz edilmezse, rehin alacaklısının satış isteyebileceği belirtilir.

İİK m. 150 hükmü uyarınca borçlu veya üçüncü şahıs ödeme emrinin tebliğinden itibaren yedi gün içinde itirazda bulunabilir; ancak rehin hakkı itiraz konusu yapılamaz. Ayrıca bir alacağın taşınmaz rehni ile temin edilmesi, TMK m. 864 uyarınca ilgili alacak için zamanaşımının işlemesine de engel olacağından, bu kapsamda borçlu tarafından zamanaşımı itirazında da bulunulamayacaktır.⁴⁰⁸ TİTRK kapsamında tesis edilen rehinler bakımından da İİK m. 150 hükmü nedeniyle borçlunun rehin hakkının varlığına itiraz etme hakkına sahip olmadığı söylenebilir. Borçlunun rehin hakkına itiraz edememesinin nedeni, rehin hakkının resmi bir senetle tespit edilmiş olmasıdır.⁴⁰⁹ Bu kapsamda TİTRK uyarınca rehin hakkının taraf imzaları noterce tasdik edilmiş veya güvenli elektronik imza ile imzalanmış rehin sözleşmesinin sicile tescil edilmesiyle kurulacağı göz önünde bulundurulduğunda, onama şeklindeki noter senetleri de resmi senet vasfını haiz olduğundan⁴¹⁰, noter tarafından imza tasdiki yapılan rehin sözleşmeleri ile kurulan rehin hakları bakımından borçlunun rehin hakkına itiraz edemeyeceği söylenebilir. Ancak kanaatimizce TİTRK m. 36/2 hükmünde rehinli taşınır varlığın mülkiyetini devralmayı talep eden rehin alacaklısının başlatmış olduğu icra takibi neticesinde

⁴⁰⁶ Özekes (Pekcanıtez, Atalay, Sungurtekin Özkan), **a.g.e.**, s. 292.

⁴⁰⁷ Taşınır rehninin paraya çevrilmesi yoluyla ilamsız takip usulünde ise, rehin alacaklısı tarafından yapılan takip talebine istinaden, icra müdürü tarafından gönderilen ödeme emrinde ödeme süresinin on beş gün olduğu ve yedi gün içinde itiraz edilmesinin mümkün olduğu hususuna yer verilir. Bkz. Özekes (Pekcanıtez, Atalay, Sungurtekin Özkan), **a.g.e.**, s. 289; Kuru, **El Kitabı**, s. 992.

⁴⁰⁸ Özekes (Pekcanıtez, Atalay, Sungurtekin Özkan), **a.g.e.**, s. 293; Kuru, **El Kitabı**, s. 1003; Tunç Yücel, **a.g.e.**, s. 217.

⁴⁰⁹ Özekes (Pekcanıtez, Atalay, Sungurtekin Özkan), **a.g.e.**, s. 293; Kuru, **El Kitabı**, s. 1003; Tunç Yücel, **a.g.e.**, s. 217.

⁴¹⁰ Hakan Pekcanıtez, Oğuz Atalay, Muhammet Özekes, **Medeni Usul Hukuku**, 5. Bs. İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2017, s. 362-363.

borçluya rehin hakkına itiraz imkanı tanındığı göz önünde bulundurulduğunda, farklı temerrüt sonrası hakların kullanımına bağlı olarak borçlunun durumunu dezavantajlı hale getirmek makul bir çözüm olarak kabul edilmemelidir. Ayrıca ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla ilamsız takipte ödeme emrine itiraz edilememesinin nedeni ipotek hakkının tapu siciline tescil edilmesidir.⁴¹¹ Bilindiği üzere, TMK m. 1023 hükmü uyarınca tapu sicili olumlu etkiye sahiptir ve bu kapsamda tapu kütüğündeki tescile iyi niyetle dayanarak mülkiyet veya bir başka ayni hak kazanan üçüncü kişilerin bu kazanımlarının korunacağı öngörülmüştür.⁴¹² Rehlinli Taşınır Sicili ise olumlu etkiye sahip değildir. Bu nedenlerle TİTRK m. 41 ve 42 hükümlerinde ipoteğin paraya çevrilmesi usulünün kıyasen uygulanacağını düzenlendiği de dikkate alınarak İİK m. 150 hükmünün doğrudan uygulanmaması gerektiği ve borçlunun bu kapsamda rehin hakkına itiraz etme imkânına sahip olması gerektiği söylenebilir.

Borçlu tarafından gönderilen ödeme emrine itiraz edilmesi üzerine, tıpkı genel haciz yoluyla takipteki gibi başlamış olan takip durur. (İİK m. 150/a, m. 66) Duran takibe devam edebilmek için rehin alacaklısının itirazı hükümden düşürmesi gerekir. Bu kapsamda İİK m. 67 uyarınca itirazın iptali davası açabileceği gibi, İİK m. 68 kapsamında itirazın kaldırılmasını da talep edebilir.⁴¹³ İtirazın iptali yoluna başvurmak isteyen rehin alacaklısı, itirazın tebliğinden itibaren bir sene içinde mahkemeye başvurarak genel hükümler uyarınca alacağının varlığını ispat etmelidir. İtirazın iptali yolu dava açılması suretiyle alacağın varlığının ispat edilmesini gerektirmesi nedeniyle hızlı bir yöntem değildir. Bu nedenle rehin alacaklısının elinde İİK m. 68 ve 68/a hükmünde belirtilen belgelerden birinin bulunması halinde, alacaklı itirazın kendisine tebliği tarihinden itibaren altı ay içinde itirazın kaldırılması yoluna da başvurabilir.⁴¹⁴

Rehin alacaklısı tarafından başlatılan takibe yedi gün içinde borçlu tarafından itiraz edilmemesi ve borcun ödeme emrinde belirtilen otuz günlük süre içinde ifa

⁴¹¹ Tunç Yücel, **a.g.e.**, s. 217-218; İbrahim Özbay, “İpoteğin İptali Davası (İİK m. 150/c) Üzerine Bir İnceleme”, **EÜHFD**, C. XI, S. 3-4, s. 406.

⁴¹² Tapu sicilinin olumlu etkisi hakkında bkz. Nomer, Ergüne, **Eşya Hukuku**, s. 143-148.

⁴¹³ Baki Kuru, **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflas Hukuku**, İstanbul, Legal Yayıncılık, 2016, s. 154.

⁴¹⁴ Kuru, **İstinaf Sistemi**, s. 154-155.

edilmemesi veya edilmiş olan itirazın iptal edilmesi ya da kaldırılması üzerine, alacaklı İİK m. 150/c hükmü uyarınca taşınmazın satışını talep edebilir. İİK m. 150/e uyarınca alacaklı taşınmazın satışını ödeme tarihinden, itiraz edilmişse itirazın iptaline ilişkin hükmün kesinleşmesinden itibaren bir sene içinde talep etmek zorundadır. Aksi halde rehin hakkına hâlel gelmemek üzere takip düşer.⁴¹⁵ Bu durumda TİTRK uyarınca tesis edilen rehinlerde, rehin alacaklısının da taşınır varlığın satışını bir sene içinde mi yoksa İİK m. 150/e/1 hükmü uyarınca taşınır için öngörülen altı aylık süre içinde mi talep etmesi gerektiğinin tartışmalı hale geleceği söylenebilir.

2. İpoteğin Paraya Çevrilmesi Yoluyla İlamlı Takip

İpoteğin paraya çevrilmesi yoluyla ilamlı takip İİK hükümleri uyarınca üç farklı şekilde yapılabilir.⁴¹⁶ Bunlar ilam veya ilam niteliğinde belgeye dayalı takip, kayıtsız şartsız para borcunu içeren ipotek akit tablosuna dayalı takip ve kredi kuruluşları bakımından düzenlenen İİK m. 150/ı hükmü uyarınca yapılan takiptir.

İİK m. 150/h hükmü uyarınca alacağın veya rehin hakkının yahut her ikisinin bir ilamda veya ilam niteliğinde belgede tespit edilmiş olması halinde, ilamlı takip usulü uygulanır. Hükmün lafzında alacağın veya rehin hakkının bir ilam veya ilam niteliğini haiz belgede tespit edilmiş olmasının yeterli olduğu belirtilmesine rağmen, öğretide İİK m. 150/h uyarınca ilamlı takip yapılabilmesi için anılan belgelerin temin edilen alacağın varlığına veya ifasına yönelik olmaları gerektiği ifade edilmektedir.⁴¹⁷ Ayrıca ilamlı takip yoluna ilgili belgede belirtilen alacak tutarı için başvurulabilecektir.⁴¹⁸ Bu kapsamda TİTRK uyarınca tesis edilen rehin haklarının temin ettiği alacağın veya alacak ve rehin hakkının tespit edilmiş olduğu ilam veya ilam niteliğini haiz belgelere istinaden ilamlı takip yapılması mümkündür. Bu durumda icra müdürü tarafından borçluya gönderilecek icra emrinde borcun yedi gün

⁴¹⁵ Özkes (Pekcanitez, Atalay, Sungurtekin Özkan), **a.g.e.**, s. 298.

⁴¹⁶ Kuru, **İstinaf Sistemi**, s. 441; Özkes (Pekcanitez, Atalay, Sungurtekin Özkan), **a.g.e.**, s. 294; Çetiner, **a.g.e.**, s. 298.

⁴¹⁷ Çetiner, **a.g.e.**, s. 299; Budak, **a.g.e.**, s. 151; Tunç Yücel, **a.g.e.**, s. 270.

⁴¹⁸ Çetiner, **a.g.e.**, s. 299.

içinde ödenmesi ve ödenmemesi veya icranın geri bırakılmasına ilişkin kararın getirilmemesi halinde, rehinli taşınırın satışına karar verileceği emredilir.⁴¹⁹

İİK m. 149 hükmü uyarınca ipotek akit tablosunun kayıtsız şartsız borç ikrarını içermesi halinde, rehin alacaklısı ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla ilamlı takip hükümlerine başvurabilir. Bu hükümle kayıtsız şartsız borç ikrarını içeren ipotek akit tablosuna ilam niteliğinde belge vasfı yüklenmektedir.⁴²⁰ Uygulama Yönetmeliği m. 41 ve 42 hükümlerinde ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla takip hükümlerine yapılan atıf doğrultusunda, kayıtsız şartsız borç ikrarı içeren rehin sözleşmesine ilam niteliğinde belge vasfı yüklenip yüklenmeyeceği tartışmalı hale gelecektir.⁴²¹

İİK m. 150/1 hükmü borçlu cari hesap veya kısa, orta, uzun vadeli kredi şeklinde işleyen nakdî veya gayri nakdi bir krediyi kullandıran tarafın ibraz ettiği ipotek akit tablosunun kayıtsız ve şartsız bir para borcu ikrarını ihtiva etmemesi halinde, krediyi kullandıran tarafın krediyi kullanan tarafa ait cari hesabın kesilmesine veya kısa, orta, uzun vadeli kredi hesabının muaccel kılınmasına ilişkin hesap özeti veya gayri nakdi kredinin ödenmiş olması nedeniyle tazmin talebinin veya borcun ödenmesine ilişkin ihtarın noter aracılığıyla krediyi kullanan tarafa kredi sözleşmesinde yazılı ya da ipotek akit tablosunda belirtilen adrese gönderilmek suretiyle tebliğ edildiğini veya İİK m. 68/b gereğince tebliğ edilmiş sayıldığını gösteren noterden tasdikli bir sureti icra müdürüne ibraz etmesi halinde, icra müdürünün İİK m.149 uyarınca işlem yapacağını düzenler. Bu hüküm kapsamında kural olarak ilamsız icraya dayanak oluşturabilecek belgelere istinaden sayılan

⁴¹⁹ İpotek hükümlerine kıyasen bkz. Kuru, **İstinaf Sistemi**, s. 442; Özkes (Pekcanitez, Atalay, Sungurtekin Özkan), **a.g.e.**, s. 295-296.

⁴²⁰ Özkes (Pekcanitez, Atalay, Sungurtekin Özkan), **a.g.e.**, s. 294-295.

⁴²¹ Kıyas oluşturmaya adına gemi ipoteği bakımından aksi yönde Turgut Kalpsüz, **Gemi Rehni**, Üçüncü Bs. Ankara, BTHAE, 1999, s. 138-139; TTK m. 1377/2 hükmünde açıkça düzenlenmesi nedeniyle gemi ipoteği sözleşmesinden kayıtsız şartsız para borcu ikrarının anlaşılması halinde, ilamlı takip yoluna başvurulabileceği yönünde bkz. Özkes (Pekcanitez, Atalay, Sungurtekin Özkan), **a.g.e.**, s. 321; Noter tarafından re'sen düzenlenen ve para borcu ikrarını içeren rehin sözleşmelerine istinaden İİK m. 41 ve 42 hükümlerinde yapılan atıf uyarınca ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla ilamlı takip hükümlerinin kıyasen uygulanacağı yönünde bkz. Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, **a.g.e.**, s. 157-158.

alacaklılara ilamlı icra başlatma yetkisi tanınmaktadır.⁴²² İİK m. 150/1 hükmü bankaların ülke ekonomisi açısından taşıdıkları öneme istinaden ihdas edilmiştir. Nitekim kamudan mevduat toplayarak kredi kullandıran bankaların alacaklarını hızlı bir biçimde tahsil etmeleri büyük önem arz eder.⁴²³ Öğretide ağırlıklı olarak İİK m. 150/1 hükmünün yalnızca bankaların kredi veren tarafında olduğu ilişkilere uygulanması gerektiği görüşü ileri sürülmektedir.⁴²⁴ Kanaatimizce de gerek hükmün ihdas edilme amacı gerekse hükümde geçen borçlu cari hesap ve kısa, orta, uzun vadeli kredi terimlerinin bankacılık hukuk terimleri olması nedeniyle bu görüş isabetlidir. Uygulama Yönetmeliği m. 41 ve 42 hükümlerinde yapılan atıf nedeniyle, İİK m. 150/1 hükmünün TİTRK kapsamında tesis edilen taşınır rehinleri bakımından da uygulama alanı bulup bulamayacağı tartışılabilir.⁴²⁵ Uygulama Yönetmeliği m. 35 nedeniyle kanun koyucunun bu hükme TİTRK uyarınca tesis edilen taşınır rehinleri bakımından da işlerlik kazandırmak istediği söylenebilir.

İpoteğin paraya çevrilmesinde ilamlı icra yoluyla takibin, ilamsız icra yoluyla takipten temel farkları ilamlı takipte borçluya ödeme emri yerine doğrudan icra emri gönderilmesi ve borçlunun itiraz imkânına sahip olmamasıdır. Gönderilen icra emrine istinaden borcun ödenmemesi veya icranın geri bırakılmasına ilişkin kararın getirilmemesi üzerine, rehin alacaklısı TİTRK kapsamında rehnedilen varlığın satışını talep edebilecektir.

3. Paraya Çevirme

Rehlinli taşınır varlığın paraya çevrilmesi amacıyla takibin başlatılması üzerine, takibin kesinleşmesini beklemeden icra dairesi tarafından satış hazırlıklarına başlanır. Bu kapsamda icra dairesi tarafından kıymet takdiri yaptırılacağını öngören

⁴²² Özkes (Pekcanitez, Atalay, Sungurtekin Özkan), **a.g.e.**, s. 297.

⁴²³ Budak, **a.g.e.**, s. 164; Tunç Yücel, **a.g.e.**, s. 285-286.

⁴²⁴ Budak, **a.g.e.**, s. 164-165; Tunç Yücel, **a.g.e.**, s. 297-299.

⁴²⁵ Aksi yönde bkz. Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 254. Yazara göre bu hükmün TİTRK bakımından da uygulanacağını kabul edilmesi, TİTRK'nin genel gerekçesinde belirtilen KOBİ'lerin finansal gelişimine destek olma amacıyla çelişkilidir. Ancak Uygulama Yönetmeliği'nin mülkiyetin devrini talep hakkı bakımından uygulanacak usulü düzenleyen maddeleri göz önünde bulundurulduğunda, m. 35/3'ün açıkça İİK m. 150/1'yı saklı tutan lafzı nedeniyle Yazar'ın görüşüne katılamamaktayız. İİK m. 150/1 hükmünün uygulama alanı bulacağı yönünde bkz. Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, **a.g.e.**, s. 152.

İİK m. 150/d hükmünün uygulama alanı bulmayacağını, zira takip talebinin ekinde TİTRK m. 13 hükmü uyarınca değerlendirme raporunun sunulacağı söylenebilir. Kiracılara haber verme başlıklı İİK m. 150/b hükmü rehin konusu varlık üzerinde kiracılık hakkı tesis edilmiş olması ihtimalinde uygulama alanı bulabilir. İİK m. 150/c hükmünde icra müdürünün takibin başladığını tapu idaresine bildirmekle yükümlü olduğu, bu durumun tapu siciline şerh edileceği ve taşınmazı bu tarihten sonra iktisap edenlere icra veya ödeme emri tebliğ edilmeyeceği düzenlenmiştir. Anılan maddenin kıyasen uygulanması sonucunda takibin başladığının Rehinli Taşınır Siciline tescil edileceği ve rehinli taşınır varlığı bu tarihten sonra devralanlara karşı icra veya ödeme emri tebliğ edilmeyeceği söylenebilir.

Alacaklı tarafından rehinli taşınır varlığın satışının talep edilmesi üzerine, satış hazırlıklarına başlanır. Rehinli varlıkların satış usulü İİK m. 150/g hükmünde yapılan atıf nedeniyle hacizli malların satış usulüne tabidir. İİK m. 41 ve 42 hükümlerinde yapılan atıf ile satışın taşınırın mı yoksa taşınmazların satışı usulü doğrultusunda mı gerçekleştirileceği tartışılabilecektir.

Paraya çevirme sonucunda takibi başlatan rehin alacaklısının alacağına kavuşup kavuşmamasına göre iki ihtimalle karşılaşılabılır. İlk ihtimalde, rehin alacaklısı, alacağını satış bedelinden tamamen tahsil edebilir. İkinci bir ihtimal olarak rehin alacaklısının alacağını kısmen veya tamamen tahsil edememesi gündeme gelebilir. Bu durumda alacaklıya karşılanamayan alacağı için İİK m. 152 uyarınca rehin açığı belgesi verilir. İki çeşit rehin açığı belgesi vardır. Geçici rehin açığı belgesi alacaklıya, rehnin paraya çevrilmesi sırasında elde edilecek bedelden alacağını karşılayamayacağının anlaşıldığı hallerde alacaklının talebi üzerine icra dairesi tarafından verilir. Bu belgeye istinaden alacaklı, yeni bir takip başlatmadan aynı dosya üzerinden borçlunun rehin konusu dışında kalan mallarının haczedilmesini isteyebilir; ancak haczedilen malların satışı, rehinli varlığın satışı tamamlanıp açık kesinleşmeden istenemez.⁴²⁶ Kesin rehin açığı belgesi ise rehnin paraya çevrilmesi neticesinde alacaklının alacağını kısmen veya tamamen tahsil

⁴²⁶ Özekes (Pekcanitez, Atalay, Sungurtekin Özkan), **a.g.e**, s. 300; Kuru, **El Kitabı**, s. 1026.

edememesi veya rehinli taşınır varlığın, paraya çevirmeyi talep eden alacaklıdan önce gelen alacaklıların alacaklarını karşılayamaması nedeniyle satışın yapılamadığı hallerde alacağına kavuşamayan rehin alacaklısına verilir.⁴²⁷ Kesin rehin açığı belgesine istinaden alacaklı borçluya karşı haciz veya iflas yoluyla takip yapabilir. Takibin bir yıl içinde yapılması halinde borçluya icra veya ödeme emri gönderilmesine gerek olmaz.⁴²⁸

⁴²⁷ Özekes (Pekcanitez, Atalay, Sungurtekin Özkan), **a.g.e.** s. 300; Kuru, **El Kitabı**, s. 1026-1027.

⁴²⁸ Özekes (Pekcanitez, Atalay, Sungurtekin Özkan), **a.g.e.** s. 301; Kuru, **El Kitabı**, s. 1027.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TİCARİ İŞLEMLERDE TAŞINIR REHNİ KANUNU KAPSAMINDA REHİNLİ VARLIĞIN DEVRİ SONUCUNU DOĞURMAYAN TEMERRÜT SONRASI HAKLAR

I. KİRALAMA VE LİSANSLAMA HAKKI

TİTRK m. 14/1/(c) bendi uyarınca alacaklıya, alacağının muaccel olmasına istinaden tanınan diğer bir hak zilyetliğin devrine konu olmayan varlıklarda kiralama veya lisans hakkının kullanılmasıdır. Uygulama Yönetmeliği m. 41/2 hükmü rehin alacaklısının, Kanun'un 5. maddesinde sayılan varlıklardan mülkiyeti veya zilyetliği devredilemeyenlerin üzerinde kiralama ve lisans hakkını doğrudan kullanabileceğini veya üçüncü kişilere kullandırabileceğini, lisanslama ve kiralama gelirinin borca yetecek düzeye ulaştıktan sonra kiralama ve lisanslama hakkının sona ereceğini düzenler. Belirtmek gerekir ki rehin alacaklısına tanınan bu imkanın kullanılmasına ilişkin kapsamlı hükümler öngörülmesi yerinde olurdu.⁴²⁹ Mevcut durumda bu hakkın kullanılmasına ilişkin gündeme gelecek pek çok sorunun çözümü için genel ilkeler doğrultusunda yorum yapılması gerekmektedir.

Öğretide TİTRK'nin yürürlüğe girmesinden önceki dönemde, çeşitli hakların konusunu oluşturduğu rehin hakları bakımından rehinli alacaklıya tanınan yegâne alacağını tahsil imkanının rehnin paraya çevrilmesi olarak belirlenmesi eleştirilmiş ve *de lege feranda* olarak rehin alacaklısına rehinli taşınır varlık üzerinde lisans veya kira hakkı tanınması suretiyle alacağını tahsil edebilme olanağı getirilmesi gerektiği pek çok eserde ifade edilmiştir.⁴³⁰ Nitekim İİK m. 121 hükmü icra mahkemesine rehinli taşınır varlık üzerinde satış yoluyla paraya çevirmeden başka bir yöntem

⁴²⁹ Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 44.

⁴³⁰ Bkz. Doruk Utku, **a.g.e.**, s. 339. Markanın veya sair gayri maddi hakların haczi bakımından kıyasen Alman icra hukukunda rehinli alacaklıya bir çeşit zorunlu lisans hakkı tanındığı yönünde bkz. Hamdi Yasaman, S. Anlam Altay, **Marka Hukuku 556 Sayılı KHK Şerhi Cilt 2**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2004, s. 718, dn. 17 ve bu dipnot doğrultusunda bkz. Karl Heinz Fezer, **Marken Recht, Markenrecht**, Kommentar zum Markengesetz. zur Pariser Verbandsübereinkunft und zum Madrider Markenabkommen, 3. Bs., Münih, 2001, s. 1313, No.24; Demirci, **a.g.e.**, s. 109-110; Mücahit Ünal, **Marka Tescilinden Doğan Haklarla İlgili Hukuki İşlemler**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2007, s. 133; aksi yönde bkz. Sümer Altay, "5846 Sayılı FSEK Bağlamında Mali Hakların Hacizine ve İflas Masasına Girmesine İlişkin Bazı Faraziyelerin Değerlendirilmesi", **İHFM**, C. LVI, S. 1-4, s. 216.

kullanarak alacaklının alacağını tahsil etmesini sağlamak yönünden takdir yetkisi vermektedir. İİK m. 121 hükmü, bir intifa hakkı veya taksim edilmemiş bir miras veya bir şirket yahut iştirak halinde tasarruf olunan bir mal hissesi gibi yukarıdaki maddelerde gösterilmeyen başka nevi malların satılması lazım gelirse, icra memurunun satışın nasıl yapılacağını icra mahkemesinden soracağını, icra mahkemesinin, yerleşim yerleri malum olan alakadarları davet ve gelenlerini dinledikten sonra açık artırma yaptırabileceği gibi satış için bir memur da tayin edebileceğini yahut iktiza eden diğer bir tedbiri alabileceğini düzenlemektedir. Söz konusu hüküm taşınır mallar, alacaklar ve taşınmaz mallar dışındaki diğer tüm hakların paraya çevrilmesi bakımından uygulamayı mümkün kılacak geniş bir lafızda kaleme alınmıştır.⁴³¹ Bu nedenle yalnızca maddede açıkça zikredilen intifa hakkı, ortaklık hissesi veya taksim edilmemiş miras bakımından değil, fikri ve sınai haklar, kiracılık hakkı gibi pek çok hakkın haczi veya rehninin paraya çevrilmesi bakımından uygulanacaktır.⁴³² Öğretide İİK m. 121 uyarınca icra mahkemesinin maddede zikredilen haklardan intifa hakkının paraya çevrilmesi yerine, getirdiği semerenin borçluya verilmeyerek, intifa hakkının icra dairesi tarafından kullanılmasına ve semerenin borcu karşılayacak tutara ulaştığında intifa hakkı üzerindeki haczin kaldırılması şeklinde karar vermesinin mümkün olduğu belirtilmektedir.⁴³³

Rehne konu hakkın borçlunun temerrüdü üzerine cebri icra yolu ile satılması, belki de değeri, hakkın değerinden çok daha düşük olan bir borç uğruna, rehinli varlığın değerinin çok altına satılmasına sebep olabilecektir. Modern teminat hukuku sistemlerinde salt rehinli alacaklının menfaatleri değil, aynı zamanda borçlunun da menfaatleri gözetilir.⁴³⁴ Zira ekonominin sağlıklı bir şekilde işlemesi için borçluların menfaatlerinin de korunması gerekir. Bu kapsamda kiralama veya lisanslama hakkı borçlunun menfaatlerini de korumaya yönelik olarak ihdas edilen bir hak olarak

⁴³¹ Bkz. Kuru, **El Kitabı**, s. 634.

⁴³² Kuru, **El Kitabı**, s. 634.

⁴³³ Kuru, **El Kitabı**, s. 635.

⁴³⁴ Bkz. Belçika'da 1 Ocak 2018 tarihinde yürürlüğe giren tescilli taşınır rehnini düzenleyen kanuna ilişkin Kanun Taslağı Raporu, s. 3.

Erişim için bkz. https://justice.belgium.be/sites/default/files/downloads/loi_suretes.pdf (Son erişim tarihi: 01.06.2019)

nitelendirilebilir. Ayrıca rehinli taşınır varlığın değerinin yüksek olmasından ötürü hızlı alıcı bulunamadığı veya rehinli taşınır varlığın piyasasının olmadığı hallerde de cebri icra yoluyla paraya çevirme etkili bir yöntem olarak kabul edilemez.⁴³⁵ Bu gibi durumlarda rehinli alacaklılarının hak kayıplarını önlemek adına, doktrinde yazarlarca ileri sürülen bu hakkın açık bir kanuni düzenlemeye kavuşmasının yerinde olduğu söylenebilir.

Teminat hukukunu düzenleyen pek çok uluslararası metinde rehin alacaklısına, borçlu temerrüdünü takiben alacağını tahsil edebilmesi için getirilen imkanlar arasında kiralama veya lisanslama hakkı da sayılmıştır. Örnek olarak Uniform Commercial Code art. 9, Cape Town Konvansiyonu ve Model Kanun sayılabilir. TİTRK ve ikincil mevzuatta düzenlenmeyerek eksik bırakılan veya eleştiriye açık düzenlemeler içeren pek çok husus bulunmaktadır. Eksik düzenlenen hususların arasında Türk hukuk sisteminde rehnin paraya çevrilmesinde kabul edilen ilke ve kurallara yabancı olan kiralama ve lisanslama hakkını da anmak gerekir. Zira bu hak Kanun ve Uygulama Yönetmeliği bünyesinde yalnızca birer maddede anılmış, uygulamaya yönelik gündeme gelebilecek sorunlar karşısında sessiz kalmıştır. Kanun'un gerekçesinde de kiralama veya lisanslama hakkına yönelik bir açıklama yer almamaktadır. Bu nedenle bu başlık altında gerektiği ölçüde uluslararası metinlerde öngörülen düzenlemelere de değinilecektir.

A. Hakkın Konusunu Oluşturan Taşınır Varlıklar

TİTRK m. 14/1/(c) hükmünde rehin alacaklısının bu hakkını zilyetliğin devrine konu olmayan varlıklar bakımından kullanabileceği düzenlenmiştir. Şüphesiz ki borçlunun muaccel olan borcunu ifa etmemesi üzerine, alacaklının rehin konusu varlık üzerinde kiralama veya lisans hakkı tesis etmek suretiyle alacağını tahsil edebilmesi için rehin konusu varlığın kira veya lisans ilişkisi tesisine elverişli olması

⁴³⁵ Utku, **a.g.e.**, s. 340-341.

gerekir. Bu kapsamda niteliği itibariyle ürün getirmeyen alacak haklarının lisans veya kira ilişkisine konu edilmeleri mümkün olmaz.⁴³⁶

Mevcut düzenleme göz önünde bulundurulduğunda, zilyetliğin devrine konu olabilen varlıklar bakımından TİTRK uyarınca kiralama veya lisanslama hakkının kullanılması mümkün olmayacaktır.⁴³⁷ Bu kapsamda zilyetliği devredilebilen münferit taşınır varlıkların ya da bir ticari işletme veya esnaf işletmesinin üzerinde rehin tesis edilmesi halinde, borçlunun temerrüdü üzerine rehin alacaklısının münferit taşınır varlığın veya işletmenin tamamı üzerinde kiralama hakkını kullanmak suretiyle alacağını tahsil etme imkânına sahip olmadığı söylenebilir. TİTRK ile hakkın konusunu oluşturabilecek taşınır varlıklara getirilen bu sınırlamanın yerindeliği sorgulanmalıdır. Model Kanun’da kiralama veya lisanslama hakkının kullanılması bakımından zilyetliğin devrine müsait olmama yönünden açık bir ayırım yapılmamıştır. Buna karşılık işin doğası gereği lisanslama hakkı ancak zilyetliğin devrine müsait olmayan varlıklar üzerinde tesis edilebilecektir. Benzer şekilde Cape Town Konvansiyonu’nun 8.maddesinde borçlunun temerrüdü halinde rehin alacaklısına hava aracını kiralamak suretiyle alacağını tahsil edebilme imkanı getirilmiştir. Kanaatimizce anılan uluslararası metinlerde kabul edilen düzenlemeler, TİTRK’e göre daha isabetlidir. Bir örnek ile TİTRK ile getirilen bu sınırlamanın her durumda menfaatler dengesine uygun sonuçlar doğurmayacağını somutlaştırmak gerekirse, piyasa değeri oldukça yüksek olan veya piyasası olmayan bir taşınır varlığın rehne konu edilmesi halinde, satış yoluyla paraya çevirmede alıcı bulunamaması riski mevcut olabilir. Bu tip durumlarda bu varlıklar üzerinde uluslararası metinler bağlamında rehin alacaklısı, kiralama hakkını kullanarak alacağını tahsil etme imkanına sahip olabilecekken, TİTRK kapsamında bu imkandan yoksun olacaktır. Bu nedenle mevcut düzenleme ile getirilen sınırlamanın, yapılacak bir kanun değişikliği ile kaldırılması yerinde olacaktır.

⁴³⁶ Gümüş, **a.g.m.**, s. 206.

⁴³⁷ Bkz. Self-Instructional Materials Prepared Under the Aegis of the Legal Advisory Panel to the Aviation Working Group For Use by the Cape Town Convention Academic Project, s. 60. Erişim için bkz. <https://www.pillsburylaw.com/images/content/8/9/v2/894/CapeTownConventionManual.pdf>. (Son erişim tarihi: 28.04.2019)

Rehin alacaklısına tanınan hakları incelerken, rehinli taşınır varlığın mülkiyetini devralmayı talep yetkisinin, en kısa sürede yapılması gereken bir revizyonla hak sahipliğinin geçirilmesini de kapsayacak şekilde taşınır eşya niteliğini haiz olmayan rehinli taşınır varlıklar bakımından da mümkün olması gerektiği açıklanmıştı. İsaletli olacak bu kanun değışikliğinin gerçekleştirilmesi sonucunda, örneğın bir sınai mülkiyet hakkı olan marka üzerinde rehin tesis edilmesi halinde, rehin alacaklısının, borçlunun temerrüdü üzerine marka üzerindeki hak sahipliğinin geçirilmesini talep etmesi de mümkün olacaktır. Bu durumun, TİTRK m. 14/1/(c) ile rehin alacaklısına tanınan lisans veya kira ilişkisi kurma yoluyla alacağını tahsil etme imkanı ile ilk bakışta çeliştiğı düşünölebilir. Oysaki bu hakkın tanınmasındaki amaç, üzerinde rehin tesis edilen varlığın, değerinin çok altında bir bedelle üçüncü bir kimseye satışı suretiyle alacaklının alacağını tahsil etmesini önlemek veya rehinli varlığın piyasası veya değeri nedeniyle satışının gerçekleştirilemediğı hallerde alacaklıya alacağını tahsil etme imkanı tanımaktır. Mülkiyeti devralma/hak sahipliğinin geçirilmesi hakkında ise, rehinli taşınır varlık gerçek bedeli üzerinden devredildiğinden, bu iki hakkın birbiriyle çeliştiğı söylenmeyecektir.

TİTRK m. 5/1 hükmünde örnek mahiyetinde üzerinde rehin tesis edilebileceğı sayılan varlıklardan fikri ve sınai haklar, kiracılık hakkı, ticari hat ve plaka, ticari proje, işletme adı, idari izin belgesi niteliğinde olmayan lisans ve ruhsatlar niteliklerine göre kiralama veya lisans hakkına konu olabilir. Hakkın konusunu oluşturabilecek taşınır varlıklar TİTRK m. 5/1 hükmünde açıkça belirtilenlerle sınırlı değildir, niteliğı uygun düşen diğeri taşınır varlıklar üzerinde de kiralama veya lisanslama hakkı tesis edilebilir. Örneğın TİTRK m. 5/1 hükmünde belirtilmemesine rağmen know-how üzerinde rehin tesis edilmesi halinde, rehin alacaklısı, alacağını rehne konu know-how üzerinde lisans hakkı kurmak suretiyle de tahsil edebilir.⁴³⁸ TİTRK m. 5/1 hükmünde sayılan taşınır varlıklar nitelikleri gereğı

⁴³⁸ Öğretide genel olarak kabul edildiğı üzere know how lisansı sözleşmesine konu olacak bilgilerin teknik bilgi olabileceğı gibi ticari veya üretim sırlarına ilişkin olabileceğı yönünde bkz. Saibe Oktay Özdemir, **Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması**, İstanbul, Beta Yayınları, 2002, s. 122; Aynı yönde bkz. Tufan Öğüz, **Know-How Sözleşmesi**, 2. Bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 2018, s. 23-25. Ayrıca know-how lisansı sözleşmesine konu olabilecek bilgilerin üçüncü bir kişiye aktarmaya müsait olması gerektiğı

kiralama veya lisanslama hakkına konu olabilmeleri bakımından aşağıda ikili bir ayırım yapılarak incelenecektir.

1. Kiralama Hakkının Konusunu Oluşturabilecek Taşınır Varlıklar

Rehin alacaklısının TİTRK m. 5/1 hükmünde sayılan taşınır varlıklardan kiracılık hakkı ve ticari hat ve plaka üzerinde kiralama hakkı tesis etmek suretiyle alacağını tahsil etmesi mümkündür.

a. Kiracılık Hakkı

TMK m. 954 uyarınca bağımsız olarak başkasına devredilebilen ve ekonomik değeri haiz haklar üzerinde rehin tesis etmek mümkündür.⁴³⁹ Bu kapsamda kiracılık hakkı üzerinde TİTRK kapsamında rehin tesis edilebilmesi için TBK m. 322 hükmü doğrultusunda değerlendirme yapılmalıdır. Bu hükme göre adi kira sözleşmelerine istinaden kiracı, kiraya verene zarar verecek bir değişikliğe yol açmamak koşuluyla, kiralananı tamamen veya kısmen başkasına kiraya verebileceği gibi, kullanım hakkını da başkasına devredebilir. Kullanım hakkını devretme yetkisine sahip olan kiracı, adi kiralarda kullanım hakkını rehne konu edebilir. Konut ve çatılı işyeri kiralalarında ise, kiracı, kiraya verenin yazılı rızası olmadıkça, kiralananı başkasına kiralayamayacağı gibi, kullanım hakkını da devredemez. Bu nedenle ancak kiraya verenin yazılı rızasını alan kiracı, kullanım hakkını rehnedebilir.⁴⁴⁰ TBK m. 366 uyarınca ürün kirası sözleşmesi bakımından da kiracı kiraya verenin rızası olmaksızın kullanım ve işletme hakkını başkasına devredemez. Üzerinde rehin tesisine elverişli olan kiracılık hakları bakımından rehin alacaklısı borçlunun

gibi, herhangi bir ürünün üretimi/ pazarlanması veya bir hizmetin sunulması bakımından uygulanabilir nitelikte olması gerekmektedir. Tartışmalı olmakla birlikte hakim görüş doğrultusunda bu bilgilerin sır niteliğinde olması gerekmemektedir. Bu yönde bkz. Oktay Özdemir, **Lisans**, s. 122-132; Bu bilgilerin mutlak sır niteliğinde olması gerekmemekle birlikte, know-how alan açısından meseleye yaklaşıldığında know-how lisansı sözleşmesinin kurulduğu anda masraf yapılmaksızın veya emek gösterilmeksizin know-alan tarafından ulaşılamayak ve rekabet avantajı sağlayacak bilgi ve deneyimler olması gerektiği yönünde bkz. Ögüz, **a.g.e.**, s. 29-31.

⁴³⁹ Bkz. Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, **a.g.e.**, s. 1053; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 687; Nomer, Ergüne, **Rehin Hukuku**, s. 123-124.

⁴⁴⁰ Oktay Özdemir, **a.g.m.**, s. 75-76.

temerrüdü üzerine, alacağını kiracılık hakkı kurulmasını sağlamak suretiyle tahsil edebilir.

FKFFŞK m. 26 hükmünde finansal kiralama yoluyla temin edilen bir varlık üzerindeki kiracılık hakkı veya kiracının sözleşmeden doğan hak ve yükümlülüklerinin kiralayanın yazılı izninin alınması kaydıyla, üçüncü bir kişiye devrine izin verilmiştir. Bu nedenle kiralayanın üçüncü kişiye devrine izin verdiği FKFFŞK uyarınca tesis edilen kiracılık haklarının TİTRK çerçevesinde rehne konu edilebileceği ve rehinli alacaklının, borçlunun muaccel olan borcunu ifa etmemesi üzerine, bu kiracılık hakkı bakımından TİTRK m. 14/1/(c) uyarınca kiralama hakkı tesis ederek alacağını tahsil etmeyi tercih edebileceği söylenebilir.⁴⁴¹

b. Ticari Hat ve Plaka

Taksi, minibüs, dolmuş ve servis şoförlüğü faaliyetleri ticari plaka ve ticari hat alınmak kaydıyla yapılabilen faaliyetlerdir.⁴⁴² Ticari plaka ve ticari hat şoförlük mesleğinin yürütülmesinde kullanılan motorlu araçtan ayrı bir ekonomik değere sahiptir ve bu araçtan ayrı olarak devredilebilir. Ticari hat, alınan ticari plakaya bağlı olarak verilir. Bu nedenle plakanın devri halinde, hat da devralana geçer. Hat plakadan ayrı olarak devredilemez.⁴⁴³ Ticari plaka ve ticari hat ancak birlikte teminat konusunu oluşturabilirler.⁴⁴⁴ Bu kapsamda borçlu temerrüdü üzerine, rehin alacaklısı

⁴⁴¹ Aynı yönde bkz. Bilgin, **a.g.m.**, s. 645.

⁴⁴² Bkz. Ticari Plakaların Verilmesinde Uyulacak Usul ve Esaslara İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı (RG. 03.05.1986/19096) m. 1: “Bu Karar’da amaç; vatandaşın ulaşım ihtiyacını karşılamak üzere toplu taşımacılığın geliştirilmesi, plaka karaborsacılığının ve korsan taşımacılığın önlenmesi, fiilen çalışmakta olan şoför esnafının haklarının korunması maksadıyla taksi, dolmuş, minibüs ve umum servis araçlarına verilecek ticari plakaların sayısı, verilme usul ve esaslarını tespit etmektir.”

⁴⁴³ “Ticari hayatta sürekli olarak alım ve satıma konu olan minibüs hatlarının ekonomik bir değerinin bulunmadığı ileri sürülemez. Ancak hat, plakadan ayrı olarak bağımsız bir hacze konu olamaz. Ticari plakalı bir minibüs hattının haczi plakaya konacak haciz ile gerçekleşir. Diğer bir ifadeyle minibüs hatları, plakaya bağlı olup onun mütemmim cüzüdür. Hat, plaka için verildiğinden, hattın haczi de, plakanın haczi ile gerçekleşmiş olur. Aynı doğrultuda plaka satıldığında hattın da satışı gerçekleşmiş olur. Bunların birlikte satılmasını zorunlu kılan ekonomik bütünlük olduğundan hat ve plakanın ayrı ayrı kıymet takdirleri yapılarak birbirlerinden bağımsız olarak satılmaları düşünülemez.” Bkz. Yarg. 12. HD, 4989/12335, benzer yönde bir başka karar için bkz. Yarg. 8. HD, 2499/6238.

⁴⁴⁴ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 83; Oktay Özdemir, **a.g.m.**, s. 78.

ancak bütün olarak ticari plaka ve hat üzerinde kiralama hakkı tesis etmek suretiyle alacağını tahsil edebilir.

2. Lisanslama Hakkının Konusunu Oluşturabilecek Taşınır Varlıklar

Rehin alacaklısının TİTRK m. 5/1 hükmünde sayılan taşınır varlıklardan fikri ve sınai mülkiyete konu haklar, başka bir sicile kaydı öngörülmeven ve idari izin niteliğinde olmayan lisans ve ruhsatlar, ticari proje ve işletme adı üzerinde lisans hakkı tesis etmek suretiyle alacağını tahsil etmesi mümkündür.

a. Fikri ve Sınai Haklar

Fikri ve sınai haklar hakkında gerekli açıklamalar rehin alacaklısına tanınan mülkiyetin devrini talep hakkı ile ilgili başlık altında yapılmış olduğundan, bu başlık altında tekrardan değeriendirilmeyecektir. Bu nedenle çalışmanın ilgili bölümüne işaret edilmekle yetinilmektedir.⁴⁴⁵

b. Genel Hükümler Uyarınca Korunan Haklar ve Fiili Durumlar

İlgili mevzuatları uyarınca özel olarak korunan fikri ve sınai haklar dışında kalan ve genel hukuk kuralları uyarınca korunan haklar veya fiili durumlar üzerinde de TİTRK uyarınca rehin tesisi mümkündür. Bu kategori altında know-how ve tescil edilmemiş markalar anılabilir. Zira gerek know-how gerekse tescil edilmemiş bir marka hakkına istinaden hak sahibi kullanım hakkını bir başkasına devredebilir.⁴⁴⁶ Öğretide baskın görüş bu tip mutlak hak niteliğinde olmayan malvarlığı değeriilerinin

⁴⁴⁵ Bkz. İkinci Bölüm, I, İ, 3.

⁴⁴⁶ Oktay Özdemir, **Lisans**, s. 41; Tescilsiz markanın da hukuki işlemlere konu olabileceği yönünde bkz. Arslan Kaya, **Marka Hukuku**, İstanbul, Arıkan Yayınevi, 2006, s. 44; bkz. Özlem Tüzüner, **Marka Rehni Sözleşmesi ve Uygulanacak Hukuk**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2007, s. 18; Know-how bakımından know-how sahibinin şahsına veya işletmesinde devredilemeyecek nitelikte bağlı olan bilgi ve deneyimlerin know-how sözleşmesine konu edilemeyeceği yönünde bkz. Ögüz, **a.g.e.**, s. 32-33; aksi yönde bkz. Utku, **a.g.e.**, s. 88.

de lisans sözleşmesine konu olabileceğini savunmaktadır.⁴⁴⁷ Bu kapsamda TİTRK uyarınca rehin hakkının know-how ya da tescil edilmemiş ancak TTK'nın haksız rekabet hükümleri çerçevesinde korunan marka üzerinde tesis edilmiş olması halinde, rehin alacaklısı bu tip malvarlığı unsurları üzerinde de alacağını tahsil etmek için lisans hakkı tesis edebilecektir.⁴⁴⁸

c. Başka Bir Sicile Kaydı Öngörülmemeyen ve İdari İzin Belgesi Niteliğinde Olmayan Her Türlü Lisans Ve Ruhsat

Başka bir sicile kaydı öngörülmemeyen ve idari izin belgesi niteliğinde olmayan her türlü lisans ve ruhsat üzerinde de TİTRK m. 5/1 hükmü uyarınca rehin tesis edilebilir. FSEK kapsamında eser sahibi tarafından verilen ruhsatlar ve SMK kapsamında verilen lisanslar veya sair sınai mülkiyet hakları üzerinde tanınan lisanslar TİTRK uyarınca teslimsiz taşınır rehnine konu olabilir. Haklar bağımsız olarak devredilebilmelerinin mümkün olması halinde rehne konu olabileceklerinden, ancak lisans veya ruhsat verenin ilgili sözleşmede lisans/ruhsat alana bu hakkını üçüncü bir kişiye devretmesine izin verdiği hallerde lisans veya ruhsat hakları üzerinde TİTRK uyarınca rehin tesis edilebilecektir.⁴⁴⁹

İdari izin niteliğindeki ruhsat ve lisanslara yapı ruhsatı, iş yeri açma ve çalışma ruhsatı, çevre lisansı örnek gösterilebilir. İdari izin niteliğinde olan bu tip ruhsat ve lisanslar üzerinde TİTRK uyarınca rehin tesis etmek mümkün değildir. TİTRK m. 5/7 hükmünde kendi mevzuatı gereğince bir onaya tabi olan lisans ve ruhsatların rehninin bu onayın alınması halinde mümkün olduğu düzenlenmiştir. Öğretide bu hükmün ilgili mevzuat gereği bir onay usulüne tabi tutulan lisans veya ruhsatları düzenlediği ifade edilmektedir. İdari izin niteliğinde olmayan bir lisans

⁴⁴⁷ Bkz. Oktay Özdemir, **Lisans**, s. 42-43.

⁴⁴⁸ TİRK döneminde ticari işletme rehninin kapsamına know-how'ın alınmasının mümkün olmadığı, zira know-how sahibinin her koşulda rehnin paraya çevrilmesi neticesinde know-how'ı iktisap eden üçüncü kişiyi know-how'ı öğretmeye mecbur tutulamayacağı; ancak kâğıda dökülmesi mümkün olan know-how türleri bakımından aksi yönde yorumun yapılabileceği yönünde bkz. Reha Poroy, Hamdi Yasaman, **Ticari İşletme 2012**, s. 61. İş görme edimlerinin ifasında temerrüde düşülmesi halinde, edimin ifasının cebri icra yoluyla elde edilmesinin mümkün olmaması nedeniyle, know-how sözleşmeleri bakımından bu durumun ifa imkansızlığına sebep olacağı yönünde bkz. Ögüz, **a.g.e.**, s. 139.

⁴⁴⁹ Oktay Özdemir, **a.g.m.**, s. 75.

veya ruhsatın rehni bakımından onay usûlünün öngörülmesi esasen çelişkili bir durum olarak nitelendirilebilir. Bu hükmün kapsamına elektrik piyasalarında verilen lisansların girdiğinin kabul edilmesi gerektiği ifade edilmektedir.⁴⁵⁰

d. Ticari Proje

Ticari proje, belli bir ticari faaliyetle ilgili olarak yapılan sistematik planlamayı ifade eder.⁴⁵¹ FSEK m. 2 kapsamında bazı hallerde projelerin eser olarak sayılması mümkündür. Eser niteliği olan projeler, FSEK m. 62/1 hükmü uyarınca zaten TİTRK kapsamında taşınır rehnine konu olabilmektedir. Ticari projelerin rehin konusu olabileceklerinin açıkça belirtilmesiyle, eser niteliği olsun olmasın ekonomik bir değeri olan ve devredilir nitelikteki tüm ticari projelerin teslimsiz taşınır rehnine konu olabilmeleri amaçlanır.⁴⁵² Böylelikle finansmanı için kredi temin edilen büyük ticari projeler bakımından elde edilen kredi karşılığında teminat olarak bizzat ticari projenin kendisi de gösterilebilecektir. Öğretide ayrıca ticari proje kapsamında olan garantilerin, alım veya ön alım haklarının üzerlerinde de ticari proje ile birlikte rehin tesis edilebileceği görüşü ileri sürülmektedir.⁴⁵³

e. İşletme Adı

İşletme adı, TTK m. 53 uyarınca ticaret unvanından farklı olarak işletme sahibi ile ilgili olmaksızın doğrudan doğruya işletmeyi tanıtmak ve benzer işletmelerden ayırt etmek için kullanılır. TTK m. 15/son cümle uyarınca esnafların da işletmeleri bakımından kullanacakları işletme adları ile ilgili olarak TTK m. 53 hükmü uygulama alanı bulacaktır. İşletme adı bakımından devir yasağı öngören bir hüküm bulunmadığından, işletme adının münferiden rehnedilmesinin önünde

⁴⁵⁰ Oktay Özdemir, **a.g.m.**, s. 75. Nitekim Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliği m. 36 uyarınca lisans sahibi, lisans kapsamındaki haklarını kurulun izni olmaksızın üçüncü şahıslara devir, temlik ve rehin edemez. Buna karşılık hükümde geçen “idari izin niteliğinde olmayan” ifadesinin, EPDK’nın kaygıları nedeniyle eklendiği ve enerji piyasasında verilen lisansların idari izin niteliğinde olduğu yönünde bkz. Arvas, **a.g.e.**, s. 37-38.

⁴⁵¹ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 83.

⁴⁵² Oktay Özdemir, **a.g.m.**, s. 79.

⁴⁵³ Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, **a.g.e.**, s. 98.

herhangi bir hukuki engel bulunmamaktadır.⁴⁵⁴ Bu kapsamda işletme adı üzerinde TİTRK uyarınca rehin tesis edilmesi ihtimalinde, borçlunun muaccel olan borcunu ifa etmemesi üzerine rehin alacaklısının işletme adı üzerinde lisans hakkı tesisi suretiyle alacağını tahsil etmesi mümkündür.

f. Ticaret Unvanı

Öğretide ticaret unvanının da lisans hakkının konusunu oluşturabileceği ifade edilmektedir.⁴⁵⁵ Ancak ticaret unvanı ticari işletmeden bağımsız olarak devredilemeyeceği için TİTRK uyarınca münferit olarak rehne konu edilemez. Ticari işletmenin bütününün rehne konu edilmesi halindeyse, borçlunun temerrüdü üzerine alacaklı ticari işletmeyi oluşturan rehne konu malvarlığı unsurları üzerinde kendisine tanınan temerrüt sonrası haklardan birkaçını eş zamanlı olarak kullanabilir. Ancak bu durumda da ticaret unvanının ticari işletmeden ayrı olarak başkasına devredilmesini yasaklayan TTK m. 49 hükmünün ratio legisine uygun olarak münferiden bir üçüncü kişiye kira ya da lisans hakkı tanınması suretiyle kullandırılması da mümkün olmamalıdır.⁴⁵⁶

B. Kiralama ve Lisans Hakkı Tanınması

1. Hakkın Hukuki Niteliği

Kira ve lisans sözleşmeleri kural olarak tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları ile kurulur. Tarafların ilgili hukuki işlemin esaslı unsurları üzerinde anlaşmış olmaları, hukuki işlemlerin geçerlilik şartlarına uygun olmak kaydıyla, sözleşmenin kurulması için gerekli ve yeterlidir. TİTRK m. 14/1/(c) hükmü ile rehin alacaklısına tanınan bu hakkın kaynağı bizzat kanun hükmü olup, tarafların irade beyanlarının rehin alacaklısına rehinli taşınır varlık üzerinde kiralama veya lisans

⁴⁵⁴ Arkan, **Ticari İşletme 2018**, s. 155.

⁴⁵⁵ Gümü, **a.g.m.**, s. 224; Bilgin, **a.g.m.**, s. 648; Oktay Özdemir, **Lisans**, s. 15.

⁴⁵⁶ Ticaret unvanının işletmeden ayrı olarak devredilmeyeceği gerekçesiyle lisans hakkına konu olamayacağı yönünde bkz. Burak Ongan, **Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006, s. 9, dn. 9.

hakkı tesis edilmesi yönünde örtüşmeleri aranmaz. Öğretide bu hakkın icra müdürünün tek taraflı kararı ile kurulan kamusal sürekli borç ilişkisi niteliğinde olduğu görüşü ifade edilmektedir.⁴⁵⁷ Bu görüş uyarınca hakkı nitelemede kullanılan “kamusal” kavramının, rehin alacaklısının sahip olduğu kanuni yetkinin bir icrai makam aracılığıyla kullanılmasını ifade ettiği ve bu görüşün isabetli olduğu kanaatindeyiz.

TİTRK m. 14/1/(c) hükmü kapsamında kurulan bu ilişkiye, kira veya lisans sözleşmesine ilişkin hükümler kıyas yoluyla uygulanmalıdır. Örneğin bu kapsamda konut ve çatılı iş yeri kiralarında belirli süreli kira sözleşmelerinin kiracı tarafından on beş gün önceden bildirimde bulunulmadığı müddetçe, bir yıl süreyle uzayacağını öngören TBK m. 347 veya kiracının güvence vermesine yönelik TBK m. 342 hükümlerinin uygulama alanı bulmayacağı söylenebilir. Buna karşılık olağan kullanım giderlerinin ödenmesi (TBK m. 341), kira bedelinin belirlenmesi (TBK m. 344) veya iki haklı ihtara dayalı tahliye nedenini (TBK m. 352/2) öngören hükümlerin uygulanıp uygulanmayacağı kiralama hakkının bizzat rehin alacaklısı ya da üçüncü bir kişi tarafından kullanılmasına bağlı olarak tartışılabilir. Bu kapsamda lisans sözleşmesinin taraflar arasındaki güven ilişkisine dayalı olmasından kaynaklanan sadakat yükümlülüklerinin veya marka lisansı bakımından kabul edilen lisans alanın kaliteyi koruma yükümlülüğünün geçerli olacağı söylenebilir.

2. Hakkın Dürüstlük Kuralı Çerçevesinde Yorumlanması Gerekliliği

Rehin alacaklısı tarafından kiralama veya lisanslama hakkının kullanılmasının talep edilmesi halinde, kiralama veya lisanslama ilişkisi tesis etmek suretiyle rehin alacaklısına alacağını tahsil etme imkânının mutlak olarak sağlanıp sağlanmayacağının tartışılması gerekir. TİTRK m. 14/1/(c) ve Uygulama Yönetmeliği m. 41/2 hükümlerinde, rehin alacaklısı tarafından hakkın

⁴⁵⁷ Gümüş, **a.g.m.**, s. 224. Buna karşılık rehin alacaklısının kendisine yapılan herhangi bir hak devri olmaksızın, kiralamış veya lisans almış gibi rehinli taşınır varlığı kullanma yetkisine sahip olacağı yönünde bkz. Öz, **Ticari İşlemler**, s. 182.

kullanılabileceği hallere yönelik herhangi bir sınırlama öngörülmemiştir. Hâlbuki kiralama veya lisanslama hakkı yoluyla alacağın tahsili, rehinli taşınır varlığın mülkiyetini talep veya cebri icra ile paraya çevirme yoluyla alacağın tahsil edilmesi yöntemlerinden farklıdır. Zira bu hakkın kullanılmasıyla, rehin veren yalnızca kiralama veya lisanslama ilişkisine katlanmak zorunda kalır; ancak rehinli varlık üzerindeki hak sahipliğini kaybetmez. Rehin alacaklısının alacağını tahsil etmesinden sonra, rehin veren rehinli varlık üzerinde hak sahipliğini sürdürür.

Kiralama veya lisanslama hakkına ilişkin TİTRK ve Uygulama Yönetmeliği hükümlerinde herhangi bir sınırlamaya yer verilmemiş olması, rehin alacaklısının talebi üzerine rehin verenin kiralama veya lisanslama ilişkisine katlanmak yükümlülüğü altında olacağı izlenimi vermektedir. Ancak kanaatimizce bu madde, her kanunun yorumlanmasında uygulama alanı bulan⁴⁵⁸ TMK m. 2’de açıkça düzenlenen dürüstlük kuralı çerçevesinde yorumlanmalıdır. Bu kapsamda özellikle sürekli borç ilişkisi doğuran lisans hakkının taraflar arasındaki güven ilişkisine dayalı olan niteliği göz önünde bulundurulduğunda⁴⁵⁹, rehin verenin, rehin alacaklısının kimliğinden bağımsız olarak lisans tesis etme yükümlülüğü altında olduğunu kabul etmek menfaatler dengesine uygun düşmez. Örneğin lisans alan ile lisans veren arasındaki güven ilişkisi nedeniyle, patent lisansı alanın lisans ilişkisi kapsamında eriştiği bilgileri sair ürünler bakımından kullanmaması veya bu bilgilerin kullanılabileceği ürünlerle ilişkisinin olmaması gerekir.⁴⁶⁰ Marka lisansı sözleşmesinde ise, lisans alanın markanın sunduğu kaliteyi koruma ve aynı kalitede üretim yapma borcu bulunmaktadır.⁴⁶¹ Bu nedenle ancak dürüstlük kuralının rehin verenin, rehin alacaklısına lisans veya kiralama hakkı tanımasını uygun kıldığı

⁴⁵⁸ Oğuzman, Barlas, **a.g.m.**, s. 289.

⁴⁵⁹ Oktay Özdemir, **Lisans**, s. 66; Şirin Aydıncık, **Fikri Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri**, İstanbul, Arıkan Yayıncılık, 2006, s. 74.

⁴⁶⁰ Oktay Özdemir, **Lisans**, s. 121; Lisans alanın patentin değerini düşüren kullanımları nedeniyle lisans verene karşı sorumlu olacağı yönünde bkz. Ali Necip Ortan, **Patent Lisansı Sözleşmesi**, Ankara, Yetkin Yayıncılık, 1979, s. 253; Deniz Topcu, **Patent Lisans Sözleşmeleri**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2016, s. 157.

⁴⁶¹ Oktay Özdemir, **Lisans**, s. 145; Sabih Arkan, **Marka Hukuku**, C. 2, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1998, s. 200.

hallerde, rehin alacaklısının kiralama veya lisans ilişkisi tesis etmek suretiyle alacağını tahsil etmesinin mümkün olduğunun kabul edilmesi gerekir.

TMK m. 2 hükmünde düzenlenen dürüstlük kuralı, her türlü hukuki ilişkide uygulama alanı bulan genel bir ilke niteliğini haiz olduğundan, kanaatimizce kiralama veya lisanslama hakkının kullanılması bakımından bu ilkenin Kanun metninde açıkça anılmaması bir eksiklik olarak değerlendirilemez. Buna karşılık TİTRK m. 14/1/(c) uyarınca kiralama veya lisanslama hakkının kullanılmasının sınırlarını dürüstlük kuralının oluşturduğunun vurgulanması, uygulama açısından netlik kazandırmak adına önem taşır. Nitekim Model Kanun m. 4 hükmü ile kanun kapsamındaki hak ve borçların dürüstlük kuralına uygun ve ticari olarak mantıklı bir şekilde icra edilmesi bir yükümlülük olarak düzenlenmiştir. Bu yönde bir düzenlemenin özellikle temerrüt sonrası hakları düzenleyen m. 14 hükmüne eklenmesinin isabetli olacağı kanaatindeyiz.

Rehin alacaklısına tanınan hakların rehin alacaklısının sıra ilişkisindeki yeri ve taşınır varlığın niteliği hususlarına bağlı olarak seçimlik hak niteliğinde olduğu incelenmişti. Buna karşılık temerrüt sonrası hakların kullanımının, somut olayın özelliklerine göre bazı durumlarda hakkın kötüye kullanılması yasağına aykırılık oluşturması mümkündür. Bir kimsenin kendisine tanınan bir hakkı kullanmasının hakkın ihdas edilme amacı doğrultusunda, hukuk düzenince kendisine bağlanan sonucu doğurması, başka kimseler aleyhine olabilir ve hakkın kötüye kullanılması kapsamında değerlendirilmez. Ancak somut olayın özelliği gereği, hak sahibine menfaatine kavuşması için başka kimseleri zarara uğratmaksızın tanınan sair imkanlar mevcut olmasına rağmen, hak sahibinin başkalarına zarar veren yolu seçerek hakkını elde etmesi hakkın kötüye kullanılması yasağı kapsamında değerlendirilebilir.⁴⁶² TMK m. 2/2 uyarınca bir hakkın açıkça kötüye kullanılması hukuk düzeni tarafından korunmaz. Bu ilkeyi TİTRK uyarınca rehin alacaklısına tanınan temerrüt sonrası haklarla birlikte değerlendirdiğimizde, alacağı muaccel hale gelen bir rehin alacaklısının başvuracağı temerrüt sonrası hakkı seçerken kural olarak

⁴⁶² Oğuzman, Barlas, **a.g.e.**, s. 275.

en elverişli, hızlı ve mümkün olduğu kadar çok rehin alacaklısının tatminini hedefleyen yöntemi seçmesi gerektiği söylenebilir. Bu bağlamda somut olayın özelliklerine bağlı olarak hakkın kötüye kullanılması nedeniyle zarar gören rehin alacaklılarının, hakkını kötüye kullanan rehin alacaklısından maruz kaldıkları zararların tazminini TBK m. 49/1 uyarınca talep etmeleri söz konusu olabilir.⁴⁶³ Somutlaştırmak gerekirse, rehinli varlık üzerinde tek bir rehin alacaklısının olması halinde, alacağın muaccel hale gelmesi üzerine rehinli alacaklı kiralama veya lisanslama hakkını kullanabilir. Bu durumda menfaatleri zarar görecektir başka rehinli alacaklılar olmadığından, hakkın kötüye kullanılması haliyle karşılaşılmayacağı söylenebilir. Buna karşılık takip eden rehinli alacaklıların alacakları muaccel veya yakın bir tarihte muaccel hale gelecek ise ve tesis edilen kira/lisans ilişkisinin rehinli varlığın değerinde neden olduğu düşme nedeniyle alacaklarını tahsil etmeleri mümkün olmamışsa, somut olayın özelliklerine göre kiralama veya lisanslama hakkını kullanmayı tercih eden rehin alacaklısının hakkın kötüye kullanılması nedeniyle sorumlu olması gerektiği söylenebilir.

C. Lisans Hakkı

1. Lisans Hakkı ile İlgili Genel Değerlendirmeler

Lisans hakkı, gayri maddi bir hakkın sahibi tarafından (lisans veren), sahip olduğu hakkın kullanımını kural olarak bir ücret karşılığında üçüncü bir kişiye (lisans alan) sözleşme ile devretmesi ile tesis edilir.⁴⁶⁴ Lisans hakkının konusunu özel olarak düzenlenen gayri maddi haklar oluşturabileceği gibi, hukuken korunan durumlar da (*know-how*) oluşturabilir.

Kaynağı bakımından lisans hakkı hukuki işlemde doğan lisans hakkı, kanuni lisans hakkı ve zorunlu lisans olmak üzere üçlü bir ayrıma tabi tutulabilir.⁴⁶⁵

⁴⁶³ Oğuzman, Barlas, **a.g.e.**, s. 286.

⁴⁶⁴ Oktay Özdemir, **Lisans**, s. 32; Sabih Arkan, **Marka Hukuku**, s. 190-191; Cahit Sülük (Rauf Karasu, Temel Nal), **Fikri Mülkiyet Hukuku**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2017, s. 397; Yasaman, Altay, **a.g.e.**, s. 741-742.

⁴⁶⁵ Oktay Özdemir, **Lisans**, s. 15-16; Sınai haklar bakımından hukukumuzda zorunlu lisans kurumuna patent, faydalı model, yeni bitki çeşitleri ve topografyalar için yer verilmiştir. Bkz. Sülük (Karasu,

Hukuki işlemten doğan lisans hakkı çoğu zaman bir sözleşme ilişkisine dayanmakla birlikte, tek taraflı hukuki işlem olan vasiyetname ile ya da çok taraflı hukuki işlemle de bir üçüncü kişiye lisans hakkı tanınması mümkündür.⁴⁶⁶ Lisans sözleşmesi çoğu zaman lisans verenin aldığı uygun karşılık uyarınca lisans hakkını devretmesini konu edinir. Ancak karşılık, lisans hakkının zorunlu unsuru değildir. Nitekim FSEK m. 48/1 hükmünde eser sahibinin veya mirasçılarının kendilerine kanunen tanınan mali hakları, süre, yer ve muhteva itibariyle mahdud veya gayrimahdud, karşılıklı veya karşılıksız olarak başkalarına devredebilecekleri açıkça öngörülmüştür. Lisans sözleşmesi isimsiz ve *sui generis* bir sözleşmedir.⁴⁶⁷ Kural olarak tam iki tarafa borç yükleyen (*synallagmatik*) bir sözleşmedir. Zira lisans veren sahip olduğu gayri maddi hakkın kullanımını devrederken, kullanım hakkını devralan lisans alan, bunun karşılığında dönemsel veya götürü nitelikte olabilecek bir bedel ödemekle yükümlüdür. Ancak lisans verenin ivazsız olarak lisans hakkı tanıdığı hallerde tek tarafa borç yükleyen sözleşmeden bahsedilebilir.⁴⁶⁸

FSEK kapsamında eser sahibinin, eser üzerindeki mali hakları kullanma yetkisini başkalarına devredebilmesi, m. 48 uyarınca devralan kimseye ruhsat verilmesi olarak tanımlanmakta olup, kullanılan ruhsat terimi de terminoloji farklılığına rağmen öğretide lisans hakkı olarak değerlendirilmektedir.⁴⁶⁹ Lisans hakkının konusunu FSEK uyarınca düzenlenen mali haklar oluşturabileceği gibi, SMK kapsamında sayılan patent, marka, tasarım hakkı, faydalı modeller, entegre devre topografyası, ıslahçı hakkı, işletme adı gibi kanunlarda düzenlenen haklar ve know-how gibi mutlak hak niteliğinde olmayan ancak hukuken korunan durumlar da oluşturabilmektedir.

Nal), **a.g.e.**, s. 400; FSEK m. 9/2 ve m. 10/2 hükümlerinde zorunlu lisansın düzenlendiği; m. 47/1 hükmünde ise kanuni lisansın düzenlendiği yönünde bkz. Mustafa Tüysüz, **Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Çerçevesinde Fikri Haklar Üzerindeki Sözleşmeler**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2007, s.98; FSEK m. 9/2 ve m. 10/2 hükümlerinin zorunlu lisans olarak değerlendirilmesinin eleştirisi için bkz. Aydınçık, **a.g.e.**, s. 63, dn. 311.

⁴⁶⁶ Topcu, **a.g.e.**, s. 30.

⁴⁶⁷ Oktay Özdemir, **Lisans**, s. 53.

⁴⁶⁸ Oktay Özdemir, **Lisans**, s. 63.

⁴⁶⁹ Aydınçık, **a.g.e.**, s. 59.

Lisans alana sağladığı yetkilere göre lisans hakkı basit lisans ve inhisari lisans olarak ikiye ayrılır. Lisans alana basit lisans hakkı tanınması halinde, lisans veren lisansa konu hak veya hukuken korunan durum üzerinde başka bir kimseye lisans tanıma ve lisans konusunu bizzat kullanabilme hakkını saklı tutar. Buna karşılık lisans alana inhisari lisans hakkı tanınması halinde, lisans veren lisans konusu üzerinde başka bir kimseye lisans hakkı tanınamayı ve aksi sözleşmede kararlaştırılmadıkça kendisi de lisans konusunu kullanmamayı taahhüt eder.⁴⁷⁰ İnhisari lisansta, lisans verenin söz konusu yükümlülüğü aynı yer, zaman ve konular bakımından geçerlidir.⁴⁷¹ Bir kimseye lisans hakkı tanınması halinde, aksi açıkça belirtilmediği müddetçe, hak sahibinin basit lisansa sahip olduğu kabul edilir. Bir kimseye verilen lisans hakkı ister basit, ister inhisari nitelikte olsun kanaatimizce nispi hak niteliğindedir.⁴⁷²

2. TİTRK Uyarınca Tesis Edilecek Lisans İlişkisi İle İlgili Değerlendirmeler

TİTRK uyarınca rehin alacaklısına tanınan lisanslama hakkı, rehin verenin üzerinde lisans tesis edilebilecek bir mutlak hak/genel hukuk kuralları uyarınca korunan know-how gibi bir hak veya fiili durum ya da sahip olduğu lisans hakkı üzerinde rehin tesis etmiş olması halinde gündeme gelebilir. Bu durumda ilk ihtimalde, rehin veren, lisansa konu olacak hakkın sahibi olduğundan, hak üzerinde rehin alacaklısı lehine lisans verilmesi için bir üçüncü kişiden rıza alması söz konusu olmaz. Ancak lisans hakkının rehne konu edilmesi halinde, borçlunun temerrüdü üzerine rehin alacaklısının lisanslama hakkını kullanabilmesi, lisans hakkı sahibi rehin verenin lisans sözleşmesinde lisans hakkını rehnetme ve devretme yetkisi olup

⁴⁷⁰ Ünal Tekinalp, **Fikri Mülkiyet Hukuku : Temel Bilgiler, Sözleşmeler, Fikir ve Sanat Eserleri, Markalar, Patentler**, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 5. Bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2012, s. 435; Yasaman, Altay, **a.g.e.**, s. 740;

⁴⁷¹ Oktay Özdemir, **Lisans**, s. 12; Aydınçık, **a.g.e.**, s. 59; Yasaman, Altay, **a.g.e.**, s. 741.

⁴⁷² Öğretide özellikle inhisari lisans hakkı bakımından söz konusu hakkın mutlak hak niteliğinde olduğu pek çok yazar tarafından ileri sürülmektedir. Tartışmalar ve lisans hakkının nispi hak niteliğine ilişkin gerekçeler için bkz. Oktay Özdemir, **Lisans**, s. 18-30; aynı yönde bkz. Nuşin Ayiter, **Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri**, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1972, s. 201; Yasaman, Altay, **a.g.e.**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2004, s. 741; Topcu, **a.g.e.**, s. 103; aksi yönde bkz. Halil Arslanlı, **Fikri Hukuk Dersleri C.II**, İstanbul, Sulhi Garan Matbaası, 1954, s. 175; Şafak N. Erel, **Türk Fikir ve Sanat Hukuku**, 3. Bs., Ankara, Yetkin Yayıncılık, 2009, s. 307.

olmadığına bağlıdır. Zira lisanslama hakkını kullanmasının sınırını, rehin verenin sahip olduğu hak ve yetkiler oluşturur. Bu kapsamda lisans hakkının rehne konu edilmesi halinde, lisans hakkının alacağını karşılayacak süre kadar rehinli alacaklıya devri söz konusu olacaktır.

Bu kapsamda rehne konu edilen bir hak üzerinde, rehin veren tarafından daha önce bir üçüncü kişiye lisans tanınmış olmasının, rehin alacaklısının borçlunun temerrüdünü takiben lisanslama hakkını kullanmasına engel olup olmayacağının da incelenmesi gerekir. Gayrimaddi bir hak üzerinde tanınan lisans hakkı yukarıda da açıklandığı üzere basit veya inhisari nitelikte olabilir. Söz konusu hak üzerinde bir üçüncü kişiye rehin veren tarafından basit lisans verilmesi halinde, rehin veren daha sonra başka kimselere de lisans tanıma yetkisine sahip olacağından, bu ihtimal bakımından rehin alacaklısının söz konusu hak üzerinde lisanslama ilişkisi tesis etmek suretiyle alacağını tahsil edebileceğine şüphe bulunmaz. Buna karşılık üçüncü kişiye inhisari lisans verilmiş olması halinde, rehin alacaklısının rehne konu hak üzerinde lisanslama ilişkisi tesis edip edemeyeceği tartışılabilir. Öğretide sınai mülkiyet hakkı sahibi rehin verenin, bu hak üzerinde bir üçüncü kişiye inhisari nitelikte lisans hakkı tesis etmiş olması halinde, rehin alacaklısının lisanslama suretiyle alacağını tahsil etme hakkını kullanamayacağı belirtilmiştir.⁴⁷³ Bu görüş doğrultusunda, yine de rehin alacaklısına inhisari lisansın bölge ve zaman itibarıyla kapsamı dışında kalan bir lisans hakkı tanınmasının mümkün olduğu söylenebilir.⁴⁷⁴

Ancak kanaatimizce lisans hakkının basit veya inhisari şekilde bir üçüncü kişiye tanınması, hakkın nispi hak olma özelliğini ortadan kaldırmaz. Bazı kanunlar uyarınca birtakım haklar üzerinde verilen lisansların ilgili sicile tescilinin üçüncü kişilerin iyi niyetini kaldıracağı düzenlenmiştir. Örneğin, SMK kapsamında bir marka üzerinde tanınan lisans hakkının sicile tescil edilmesi, m. 148/5 uyarınca üçüncü kişilerin iyi niyetini kaldırıcı etkiye sahiptir. Bu suretle inhisari lisans hakkı

⁴⁷³ Bilgin, **a.g.m.**, s. 649.

⁴⁷⁴ Bkz. Legislative Guide on Secured Transactions Supplement on Security Rights in Intellectual Property, pr. 237.

üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilir.⁴⁷⁵ Hakkın nispi hak özelliğine halel getirmemekle birlikte, SMK'ya tabi rehne konu hak üzerinde sicile tescil edilmiş bir inhisari lisansın bulunması halinde, aynı yer, zaman ve konular bakımından artık rehin alacaklısının lisanslama yoluyla alacağını tahsil etme imkânına sahip olmadığı söylenebilir. Buna karşılık, herhangi bir sicile tescil mekanizması öngörülme- yen lisans hakları veya öngörülmesine rağmen tescil edilmemiş lisans haklarının bulunması halinde, bu lisanslar taraflarca kararlaştırılan sözleşmede inhisari lisans olarak nitelendirilse de, borçlandırı- cı işlem niteliğinde olduklarından dolayı, rehin verenin bir üçüncü kişiye lisans tanınması mümkündür. Kanaatimizce böyle bir durumun varlığı halinde, rehin alacaklısının lisanslama hakkını kullanmayı talep etmesi dürüstlük kuralına aykırılık yaratmadığı müddetçe, TİTRK kapsamında lisanslama hakkını kullanabilmelidir. Bu durumda inhisari lisans sahibi TBK m. 112 kapsamında maruz kaldığı zararların tazminini veya sözleşmenin feshini ve uğradığı zararların tazminini talep etmek durumunda kalır. Buna karşılık Yargıtay'ın inhisari lisans tanınmasını tasarruf işlemi niteliğinde kabul ettiği göz önünde bulundurulduğunda, üzerinde inhisari lisans hakkı tanınmış gayri maddi haklar bakımından rehin alacaklısının TİTRK m. 14/1/(c) kapsamında lisanslama hakkını kullanamayacağı söylenebilir.⁴⁷⁶

TİTRK m. 14/1/(c) uyarınca rehinli alacaklının alacağını tahsil etmek adına lisanslama hakkını kullanmayı tercih etmesi halinde, tesis edilen lisans ilişkisinin inhisari nitelikte olup olamayacağına yönelik olarak Kanun ve Uygulama Yönetmeliği'nde herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Teorik olarak tesis edilen bu lisans, basit lisans şeklinde olabileceği gibi, borcun miktarının yüksekliği ve rehinli varlık üzerinde daha önceden tesis edilen lisans haklarının mevcudiyetine bağlı olarak inhisari lisans şeklinde de tesis edilebilmelidir. Kanaatimizce tesis edilecek lisansın türüne ilişkin herhangi bir düzenlemenin öngörülmemiş olması bir eksikliktir.

⁴⁷⁵ Aynı yönde bkz. Oktay Özdemir, **Lisans**, s. 28.

⁴⁷⁶ Bkz. Yarg. 11.HD, E. 1999/594, K. 1999/3250 T. 26.4.1999; 11. HD., E. 1998/9958, K. 1999/3423, T. 29.9.1999. Kararların değerlendirilmesi için bkz. Aydınçık, **a.g.e.**, s. 75-76. Aynı yönde bkz. Uncitral Legislative Guide on Secured Transactions Supplement on Security Rights in Intellectual Property, para. 237. (Son erişim tarihi: 05.06.2019)

D. Kiralama Hakkı

1. Kiralama Hakkı İle İlgili Genel Değerlendirmeler

TİTRK m. 14/1/(c) hükmü zilyetliğin devrine konu olmayan varlıklarda kiralama hakkının kullanılmasını rehin alacaklısına borçlunun temerrüdü üzerine bir imkân olarak sunmuştur. Hükümde rehin alacaklısına tanınan kiralama hakkı, ürün getiren bir hak üzerinde kullanma ve işletme imkânı tanıyan ürün kirası ilişkisi şeklinde olabileceği gibi, yalnızca kullanım hakkı doğuran adi bir kira ilişkisi de olabilir.⁴⁷⁷ Adi kira sözleşmesinin konusunu yalnızca eşya niteliğini haiz kiralananın kullanımı oluşturuyorken, ürün kirası sözleşmesinin konusunu ürün getiren eşya ve hakların kullanımı ve semerelerinden yararlanması oluşturur.⁴⁷⁸

Ürün kirası sözleşmesi TBK m. 357-378 hükümleri arasında düzenlenmiş olup, m. 357 uyarınca kiraya verenin, kiracıya, ürün veren bir şeyin veya hakkın kullanılmasını ve ürünlerin devşirilmesini bedel karşılığında bırakmayı üstlendiği sözleşme olarak tanımlanmıştır. Ürün kirası sözleşmesi tam iki tarafa borç yükleyen rızai bir sözleşmedir. Ürün kirası sözleşmesinin unsurlarını kiralananın kiraya veren tarafından kullanılması ve ürünlerinin işletilmesi amacıyla kiracıya verilmesi, kiracının kiralananı kullanma ve işletme borcu olarak ödediği kira bedeli ve tarafların kiralananın kira bedeli karşılığında kiracı tarafından kullanılması ve işletilmesine yönelik irade uyuşmaları oluşturur.⁴⁷⁹

2. TİTRK Uyarınca Tesis Edilecek Kira İlişkisi İle İlgili Değerlendirmeler

Ürün kirası sözleşmesinin konusunu ürün getiren eşya veya hak niteliğinde olan varlıklar oluşturduğundan, TİTRK m. 5 hükmünde açıkça zikredilen taşınır varlıklardan ticari plaka ve ticari hattın ürün kirasına konu oluşturabileceği söylenebilir. Rehin verenin bir ürün kirası sözleşmesi nedeniyle sahip olduğu

⁴⁷⁷ Gümüş, **a.g.m.**, s. 224.

⁴⁷⁸ Gümüş, **Borçlar Özel**, s. 271.

⁴⁷⁹ Bkz. Cevdet Yavuz, **Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler)**, 15. Bs., İstanbul, Beta Yayıncılık, 2018, s. 360.

kiracılık hakkı üzerinde TİTRK uyarınca rehin tesis etmesi mümkündür. Bu durumda, rehin alacaklısı ile rehin veren arasında ürün kirası ilişkisi oluşacaktır.

Bununla birlikte rehne konu taşınır varlığın bir taşınmaz ya da taşınır eşya üzerindeki kiracılık hakkı olması da mümkündür. Rehin alacaklısının, rehne konu kiracılık hakkı üzerinde kiralama suretiyle alacağını tahsil etme yolunu seçmesi halinde, rehin veren ile rehin alacaklısı arasında adi kira ilişkisi oluşur.

TİTRK m. 14/1/(c) hükmü ile rehne konu kiracılık hakları bakımından rehin alacaklısına tanınan kiralama hakkı neticesinde, rehin verenin sahip olduğu kiralanan üzerindeki kullanım hakkı rehin alacaklısına temlik edilir. TİTRK kapsamında rehin alacaklısının alacağını tahsil etmesi üzerine sahip olduğu kiralama hakkının sona ermesi ve rehin verenin kiracılık hakkından doğan kiralananı kullanmaya devam etmesi öngörüldüğünden, kullanım hakkının borcu karşılayacak süre boyunca devredildiği kabul edilmelidir.

Bu ilişkide malik kiraya veren ile rehin alacaklısı kiracı arasında akdedilmiş bir sözleşme bulunmaması nedeniyle, esasen malik kiraya veren, rehin veren kiracı ile rehin alacaklısı kiracı arasında akdedilen kanunen tesis edilen kira ilişkisine istinaden rehin alacaklısı kiracıdan herhangi bir talepte bulunamaz.⁴⁸⁰ Ancak TBK m. 322/3 hükmünde öngörülen alt kiracının, kiralananı kiracıya tanınandan başka biçimde kullanması halinde kiracının, kiraya verene karşı sorumlu olacağı ve bu durumda kiraya verenin, kiracısına karşı sahip olduğu hakları alt kiracıya karşı da kullanabileceğine yönelik düzenlemenin TİTRK m. 14/1/(c) hükmü uyarınca tesis edilen kira ilişkileri bakımından da uygulanacağı kabul edilmelidir.

Öğretide rehne konu varlığın üzerinde bir üçüncü kişi lehine kira ilişkisi tesis edilmiş olması halinde, bu durumda artık Uygulama Yönetmeliği m. 41/4 hükmünün temerrüt sonrası hakların kullanımında hakkında hüküm bulunmayan hallerde ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla ilamsız takip hükümlerinin kıyasen uygulanacağını öngörmesi nedeniyle “Kiracılara Haber Verme” başlıklı İİK m.

⁴⁸⁰ Gümüş, **Borçlar Özel**, s. 364.

150/b'nin uygulanması gerektiği ifade edilmektedir.⁴⁸¹ Bu doğrultuda icra memuru, alacaklının talebi üzerine takibin kesinleşmesini beklemeden kiracıları da takipten haberdar edip, işleyecek kiralara icra dairesine ödenmesini emredecektir. Kiracının ihtara rağmen kira paralarını icra dairesine yatırmaması halinde, İİK m. 356 uyarınca icra dairesince kiracının maaşlarından veya sair mallarından haciz yoluyla söz konusu tutar tahsil edilir. Kanaatimizce bu görüş isabetlidir. Zira rehin alacaklısının, rehinli taşınır varlık üzerinde kira veya lisans ilişkisi tesis etmesinin altında, rehinli taşınır varlığın icra yoluyla satılma ihtimalinin zor olması veya satılması ihtimalinde elde edilecek bedelin alacağını karşılama ihtimalinin düşük olması ya da alacağının rehinli taşınır varlığın değerine kıyasen çok düşük olması olasılığında aradaki bedel farkını iade etmekle yükümlü olmak istememesi gibi nedenler yatar. Böylece rehin alacaklısı alacağını kira ya da lisans bedelinden karşılamayı tercih eder. Bu görüşün benimsenmemesi durumunda, muaccel olan alacağın borçlu tarafından ifa edilmemesi üzerine, rehin alacaklısı tarafından kiralama hakkının kullanılmasının talep edilmesinin, rehin veren tarafından daha önce tesis edilmiş adi kira ilişkileri bakımından bir fesih, konut veya çatılı işyeri kiralara bakımındansa özel bir fesih ya da tahliye nedeni olarak kabul edilip edilmemesi gerektiğinin tartışılması gerekir. Ancak kanaatimizce kira ilişkisini düzenleyen hükümlerin kiracıyı koruyan yaklaşımı göz önünde bulundurulduğunda, mevcut TİTRK ve ikincil düzenlemelerinin bu kapsamda değerlendirilmesi mümkün değildir.

E. Hakkı Kullanmaya Yetkili Rehın Alacaklısı

Gerek TİTRK m. 14/1(c) hükmünde gerekse Uygulama Yönetmeliği m. 41/2 hükmünde, zilyetliği devredilemeyen taşınır varlıklar üzerinde kira veya lisans tesis etme yoluyla alacağı tahsil etme hakkını kullanabilecek rehin alacaklısı bakımından, rehinli taşınır varlığı devralmaya yönelik TTK m. 14/1(a) hükmünde öngörülenin aksine herhangi bir sınırlandırma yer almamaktadır. Bu nedenle teorik olarak bu imkâna rehnin temin ettiği alacağı muaccel olan her rehin alacaklısı sahiptir.

⁴⁸¹ Bkz. Hasırcı, **Değerlendirilme**, s. 260; Gümüş, **a.g.m.**, s. 225.

Buna karşılık öğretide bu hakkın tıpkı mülkiyeti devralma hakkında olduğu gibi yalnızca birinci derece rehin alacaklısına tanındığı görüşü ileri sürülmektedir. Bu görüşün dayanağını TİTRK m. 14/1 hükmünde düzenlenen seçimlik hakların lafızlarının hakların bir bütünlük oluşturacak şekilde kaleme alınmış olması oluşturur. Ancak kanaatimizce Kanun’da bu yönde herhangi bir sınırlama öngörülmemiştir ve haklar arasında bir bütünlük bulunmamaktadır. Uygulama Yönetmeliği’nin başarılı bir şekilde ifade edilmeyen 41.maddesini bu şekilde yorumlamak Kanun’un amacına aykırı düşer.⁴⁸²

F. Hakkın Kullanımı

Rehin alacaklısı tarafından borçlunun temerrüdünü takiben tanınan kiralama ve lisans hakkının nasıl kullanılacağına ilişkin TİTRK m. 14/1/(c) hükmünde herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. TİTRK m. 14/2 hükmünde bu maddeye ilişkin usul ve esasların Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle düzenleneceği öngörülmüştür. Uygulama Yönetmeliği m. 41/4 uyarınca temerrüt sonrası hakların kullanımında hakkında hüküm bulunmayan hallerde İİK’nin ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla takip hükümleri kıyasen uygulanır. Bu nedenle, rehin alacaklısının, borçlusunun temerrüdü halinde bu hakkı icra dairesine yapacağı ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla takip talebine istinaden kullanabileceği söylenebilecektir.⁴⁸³ Rehin alacaklısı, takip talebinde, rehin konusu varlığın kira veya lisans ilişkisine elverişli olmasına bağlı olarak, hangi hakkı kullanmak istediğini de belirtmelidir.

Alacağı muaccel hale gelen ve borçlusu tarafından ifa edilmeyen rehin alacaklısının kiralama ve lisans hakkını kullanabilmesi bakımından TİTRK ve ikincil mevzuatta, rehinli taşınır varlığı devralma hakkının aksine herhangi bir süre sınırı

⁴⁸² Bu görüşün bir diğer gerekçesini de Uygulama Yönetmeliği’nin 41.maddesinde kullanılan ifadeler oluşturmaktadır. Nitekim “Rehin Alacaklılarının Diğer Hakları” başlıklı ilgili maddenin ilk fıkrasında, mülkiyeti devralma yetkisine sahip olan rehin alacaklısının alacağını varlık yönetim şirketlerine devredebileceği öngörülmüş, ikinci fıkrada ise bu tip bir sınırlamaya yer verilmemiş olmasına rağmen, cümlelerin yapısından dolayı bu hakkın yine mülkiyeti devralma yetkisine sahip rehin alacaklısına tanındığı söylenebilir. Bkz. Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 152-153.

⁴⁸³ Aynı yönde bkz. Gümüş, **a.g.m.**, s. 224.

bulunmamaktadır. Bu nedenle rehin alacaklısının hakkını kullanabilmek için zamansal olarak bir sınırlandırmaya tabi tutulmadığı söylenebilecektir.

Borçlu temerrüdünün gerçekleşmesini takiben rehinli taşınır varlığın değerlemesinin yapılması zorunlu olduğundan, rehin alacaklısının takip talebinin ekine değerlendirme raporunu ya da en azından mahkemeye değer tespiti amacıyla başvurulduğunu ispat eden belgenin konulması gerekir. Kanaatimizce bu konuda Uygulama Yönetmeliği m. 31/5 hükmü kıyasen uygulanmalıdır.⁴⁸⁴

Uygulama Yönetmeliği m. 41/2 hükmünde TİTRK m. 14/1(c) bendinden farklı olarak, kiralama veya lisans hakkının bizzat rehin alacaklısı veya üçüncü bir kişi tarafından kullanılmasının mümkün olduğu düzenlenmiştir. Ayrıca lisanslama veya kiralama geliri borca yetecek düzeye eriştikten sonra kiralama veya lisanslama hakkının sona ereceği öngörülmüştür. Bu durumda TİTRK uyarınca rehin alacaklısı rehinli taşınır varlık üzerinde kiralama veya lisans hakkını bizzat kullanma veya üçüncü bir kişiye kullandırma yönünde bir seçim hakkına sahiptir. TİTRK ve ikincil mevzuatta kiralama veya lisanslama hakkına başvuran rehinli alacaklının, bu hakkı üçüncü kişiye kullandırma yöntemiyle ilgili herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Rehinli alacaklının alacağını tahsil etmek amacıyla kiralama veya lisanslama hakkını kullandıracağı üçüncü kişiyi kendisinin serbestçe belirlemesi ve bu ilişkinin ilgili icra müdürlüğüne bildirilmesi veya üçüncü kişinin başlatılan icra takibi üzerine icra müdürlüğü tarafından tayin edilmesi ihtimaller olarak düşünülebilir. Kanaatimizce anılan iki ihtimalin de uygulanabilir ve makul çözümler olarak kabul edilmesi isabetli olacaktır.

Rehin alacaklısı kiralama veya lisans hakkını kendisinin kullanmak istememesi halinde, bu hakkı üçüncü bir kişiye kullandırarak alacağını tahsil etmeyi tercih edebilir. Öğretide bu hakkın üçüncü kişiye kullandırılma usulü ile ilgili olarak tespit edebildiğimiz kadarıyla, kira ilişkisi özelinde rehinli alacaklı tarafından kiralama veya lisanslama hakkının alt kira veya kullanım hakkının devri ilişkisi

⁴⁸⁴ Uygulama Yönetmeliği m. 31/5: “Takip talebinin ekinde Ticari İşlemlerde Taşınır Varlıkların Değer Tespiti Hakkında Yönetmelik uyarınca düzenlenen ekspertiz/değerleme raporuna yer verilir.”

oluşturacak şekilde üçüncü kişiye devredilmesi gerektiği görüşü ileri sürülmüştür. Bu görüşü savunan yazarlarca, kiralama veya lisanslama hakkına başvuran rehin alacaklısının, kira sözleşmesi veya lisans sözleşmesinden kaynaklanan devir sınırlamalarına tabi olmaksızın bu hakkını kullanma imkanına sahip olduğu ileri sürülmektedir.⁴⁸⁵ Kanaatimizce bu görüş rehin alacaklısına tanınan bu hakkın ratio legis'ine uygundur. Ancak her ne kadar kiralama ilişkisi bakımından bu hakkın rehin alacaklısı tarafından üçüncü kişilere kullandırılarak alacağın tahsili yolu tercih edildiğinde, rehin alacaklısı ile üçüncü kişi arasındaki ilişki alt kira veya kullanım hakkının temliki olarak nitelendirilebilirse de, lisans ilişkisi bakımından bu ilişkisinin lisanstan doğan kullanma hakkının devri niteliğinde olduğu kabul edilmelidir. Rehın alacaklısı kendisine kanunen tanınan bu hakkı kullanırken, kira veya lisans sözleşmelerine yönelik kanuni devir sınırlamalarına tabi olmayacaksa da, dürüstlük kuralına uygun davranmalıdır.

Rehin alacaklısı tarafından başvuru kiralama veya lisanslama hakkı bedelsiz bir hak değildir.⁴⁸⁶ Rehın alacaklısı tarafından kiralama veya lisans hakkının bizzat kullanılması durumunda, rehin alacaklısı, alacağının karşılığını oluşturan aylık veya yıllık kira veya lisans bedelinin hak tanıdığı süre ile sınırlı olarak rehinli taşınır varlığı kullanmak veya kullanmak ve yararlanmak suretiyle alacağını tahsil edecektir. Rehın alacaklısının yararlanacağı kira veya lisans hakkı karşılığında ödemesi gereken bedel borcu ile borçlunun rehinli alacaklıya olan borcu arasında kanuni bir takas ilişkisi gerçekleşir. Aksinin kabulü, rehin alacaklısına alacağını tahsil edebilmesi için getirilen alternatif bir imkanın ihdas edilme amacı ile bağdaşmaz.

Rehin alacaklısının kiralama veya lisanslama hakkını kullanma süresinin nasıl tayin edileceğine ilişkin bir düzenlemeye TİTRK ve Uygulama Yönetmeliği'nde yer verilmemiştir. Öğretide bu sürenin kural olarak taraflarca kararlaştırılacağı, taraflar

⁴⁸⁵ Bkz. Gümüş, **a.g.m.**, s. 224. Aksi yönde Oral, **a.g.e.**, s. 105.

⁴⁸⁶ Kiralama veya lisanslama hakkının, gayri maddi hakkın sahibi ile rehinli alacaklı arasında rayiç üzerinden akdedilen bir kira veya lisans sözleşmesi şeklinde yorumlanmaması gerektiği, hakka başvuran alacaklının hak devri söz konusu olmaksızın alacağına karşılık gelen süre kadar rehinli varlıktan yararlanması şeklinde anlaşılması gerektiği yönünde bkz. Öz, **Ticari İşlemler**, s. 182.

arasında bir mutabakat sağlanamaması halinde, hakim tarafından tespit edileceği görüşü ileri sürülmektedir.⁴⁸⁷ Ancak bu görüşün kabul edilmesi, hakkın kötüye kullanımına sebep olabilecektir. Örneğin rehin alacaklısı ve rehin verenin kira/lisans bedeli olarak cüzi bir tutar üzerinde anlaşarak oldukça uzun bir süre boyunca kira/lisans ilişkisi tesis etmeleri mümkün hale gelebilecek ve bu durumda rehinli varlık üzerinde başka rehin alacaklılarının da olması halinde, onların menfaatleri olumsuz olarak etkilenebilecektir. Kanaatimizce bu durumda, temerrüt sonrası hakların kullanımında takip talebine eklenmesi zorunlu tutulan değerlendirme raporuna bir işlev yüklenmelidir. Zira mevcut düzenleme göz önünde bulundurulduğunda, kiralama veya lisanslama hakkının kullanılması bakımından da değerlendirme raporunda salt rehinli taşınır varlığın değeri belirtilecektir. Oysaki bu durum kiralama veya lisanslama hakkının kullanılmasının tercih edilmesi halinde, herhangi bir işleve sahip olmayacaktır. Rehinli varlık üzerinde hak sahibi olan tüm tarafların menfaatleri göz önünde tutularak, olası tüm kötüye kullanımların baştan önlenmesi amacıyla başvurulması zorunlu olan değerlendirme usulünde rayiç kira/lisans bedelinin de belirtilmesi isabetli olacaktır. Böylece tespit edilen bedelin toplam borca oranıyla da rehin alacaklısına tanınacak kira veya lisans süresinin hesaplanması mümkün olur.

Kiralama veya lisans hakkının rehin alacaklısı tarafından üçüncü bir kişiye kullandırılması halinde ise, üçüncü kişi tarafından ödenecek aylık veya yıllık kira/lisans bedellerinden rehin alacaklısı alacağını mahsup yoluyla tahsil edecektir.⁴⁸⁸ Öğretide bu hakkın rehin alacaklısı tarafından üçüncü bir kişiye kullandırılması halinde, rehin alacaklısının alacağından fazla bir değer elde etmesinin mümkün olup olmadığı, alacağından fazla bir değer elde etmiş olsa bile bu durumun nasıl tespit edileceğinin mevcut düzenleme uyarınca belirsiz olduğu belirtilmektedir.⁴⁸⁹ Bu görüşü ileri süren yazarlarca rehinli alacaklının alacağından fazla bir değer elde etmesi halinde, derece veya sıra bakımından sonra gelen rehin alacaklılarına karşı bir sorumluluğu olup olmayacağı da belli değildir. Bu duruma yönelik herhangi bir düzenleme öngörülmemiş olduğundan, öğretide TİTRK m. 14/1/(a) kapsamında

⁴⁸⁷ Bkz. Öz, *Ticari İşlemler*, s. 182.

⁴⁸⁸ Bilgin, *a.g.m.*, s.648.

⁴⁸⁹ Öz, *Ticari İşlemler*, s. 182.

rehin alacaklısının müteselsil sorumluluğunun kıyasen lisanslama ve kiralama hakkı bakımından da uygulanması gerektiği görüşü ileri sürülmüştür.⁴⁹⁰ Kanaatimizce menfaatler dengesi ve hükmün lafzı göz önünde bulundurulmalıdır. Uygulama Yönetmeliği m. 41/2 hükmünde lisanslama ve kiralama gelirinin borca yetecek düzeye ulaşmasını takiben, kiralama ve lisanslama hakkının sona ereceği öngörülmüş olduğundan, hakkı icra eden rehin alacaklısının artık değere kavuşmasının önlenmek istendiği söylenebilir. Bu nedenle üçüncü kişi tarafından ödenecek kira ve lisans bedelleri icra dosyasına ödenmeli ve icra dairesi tarafından rehin alacaklısına bu bedelin alacağını karşılayan tutarı ödenmelidir.

Kiralama veya lisanslama hakkının kullanılmasıyla beraber, rehin alacaklısının rehin hakkı kendiliğinden sona ermeyecektir. Alacağa bağlı fer'i bir hak olan rehin hakkı, rehin alacaklısının bu yolla elde ettiği alacağın veya kullanım hakkının, rehnin temin ettiği alacağı tamamen karşılamasıyla sona erecektir.⁴⁹¹ Bu bağlamda rehin alacaklısının sahip olduğu kiralama veya lisanslama hakkının da alacağını karşıladığı anda sona ereceğini kabul etmek gerekir. Ancak rehin alacaklısının kiralama veya lisans hakkını üçüncü bir kişiye kullandırması halinde, üçüncü kişi ile aralarındaki anlaşma uyarınca kira veya lisans bedelinin götürü olarak ya da kira/lisans ilişkisinin süresinin sona ermesinden önce ödenmesi söz konusu olabilir. Bu durumda rehin hakkının kira/lisans ilişkisinin süresinin sona ermesiyle sona ereceğini kabul etmek gerekir. Öğretide rehinli alacaklı tarafından kiralama veya lisans hakkının üçüncü bir kişiye kullandırılması halinde, rehinli alacaklının alacağını tahsil etmesine rağmen üçüncü kişiyle tesis edilen kira/lisans ilişkisinin devam etmesinin mümkün olduğu görüşü ileri sürülmüştür. Bu görüş, kira veya lisans ilişkisinden doğan kullanım hakkını devralan üçüncü kişinin tarafı olduğu kira veya lisans ilişkisinin hukuki nedeninin TİTRK uyarınca tesis edilen rehin hakkı olduğunu bilmemesi ihtimaline dayanmaktadır. Ancak rehinli alacaklı tarafından kira/lisans hakkının kullandırıldığı üçüncü kişinin kira/lisans bedellerini icra dosyasına yatırmamasının en uygun çözüm olduğu kanaatinde olduğumuzdan, bu

⁴⁹⁰ Öz, **Ticari İşlemler**, s. 182.

⁴⁹¹ Aynı şekilde bkz. Hasırcı, **Değerlendirilme**, s. 260; Gümüş, **a.g.m.**, s. 42; Kara, **a.g.e.**, s. 92.

durumda artık üçüncü kişinin, tesis edilen ilişkinin hukuki nedeninin TİTRK uyarınca tesis edilen rehin hakkı olduğunu bilmediğini ileri sürmesi mümkün olmayacaktır.

G. Çatışan Menfaatler

Kiralama veya lisanslama hakkının rehinli taşınır varlık üzerinde tek bir rehin alacaklısı bulunması olasılığında kullanımı, rehin alacaklısının beklentilerine göre makul ve hukuki açıdan sorunsuz olabileceken, birden fazla rehin alacaklısının bulunması ihtimalinde pek çok hukuki sorunla karşılaşılabilir. TİTRK ve Uygulama Yönetmeliği'nde rehinli taşınır varlık üzerinde birden fazla rehin alacaklısı lehine rehin tesis edilmiş olması halinde, kiralama ve lisanslama hakkının kullanılmasının diğer rehin alacaklılarının rehin haklarına etkisi bakımından herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Kanaatimizce bu oldukça önemli bir eksiklik. Zira rehin alacaklılarına getirilen alternatif imkanların etkin bir şekilde kullanılması suretiyle teslimsiz taşınır rehninin güvence olarak kullanılmasını yaygınlaştırmayı amaçlayan bir kanunda, hakların kullanımının şüpheye mahal vermeyecek derecede açık olması gerekir. Bu eksiklik uygulamayı olumsuz yönde etkileyecek nitelikte olup, TİTRK'nin amacına aykırılık oluşturmaktadır. Bu başlık altında birden fazla rehin alacaklısının bulunması halinde kiralama ve lisanslama hakkı bakımından karşılaşılacak temel ihtimaller rehin hukukunun genel ilkeleri doğrultusunda incelenecektir.

Öğretide henüz TİTRK yürürlüğe girmeden sınai hakların rehninin paraya çevrilme aşamasının incelendiği çalışmalarda kimi yazarlarca, rehnin cebri icra yoluyla paraya çevrilmesinin aksine, lisanslama hakkının kullanılmasının o taşınır varlık üzerindeki diğer rehin alacaklılarının rehin haklarının sona ermesine sebep olmayacağı görüşü ileri sürülmüştür.⁴⁹² Zira rehinli varlık diğer rehin alacaklılarının alacakları bakımından teminat oluşturmaya devam eder. Öncelikli olmayan bir rehin alacaklısı tarafından lisanslama hakkını kullanmak suretiyle alacağını tahsil etme yolu tercih edildiğinde, öncelikli bir rehin alacaklısı alacağının muaccel olması

⁴⁹² Utku, **a.g.e.**, s. 341-342.

üzerine rehinli varlığın cebri icra yoluyla satışını talep edebileceği gibi, lisanslama hakkını da kullanmak isteyebilir. Bu durumda öğretide, öncelikli rehin alacaklısının cebri icra yoluyla satış talep etmesi halinde tesis edilmiş olan lisans hakkının sona ereceği, ancak lisanslama hakkının kullanılması halinde rehinli taşınır varlık üzerinde iki lisans hakkının birlikte mevcudiyetini koruyacağı ifade edilmiştir.⁴⁹³ Öncelikli rehin alacaklısının rehinli taşınır varlık üzerinde inhisari lisans alması halinde, sıracı sonra gelen rehin alacaklısı tarafından önceki tarihte kullanılan lisanslama hakkının sona ereceği ifade edilmiştir.

Sıra bakımından önce gelen rehin alacaklısı tarafından lisanslama hakkının kullanılmasını takiben, sonraki bir sırada olan rehin alacaklısı tarafından rehinli taşınır varlığın cebri icra yoluyla satışının talep edilmesi halinde, yükü geçiş ilkesi uyarınca her halükarda lisanslama hakkının baki kalması gerektiği ifade edilmiştir. Sonraki alacaklı tarafından lisanslama hakkının kullanılmasının ise, ancak önceki sırada yer alan rehinli alacaklının lisans hakkına zarar vermemek ve öncelikli rehin alacaklısı için inhisari lisans tesis edilmemiş olması kaydıyla mümkün olacağı görüşü ileri sürülmüştür.⁴⁹⁴

Model Kanun’da lisanslama veya kiralama hakkı bakımından devletlere bu hakkın adli merciler aracılığıyla veya adli mercilerin müdahalesi olmaksızın kullanılması yönünde düzenleme yapabilme imkanı tanınmıştır. Devletler bu hakkın adli merciler aracılığıyla kullanılmasını sağlamak isterse, hakkın kullanımı ve sonuçları bakımından detaylı bir düzenleme öngörebilir. Model Kanun’da düzenlenen yapı esasen hakkın adli mercilerin dahil olmaksızın kullanılması üzerine kurulu olup, kiralama veya lisanslama hakkının kullanılmasının sonuçları TİTRK kapsamında yapılacak yorumlarda yol gösterici olması adına önem taşımaktadır. Model Kanun m. 78’de rehin alacaklısının temerrüdün gerçekleşmesini takiben rehinli varlığın satış, kiralama veya lisanslama gibi bir yolla paraya çevrilmesini talep edebilme imkanı düzenlenmiştir. Model Kanun m. 78/4 uyarınca taşınır varlığın

⁴⁹³ Utku, **a.g.e.**, s. 341. Yazar, bu durumda tesis edilen lisans haklarının rehin alacaklılarını rakip durumuna düşüreceğini ve bu nedenle lisans bedelinde değer kaybına sebep olmak suretiyle rehin veren ve rehin alacaklılarının durumunun kötüleşeceğini belirtmektedir.

⁴⁹⁴ Utku, **a.g.e.**, s. 342.

satış, kiralama veya lisanslama yoluyla paraya çevrilebilmesi için rehin alacaklısı tarafından rehin verene, borçluya ve rehinli taşınır varlık üzerindeki bilinen aynı ve şahsi hak sahiplerine bildirimde bulunma yükümlülüğü getirilmiştir. Takip eden beşinci fıkrada ise, bu bildirimin rehinli taşınır varlığın içeriğini, bu yolla paraya çevirme talep eden rehin alacaklısının işleyen faiz ve paraya çevirme masrafları dahil olmak üzere rehinle temin edilmiş toplam alacak tutarını, rehin verenin, borçlunun veya rehinli varlık üzerinde hak sahibi olan herhangi bir kimsenin bu icra yöntemini Model Kanun m. 75⁴⁹⁵ uyarınca sona erdirmeye yetkili olacağı şerhini ve paraya çevirmenin gerçekleştirileceği tarihi içermesi gerektiği düzenlenmiştir.

Model Kanun'un "Yüklü Varlık Üzerinde Kazanılan Haklar" başlıklı 81. maddesinin dördüncü fıkrasında ise kiralama veya lisanslama suretiyle paraya çevirmenin sonucu olarak lisans alanın veya kiracının, temerrüt sonrası hakkı kullanan alacaklıya göre öncelikli alacaklıların hakkı saklı kalmak kaydıyla, kira veya lisans dönemi süresince haktan yararlanmaya yetkili olduğu düzenlenmiştir. Bu bağlamda Model Kanun sisteminde, lisanslama veya kiralama suretiyle paraya çevirmeyi talep eden rehin alacaklısından sonra gelen rehin alacaklılarının rehin hakkının sona ereceği, zira lisans veya kiralama yoluyla elde edilen bedelden hakkı kullanan alacaklının alacağını aşan bir tutarın kalması halinde, bu tutarın sonraki rehin alacaklıları arasında sıralarına göre paylaştırılacağı öngörülmüştür. Kiralama veya lisanslama hakkını kullanan rehin alacaklısından öncelikli rehin alacaklısına, bu tutardan herhangi bir ödeme yapılmayacak olup, öncelikli rehin alacaklısı sahip olduğu temerrüt sonrası hakları kullanarak tesis edilen lisans veya kira ilişkisini sonlandırabilecektir.⁴⁹⁶

TİTRK kapsamında Model Kanun'da öngörülen yapıdan farklı olarak hakkın icra yoluyla kullanılacağı düzenlenmiştir. TİTRK ve ikincil mevzuatta kiralama veya

⁴⁹⁵ Model Kanun m. 75 hükmünde rehin veren, borçlu veya rehinli varlık üzerinde hak sahibi olan herhangi bir üçüncü kişinin, temerrüt sonrası haklarını icra eden rehin alacaklısına karşı, onun alacağının tamamını ifa ederek, paraya çevirmeyi durdurma imkanı düzenlenmiştir. Uygulama da bu hakkın daha çok rehinle yüklü varlığın değerinin, paraya çevirmeyi talep eden rehinli alacaklının alacağından çok daha yüksek olduğu hallerde kullanılacağı yönünde bkz. Guide to Enactment, s .132, pr. 434.

⁴⁹⁶ Bkz. Guide to Enactment, s. 140, pr. 462.

lisanslama hakkının kullanılmasının sonuçları düzenlenmemiştir. Kanun gerekçesinde de konuya ilişkin herhangi bir açıklama bulunmamaktadır. Bu durumda pek çok açıdan TİTRK'nin esinlendiği Model Kanun uyarınca meseleye yaklaşıldığında hakkı kullanan rehin alacaklısından derece veya sıra bakımından sonra gelen rehin alacaklılarının rehin haklarının sona ereceği düşünülebilir. Ancak Uygulama Yönetmeliği m. 41/2/son cümle uyarınca lisanslama ve kiralama gelirinin borca yetecek düzeye ulaştıktan sonra kiralama ve lisanslama hakkının sona ereceği öngörülmüş olduğundan, hakkı icra eden rehin alacaklısının alacağından fazla bir değere kavuşmasının engellenmiş olduğu söylenebilecektir. Bu durumda sonra gelen rehin alacaklılarının rehin haklarının sona erdiğini kabul etmek, menfaatler dengesine uygun düşmez. Bu nedenle kiralama veya lisanslama hakkının kullanılması, diğer rehinli alacaklıların rehin haklarının akıbetini etkilemeyecektir.

Derece veya sıra bakımından öncelikli olmayan rehin alacaklısının kiralama veya lisanslama hakkını kullanmasından sonra, öncelikli bir derece veya sırada bulunan rehin alacaklısının, alacağının muaccel olmasını takiben gündeme gelebilecek olasılıkları incelemek gerekir. Öncelikle, rehin alacaklısının alacağı muaccel olmasını takiben borçlusu tarafından ifa edilebilir. Bu durumda alacağın sona ermesine bağlı olarak rehin hakkı da sona erecek olduğundan, önceden tesis edilen lisans veya kira ilişkilerinin varlığına hanel gelmeyecektir. Buna karşılık, alacağı muaccel olan rehin alacaklısının alacağı borçlusu tarafından ifa edilmezse, rehin alacaklısı kendisine TİTRK m. 14 hükmünde tanınan temerrüt sonrası haklara başvurabilecektir. Birinci derece veya sırada yer alan rehin alacaklısı rehinli taşınır varlığın TİTRK m. 14/1/(a) uyarınca hak sahipliğinin geçirilmesini talep edebilir.⁴⁹⁷ Rehinli taşınır varlığın devralınması halinde tüm rehin alacaklılarının o taşınır varlık üzerindeki rehin hakkı sona ereceğinden, tesis edilen kira veya lisans ilişkisinin de kendiliğinden son bulacağını kabul etmek gerekir. Lisanslama veya kiralama hakkını kullanan rehin alacaklısı, rehinin sona erdiği ana kadar alacağının bir kısmını

⁴⁹⁷ Çalışmamızda mülkiyetin devrini talep hakkı başlığı altında belirtildiği üzere, bu hakkın yalnızca taşınır eşya mahiyetindeki rehinli varlıklarla sınırlandırılması isabetsiz olup, en kısa sürede bu sınırlamanın kaldırılması gerekmektedir. Rehinli alacaklının mülkiyeti ve zilyetliği devredilemeyen rehinli varlığın hak sahipliğinin geçirilmesini talep edebileceğine yönelik açıklamalarımız bu isabetsiz sınırlamanın en kısa sürede kaldırılması gerektiği kabulüne dayanmaktadır.

karşılamiş olabilir. Bu durumda alacağıının kalan kısmının, üst derece veya sırada yer alan rehin alacaklısının müteselsil sorumluluğu kapsamında da karşılanamaması halinde, rehin alacaklısı bakiye alacağı için rehin açığı belgesi alarak haciz veya iflas yoluyla takibe başvurabilecektir. Öncelikli rehin alacaklısının rehnin cebri icra yoluyla satışını talep etmesi halinde de aynı sonucun benimsenmesi gerekir.

Derece veya sıra bakımından önce gelen rehin alacaklısının, taşınır varlığın niteliğine göre kiralama veya lisanslama hakkını kullanmayı tercih etmesi de mümkündür. Bu durumda lisanslama hakkı ile kiralama hakkı arasında bir ayrım yapmak gerekir. Zira rehinli taşınır varlık üzerinde birden fazla kişiye lisans hakkı tanınması mümkündür. Ancak kiralama hakkı bakımından taşınır varlığın niteliğinin, üzerinde aynı anda birden fazla kiralama ilişkisi tesis edilmesine elverişli olup olmadığı göz önünde bulundurulmalıdır. Bu bağlamda yukarıda aktarılan ilk görüş uyarınca rehinli taşınır varlık üzerinde birden fazla lisans hakkı mevcut olabilecektir. Kiralama hakkı bakımından ise, rehinli taşınır varlığın niteliğinin üzerinde birden fazla kira ilişkisi tesisine müsait olmaması halinde, öncelikli rehin alacaklısının kiralama hakkını kullanmak istemesiyle, sonraki derece/sırada yer alan rehin alacaklısı tarafından tesis edilen kira ilişkisinin sona ermesi gerektiği kabul edilmelidir.

Alacağı muaccel birden fazla rehin alacaklısının varlığı halinde, kiralama veya lisanslama hakkının derece/sıra bakımından sonra gelen bir rehin alacaklısı tarafından kullanılması olasılığı da akla gelebilir. Bu durumda taşınmaz rehninin paraya çevrilmesinde geçerli olan karşılama ilkesi ve rehinler arasındaki sıra ilişkisi uyarınca kira veya lisans ilişkisinin tesis edileceği toplam borç tutarının muaccel hale gelen alacaklar üzerinden hesaplanması ve önceki derece/sırada bulunan rehin alacaklıları alacaklarına kavuşmadıkça, hakkı kullanan rehin alacaklısına bir ödeme yapılmaması gerektiği sonucuna ulaşılabilir.⁴⁹⁸

TİTRK uyarınca tesis edilen rehin hakları bakımından, borçlunun temerrüdü üzerine, sıra veya derece bakımından öncelikli rehinli alacaklı tarafından kiralama

⁴⁹⁸ Benzer yönde bkz. Utku, **a.g.e.**, s. 341.

veya lisanslama hakkının kullanılmasının tercih edilmesini takiben, alacağı muaccel olan sonraki bir derece veya sırada yer alan rehinli alacaklının rehinli taşınır varlığın satış yoluyla paraya çevrilmesini veya hak sahipliğinin geçirilmesini talep etmesi halinde gündeme gelecek olasılıkların da tartışılması gerekir. Bu durumda kanaatimizce yukarıda aktarılan öğretide ileri sürülen görüş doğrultusunda hareket edilmeli ve tesis edilen lisans veya kira ilişkisinin İİK m. 125/1 uyarınca devam edeceğini kabul etmek gerekir. Aksi halde TİTRK m. 14 hükmünde ihdas edilen kiralama veya lisanslama hakkının bir paraya çevirme yöntemi olarak uygulanma ihtimali epey daraltılmış olur.

II. ALACAĞIN VARLIK YÖNETİM ŞİRKETLERİNE DEVRİ

TİTRK m. 14/1/(b) bendinde rehin alacaklısının, borçlunun temerrüdü halinde alacağını, 5411 sayılı Kanun uyarınca faaliyet gösteren varlık yönetim şirketlerine devredebileceği, bu halde, varlık yönetim şirketlerinin alacaklının rehin sırasına sahip olacağı, rehinli varlık üzerinde tesis edilen birden fazla rehin hakkı arasındaki öncelik ilişkisinin TİTRK m. 11 uyarınca belirleneceği düzenlenmiştir. Uygulama Yönetmeliği m. 41/1 hükmünde ise, TİTRK m. 14/1/(b) hükmünden daha geniş bir düzenlemeye yer verilmiştir. Bu maddede mülkiyeti devralma yetkisi bulunan alacaklının alacağını 5411 sayılı Kanun uyarınca faaliyet gösteren varlık yönetim şirketlerine veya üçüncü kişilere devredebileceği, bu halde devralan kişilerin alacaklının halefi olup, halefin, Kanun ve Uygulama Yönetmeliği'nin alacaklıya verdiği tüm yetkilere sahip olacağı düzenlenmiştir.

Bu başlık altında, rehin alacaklısına tanınan alacağını varlık yönetim şirketlerine devretme hakkını kullanmaya yetkili rehin alacaklısı, hakkın kullanım yolu ve hakkın kullanımının sonuçları üzerinde durulacaktır.

A. Hakkı Kullanmaya Yetkili Rehin Alacaklısı

TİTRK m. 14/1/(b) bendinde borçlunun temerrüdü halinde alacağını varlık yönetim şirketlerine devretme hakkına sahip olan rehin alacaklısı bakımından herhangi bir sınırlandırma yapılmamıştır. Buna karşılık Uygulama Yönetmeliği m.

41/1 hükmünde bu hak, mülkiyeti devralma yetkisine sahip bulunan rehinli alacaklıya tanınmıştır. Mülkiyeti devralma yetkisine sahip olan rehin alacaklısı ise kural olarak TİTRK m. 14/1(a) uyarınca birinci derece veya sırada yer alan rehin alacaklısıdır. Öğretide, Uygulama Yönetmeliği'nin anılan hükmünden bağımsız olarak, rehin alacaklısının sahip olduğu hakları düzenleyen TİTRK m. 14/1(a), (b) ve (c) bentlerinin lafzi yorumundan, bu hakların bütünlük oluşturacak şekilde yalnızca mülkiyeti devralmaya yetkili olan birinci derece veya sırada yer alan rehin alacaklısına tanındığı görüşü ileri sürülmüştür.⁴⁹⁹

Uygulama Yönetmeliği'nin lafzına bağlı kalınması halinde, mülkiyeti devralma hakkına sahip alacaklı kim ise ancak onun tarafından alacağın temlik edilebileceği yönünde isabetsiz bir sonuca ulaşılır. Bu kapsamda birinci derece veya sırada yer alan rehin alacaklısı tarafından alacağının muaccel olması üzerine yedi gün içinde rehinli varlığın mülkiyetinin devri talep edilebileceğinden, bu süre içerisinde alacağını temlik etmeyen rehinli alacaklı daha sonra alacağını temlik edemez ve bu hak sonraki derece veya sırada yer alan rehin alacaklısına geçer. Ayrıca mülkiyeti devir talebinin yalnızca rehin konusunun taşınır eşya olarak belirlendiği rehin hakları bakımından söz konusu olacağı isabetsiz olarak mevcut düzenlemede öngörülmüş olduğundan, hak ve alacakların üzerinde rehin tesis edilmesi halinde, rehin alacaklısının alacağını temlik etmek suretiyle tahsil edemeyeceği de ulaşılacak bir diğer sonuç olacaktır.

Kanaatimizce Yönetmelik ile hakkı kullanmaya yetkili rehin alacaklısı bakımından getirilen sınırlama açıkça kanun hükmüne aykırı olduğundan, uygulama alanı bulamaz. Zira hakkın sadece birinci derece veya sırada yer alan rehin alacaklısına tanındığının kabul edilmesi halinde, alacağı devralan varlık yönetim şirketinin öncelik hakkının TİTRK m. 11 uyarınca belirleneceğini öngören TİTRK m. 14/1(b)/son cümle anlamlandırılmaz. Kaldı ki alacağını varlık yönetim şirketi gibi bir üçüncü kişiye devrederek rehinin paraya çevrilmesi yoluna başvurmaksızın alacağını tahsil etme imkanının yalnızca birinci derece veya sıradaki rehinli

⁴⁹⁹ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 153; aynı yönde bkz. Bilgin, **a.g.m.**, s. 643.

alacaklıyla sınırlandırılmasını haklı kılacak herhangi bir neden bulunmamaktadır. Bu bağlamda Uygulama Yönetmeliği m. 41/1 hükmünün mülkiyeti devralma yetkisine sahip rehin alacaklısı tarafından alacağının devredilmesi halinde, devralanın da mülkiyeti devralma hakkına sahip olacağını teyit etmek üzere getirilen bir düzenleme şeklinde yorumlanması isabetli olacaktır.

B. Alacağı Devralmaya Yetkili 3. Kişi

TİTRK m. 14/1/(b) hükmünde borçlunun muaccel borcu ifa etmemesi üzerine, rehin alacaklısının alacağını varlık yönetim şirketlerine devredebileceği düzenlenmiştir. Bu nedenle ilk bakışta sanki rehin alacaklısının alacağını devredebileceği çevre bakımından bir sınırlama getirildiği düşünülebilir. Buna karşılık Uygulama Yönetmeliği m. 41/1 hükmünde ise rehin alacaklısının alacağını varlık yönetim şirketlerinin yanında üçüncü kişilere de temlik edebileceği belirtilmiştir.

TİTRK m. 14/1/(b) bendinde rehin alacaklısının alacağını varlık yönetim şirketlerine devredebileceğinin öngörülmesinin kanuni bir devir sınırlaması olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği konusunda öğretilerde farklı görüşler bulunmaktadır. Öğretilerde kimi yazarlarca hükmün lafzına bağlı kalınarak rehin alacaklısı tarafından alacağın varlık yönetim şirketleri dışında bir üçüncü kişiye devredilemeyeceği ifade edilmiştir.⁵⁰⁰ Buna karşılık ilgili hükmün bir devir sınırlaması olarak nitelendirilemeyeceği, teminatlara ilişkin bir hükmün genel bir temlik sınırlaması yaratamayacağı görüşü de savunulmaktadır.⁵⁰¹ Kanaatimizce ikinci görüş daha isabetli olup, bir devir sınırlandırması oluşturma amacı taşımamaktadır. Alacağın temlik edilmesi ile birlikte fer'i hak olan rehin hakkı kendiliğinden temlik alan üçüncü kişiye geçecektir. Bu bağlamda alacağın muaccel

⁵⁰⁰ Bilgin, **a.g.m.**, s. 643; Hasırcı, **Değerlendirilme**, s. 259; Arkan, **Ticari İşletme 2018**, s. 67, dn. 3. Yönetmelik hükmünün kanuna aykırı olduğu ve bu uyumsuzluğun kanun maddesi ile uyumlu olacak şekilde giderilmesi gerektiği yönünde bkz. Yılmaz, **a.g.m.**, s. 251.

⁵⁰¹ Öz, **Ticari İşlemler**, s. 182; Gümüş, **a.g.m.**, s. 222. Gümüş, hükümde varlık yönetim şirketlerinin açıkça belirtilmesinin, varlık yönetim şirketlerinin de rehin alacaklısının genel hükümler uyarınca sahip olduğu alacağını devretme yetkisi kapsamında alacağı devralmalarının mümkün olduğunu teyit etme amacı taşıdığını belirtmektedir. Ayrıca bkz. Helvacı (Ülgen, Kaya, Nomer Ertan), **a.g.e.**, s. 246.

olmasından önce temlik edilmesi ile muaccel olduktan sonra temlik edilmesi arasında fark bulunmaz. Uygulama Yönetmeliği m. 41/1 hükmünde devrin üçüncü kişilere de yapılmasının mümkün olduğunun belirtilmesi ile Kanun maddesinden daha geniş bir düzenleme öngörülmüş olması, şüphesiz ki kanun yapma tekniği açısından eleştirilmesi gereken bir husustur. Ancak Kanun'un hazırlanma sürecinde özensiz davranılmasından kaynaklanan bu uyumsuzluklar bakımından her durumda lafzi yorum yapılması, TİTRK'nin teslimsiz taşınır rehninin güvence olarak kullanımının yaygınlaştırılması amacına aykırılık oluşturur. Yine de uygulamada doğabilecek sorunları önlemek adına en kısa sürede bu uyumsuzlukların giderilmesi yerinde olacaktır.

1. Varlık Yönetim Şirketleri

Rehin alacaklısı, alacağını varlık yönetim şirketlerine⁵⁰² veya bir üçüncü kişiye devrederek üçüncü kişinin karşı edimi ile alacağını tahsil etme imkanına sahiptir. Alacağın varlık yönetim şirketlerine devredilmesi bakımından, varlık yönetim şirketlerine ilişkin mevzuattan kaynaklanan sınırlamaların söz konusu olup olmayacağının tartışılması gerekir.

Bankacılık Kanunu m. 143/1 hükmünde bankalar ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu dâhil diğer malî kurumların alacakları ile diğer varlıklarının satın alınması, tahsili, yeniden yapılandırılması ve satılması amacıyla, kuruluş ve faaliyet esasları Kurul tarafından belirlenen varlık yönetim şirketlerinin kurulabileceği öngörülmüştür. Aynı fıkarda varlık yönetim şirketlerinin alacaklarının tahsili ve alacakların ve/veya diğer varlıkların yeniden yapılandırılması kapsamında alacak tahsili amacıyla edindikleri gayrimenkul veya sair mal, hak ve varlıkların işletilmesi, kiralanması ve bunlara yatırım yapılması ve yine alacaklarını tahsil etmek amacıyla borçlularına ilâve finansman sağlamak veya sermayelerine iştirak etmek dâhil olmak üzere her türlü faaliyeti gerçekleştirmeye yetkili olduğu düzenlenerek, varlık yönetim

⁵⁰² Varlık yönetim şirketleri finans sistemimize 4743 sayılı “Mali Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun” ile entegre edilmiştir. Ayrıca varlık yönetim şirketlerinin kuruluşu ile ilgili kapsamlı bir çalışma için bkz. Emel Tekten, “Türk Ticaret Kanunundaki Hükümler Karşısında Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluşu ve Kuruluşun İzne Tabi Olması”, *ERÜHFD*, C. XIII, S. 1, Y. 2018, s. 183-216.

şirketlerinin faaliyetlerinin sınırı belirtilmiştir. Varlık yönetim şirketleri, Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik⁵⁰³ (“VYŞKFEHY”) m. 3/1/(g) uyarınca BDDK tarafından verilen izinle kurulan ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, bankalar ve diğer mali kurumların alacakları ile diğer varlıklarının satın alınması, tahsili, yeniden yapılandırılması ve satılması amacıyla yönelik olarak faaliyet gösteren şirketler olarak tanımlanmıştır. Söz konusu yönetmeliğin 11. maddesi uyarınca varlık yönetim şirketleri aralarında akdedilecek alacak satış sözleşmesine istinaden yalnızca banka, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, diğer mali kurumlar ve kredi sigortası hizmeti veren sigorta şirketlerinin söz konusu hizmetlerinden doğan alacaklarını satın alabilir. VYŞKFEHY m. 3/1/(g) ve m. 11 hükümlerinde alacaklarını varlık yönetim şirketlerine temlik edebileceği belirtilen mali kurumlar anılan yönetmeliğin m. 3/1/(b) hükmünde ana faaliyet konuları para ve sermaye piyasaları olan ve bu konulardaki özel kanunlara göre izin ve ruhsat ile faaliyet gösteren kurumlardan, finansal kiralama şirketleri, faktoring şirketleri, finansman şirketleri ve varlık yönetim şirketleri gibi finansman sağlama veya ödünç para verme işleriyle iştigal eden tüzel kişiler şeklinde tanımlanmıştır. Öğretide mali kurumların Bankacılık Kanunu m. 3 hükmünde tanımlanan finansal kuruluşları ifade ettiği ileri sürülmektedir.⁵⁰⁴ Bu sayılanların dışında bir üçüncü kişinin alacağının, örneğin bir esnafın alacağının varlık yönetim şirketi tarafından satın alınması mümkün değildir.

Varlık yönetim şirketleri tarafından alacaklar rayiç değerleri üzerinden satın alınır. Bu kapsamda bir tacire kredi tahsis etmiş olan bankanın alacağını varlık yönetim şirketine devretmek istemesi halinde, borçlu temerrüdünü takiben alacak, tahsili sorunlu bir alacak haline dönüştüğünden, varlık yönetim şirketleri alacağı toplam değerinden değil, iskontoya tabi tutulan değeri üzerinden satın alırlar.⁵⁰⁵

⁵⁰³ R.G. 26333/ 01.11.2006.

⁵⁰⁴ Bkz. Tekten, **a.g.m.**, s. 188. Seza Reisoğlu, **Bankacılık Kanunu Şerhi C. 2**, Son Değişikliklerle Gözden Geçirilmiş İkinci Baskı, Yaklaşım Yayınları, Ankara 2015, s. 2149; Aslı Elif Gürbüz, “Türk Hukuku Açısından Varlık Yönetim Şirketleri ve Dünya Uygulamaları”, **Prof. Dr. Erden Kuntalp’e Armağan C.I Özel Hukuk, GSÜHFD**, Y. 2004, S. 1, s. 524.

⁵⁰⁵ Ahmet Koray Tahtakılıç, **Bankacılık Krizlerinde Varlık Yönetim Şirketleri ve Türkiye Üzerine Değerlendirmeler**, s. 19. Erişim için bkz. <http://www.spk.gov.tr/SiteApps/Yayin/YayinGoster/397>.

Öğretide rehin alacaklısının alacağını borçlunun temerrüdünü takiben varlık yönetim şirketlerine devredebilmesi imkânının açıkça düzenlenmesine istinaden, VYŞKFEHY uyarınca alacakları varlık yönetim şirketleri tarafından satın alınabileceği sayılan kurumlardan başka bir üçüncü kişinin de alacağının varlık yönetim şirketleri tarafından satın alınabilmesi imkanının kanunen tanınıp tanınmadığı meselesi incelenmiştir. Meseleyi inceleyen bazı yazarlarca, bu hakkın TİTRK kapsamında açıkça zikredilmesinin alacaklının zaten sahip olduğu hakkı teyit etmekten başka bir anlam taşımadığı ifade edilerek, bu hükmün alacağını varlık yönetim şirketlerine devredebilecek tüzel kişilerin kapsamını genişletmediği sonucuna varılmıştır.⁵⁰⁶ Öğretide ileri sürülen diğer bir görüş ise, TİTRK m. 14/1/(b) hükmünde rehinli alacaklının alacağını varlık yönetim şirketlerine temlik edebileceğinin açıkça belirtilmesinin alacakları varlık yönetim şirketleri tarafından satın alınabileceği sayılan kurumlardan başka bir üçüncü kişinin de alacağının varlık yönetim şirketleri tarafından satın alınabilmesi amacına hizmet ettiğini savunmaktadır.⁵⁰⁷ Kanaatimizce ikinci görüş daha isabetlidir. Zira TİTRK, Bankacılık Kanunu'na göre sonraki tarihli özel kanun niteliğindedir. Kanun yapma tekniği açısından alacağın varlık yönetim şirketlerine temlik edilmesi imkanının rehinli alacaklılar bakımından herhangi bir ayırım yapılmaksızın belirtilmiş olmasıyla beraber, Bankacılık Kanunu m. 143/1 hükmünde sayılanlar dışında kalan kimselerin de alacaklarının varlık yönetim şirketlerince satın alınabileceğinin kabul edilmesi gerekir.

2. Alacağı Devralabilecek 3. Kişiler

Rehin alacaklısı, alacağını varlık yönetim şirketlerinden başka bir üçüncü kişiye devretmeyi de tercih edebilir. Hatta varlık yönetim şirketlerinin alacağı temlik alırken uyguladıkları iskonto oranına kıyasen daha avantajlı bir teklif sunan üçüncü

⁵⁰⁶ Bkz. Gümüş, **a.g.m.**, s. 223.

⁵⁰⁷ Bu yönde bkz. Şit İmamoğlu, **a.g.e.**, s. 43; Helvacı (Ülgen, Kaya, Nomer Ertan), **a.g.e.**, s. 247; Karakuş Erbaş, **a.g.e.**, s. 219. TİTRK m. 14/1/(b) hükmünün amacının bir temlik sınırlaması getirmediği; ancak açıkça her rehin alacaklısının alacağını varlık yönetim şirketlerine temlik edebileceğini belirtmemekle beraber hükmün bir ihdas edilme amacı olması gerektiği yönünde bkz. Öz, **Ticari İşlemler**, s. 182.

kişiy e alacağın temlik edilmesi olasıdır. Bu kapsamda temlik alabilecek üçüncü kişiler bakımından herhangi bir sınırlama söz konusu olmayacağı gibi, varlık yönetim şirketleri ve sair üçüncü kişiler arasında herhangi bir öncelik ilişkisi de bulunmaz.

C. Hakkın Kullanımı

TİTRK m.14/1 hükmünde sayılan rehin alacaklısının sahip olduğı mülkiyetin devrini talep, lisanslama veya kiralama ve genel hükümler uyarınca takip hakkından farklı olarak, alacağın bir üçüncü kişiy e devredilmesi rehin hakkının sona ermesine neden olmaz. Aksine alacağı devralan rehinli alacaklı, TBK m. 189/1 uyarınca alacağa bağı bir hak olan rehin hakkını da devralmış olacağından, rehin alacaklısına tanınan temerrüt sonrası haklara başvurma imkanını kazanır.

Bir rehin alacaklısı, borçlusunun temerrüdünü takiben, alacağını tahsil edebilmek için kendisine tanınan temerrüt sonrası hakları kullanmak yerine, alacağını bir üçüncü kişiy e devrederek, devir karşılığında devralan üçüncü kişiden alacağı karşı edimle alacağını tamamen veya kısmen tahsil etmeyi, bu yöntemin daha hızlı olması nedeniyle tercih edebilir. Rehin alacaklısının bir üçüncü kişiy e alacağını devretmek istemesi halinde, diğ er temerrüt sonrası haklardan farklı olarak icrai makamların dahli olmaksızın, rehin alacaklısı ile devralan üçüncü kişi arasında bir alacağın devri sözleşmesi akdedilecektir.

Alacağın devri TBK m. 183 vd. hükümlerinde düzenlenmiştir. Alacağın devri, devreden ile alacağı devralan arasında, borçlunun katılımı aranmaksızın akdedilen rızai bir sözleşmedir. Devreden alacaklının malvarlığına doğrudan etki etmesi nedeniyle alacağın devri sözleşmesi tasarruf işlemi niteliğindedir.⁵⁰⁸ Alacağın devri sözleşmesinin, bir kazandırıcı işlem olarak sebepten soyut olup olmadığı öğretide tartışmalıdır.⁵⁰⁹

⁵⁰⁸ Oğuzman, Öz, **Cilt II**, s. 561.

⁵⁰⁹ Tartışmalar için bkz. Oğuzman, Öz, **Cilt II**, s. 562.

Rehin alacaklısının alacağını üçüncü bir kişiye devredebilmesi için geçerli bir alacağın devri sözleşmesi akdedilmesi gerekir. Alacağın devri sözleşmesinin geçerliliği TBK m. 184 uyarınca yazılı şekilde yapılmış olmasına bağlıdır. Yazılı şeklin düzenlendiği TBK m. 13-16 hükümleri, alacağın temlik sözleşmesi bakımından da uygulanır. Alacağın bir ivaz karşılığı devredildiği haller hariç olmak üzere, sözleşmenin yalnızca alacağı devreden tarafından imzalanması yeterlidir. Geçerlilik şekli olarak öngörülen yazılı şeklin, sözleşmenin esaslı unsurları olan devir iradesi, devreden ve devralanın kimliği ve devredilen alacağı kapsaması gerekir.⁵¹⁰

Alacağın varlık yönetim şirketleri veya üçüncü bir kişiye rehin alacaklısı tarafından temlik edilebilmesi için, alacağın devri bakımından herhangi bir devir engelinin bulunmaması gerekir. TBK m. 183 hükmünde kanun veya sözleşme hükmü ya da işin niteliği engel olmadıkça, alacaklının borçlunun rızasını aramaksızın alacağını üçüncü bir kişiye temlik edebileceği düzenlenmiştir. Örneğin alacağın hukuki sebebini oluşturan sözleşmede veya bir kanun hükmü ya da işin niteliği uyarınca alacağın temlik bakımından bir yasak veya sınırlama bulunması halinde, bu yasak veya sınırlamaya aykırı olarak gerçekleştirilen temlikler geçersiz olacaktır. Gerçi belirtmek gerekir ki sözleşmelerde kararlaştırılan temlik yasak veya sınırlamalarına aykırı olarak gerçekleştirilen temliklerde, TBK m. 183/2 hükmü ile iyi niyetli üçüncü kişileri korumak amacıyla geçersizlik yaptırımını yumuşatılmıştır. TBK m. 183/2 uyarınca borçlu, devir yasağı içermeyen yazılı bir borç tanınmasına güvenerek alacağı devralmış olan üçüncü kişiye karşı, alacağın devredilemeyeceğinin kararlaştırılmış bulunduğu savunmasını ileri süremez. Bu bağlamda alacak hakkının senede bağlanmadığı veya devralan alacaklının temlik yasağını içermeyen senedi görmediği ya da görmesine rağmen devir yasağını bildiği

⁵¹⁰ Alacağın devri sözleşmesinin tabi olduğu geçerlilik şekline ilişkin açıklamalar için bkz. Oğuzman, Öz, **Cilt II**, s. 567-568; Baki İlkay Engin, **Alacağı Temlik Edenin Garanti Sorumluluğu**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2002, s. 21-22.

veya bilmesi gerektiği hallerde borçlu, devir yasağı hükmüne istinaden ifadan kaçınabilir.⁵¹¹

TİTRK m. 13/2 hükmünde temerrüt sonrası hakların kullanımında, değer tespiti yapılması bir zorunluluk olarak düzenlenmiştir. Hükmün lafzına bağlı kalınarak yorum yapılması halinde, m. 14/1/(b) hükmünde düzenlenen rehinli alacaklının alacağını bir üçüncü kişiye devretme imkanının, rehin alacaklısına tanınan bir temerrüt sonrası hak olması nedeniyle, rehinli alacaklının alacağını devretmeden önce bir değer tespiti yaptırmak zorunda olduğu sonucuna ulaşılabilir. Ancak kanaatimizce bu sonucu kabul etmek, “alacağın devri” kurumu ile bağdaşır nitelikte değildir. Zira alacağın devredilmesi halinde, 14. maddede düzenlenen diğer haklardan farklı olarak rehin alacaklısı rehin konusu taşınır varlığa alacağını tahsil etmek amacıyla başvurmamaktadır.⁵¹² Alacağı temlik almak isteyen talep etmesi halinde şüphesiz ki taraflarca ihtiyari olarak değer tespiti yaptırılabilir. Ancak alacağın temlik edilmesi halinde, rehinli taşınır varlığın devrini bir zorunluluk olarak kabul etmek için herhangi bir haklı gerekçe bulunmamaktadır. Bu nedenle rehin alacaklısının, borçlunun temerrüdü üzerine alacağını bir üçüncü kişiye devretmesi halinde, TİTRK m. 13/2 hükmünün lafzına bağlı kalınmayarak, değer tespiti yaptırmak zorunda olmadığı, ancak alacağı devralan yeni rehin alacaklısının kendisine tanınan mülkiyeti devralma, kiralama veya lisanslama hakkını kullanmadan önce değer tespiti yaptırmak zorunda olduğu kabul edilmelidir.

⁵¹¹ Borçlunun bu açıklamalar doğrultusunda alacaklıya karşı sözleşmede kararlaştırılan devir engelini ileri süremediği hallerde, bu temlik nedeniyle bir zarara uğramasına bağlı olarak temlik eden alacaklıya karşı sözleşmeye aykırılık hükümleri doğrultusunda tazminat talebi ileri sürebileceği yönünde ve bu dipnotun karşıladığı açıklamalar için bkz. Oğuzman, Öz, **Cilt II**, s. 576; Temlik engellerinin bulunması halinde, bu engellere aykırı olarak yapılan temliklerin geçersizliğinin tartışmalı ve ayrımlara bağlı olduğu yönünde bkz. Engin, **a.g.e.**, s. 27.

⁵¹² TİTRK m. 14/1/(b) hükmünde öngörülen alacağın varlık yönetim şirketlerine temlik imkanının alacağın tahsili bakımından rehne başvurma yolu olmadığı yönünde bkz. Öz, **Ticari İşlemler**, s. 182.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

REHİN HAKKININ SONA ERMESİ

Rehin hakkının sona ermesine ilişkin kapsamlı düzenlemeler TİTRK’de yer almamaktadır. TİTRK m. 15 hükmünde yalnızca alacağın son bulması hali düzenlenmiştir. Bu hükme göre rehinli alacaklı, yabancı hukuka tabi ise, alacağın son bulunduğu tarihten itibaren otuz, Türk hukukuna tabi ise, on beş işgünü içinde, rehin kaydının sicilden terkinini için başvuruda bulunur. “Rehin hakkının sona ermesi” başlıklı Uygulama Yönetmeliği m. 22 hükmü ise Kanun ve bu Yönetmeliğe göre kurulan rehin hakkının, belirli sürenin sona ermesi, alacağın sona ermesi, rehinin terkinini veya rehinli taşınır varlığın tamamen yok olmasıyla sona ereceğini düzenlemektedir.

Çalışmamızın bu bölümünde TİTRK uyarınca tesis edilen rehin hakkının sona ermesi meselesi, hakkın alacağa bağlı olarak, temerrüt sonrası hakların kullanımına bağlı olarak ve alacaktan bağımsız olarak sona ermesi şeklinde üçlü bir ayrım tabi tutularak incelenecektir.

I. REHİN HAKKININ ALACAĞA BAĞLI OLARAK SONA ERMESİ

Rehin hakkı fer’i bir haktır. Rehin hakkının varlığı, teminat altına aldığı alacağın varlığına ve geçerliliğine bağlıdır. Teminat altına alınan alacak herhangi bir nedenle geçersizse, taşınır rehni de geçersiz olur.⁵¹³ Alacağın herhangi bir nedenle sona ermesi halinde, rehin hakkı da sona erer.⁵¹⁴ Nitekim TBK m. 131/1 hükmünde asıl borcun ifa ya da diğer bir sebeple sona ermesi halinde, rehin, kefalet, faiz ve ceza koşulu gibi buna bağlı hak ve borçların da sona ermiş olacağı düzenlenmiştir.

A. Alacağın Sona Ermesi

⁵¹³ Bkz. Cansel, **a.g.e.**, s. 26; Köprülü, Kaneti, **a.g.e.**, s. 255; Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, **a.g.e.**, s. 1014; Nomer, Ergüne, **Rehin Hukuku**, s. 42-43.

⁵¹⁴ Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 540.

Türk Borçlar Kanunu’nun “Borç İlişkilerinin Sona Ermesi, Zamanaşımı” başlıklı üçüncü bölümünün “Sona Erme Halleri” başlıklı birinci ayırımında, borcun sona erme nedenleri olarak ibra, takas, yenileme, birleşme, ifa imkansızlığı ve aşırı ifa güçlüğü düzenlenmiştir. Bu ayırım altında özel bir madde altında belirtilmese de, şüphesiz ki ifa yoluyla borç sona ereceğinden, ifanın da bir sona erme nedeni olarak kabul edilmesi gerekir.⁵¹⁵

1. İfa

Rehinle temin edilen bir alacağın borçlusu tarafından sözleşmeye uygun olarak ifa edilmesi üzerine, fer’i hak olan rehin hakkı da sona erer. TMK m. 944/2 hükmü alacaklının, alacağının tamamını almadıkça rehinli taşınırı veya onun bir kısmını geri vermek zorunda olmadığını düzenlemektedir. “Teminatın bölünmezliği ilkesi” olarak adlandırılan bu ilkenin TİTRK bakımından da uygulama alanı bulması gerektiği öğretide ifade edilmektedir.⁵¹⁶ Ancak TİTRK uyarınca tesis edilen rehin hakları bakımından Kanun’da hüküm bulunmayan hallerde taşınmaz rehnine ilişkin kuralların uygulama alanı bulacağını düzenleyen TİTRK m. 18 doğrultusunda hareket edilmelidir. Bu kapsamda taşınmaz rehnine ilişkin TMK m. 855 uyarınca aynı alacak için üzerinde rehin tesis edilen birden fazla taşınır varlığın rehin yükünün ne kadarlık kısmına güvence oluşturduğu çözüme kavuşturulmalıdır.⁵¹⁷

TMK m. 855 hükmünün kıyasen uygulanması neticesinde ulaşılabacak sonuçları kısaca aktarmak gerekirse, üzerinde rehin tesis edilen taşınır varlıkların tamamı aynı borçlu veya rehin verene ya da borçtan müteselsilen sorumlu olan maliklere ait ise, TMK m. 855/1 doğrultusunda rehin yükü taşınırılar arasında paylaştırılmayıp, her bir taşınır varlığın alacağın tamamı için güvence oluşturduğu kabul edilecektir. Buna karşılık TMK m. 855/2 uyarınca tarafların rehin yükünü taşınır varlıklar bakımından bölmeyi kararlaştırdığı ya da ilk fıkrada öngörülen

⁵¹⁵ Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 539.

⁵¹⁶ Teminatın bölünmezliği ilkesinin TİTRK uyarınca tesis edilen rehinler bakımından da uygulama alanı bulacağı yönünde bkz. Sirmen, **a.g.m.**, s. 52.

⁵¹⁷ Sirmen, **a.g.m.**, s. 46; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, **a.g.e.**, s. 47.

koşulların gerçekleşmediği hallerde her bir taşınır varlığın güvence oluşturduğu alacak miktarının rehin hakkı tesis edilirken belirtilmesi gerekir.⁵¹⁸

TİTRK m. 15 ve Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliği m.29 hükmü uyarınca alacağın son bulması üzerine rehnin sicilden terkinin istenebilmektedir. Dolayısıyla borçlu tarafından herhangi bir kısmı ifa yapılması ihtimalinde, aksine anlaşma olmadıkça veya TMK m. 855/1’de öngörülen şartların mevcut olmadığı haller hariç, yapılan kısmi ifa sebebiyle, rehin yükünde herhangi bir azalma söz konusu olmayacak, rehin, teminat altına alınan alacağın tamamı için varlığını sürdürmeye devam edecektir.⁵¹⁹

Kural olarak borcun bir üçüncü kişi tarafından ifa edilmesi halinde de, borç ve borca bağlı haklar sona erer. Ancak kanunda öngörülen bazı durumlarda, ifanın üçüncü kişi tarafından yapılmasıyla, alacaklı alacağına kavuşsa da, borç sona ermez. Halefiyet olarak nitelendirilen bu durumda borçlu, borcu ifa eden üçüncü kişiye karşı borcu ifa etme yükümlülüğü altında kalmaya devam eder. Zira borcu ifa eden üçüncü kişi, kanunen alacak hakkına ve alacağa bağlı haklara sahip olur.⁵²⁰ TBK m. 127 hükmü uyarınca başkasının borcu için rehnedilen bir şeyi rehinden kurtardığı ve bu şey üzerinde mülkiyet hakkı veya başka bir ayni hakkı bulunduğu takdirde ya da alacaklıya ifada bulunun üçüncü kişinin ona halef olacağı, borçlu tarafından ifadan önce alacaklıya bildirildiği takdirde, ifada bulunan üçüncü kişi alacaklının haklarına halef olur. Başkasının borcu için taşınır varlığı üzerinde rehin veren kimse, borçlunun borcunu alacaklıya ifa etmesi üzerine TBK m. 127 uyarınca alacaklının haklarına halef olacağından, bu durumda malik rehin veren lehine tesis edilen rehnin geçerliliğini koruyup korumayacağı tartışmalı hale gelir. Öğretide teslim dayalı taşınır rehinleri bakımından malik lehine rehin tesisinin, rehin hakkını sona

⁵¹⁸ Aynı yönde bkz. Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, **a.g.e.**, s. 47-49. Anılan yazarlara göre TMK m. 855/3 hükmünde taraflarca rehin tesis edilirken rehin yükünün rehne konu taşınmazlar bakımından dağıtılma oranının tayin edilmediği hallerde, tapu idaresine tanınan rehin yükünü taşınmazların her birine değeri oranında dağıtma yetkisinin, TİTRK ile sicil yetkilisine tanınmamış olması nedeniyle tarafların rehinli varlıkların değerlemelerini yaparak, güvenceyi rehin sözleşmesinde bölmeleri isabetli olacaktır.

⁵¹⁹ Sirmen, **a.g.m.**, s. 52; Kara, **a.g.e.**, s. 47.

⁵²⁰ Bkz. Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 262.

erdireceği belirtilmektedir.⁵²¹ Taşınmaz rehinleri bakımından ise TMK m. 884 hükmünde borçtan şahsen sorumlu olmayan rehinli taşınmaz malikinin, borçluya ait koşullar içinde borcu ödeyerek taşınmazın üzerindeki ipoteğin kaldırılmasını isteyebileceği, bu durumda alacağın borcu ödeyen malike geçeceği öngörülmüştür. Dolayısıyla, taşınmaz rehinlerinde rehin veren malikin, borçluya ait borcu alacaklıya ifa etmesiyle alacak ile birlikte rehin hakkı da rehin veren malike geçer.⁵²² Bu hükmün gerekçesini taşınmaz rehninin aleni olan tapu sicili aracılığıyla herkes tarafından bilinir hale gelmesi oluşturur. Bu nedenle öğretide kimi yazarlarca sicilli taşınır rehni sistemini düzenleyen TİTRK uyarınca üçüncü kişi rehin verenin borcu ödeyerek alacaklının alacak hakkına halef olması halinde, rehin hakkının sona ermeyeceği görüşü ileri sürülmektedir.⁵²³ Kanaatimizce de TİTRK m. 18 hükmünde yapılan atıf ile taşınmaz rehnine ilişkin kuralların hüküm bulunmayan hallerde uygulanacak olması neticesinde bu görüş isabetlidir.

2. İbra

İbra, borçlu ile alacaklı arasında yapılan ve borcu sona erdirerek borçlunun ifa yükümlülüğünü kaldırmayı hedef tutan bir sözleşmedir. Borçlunun malvarlığına yaptığı doğrudan etki nedeniyle ibra sözleşmesi tasarruf işlemi niteliğindedir. İbra ile borcun sona erdirilmesi neticesinde, alacaklının alacağına bağlı haklar da sona erer.⁵²⁴ İbra yoluyla rehin hakkının sona ermesi, ancak borcun tamamının ibra edildiği halde söz konusu olur.

TBK m. 132 uyarınca borç ilişkisinin kurulması kanun veya tarafların arzusu gereğince şekle bağlı olsa bile, alacağı ortadan kaldırmak veya azaltmak için yapılan ibra anlaşması herhangi bir şekle tabi değildir. Buna karşılık ibra bakımından

⁵²¹ Cansel, **a.g.e.**, s. 203; Acar, **a.g.e.**, s. 250; Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, **a.g.e.**, s. 1034; Nomer, Ergüne, **Rehin Hukuku**, s. 103-104. Ancak her ne kadar teslim dayalı taşınır rehinleri bakımından rehinli alacaklı ve malik sıfatlarının birleşmesi üzerine rehin hakkı kural olarak sona erecek ise de, rehin hakkının sona ermesinin malik aleyhine adil olmayan bir sonuç doğurduğu hallerde istisnai olarak rehin hakkının varlığını sürdüreceği kabul edilmektedir.

⁵²² Acar, **a.g.e.**, s. 250. Yazar bu durumda rehin hakkının şekli olarak varlığını sürdüreceğini ve rehin hakkının verdiği yetkilerin rehin hakkını üçüncü bir kişiye geçeceği ana kadar askıda olacağını belirtmektedir.

⁵²³ Kara, **a.g.e.**, s. 46.

⁵²⁴ Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 545.

kanunda birtakım sınırlamalar öngörülmüştür. İntifa hakkı ile yükümlü alacağın ancak intifa hakkı sahibinin rızasıyla ibra edilebilmesi TMK m. 820- 821 ve üzerinde rehin hakkı bulunan alacağın ancak rehin hakkı sahibinin rızasıyla ibra edilebilmesi TMK m. 961 hükümleriyle ibra sözleşmesine getirilen kanuni sınırlamalardır.⁵²⁵ Üzerinde rehin hakkı tesis edilen alacağın ibrası ve varlığı veya ifası ile ilgili tüm tasarruflar rehin alacaklısının rızasına bağlıdır. Rehne konu alacağın ibra yolu ile sona erdirilmesi üzerine, bağlı hak olan rehin hakkı da, rehin alacaklısının rızasının alınması kaydıyla, konusuz kalacağı için sona erecektir.⁵²⁶

3. Yenileme

Yenileme, mevcut borcun sona erdirilip, yeni borç tesis etme hususunda taraflar arasında yapılan anlaşmadır. Borcun yenileme yoluyla sona erdirilmesi, borcun konusunun, taraflarının, tabi olduğu hükümlerin veya sebebinin değiştirilmesi şeklinde gerçekleştirilebilir. TBK m. 133/1 hükmüne göre yeni bir borçla mevcut bir borcun sona erdirilmesi, ancak tarafların bu yöndeki açık iradesi ile olur. Bu bağlamda borçta yapılan bir değişikliğin, tarafların aksi yönde açık iradesi ortaya konmadığı müddetçe, yenileme olarak değerlendirilmeyeceğine ilişkin bir karine getirilmiştir. Yenileme yoluyla mevcut borcun sona erdirilmesi kararlaştırıldığından, sona erdirilen borca bağlı haklar, bu bağlamda rehin hakkı da kendiliğinden sona erer.⁵²⁷ Ancak rehin verenin aynı zamanda borçlu olduğu hallerde, yenileme sözleşmesinde rehin hakkının saklı tutulması mümkündür. Bu durumda rehin sözleşmesinin de yenilendiği kabul edilmelidir.⁵²⁸ Yenileme sözleşmesinde rehin hakkının saklı tutulmasıyla, rehin sözleşmesinin de yenilendiği haller bakımından öğretide rehin sözleşmesinin yenilenmesinin, rehin sözleşmesinde değişiklik olarak nitelendirilmesi gerektiği ve Sicile tescil edilmesi gerektiği görüşü ileri sürülmüştür.⁵²⁹

⁵²⁵ Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 546; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 691.

⁵²⁶ Kara, **a.g.e.**, s. 49.

⁵²⁷ Yenileme ile ilgili açıklamalar için bkz. Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 546-551.

⁵²⁸ Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 550, dn. 48.

⁵²⁹ Kara, **a.g.e.**, s. 51.

Yenileme hususunda cari hesap sözleşmeleri özellik arz eder. TTK m. 89/1 hükmünde cari hesap sözleşmeleri, iki kişinin herhangi bir hukuki sebep veya ilişkiden doğan alacaklarını teker teker ve ayrı ayrı istemekten karşılıklı olarak vazgeçip bunları kalem kalem alacak ve borç şekline çevirerek hesabın kesilmesinden sonra çıkacak artan tutarı isteyebileceklerine ilişkin sözleşme olarak tanımlanmıştır. Cari hesap sözleşmelerinde belirli hesap devreleri sonunda, tarafların karşılıklı alacak ve borçları arasındaki fark tespit edilir ve alacaklar takas edilerek az olanı değerinde karşılıklı alacaklar sona erer.⁵³⁰ Hesap devreleri sonunda karşılıklı alacakların takas edilmesi suretiyle oluşan yeni bakiyenin kabulü halinde borç yenilenir. Ancak cari hesap sözleşmelerinde istisnai olarak borcun yenilenmesi halinde, cari hesaba dahil olan borçlar için verilmiş olan teminatların sona ermeyeceği ve cari hesap sözleşmesinin süresinin sonuna kadar devam edeceği TBK m. 134/3 hükmünde öngörülmüştür.

4. Alacaklı ve Borçlu Sıfatlarının Birleşmesi

TBK m. 135/1 hükmüne göre alacaklı ve borçlu sıfatlarının aynı kişide birleşmesiyle borç sona erer. Alacaklı ve borçlu sıfatlarının aynı kişide birleşmesiyle borcun sona ermesi üzerine borca/alacağa bağlı haklar da kendiliğinden sona erer. Buna karşılık TBK m. 135/1 hükmünün ikinci cümlesi üçüncü kişilerin alacak üzerinde önceden mevcut olan haklarının birleşmeden etkilenmeyeceğini düzenler. Bu kapsamda alacak üzerinde bir üçüncü kişi lehine rehin hakkı tanınmış olması ihtimalinde, üzerinde rehin tesis edilen alacak bakımından alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi borcu sona erdirmez. Alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesiyle, TİTRK uyarınca rehinle temin edilen alacak sona ereceği için rehin hakkının da sona erdiğini kabul etmek gerekir. Buna karşılık TİTRK uyarınca bir alacak üzerinde rehin hakkı tesis edilmesi halinde, rehne konu alacakta alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi durumunda borcun sona ermeyeceğini kabul etmek gerekir.⁵³¹

⁵³⁰ Arkan, **Ticari İşletme 2018**, s. 403.

⁵³¹ Aynı yönde bkz. Kara, **a.g.e.**, s. 53.

5. İfa İmkansızlığı

Sonradan oluşan ve borçludan kaynaklanmayan ifa imkansızlığı TBK m. 136 uyarınca borcu sona erdirir. Borcun ifasının borçlunun sorumlu tutulacağı bir sebep nedeniyle imkansız hale gelmesi halinde borcun sona erip ermeyeceği konusu öğretide tartışmalıdır. Bazı yazarlar imkansızlığın borçlunun sorumlu tutulabileceği bir sebepten kaynaklanması halinde de imkansızlığın borcu sona erdireceğini savunurken⁵³², hakim görüş borçlunun sorumlu tutulduğu imkansızlığın borcu sona erdirmeyeceğini, borcun konusunun tazminat yükümlülüğüne dönüşeceğini savunmaktadır.⁵³³ Kısmi imkansızlık halinde ise, borçlu TBK m. 137 uyarınca imkansız hale gelmeyen kısmı ifa etmekle yükümlüdür. Para borçlarının ifasında imkansızlık söz konusu olamayacağından, ancak TİTRK uyarınca tesis edilen rehinle temin edilen alacağın para borcundan başka bir alacak olması halinde imkansızlık hükümleri uygulanabilir. Bu kapsamda borçlunun sorumlu tutulacağı imkansızlık nedeniyle borcun ifa edilememesi halinde, kanaatimizce borç sona ermeyip, konusu tazminat yükümlülüğüne dönüşeceğinden, TİTRK uyarınca tesis edilen ve bağlı hak olan rehin hakkı da tazminat yükümlülüğü bakımından varlığını sürdürecektir. Kısmi imkansızlık halinde ise, borçlu imkansız hale gelmeyen kısmı ifa etmekle yükümlü olduğundan, aksine bir anlaşma olmadığı müddetçe rehin yükünün bölünmezliği ilkesi uyarınca rehin hakkı bakiye alacak için varlığını sürdürür.⁵³⁴

6. Takas

Takas karşılıklı olarak birbirinden alacaklı ve borçlu olan taraflar arasında, tarafların birbirlerine olan borçlarını azı oranında sona erdiren bir yenilik doğuran işlemdir.⁵³⁵ Takas taraflardan birinin beyanı ile gerçekleşir. Takasın gerçekleşebilmesi için tarafların karşılıklı olarak birbirlerinden alacaklı olmaları, alacakların aynı cinsten olup, ifalarının istenebilir olması şartları aranır. Takasa

⁵³² Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 558.

⁵³³ Serozan, **İfa Engelleri**, s. 200. Bu görüş borçlunun sorumlu tutulduğu ifa imkansızlıkları bakımından borcun sona ermesinin kabul edilmesinin, borç için verilmiş teminatların düşerek alacaklı aleyhine bir durum yaratılmasına neden olacağını ve bu nedenle savunulamaz olduğunu ifade eder.

⁵³⁴ Aynı yönde Kara, **a.g.e.**, s. 55.

⁵³⁵ Oğuzman, Öz, **Cilt I**, s. 582.

yönelik taraflardan birinin beyanda bulunması üzerine, takas hükmünü takas şartlarının oluştuğu tarihten itibaren doğurur. TİTRK uyarınca tesis edilen rehin hakları bakımından bir değerlendirme yapmak gerekirse, takas sonucunda sona eren borç bakımından rehin teminatının verildiği hallerde, borcun sona ermesiyle beraber rehin hakkının da sona ereceğini kabul etmek gerekecektir.⁵³⁶

B. Sicilden Terkin Yükümlülüğü

Alacağın sona ermesine bağlı olarak fer'i bir hak olan rehin hakkı da kendiliğinden sona erer. Ancak maddi hukuk anlamında sona eren rehin hakkı, şeklen Rehinli Taşınır Sicilinde varlığını sürdürmeye devam eder. TİTRK m. 15 hükmünde alacağın son bulması hali özelinde rehin alacaklısının rehni sicilden terkin ettirme yükümlülüğü düzenlenmiştir.⁵³⁷ Alacağın sona ermesi halinde, sicile yapılacak tescil açıklayıcı niteliktedir.⁵³⁸ TİTRK m. 15/1 hükmüne göre alacağın son bulunduğu tarihten itibaren yabancı hukuka tabi rehin alacaklısı tarafından otuz, Türk hukukuna tabi rehin alacaklısı tarafından on beş işgünü içinde, rehin kaydının terkin için sicile başvuruda bulunmalı, aksi halde rehin alacaklısı hakkında rehin veren veya borçlunun şikayeti üzerine güvence altına alınan borç tutarının onda biri oranında idari para cezası Bakanlıkça uygulanacaktır.

Maddi anlamda sona eren rehin hakkının, şekli anlamda da sona erdirilmesine yönelik olarak rehin alacaklısına yükümlülük getirilmesi ile şekli anlamda varlığını sürdüren rehin hakkının rehin veren aleyhine işlem güçlüğü yaratması engellenmek istenmiştir.⁵³⁹

Rehin alacaklısının alacağın sona ermesine bağlı olarak TİTRK m. 15/1 hükmünde kendisine tanınan süre içinde sicilden terkin işlemini gerçekleştirmemesi halinde, TİTRK m. 15/3 ve Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliği m. 29/1/(b) uyarınca

⁵³⁶ Bkz. Kara, **a.g.e.**, s. 58.

⁵³⁷ Üst sınır rehinleri bakımından her ne kadar rehlin temin ettiği alacak tamamen ödense de, taraflar arasındaki ticari ilişki uyarınca muhtemel borçlar bakımından risk devam ediyor olabilir. Bu durumda alacaklının rehni sicilden terkininden imtina edebileceği yönünde bkz. Murat Can Atakan, "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehlinin Sona Ermesi", **SÜHFD**, C. 26, S. 2, s. 403.

⁵³⁸ Gürpınar, **Rehinli Taşınır Sicili**, s. 86.

⁵³⁹ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 168; Ulaşım araçları ipoteği bakımından bkz. Tek, **a.g.e.**, s. 253.

rehin veren terkin talebinde bulunma hakkına sahiptir. Her ne kadar TİTRK m. 15/3 hükmünde “borcunu ödeyen ve bunu belgeleyen borçlunun” rehnin terkinini isteyebileceği düzenlenmiş olsa da, rehin verenin borçludan başka bir üçüncü kişi olması ihtimali de göz önünde bulundurularak maddede geçen borçlu kavramının, rehin vereni ve hatta alacağın sona erdiği tarihte rehinli varlığa rehin verenden başka bir üçüncü kişinin malik olması halinde maliki de kapsayacak şekilde okunması gerektiği kanaatindeyiz.⁵⁴⁰

TİTRK m. 15/3 hükmü ile borcu ödeyen ve bunu belgeleyen borçlunun rehnin terkinini isteme imkanına sahip olduğu düzenlenmiştir. Buna karşılık Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliği m. 29/4 hükmünde rehin alacaklısı tarafından rehin sözleşmesinin terkin için süresinde talepte bulunulmaması halinde, rehin verenin bu durumu borcunun son bulduğunu tevsik eden mahkeme kararıyla birlikte Sicile bildirmesi üzerine rehin sözleşmesinin terkin edileceği düzenlenmiştir. Öğretide bu nedenle kimi yazarlarca Kanun hükmünün lafzına öncelik verilerek borcun ifa ile sona erdirilmesi halinde, borçlunun ve rehin verenin ifaya ilişkin belgenin eklenmesi suretiyle rehnin terkinini talep etme imkanına sahip oldukları belirtilmiştir. Bu görüşe göre ifa hali bakımından borçluya/rehin verene tanınan ayrı bir imkan söz konusudur. Bu görüşün gerekçesini terkin talebi üzerine alacağın sona erip ermediğini denetleme görevinin sicil görevlisine yüklenmiş olması oluşturmaktadır. Zira sicil görevlisi ancak borcun ifa yoluyla sona erdirilmesi bakımından denetleme ve inceleme yapabilir; alacağın ifa dışı sona erme hallerine yönelik bir denetleme veya inceleme gerçekleştirilemez. Diğer sona erme halleri bakımından ise rehin alacaklısı tarafından terkin talebinde bulunulmaması halinde, rehin veren/borçlu mahkemeden alacağın sona erdiğine ilişkin bir karar getirmesi üzerine terkin talebinde bulunabilecektir.⁵⁴¹ Buna karşılık kimi yazarlarca da TİTRK m. 15/3

⁵⁴⁰ Bkz. Öz, **Ticari İşlemler**, s. 185; Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 169. Nitekim Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliği m. 22/1 uyarınca kanuna göre rehin alacaklısı ve rehin veren sıfatına sahip kişiler veya bunların temsil ve ilzama yetkili temsilcileri rehin sözleşmesinin tescil ve değişiklik talebinde birlikte bulunur. Benzer şekilde Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliği m. 29/1(b) hükmü uyarınca rehin verenin borcun son bulduğunu tevsik eden mahkeme kararı üzerinde bildirim yapması halinde, rehin sözleşmesi sicilden terkin edilir.

⁵⁴¹ Bkz. Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 173-174. Bu görüşün gerekçesini terkin talebi üzerine alacağın sona erip ermediğini denetleme görevinin sicil görevlisine yüklenmiş olması oluşturmaktadır. Zira sicil

hükmünde her ne kadar borcunu ödeyen borçlu kavramı kullanılmış olsa da, borcu herhangi bir şekilde sona eren borçlunun da sona ermeye ilişkin belgeyi göstererek terkin talebinde bulunabileceği görüşü ileri sürülmüştür.⁵⁴² Kanaatimizce ilk görüş daha isabetli olup, alacağın ifa ile sona ermesi halleri bakımından rehinli alacaklının rehnin sicilden terkinine yanaşmaması halinde, borçlunun veya rehin verenin ifaya ilişkin belgenin eklenmesi suretiyle rehnin terkinini talep etme imkanına sahip oldukları kabul edilmelidir.

II. REHİN HAKKININ TEMERRÜT SONRASI HAKLARIN KULLANIMINA BAĞLI OLARAK SONA ERMESİ

A. Seçilen Temerrüt Sonrası Hakka Bağlı Olarak Rehin Hakkının Sona Ermesi

TİTRK m. 14 hükmü ile rehin alacaklısına tanınan seçimlik haklar çalışmamızın önceki bölümlerinde detaylı olarak incelendi. Bu başlık altında ise rehin alacaklısı tarafından seçilen temerrüt sonrası hakka bağlı olarak rehin hakkının sona ermesi ve Sicilden terkin meselesi incelenecektir.

Rehin alacaklısına tanınan temerrüt sonrası hakların tamamı rehin hakkının mutlak olarak sona ermesine neden olmaz. Rehin alacaklısı tarafından mülkiyetin devralınması ve rehinli varlığın cebri icra yoluyla paraya çevrilmesi ile hakkı icra eden rehinli alacaklının rehin hakkı sona erer. Ancak temerrüt sonrası hakların kullanımı bakımından hakkında hüküm bulunmayan hallerde ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla takip hükümleri uygulama alanı bulacağından, yükü geçme ilkesi nedeniyle, hakkı icra eden rehinli alacaklıdan sıra veya derece bakımından önde olan alacağı müeccel rehinli alacaklıların rehin hakları baki kalır. Kiralama veya lisanslama hakkının kullanılması halinde, kira veya lisans ilişkisinden elde edilen gelirin rehinli alacaklının alacağını karşıladığı anda rehin hakkı alacağa bağlı olarak

görevlisi borcun ifa yoluyla sona erdirilmesi bakımından denetleme ve inceleme yapabilir. Bu bağlamda TİTRK m. 15/3 hükmünün lafzına bağlı kalarak yalnızca ödeme ile borcun sona ermesi hali bakımından belge ile terkinin talep edilebileceği yönünde bkz. Kara, **a.g.e.**, s. 122; Şenocak, Kahraman, Tuncer Kazancı, Öcal Apaydın, **a.g.e.**, s. 149; Ayan, **a.g.e.**, s. 305.

⁵⁴² Öz, **Ticari İşlemler**, s. 185.

sona erer. Buna karşılık TİTRK m. 14 uyarınca rehinli alacaklının alacağını varlık yönetim şirketleri veya bir üçüncü kişiye temlik etmesi hali, yukarıda anılan diğer temerrüt sonrası haklardan farklılık gösterir. Zira bu durumda alacağını temlik eden rehin alacaklısı, fer'i hak olan rehin hakkını da kaybedecektir; ancak alacağı temlik alan üçüncü kişi alacakla birlikte rehin hakkını da kazanacaktır. Alacağın temlik yöntemi temlik edenin rehin hakkını sona erdiren bir yöntem olmasına rağmen, rehinli taşınır varlık üzerindeki rehin hakkını sona erdirmez. Bu durumda alacağı temlik alan üçüncü kişi, alacağının muaccel olması üzerine kendisine TİTRK m. 14'te tanınan seçimlik haklardan birini kullanabilecektir.

Alacağı muaccel hale gelen rehin alacaklısı tarafından temerrüt sonrası hakların kullanılması halinde rehin hakkının sona erme anının da tespit edilmesi gerekir. Rehlin alacaklısı tarafından mülkiyetin devrinin talep edilmesi halinde, gönderilen icra emrine binaen rehinli taşınır varlığın rehin veren tarafından teslim edilmesi veya icra marifetiyle zorla teslim alınması halinde maddi hukuk anlamında hakkı icra eden rehin alacaklısının rehin hakkının sona ereceğini kabul etmek gerekir.⁵⁴³ Rehlinli taşınır varlığın değerinin alacağın değerini karşılamaya yetmemesi halinde de bu sonuç değişmez. Rehlinli taşınır varlığın değerinin hakkı icra eden rehin alacaklısının alacağından fazla olması halinde, artık değer varsa sonraki rehin alacaklılarına ödenir.⁵⁴⁴ Bu durumda ilgili taşınır varlık bakımından alacağını kısmen veya tamamen karşılayamayan rehinli alacaklıların rehin haklarının sona erdiğini kabul etmek gerekir. Hakkı icra edenden başka rehinli taşınır varlık üzerinde rehinli alacaklı bulunmuyorsa ve rehinli taşınır varlığın değeri rehinli alacaklının alacağından fazlaysa, artık değer rehin verene iade edilir. Maddi anlamda sona eren rehin hakkının şekli olarak sona ermesini sağlamak amacıyla Sicile gerekli bildirimin yapılması gerekir. Uygulama Yönetmeliği m. 37/3 hükmü uyarınca bu bildirimin icra müdürlüğü tarafından Sicile yaptırılacağı anlaşılmaktadır. Nitekim ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla takip hükümlerine yapılan atıf nedeniyle İİK m. 144/4 uyarınca

⁵⁴³ Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 174; Öz, **Ticari İşlemler**, s. 177; Kara, **a.g.e.**, s. 90.

⁵⁴⁴ Bu durumda sonraki derece veya sırada yer alan rehinli alacaklıların da rehin haklarının sona ereceği kabul edilmelidir. Mülkiyeti devralan rehinli alacaklının sonraki derece veya sıradaki rehinli alacaklılara karşı olan sorumluluğu kanun hükmüne dayanır. Bu yönde bkz. Antalya, Acar, **a.g.e.**, s. 174.

bir taşınmazı paraya çeviren icra dairesinin o taşınmaz üzerindeki irtifak hakları, taşınmaz mükellefiyetleri ve taşınmaz rehin haklarına dair kayıtların tapu sicilinden terkin ve nakillerini de yaptıracağı öngörüldüğünden, aynı sonuca ulaşılabilir.

Rehin alacaklısı tarafından kiralama veya lisanslama hakkının tercih edilmesi halinde, hakkın bizzat hakkı icra eden rehin alacaklısı tarafından kullanılıp kullanılmamasına göre ikili bir ayırım yaparak rehnin sona erme anını tespit etmek gerekir. Kiralama veya lisanslama hakkı bizzat rehin alacaklısı tarafından kullanılıyorsa, rehin alacaklısının alacağını karşılamaya yetecek sürenin sonunda rehin alacaklısının alacağını karşıladığı kabul edilecek ve buna bağlı olarak rehin hakkı da maddi anlamda sona erecektir. Kiralama veya lisanslama hakkının rehin alacaklısı tarafından bir üçüncü kişiye kullandırılması halinde, elde edilecek kira veya lisans gelirin rehin alacaklısının alacağını karşıladığı anda kira veya lisans ilişkisi sona erecek, alacağa bağlı olarak rehin hakkı da maddi anlamda sona erecektir. Belirtmek gerekir ki, tesis edilen kira ve lisans ilişkisine karşılık gelen ücretin önceden ödenmiş olması halinde, kira ve lisans ilişkisinin süresinin sonunda rehin hakkının sona erdiğini kabul etmek gerekecektir. Maddi anlamda sona eren rehin hakkının şekli anlamda varlığını sürdürmesini engellemek adına sicile yapılacak terkin işleminin yukarıda anılan İİK m. 144/4 hükmü nedeniyle icra dairesi tarafından yaptırılacağı söylenebilir.

Rehinli alacaklının alacağını rehinli varlığın cebri icra yoluyla paraya çevrilmesi suretiyle tahsil etmeyi tercih etmesi halinde, maddi anlamda rehin hakkının ne zaman sona ereceğinin de tespit edilmesi gerekir. Öğretide cebri icra yoluyla satışın gerçekleştiği anda rehnin maddi anlamda sona erdiği görüşü ileri sürülmektedir.⁵⁴⁵ Maddi anlamda sona eren rehin hakkının sicilden terkinini İİK m. 144/4 uyarınca icra dairesi tarafından gerçekleştirilecektir.

Alacağın rehin alacaklısı tarafından bir üçüncü kişiye temlik edilmesi halinde, temlik eden rehin alacaklısının alacağına bağlı olarak rehin hakkı da sona erecektir.

⁵⁴⁵ Kara, **a.g.e.**, s. 98; Taşınmaz rehni bakımından bkz. Rona Serozan, “Taşınmaz Rehni”, **İÜHFİM**, C. LXIV, S. 2, s. 324.

Ancak alacağı temlik alan rehin alacaklısı, bağlı hak olan rehin hakkını da kazanacağından rehinli taşınır varlık üzerindeki rehin hakkı varlığını sürdürecektir. Bu bağlamda TİTRK m. 12/6 ve Rehinli Taşınır Sicili Yönetmeliği m. 16/3 hükümleri ile ilgili önceki açıklamalarımız göz önünde bulundurulduğunda, temlik işleminin rehinli taşınır siciline tescil ettirilmemesinin, alacağı devralanın rehin hakkı nedeniyle sahip olduğu hakları kullanmasına engel olmayacağı söylenebilir.⁵⁴⁶

B. Yarışan Temerrüt Sonrası Hakların Varlığı Halinde Rehin Hakkının Sona Ereceği An

TİTRK m. 14 hükmünde temerrüt sonrası haklar arasında herhangi bir öncelik ilişkisi bulunduğu dair bir düzenleme bulunmamaktadır. Oysa birden fazla rehinli alacaklının alacağının aynı anda veya aynı aralıkta muaccel olduğu bir ihtimalde, rehinli alacaklılar tarafından farklı temerrüt sonrası hakların kullanımının tercih edilmesi mümkündür.⁵⁴⁷ Bu durumda hangi rehinli alacaklı tarafından talep edilen temerrüt sonrası hakka öncelik tanınması gerektiğinin tartışılması gerekir.

Bu bağlamda ilk olarak derece veya sıra bakımından öncelikli olan rehinli alacaklının tercihi doğrultusunda hareket edilmesi gerekip gerekmediği tartışılabilir. Ancak kanaatimizce öncelikli rehinli alacaklının tercihi doğrultusunda hareket edilmesi Türk rehin hukuku sistemleri ile bağdaşmaz. Zira derece veya sıra sistemi ile tesis edilen rehinlerde, derece veya sıranın önemi rehinli alacaklıların tatmin edilme sırasında kendini gösterir, yoksa rehinli alacaklılara farklı hak ve yetkiler tanınmaz.

İkinci olarak alacağı muaccel olan rehinli alacaklılardan önce talepte bulunanın tercihi doğrultusunda hareket edilmesinin isabetli olup olmayacağı tartışılabilir. Nitekim rehinli varlığın cebri icra yoluyla paraya çevrilmesinde bu ilke hakimdir. Alacağı muaccel olan rehinli alacaklı, kendisinden derece veya sıra bakımından önce gelen rehinli alacaklıların paraya çevirme talebinde bulunmalarını beklemesine gerek olmaksızın rehinli taşınır varlığın satışını talep edebilir. Ancak bu

⁵⁴⁶ Bkz. Bölüm I, B, 2, b.

⁵⁴⁷ Öğretide bu soruna işaret edilmiştir. Bkz. Yılmaz, **a.g.m.**, s. 255.

yönde bir yorumun genel kural olarak kabul edilmesi, rehinli alacaklılar ve borçlunun menfaatleri bakımından daha avantajlı olabilecek diğer hakların kullanılmasına engel olabilir. Menfaatler dengesine aykırı sonuçlar doğurabilecek bu tarzda bir yorumun kanaatimizce genel kural olarak kabul edilmemesi gerekir.

Gündeme gelebilecek olasılıklar bakımından örneklendirme yoluyla meseleyi somutlaştırmak gerekirse, ilk ihtimalde ilerleme sistemi üzerinden tesis edilen rehin hakkında birinci ve ikinci sıradaki rehinli alacaklıların alacaklarının muaccel olduğunu ve ikinci sıradaki rehinli alacaklının cebri icra yoluyla paraya çevirme, birinci sıradaki rehinli alacaklının ise mülkiyetin devrini talep hakkını kullanmak istediğini varsayalım. İkinci sıradaki rehinli alacaklının daha önce talepte bulunması nedeniyle, onun tercihi doğrultusunda hareket etmek menfaatler dengesi gözetildiğinde en uygun sonuç olarak değerlendirilemez. Zira mülkiyetin devredilmesi halinde, devir taşınır varlığın gerçek değeri üzerinden gerçekleştiğinden, rehinli alacaklıların tahsil edebilecekleri alacak tutarı artacak ve borçlu da varsa, kalan daha düşük miktar için kişisel olarak sorumlu olacaktır.

İkinci bir ihtimal olarak gayri maddi bir varlığın rehne konu edilmesi halinde, ikinci sırada yer alan rehin alacaklısının cebri icra yoluyla paraya çevirme, birinci sırada yer alan rehin alacaklısının kiralama veya lisanslama hakkını kullanmak istediği ve ikinci sırada yer alan rehin alacaklısının daha önce talepte bulunduğu durum tartışılabilir.

Tüm bu tartışmaların nedeni rehinli alacaklılara tanınan alternatif haklar neticesinde farklı sonuçların doğması ihtimalidir. Zira gerek TİRK gerekse TMK'nin teslimine bağlı taşınır rehni hükümleri uyarınca borçlunun temerrüdü üzerine rehinli alacaklıya tanınan yegâne hak rehinli varlığın cebri icra yoluyla satışını talep etmektir. Bu talebin hangi rehinli alacaklı tarafından yapıldığı da herhangi bir önem arz etmez. Zira bu talep hangi rehinli alacaklı tarafından ileri sürülürse sürülsün, rehinli alacaklıları aralarındaki sıra ilişkisi uyarınca yalnızca satış bedelinden elde edilen gelirle tatmin edilirler. Hâlbuki TİTRK kapsamında düzenlenen temerrüt sonrası hakların birden fazla rehin alacaklısı tarafından eş zamanlı olarak kullanılması başta paraya çevirme neticesinde elde edilen tutarın farklı olması gibi

birbiriyle uyumlu olmayan sonuçların doğmasına neden olabilecek ve bu durum alacağın tahsil edilmesi sürecini güçleştirecektir. Bu nedenle TİTRK kapsamında rehinli alacaklılara tanınan temerrüt sonrası hakların kullanımına ilişkin olarak bir düzenin oluşturulması gerektiği ve rehinli alacaklıların bu düzen içerisinde taleplerini ileri sürmelerinin kabulü gerekir.

Çalışmamızın önceki bölümlerinde rehinli alacaklıya tanınan temerrüt sonrası hakları incelerken, yalnızca mülkiyetin devrini talep hakkı bakımından temerrüt/muacceliyet tarihinden itibaren yedi günlük bir süre sınırlamasının getirildiğini, diğer haklar bakımından bu tip bir süre sınırlaması öngörülmediğini belirtmiştik. Ayrıca mülkiyetin devrini talep hakkını incelerken bu hakkın yalnızca birinci derece veya sırada yer alan rehinli alacaklıya tanınmasının adaletsiz sonuçlar doğuracak olması nedeniyle, maddenin en kısa sürede revize edilmesi gerektiği kanaatinde olduğumuz ifade edilmişti. Bu açıklamaları takiben TİTRK kapsamında birden fazla rehinli alacaklının alacağının aynı dönemde muaccel olması halinde, alacağı önce muaccel olan rehinli alacaklıya yedi günlük bir süre boyunca seçim hakkı bakımından bir öncelik tanındığı ve bu süre boyunca diğer rehinli alacaklıların alacaklarını varlık yönetim şirketleri veya üçüncü kişilere temlik yetkisi hariç kendilerine tanınan temerrüt sonrası haklara başvuramayacakları kabul edilmelidir. Öncelik hakkına sahip olan rehinli alacaklının mülkiyetin devrini talep etme hakkını kullanması halinde, kendisinden derece veya sıra olarak sonra gelen rehinli alacaklıların veya derece/sıra bakımından önce olmasına rağmen alacağı öncelikli rehinli alacaklıdan daha sonra muaccel olan rehinli alacaklıların diğer temerrüt sonrası haklara başvuramayacaklarını kabul etmek gerekir. Buna karşılık seçim hakkı bakımından öncelik hakkına sahip rehinli alacaklının yedi günlük süre içerisinde mülkiyetin devrini talep etmeyip, bu kapsamda genel hükümler uyarınca takip yoluna başvurmayı tercih etmesi halinde, alacağı daha sonra muaccel olan rehinli alacaklının, alacağının muaccel hale gelmesinden veya alacak muaccel ise, alacağı önce muaccel olan rehinli alacaklının kendisine tanınan yedi günlük sürenin geçmesinden itibaren itibaren yedi gün içinde, rehinli taşınır varlığın satışı gerçekleştirilene kadar mülkiyetin devrini talep etme hakkını kullanma imkanı

olmalıdır. Zira alternatif temerrüt sonrası hakların ihdas edilmesindeki amaçlardan biri de rehinli taşınır varlıktan olabilecek en yüksek bedeli elde etmektir.

Alacağı önce muaccel olan rehinli alacaklı, kendisine tanınan yedi günlük süre içerisinde mülkiyetin devri talebinde bulunmamış ve genel hükümler uyarınca takip veya kiralama ve lisanslama imkanlarına da başvurmamış ve bu sırada bir başka rehinli alacaklının alacağı muaccel hale gelmiş ise, artık başvurulacak temerrüt sonrası hakka ilişkin tercih hakkının alacağı muaccel hale gelen rehin alacaklısına geçtiği kabul edilmeli ve yedi günlük süre içerisinde kendisine tanınan temerrüt sonrası haklardan birine başvurmayan rehinli alacaklının, alacağını temlik yetkisi hariç olmak üzere genel hükümler uyarınca takip veya kiralama ve lisanslama haklarına başvurmak suretiyle alacağını tahsil edemeyeceği kabul edilmelidir. Şüphesiz ki yedi günlük süre içerisinde mülkiyetin devri talebinde bulunmayan rehinli alacaklı, bu yedi günlük sürenin sonunda bir başka rehinli alacaklının alacağı muaccel hale gelmemiş ise, kullanımı bakımından herhangi bir süre sınırı öngörülme yen kiralama/lisanslama hakkı veya genel hükümler uyarınca takip hakkını kullanabilir.

Bu açıklamalar doğrultusunda mülkiyetin devrini talep hakkı bakımından rehinli alacaklılara tanınan yedi günlük sürenin aynı zamanda paraya çevirme yöntemini tayin bakımından tanınan bir öncelik hakkı olduğu da kabul edilmelidir. Herhangi bir rehinli alacaklının yedi günlük süre içerisinde TİTRK uyarınca öngörülen bir temerrüt sonrası hakka başvurmaması üzerine, ilk talepte bulunan rehinli alacaklının talebi doğrultusunda hareket edilmelidir.

Rehinli alacaklıların alacaklarının aynı anda muaccel olması halinde de, rehinli alacaklılara tanınan muacceliyet tarihinden itibaren yedi günlük süre içinde, önce mülkiyetin devri talebinde bulunan rehinli alacaklının talebi doğrultusunda hareket edilmesi rehin hukukunun genel ilkelerine en uygun yorum olacaktır.

Alacağın varlık yönetim şirketleri veya üçüncü bir kişiye temlik edilmesi ile diğer temerrüt sonrası hakların aynı anda talep edilmesi hali bakımından esasen özellikli bir durum yoktur. Zira alacağın temlik suretiyle rehinli alacaklının alacağını tahsil etmeyi tercih etmesi halinde, rehin hakkına başvuru söz konusu değildir.

III.REHİN HAKKININ ALACAKTAN BAĞIMSIZ OLARAK SONA ERMESİ

Rehin hakkını sona erdiren haller yalnızca rehnin temin ettiği alacağın sona ermesiyle sınırlı değildir. Nitekim Uygulama Yönetmeliği m. 22 hükmünde rehin hakkının alacağın sona ermesi hali dışında, rehin hakkının süreli olduğu ve taraflarca kararlaştırılan sürenin dolması, rehinli taşır varlığın tamamen yok olması veya rehnin terkin edilmesi halinde sona ereceği düzenlenmiştir. Çalışmamızın bu başlığı altında Uygulama Yönetmeliği m. 22 uyarınca düzenlenen sona erme halleri incelenecektir.

A. Sürenin Sona Ermesi Üzerine Rehin Hakkının Son Bulması

TİTRK uyarınca rehin hakkının belli bir süreyle sınırlı olarak tesis edilebilmesi imkanı Uygulama Yönetmeliği m. 21 hükmü ile düzenlenmiştir. Anılan hükmün ilk fıkrasında rehin hakkının, rehin sözleşmesinde süre kaydı konulması halinde belirlenen süre boyunca geçerli olacağı öngörüldükten sonra, takip eden fıkralarında sırasıyla belirli süreli tesis edilen rehin haklarında, borçlunun temerrüdü halinde, borçlu tarafından rehin sözleşmesinde belirlenen sürenin sona erdiği iddiası ile terkin talebinde bulunulamayacağı ve rehin hakkının geçerlilik süresinin taraflarca uzatılması halinde, ilerleme sisteminde rehin hakkının geçerlilik süresi uzatılan rehin alacaklısının sırasının son sıraya düşeceği, sabit derece sisteminde ise derece ve sırasının korunacağı düzenlenmiştir.

Belirli süreli tesis edilen rehin haklarında sürenin sona ermesinin rehin hakkına etkisi bakımından öğretide farklı görüşler ileri sürülmektedir. Kimi yazarlarca sürenin sona ermesinin rehin hakkını hem maddi hem de şekli anlamda sona erdireceği görüşü savunuluyorken, bazı yazarlar tarafından ise rehin hakkının maddi anlamda sona ereceği; ancak şekli anlamda varlığını sürdüreceği görüşü ileri

sürülmektedir.⁵⁴⁸ İki görüş arasındaki farkı, rehin hakkının belirli sürenin sona ermesine bağlı olarak şekli anlamda da sona ereceğinin kabul edilmesi halinde, TMK m. 1026 hükmü uyarınca rehinli taşınır varlığın malikinin veya sicil yetkilisinin de terkin edebilmesi oluşturur.⁵⁴⁹ Kanaatimizce tayin edilen sürenin sona ermesiyle rehin hakkı hem maddi hem de şekli anlamda sona ereceğinden, bu durumda sicilden terkin işlemini yaptırmaya rehin alacaklısının yanında TMK m. 1026 hükmünün kıyasen uygulanması sonucunda rehin veren malik de yetkilidir.⁵⁵⁰

Uygulama Yönetmeliği m. 21/2 uyarınca bir borca rehin sözleşmesinde belirlenen süre sonuna kadar güvence teşkil eden rehinlerde, borçlunun temerrüdü halinde borçlu tarafından rehin sözleşmesinde belirlenen sürenin sona erdiği iddiası ile terkin talebinde bulunulamaz. Bu düzenleme lafzı itibariyle izaha muhtaçtır. Kanaatimizce rehin hakkının tesis edildiği süre içinde alacak muaccel olmamış ise, rehin hakkı sürenin sona ermesi halinde sona erecektir. Buna karşılık rehin hakkının süresi içinde borçlu temerrüdü gerçekleşmiş; ancak sürenin sona ermesine kadar geçen zaman zarfında rehin alacaklısı tarafından temerrüt sonrası haklar kullanılmamışsa, bu düzenleme ile rehin hakkının süresinin sona ermesi nedeniyle borçlunun/rehin verenin rehin alacaklısı tarafından kendisine tanınan hakları kullanmasının engellenmesi önlenmek istenmiştir.⁵⁵¹

B. Rehinli Taşınır Varlığın Tamamen Yok Olması

⁵⁴⁸ Sürenin sona ermesi halinde rehin hakkının hem maddi hem de şekli anlamda sona ereceği yönünde taşınmaz rehni bakımından ileri sürülen görüşleri aktarmak gerekirse bkz. Köprülü, Kaneti, **a.g.e.**, s. 347; Helvacı, **İpotek**, s. 409; Nomer, Ergüne, **Eşya Hukuku**, s. 344; Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 598; Rehnin şekli anlamda varlığını sürdüreceği yönünde Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, **a.g.e.**, s. 922; Çetiner, **a.g.e.**, s. 265; TİTRK uyarınca tesis edilen rehinler bakımından rehnin şeklen varlığını sürdüreceği yönünde bkz. Kara, **a.g.e.**, s. 75.

⁵⁴⁹ Nomer, Ergüne, **Eşya Hukuku**, s. 343.

⁵⁵⁰ Aynı yönde bkz. Tek, **a.g.e.**, s. 254; Kara, **a.g.e.**, s. 123. Nitekim Uygulama Yönetmeliği m. 21/2 hükmünün mefhum-u muhalifinden de aynı sonuca ulaşılmaktadır.

⁵⁵¹ Hükmün ifadesinin açık olmadığı ancak bu dipnota karşılık gelen açıklamalar doğrultusunda yorumlanması halinde sürenin bir anlam ifade edeceği yönünde bkz. Öz, **Ticari İşlemler**, s. 175; Kara, **a.g.e.**, s. 74-75.

Rehne konu varlığın tamamen yok olması halinde TİTRK uyarınca tesis edilen taşınır rehni, taşınmaz rehninde olduğu gibi hem maddi hem de şekli anlamda sona erer.⁵⁵²

Taşınır varlığın yok olması meselesi bakımından dikkat edilmesi gereken birkaç nokta bulunmaktadır. Her ne kadar rehin hakkı sınırlı bir ayni hak olsa da, TİTRK m. 7/3 hükmü ile sicilin aleniyetinin neredeyse kaldırılmış olması karşısında, rehinli varlığı iyi niyetle devralan üçüncü kişi taşınır varlığı rehin yükünden ari olarak iktisap edeceğinden, taşınır varlık üzerindeki rehin hakkı sona erecektir. Buna karşılık devir karşılığında rehin verenin elde edeceği bedel veya ikame unsur üzerinde rehin hakkının devam edeceği unutulmamalıdır.⁵⁵³ Döner varlıkların rehne konu edilmesi halinde de aynı ikame ilkesi uygulama alanı bulacaktır. Ayrıca birleşme, karışma veya işleme hallerinde de rehin hakkı TİTRK m. 7/2 hükmü uyarınca oluşan yeni taşınır varlık üzerinde devam eder. Bu hususlara çalışmamızın önceki kısımlarında değinildiğinden, bu başlık altında tekrardan incelenmeyeceklerdir.

Rehinli taşınır varlığın alacaklıya zarar vermek kastıyla imha veya tahrip edilmesi halinde, TİTRK m. 16/1/(c) hükmü uyarınca alacağını tamamen veya kısmen tahsil edemeyen rehin alacaklısının şikayeti üzerine güvence altına alınan borç tutarının yarısını geçmemek üzere adli para cezası uygulanır.

Rehinli varlığın yok olmasına bağlı olarak rehin hakkının sona ermesi halinde, şekli olarak da bir değer ifade etmeyen sicil kaydının terkin edilmesi gerekir. Terkini rehin alacaklısı yapmakla yükümlü olduğu gibi, TMK m. 1026 hükmünün kıyasen uygulanması neticesinde taşınır varlığın maliki de yapabilir.⁵⁵⁴

C. Rehnin Terkin Edilmesi

⁵⁵² Taşınmaz rehnine kıyasen bkz. Sirmen, **Eşya Hukuku**, s. 597; Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, **a.g.e.**, s. 921; Nomer, Ergüner, **Rehin Hukuku**, s. 35; Helvacı, **İpotek**, s. 408.

⁵⁵³ Atakan, **a.g.m.**, s. 404.

⁵⁵⁴ Kara, **a.g.e.**, s. 123.

Sınırlı bir aynı hak olan rehin hakkından feragat mümkündür.⁵⁵⁵ Feragat aynı hak sahibinin tek taraflı irade beyanıyla yapılır. Taşınmaz rehni bakımından feragat TMK m. 1014 uyarınca rehin hakkı sahibinin yazılı beyanıyla gerçekleştirilir.⁵⁵⁶ TİTRK kapsamında hakkında hüküm bulunmayan hallerde taşınmaz rehnine ilişkin hükümlerin kıyasen uygulanacağını öngören m. 18 nedeniyle, rehin alacaklısı tarafından feragat beyanının yazılı olarak terkin işleminin TARES'e, bu kapsamda herhangi bir notere yöneltilmesi gerektiği söylenebilir.⁵⁵⁷

TİTRK uyarınca tesis edilen rehin hakkının terkinin, rehin ilişkisinin tarafları arasında akdedilen bir rehni sona erdirme sözleşmesine istinaden de gerçekleştirilmesi mümkündür. Rehni sona erdirme sözleşmesi ile rehin alacaklısı rehni terkin etme borcu altına girer. Rehni sona erdirme sözleşmesi bakımından TİTRK veya ikincil mevzuatta öngörülen özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle pek çok husus hakkında genel hükümler doğrultusunda yorum yapmak gerekir. Öğretide rehni sona erdirme sözleşmesinin ibraya ilişkin özel bir düzenleme olan TBK m. 132 uyarınca geçerlilik şekline bağlı olmadığı görüşü ileri sürülmektedir.⁵⁵⁸ Sözleşmenin akdedilmesi üzerine rehin hakkı kendiliğinden sona ermez. Rehin alacaklısının rehni sicilden terkin ettirmesi gerekir. Rehin alacaklısı tarafından terkin işleminin gerçekleştirilmemesi halinde, rehin veren ifa davası açarak rehin hakkının terkinini gerçekleştirebilir. Bu durumda belirtmek gerekir ki mahkemenin vereceği kararla terkin işlemi kendiliğinden gerçekleşmez, rehin veren bu kararla birlikte sicile başvurarak terkin işlemini gerçekleştirebilir.⁵⁵⁹ Sicilden yapılacak terkin ile birlikte rehin hakkı hem maddi hem de şekli anlamda sona erer.⁵⁶⁰

⁵⁵⁵ bkz. Sirmen, **a.g.m.**, s. 26; Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, **a.g.e.**, s. 22.

⁵⁵⁶ Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, **a.g.e.**, s. 209-210.

⁵⁵⁷ Kara, **a.g.e.**, s. 66.

⁵⁵⁸ Bkz. Çetiner, **a.g.e.**, s. 261.

⁵⁵⁹ Çetiner, **a.g.e.**, s. 263.

⁵⁶⁰ Bu nedenle rehni sona erdirme sözleşmesine istinaden yapılan terkinlerin Uygulama Yönetmeliği m. 22 uyarınca öngörülen rehni sona erdirme sebeplerinden rehni terkin başlığı altında değerlendirilmesi gerektiği yönünde bkz. Kara, **a.g.e.**, s. 64.

SONUÇ

Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Uyarınca Temerrüt Sonrası Haklar başlıklı bu çalışmada esas olarak borçlunun temerrüdü üzerine rehinli alacaklıya tanınan temerrüt sonrası haklar maddi hukuk boyutlarıyla incelenmiştir. Hukuk sistemimize yabancı nitelikte olan bu hakların incelenmesi neticesinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1.Rehinli alacaklıya tanınan temerrüt sonrası hakların uygulama alanını tayin etmek adına öncelikle TİTRK'nin uygulama alanı incelenmiştir. Bu kapsamda öncelikle:

a. 6750 sayılı Kanun'un yalnızca isminde geçen ve Kanun'da kendisine herhangi bir atıf yapılmayan "ticari işlemler" ölçüsünün herhangi bir sınırlama yaratıp yaratmadığı sorgulanmıştır. Kanaatimizce, kanunun sözü ve özüyle değindiği bütün konularda uygulanacağını öngören TMK m. 1 hükmü uyarınca TİTRK'nin isminde geçen "ticari işlem" kavramına bağlı kalınarak yorum yapılmalıdır. Bu kapsamda TİTRK m.1/3 uyarınca rehnin temin edeceği borç bakımından bir ayırım yapılmamış olması da bu sonucu değiştirmemelidir. Zira Kanun'un başlığı, uygulanma alanı bakımından bir sınırlama öngörmektedir. Bu bağlamda TİTRK uyarınca rehinle temin edilecek alacakların ancak işletme faaliyeti ya da kazanç elde etmek amacıyla yürütülen her türlü mesleki işlerle ilgili olarak bir hukuki işlemde doğan alacaklar olduğu kabul edilmelidir.

b. TİTRK m. 3 ve Uygulama Yönetmeliği m. 10/3(a) uyarınca rehin alanın bir kredi kuruluşu olduğu hallerde, rehin verenin ancak bir tacir, esnaf, çiftçi, üretici örgütü veya serbest meslek erbabı olabileceği düzenlendikten sonra, takip eden bentlerde rehin alacaklısının bir tacir olduğu hallerde rehin borçlusunun bir tacir veya esnaf olabileceği, rehin alacaklısının bir esnaf olduğu hallerde ise rehin borçlusunun yine bir tacir veya esnaf olabileceği belirtilmiştir. Rehni sözleşmesinin tarafları bakımından aranan nitelikler sadece rehin hakkının kurulması bakımından aranmaktadır.

c. TİTRK kapsamında taşınır rehnine konu olabilecek malvarlığı unsurları incelendiğinde, taşınır varlık kavramının, Eşya Hukuku anlamında taşınır eşya

kavramından daha geniş bir kümeyi kapsadığı anlaşılr. Zira eşya olarak sayılmayan hak ve alacaklar ve taşınmaz mülkiyetinin konusuna dâhil olan ağaçlar TİTRK kapsamında taşınır varlık olarak ifade edilip, tescilli taşınır rehnine konu olabilmektedir. TİTRK m. 5/1 hükmüne sonradan eklenen (p) bendi ile bu sayılanlara benzer nitelikte her türlü taşınır varlık ve hakkın rehne konu olabileceğı öngörölmüştür. Hükme eklenen (p) bendi ile birlikte, kanundaki istisnalar saklı kalmak kaydıyla, artık taşınmaz dışındaki tüm malvarlığı unsurlarının TİTRK uyarınca rehne konu edilmesi mümkün olmalıdır.

2.TİTRK ve ikincil düzenlemelerde rehinli alacaklının teknik anlamda temerrüt hali oluşturan haller dışında, sözleşme ile kararlaştırılan temerrüt halleri bakımından da TİTRK m. 14 hükmünde kendisine tanınan haklara başvurup başvuramayacağına ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Kanaatimizce sözleşme ile kararlaştırılan temerrüt halleri bakımından da rehin alacaklısı kendisine tanınan temerrüt sonrası haklara başvurma imkanına sahip olmalıdır. Zira Türk Borçlar Kanunu’nun ifa engellerine yönelik hükümleri büyük çoğunlukta emredici hükümler değildir ve sözleşme ile aksi yönde düzenlemelerin kararlaştırılması sözleşme serbestisi sınırları içinde geçerli kabul edilmelidir.

3. Rehinli alacaklının TİTRK m. 14 hükmünde tanınan temerrüt sonrası haklara başvurabilmesi kanunda muaccel olan borcun süresinde ifa edilmemesi şartına bağlanmıştır. Ancak bu düzenleme yorumlanırken haklı gerekçelere dayanan gecikme halleri dikkate alınmalı ve bu durumlarda rehinli alacaklının temerrüt sonrası haklara başvurması mümkün olmamalıdır. TİTRK m. 18 hükmünde, Kanun’da hüküm bulunmayan hallerde TMK’nın taşınmaz rehnine ilişkin hükümlerinin uygulanacağı öngörüldüğünden, TMK m. 864 uyarınca rehnin sicile tescilinden sonra alacak için zamanaşımının işlemeyeceğı söylenebilecek ve. bu nedenle borçlu tarafından rehinle güvence altına alınan alacağı yönelik zamanaşımı def’i ileri sürölmesi mümkün olmayacaktır.

Genel hükümler uyarınca temerrüt şartları göz önünde bulundurulduğunda, TİTRK m. 14 hükmünde alacaklıya tanınan hakların kullanılabilmesi için esasen her zaman borçlu temerrüdünün gerçekleşmiş olması zorunlu değildir. Ancak hakların

kullanıldığı esnada borçlu temerrüdünün gerçekleşmesinin kaçınılmaz olduğu söylenebilecektir.

4.Borçlu temerrüdünün gerçekleşmesi üzerine, rehinli alacaklının temerrüt sonrası haklarını kapsamı TİTRK m. 18 hükmünün atfıyla TMK m.875 uyarınca tayin edilecek alacak miktarı için kullanabilecektir.

5. TİTRK m. 14 hükmü ile borçlunun muaccel olan borcunu süresinde ifa etmemesi ile rehinli alacaklıya rehinli varlığın mülkiyetinin devrini talep, rehinli varlık üzerinde kiralama ve lisans hakkı tesisi, alacağını varlık yönetim şirketlerine temlik veya genel hükümler uyarınca takip yoluyla alacağını tahsil etme imkanı tanınmıştır. Hukukumuzda her türlü eşya, hak ve alacak üzerinde tesis edilen rehin hakları bakımından borçlunun temerrüdü halinde alacaklıya tanınan yegane imkan rehnin paraya çevrilmesi suretiyle alacaklının alacağını tahsil etmesidir. Ancak rehnin cebri icra yoluyla paraya çevrilmesi her zaman için rehinli varlıktan olabilecek en yüksek değeri elde etmeyi sağlamadığından, alacaklılar ve borçlular için en elverişli yöntem olarak değerlendirilemeyebilir. TİTRK ile rehinli alacaklılara, rehinli varlıktan olabilecek en yüksek değeri elde etmeyi sağlayan alternatif temerrüt sonrası haklar tanınmıştır. TİTRK m. 14 hükmünün lafzı göz önünde bulundurulduğunda rehinli taşınır varlığın cinsi ve/veya rehin alacaklısının rehin sırasına bağlı olarak bu hakların her durumda seçimlik hak olarak değerlendirilemeyeceği tespiti yapılabilir.

6.Alacaklıya mülkiyetin devrini talep hakkı tanınmasının avantajları olduğu gibi dezavantajları da bulunmaktadır. Mülkiyetin devrini talep hakkının tanınmasının sağladığı en büyük avantaj şüphesiz ki alacaklının en azından taşınırın gerçek değeri oranında alacağına kavuşabilmesidir. Buna karşılık mülkiyetin devrini talep eden alacaklının devir sonrasında rehinli varlığın bakım ve muhafaza masraflarına maruz kalacak olması bu imkânın bir dezavantajı olarak belirtilebilir.

7.Rehinli alacaklının rehinli malın mülkiyetinin devrini talep edebilmesi bakımından bu çalışmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

a. *Lex Commissoria* yasağının kapsamına salt rehinli malın temerrüt halinde rehinli alacaklıya devri girmez. Modern öğreti doğrultusunda, rehinli alacaklının borçlu

zararına ahlaka aykırı olarak alacağından fazla bir bedele kavuşması *Lex Commissoria* yasağının kapsamını tayin bakımından belirleyici olduğundan, bu hüküm, öğretide bazı yazarlarca ileri sürülen görüşlerin aksine, *Lex Commissoria* yasağının kanundan doğan bir istisnası niteliğinde değildir. Zira anılan maddede taraflar arasında akdedilecek herhangi bir sözleşme veya rehin sözleşmesine eklenecek bir klotdan bahsedilmemekte olup, bu hakkın rehinli alacaklıya kanunen tanınmış bir hak olduğu anlaşılmakta ve rehinli taşınır varlığın değeri objektif olarak tarafsız kimselerce tespit edilmektedir.

b.Bu hak, TİTRK m. 14/1/(a) hükmünde yalnızca taşınır eşya niteliğini haiz taşınır varlıklar üzerinde rehin tesis edilmesi halinde kullanılabilecektir. Zira mülkiyet hakkının konusunu eşya oluşturmaktadır ve hakkın kullanımı taşınırın teslimini düzenleyen İİK m. 24 hükmü uyarınca sağlanmaktadır. Öğretide yapılan haklı eleştiriler doğrultusunda maddenin hak ve alacakların devrine de imkan sağlayacak şekilde en kısa sürede revize edilmesi gerektiğini düşünüyoruz.

c.Rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep hakkı, rehinli alacaklı tarafından yapılacak takip talebi ile kullanılır. Uygulama Yönetmeliği'nin 29.maddesinde rehin sözleşmesinin ilama bağlanıp bağlanmamasına göre bir ayırım yapılmaktadır. Buna göre eğer rehin sözleşmesi herhangi bir ilama bağlanmamışsa, rehinli alacaklı Uygulama Yönetmeliği'nde öngörülen prosedürün tamamlanması üzerine, İİK m. 24/3 uyarınca icra müdürlüğü marifetiyle rehinli taşınırın mülkiyetinin devrini talep edecektir. Rehin sözleşmesinin bir ilama bağlanması halinde ise, İİK m. 24 hükmünün kıyasen uygulanacağı düzenlenmiştir. Bu yapı hukuk sistemimize yabancı olan mülkiyetin devrini talep hakkının, İcra ve İflas Hukuku kurallarına uydurulma çabasını gözler önüne sermektedir. Mevcut düzenleme ile icra ve iflas hukukunda hakim olan kanunilik ilkesi yönetmelik ile getirilen pek çok düzenleme ile ihlal edilmiş olup, uygulama bakımından sorun yaratabilecek pek çok konu açık bırakılmıştır. Tüm bu kanuna aykırılıkların ve boşlukların en kısa sürede giderilmesi gerekmektedir.

d.TİTRK'nin kurduğu model uyarınca derece veya sıra bakımından öncelik hakkına sahip rehin alacaklısı tarafından mülkiyetin devrini talep hakkının kullanılmaması

halinde, bu hak derece veya sıra bakımından sırasıyla sonraki öncelikli rehin alacaklılarına geçer. TİTRK ve Uygulama Yönetmeliği'nin ilgili hükümlerinin lafzına bağlı kalınırsa, alacağı daha önceki bir tarihte muaccel olan rehinli alacaklıların mülkiyetin devrini talep hakkını kullanamayacağı sonucuna ulaşılır. Şüphesiz ki mülkiyetin devrini talep hakkın kullanımı bakımından bir düzen oluşturulması gerekir. Ancak rehinli varlığın devralınması hakkının yalnızca derece veya sıra bakımından önce gelen rehinli alacaklıya tanınmış olması, rehin sistemlerinin temel ilkelerine ve rehin alacaklıları arasındaki menfaatler dengesine aykırılık taşır. Bu yüzden alacağı muaccel olan rehin alacaklısına, rehinli taşınırın daha sonraki bir tarihte derece/sıra bakımından öncelikli olan rehin alacaklısı tarafından devralınması riski her daim mevcut olmak kaydıyla, rehinli taşınır varlığı devralma imkanı tanınması gerekir. TİTRK m. 14/1/(a) hükmünün uygulama açısından şüpheyne mahal vermemek adına bu kapsamda revize edilmesi menfaatler dengesine en uygun çözüm olacaktır.

e. Mülkiyetin devrini talep eden rehinli alacaklının alacağı rehinli taşınır varlığın değerinden daha düşük ise ve aynı rehinli varlık üzerinde birden fazla rehin hakkı tesis edilmişse, mülkiyeti devralan rehinli alacaklının alacağı ile rehinli taşınır varlığın değeri arasındaki fark kadar takip eden rehinli alacaklılara karşı rehin veren ile birlikte müteselsilen sorumlu olacağı düzenlenmiştir. Çalışmamız kapsamında hükümde geçen “rehin veren” ifadesinin rehin alacaklılarının borçluları olarak okunmasının bir zorunluluk olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca TİTRK m. 14/1/(a) hükmü ile Uygulama Yönetmeliği m. 38/2 hükümleri arasındaki uyumsuzluğun incelenmesi neticesinde, rehinli alacaklı dilerse arada fark tutarı icra dairesine yatırarak rehinli varlığı devralabileceği ve bu suretle takip eden rehinli alacaklılara karşı müteselsil sorumluluktan kurtulabileceği söylenebilir.

f. Çalışmada mülkiyetin devrini talep hakkının kullanılması bakımından özellik taşıyan bazı taşınır varlıklar özel olarak anılmıştır. Bu kapsamda TİTRK m. 5/1 hükmünde anılan ve taşınır eşya niteliğinde olan çok yıllık ürün veren ağaçların üzerinde bulundukları taşınmazın bütünleyici parçası niteliğinde olmaları nedeniyle, bağımsız olarak rehne konu edilmelerinin mümkün olmayacağının kabul edilmesi

gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Zira rehne konu olmaları kabul edilse bile, mülkiyetin devrini talep hakkının nasıl kullanılacağı büyük belirsizlik taşımaktadır.

Hammadde, sarf malzemeleri, stoklar ve tarımsal ürün gibi taşınır varlıklar bakımından TİTRK m. 7/1 ve 7/2 hükümlerinde aynı ikame ilkesinin kabul edilmesi sonucunda, bu varlıkların el değıştirmesi, tükenmesi veya biçim değıştirmesi neticesinde yerlerine geçen ikame ürün ve değerler üzerinde rehin hakkının devam edeceği sonucuna ulaşılmıştır.

Ticari işletme ve esnaf işletmeleri, TİTRK'nin ilga ettiği TİRK'in aksine rehne konu olabilecek birer kalem olarak düzenlenmiş ve haklarında kapsamlı maddelere yer verilmemiştir. TİTRK ile birlikte ticari işletmeler ve esnaf işletmeleri üzerinde rehin tesis edilmesi yönündeki serbesti sınırlandırılmış, rehne konu olabilecek münferit taşınır varlıkların borcu karşılaması halinde işletmelerin bütünü üzerinde rehin tesis edilmesine izin verilmemiştir. Amacı ve lafzı uyarınca emredici sayılması gereken bu hükme aykırılığın rehnin geçersizliğine mi sebep olacağı, yoksa rehnin münferit taşınır varlıklar üzerinde mi kurulmuş sayılacağı yönünde herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır.

Ticari işletme ve esnaf işletmeleri bakımından rehnin kurulduğu anda işletmenin faaliyetine tahsis edilen tüm varlıkların rehnin kapsamına dahil olacağı yönünde bir karineye yer verilmiş, TİRK'te kabul edilen asgari zorunlu içerik anlayışına son verilmiştir. Ticari işletme ve esnaf işletmelerinin rehni bakımından düzenlenmeyerek, yorumu öğreti ve içtihatlarla bırakılan pek çok husus bulunmaktadır. Öğretide işaret edilen tartışmalı konularla ilgili olarak çalışmamızda asgari zorunlu içerik anlayışının terk edilmesi nedeniyle, tarafların kararlaştırarak bazı taşınır varlıkları işletme rehninin kapsamı dışında bırakabileceğini ve bir işletme rehninden bahsedebilmek için rehnin kapsamına dahil olması gereken zorunlu unsurlar için bizzat işletme tanımının referans alınması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca TİTRK m. 5/2 hükmünde yer alan açık düzenleme uyarınca rehinleri başka bir sicile tescili zorunlu olan taşınır varlıklar üzerinde münferiden TİTRK kapsamında rehin tesis edilemiyorken, ticari işletme veya esnaf işletmesi

üzerinde tesis edilen rehinlerin kapsamına gemi, hava aracı, motorlu taşıt vb. varlıkların da gireceği kabul edilmelidir.

8.TİTRK m. 14/1/(ç) bendinde, rehin alacaklısının, muaccel olan alacağının borçlu tarafından ifa edilmemesi üzerine genel hükümler çerçevesinde takip yapma imkanına sahip olduğu düzenlenmiştir. Genel hükümler uyarınca takip imkanından, TİTRK kapsamında İİK m. 45 hükmünde düzenlenen önce rehne başvurma zorunluluğuna getirilen bir istisna yer almadığından, rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takip hükümleri anlaşılmalıdır.

TİTRK m. 18 uyarınca Kanun'da hüküm bulunmayan hallerde taşınmaz rehnine ilişkin hükümlerin uygulanacağı düzenlenmekle birlikte, tesis edilen rehnin hangi usule göre paraya çevrileceğine ilişkin herhangi bir hüküm Kanun'da bulunmamaktadır. Buna karşılık Uygulama Yönetmeliği m. 41 ve 42 hükümleri ise Kanun'da hüküm bulunmayan hallerde ipoteğin paraya çevrilmesine ilişkin İİK hükümlerinin uygulanacağını öngörmektedir. Anılan düzenlemeler göz önünde bulundurulduğunda, borçlunun muaccel olan borcunu ifa etmemesi üzerine, rehin alacaklısının genel hükümler uyarınca yapacağı takibin taşınmaz rehninin paraya çevrilmesi yolu ile takip hükümleri kapsamında yapılacağı söylenebilecektir.

Kanun koyucunun TİTRK uyarınca tesis edilen rehin haklarının paraya çevrilmesi hususunda ipoteğin paraya çevrilmesine ilişkin İİK hükümlerinin kıyasen uygulanacağını öngörmesinin altında, kanaatimizce yüklü geçiş ilkesine işlerlik kazandırma nedeni yatar. Rehnin paraya çevrilmesine uygulanacak hükümlere istisnai bir düzenleme getirilmesi, tıpkı gemi ipoteğinde olduğu gibi şüphesiz ki mümkündür. Ancak gerek normlar hiyerarşisi kuralı, gerekse uygulamada gündeme gelmesi muhtemel sorunlar bakımından mevcut düzenlemenin isabetli olduğu söylenemez. Her ne kadar TİTRK ile ihdas edilen sicilli taşınır rehni sistemi, taşınmaz rehnine benzetilmeye çalışsa da, rehne konu varlıkların niteliği ve TİTRK uyarınca tesis edilen rehin hakları bakımından özel düzenlemelere yer verilmeksizin, tek bir yönetmelik hükmüyle ipoteğin paraya çevrilmesi hükümlerinin uygulanacağının düzenlenmesi uygulamada pek çok uyuşmazlığa sebep olacaktır. Bu

nedenle en kısa sürede muhtemel uyuşmazlıkların önüne geçmek adına, kapsamlı bir düzenleme yapılmasının yerinde olacağı kanaatindeyiz.

9.TİTRK m. 14/1/(c) bendi uyarınca alacaklıya, alacağının muaccel olmasına istinaden tanınan diğer bir hak zilyetliğin devrine konu olmayan varlıklarda kiralama veya lisans hakkının kullanılmasıdır. Belirtmek gerekir ki rehin alacaklısına tanınan bu imkanın kullanılmasına ilişkin kapsamlı hükümler öngörülmesi yerinde olurdu. Mevcut durumda bu hakkın kullanılmasına ilişkin gündeme gelecek pek çok sorunun çözümü için genel ilkeler doğrultusunda yorum yapılması gerekmektedir. Kiralama ve lisans hakkı tanınması ile ilgili çalışmada aşağıda belirtilen tespitler yapılmıştır:

a. Rehne konu hakkın borçlunun temerrüdü üzerine cebri icra yolu ile satılması, belki de değeri, hakkın değerinden çok daha düşük olan bir borç uğruna, rehinli varlığın değerinin çok altına satılmasına sebep olabilecektir. Modern teminat hukuku sistemlerinde salt rehinli alacaklının menfaatleri değil, aynı zamanda borçlunun da menfaatleri gözetilir. Bu kapsamda kiralama veya lisanslama hakkı borçlunun menfaatlerini de korumaya yönelik olarak ihdas edilen bir hak olarak nitelendirilebilir. Ayrıca rehinli taşınır varlığın değerinin yüksek olmasından ötürü hızlı alıcı bulunamadığı veya rehinli taşınır varlığın piyasasının olmadığı hallerde de cebri icra yoluyla paraya çevirme etkili bir yöntem olarak kabul edilemez. Bu gibi durumlarda rehinli alacaklılarının hak kayıplarını önlemek adına, doktrinde yazarlarca ileri sürülen bu hakkın açık bir kanuni düzenlemeye kavuşmasının yerinde olduğu söylenebilir.

b.Mevcut düzenleme göz önünde bulundurulduğunda, zilyetliğin devrine konu olabilen varlıklar bakımından TİTRK uyarınca kiralama veya lisanslama hakkının kullanılması mümkün olmayacaktır. TİTRK ile hakkın konusunu oluşturabilecek taşınır varlıklara getirilen bu sınırlamanın yerindeliği sorgulanmalıdır. Nitekim piyasa değeri oldukça yüksek olan veya piyasası olmayan bir taşınır varlığın rehne konu edilmesi halinde, satış yoluyla paraya çevirmede alıcı bulunamaması riski mevcut olabilir. Bu tip durumlarda bu varlıklar üzerinde uluslararası metinler bağlamında rehin alacaklısı, kiralama hakkını kullanarak alacağını tahsil etme imkanına sahip olabileceken, TİTRK kapsamında bu imkandan yoksun olacaktır.

Bu nedenle mevcut düzenleme ile getirilen sınırlamanın, yapılacak bir kanun değişikliği ile kaldırılması yerinde olacaktır.

c. TİTRK m. 5/1 hükmünde örnek mahiyetinde üzerinde rehin tesis edilebileceği sayılan varlıklardan fikri ve sınai haklar, kiracılık hakkı, ticari hat ve plaka, ticari proje, işletme adı, idari izin belgesi niteliğinde olmayan lisans ve ruhsatlar niteliklerine göre kiralama veya lisans hakkına konu olabilir. Hakkın konusunu oluşturabilecek taşınır varlıklar TİTRK m. 5/1 hükmünde açıkça belirtilenlerle sınırlı değildir, niteliği uygun düşen diğer taşınır varlıklar üzerinde de kiralama veya lisanslama hakkı tesis edilebilir.

d. Kiralama veya lisanslama hakkı her kanunun yorumlanmasında uygulama alanı bulan TMK m. 2’de açıkça düzenlenen dürüstlük kuralı çerçevesinde yorumlanmalıdır. Bu kapsamda özellikle sürekli borç ilişkisi doğuran lisans hakkının taraflar arasındaki güven ilişkisine dayalı olan niteliği göz önünde bulundurulduğunda, rehin verenin, rehin alacaklısının kimliğinden bağımsız olarak lisans tesis etme yükümlülüğü altında olduğu kabul edilemez.

e. Rehin alacaklısına tanınan temerrüt sonrası hakların kullanımının, somut olayın özelliklerine göre bazı durumlarda hakkın kötüye kullanılması yasağına aykırılık oluşturması mümkündür. Somut olayın özelliği gereği, hak sahibine menfaatine kavuşması için başka kimseleri zarara uğratmaksızın tanınan sair imkanlar mevcut olmasına rağmen, hak sahibinin başkalarına zarar veren yolu seçerek hakkını elde etmesi hakkın kötüye kullanılması yasağı kapsamında değerlendirilebilir. Bu ilkeyi TİTRK uyarınca rehin alacaklısına tanınan temerrüt sonrası haklarla birlikte değerlendirdiğimizde, alacağı muaccel hale gelen bir rehin alacaklısının başvuracağı temerrüt sonrası hakkı seçerken kural olarak en elverişli, hızlı ve mümkün olduğu kadar çok rehin alacaklısının tatminini hedefleyen yöntemi seçmesi gerektiği söylenebilir. Bu bağlamda somut olayın özelliklerine bağlı olarak hakkın kötüye kullanılması nedeniyle zarar gören rehin alacaklılarının, hakkını kötüye kullanan rehin alacaklısından maruz kaldıkları zararların tazminini TBK m. 49/1 uyarınca talep etmeleri söz konusu olabilir.

f. TİTRK m. 14/1/(c) hükmü ile rehin alacaklısına tanınan bu hakkın kaynağı bizzat kanun hükmü olup, tarafların irade beyanlarının rehin alacaklısına rehinli taşınır varlık üzerinde kiralama veya lisans hakkı tesis edilmesi yönünde örtüşmeleri aranmaz.

g.TİTRK m. 14/1/(c) uyarınca rehinli alacaklının alacağını tahsil etmek adına lisanslama hakkını kullanmayı tercih etmesi halinde, tesis edilen lisans ilişkisi basit lisans şeklinde olabileceği gibi, borcun miktarı ve rehinli varlık üzerinde daha önceden tesis edilen lisans haklarının mevcudiyetine bağlı olarak inhisari lisans şeklinde de olabilir.

h.Gerek TİTRK m. 14/1(c) hükmünde gerekse Uygulama Yönetmeliği m. 41/2 hükmünde, zilyetliği devredilemeyen taşınır varlıklar üzerinde kira veya lisans tesis etme yoluyla alacağı tahsil etme hakkını kullanabilecek rehin alacaklısı bakımından, rehinli taşınır varlığı devralmaya yönelik TTK m. 14/1/(a) hükmünde öngörülenin aksine herhangi bir sınırlandırma yer almamaktadır. Bu nedenle teorik olarak bu imkâna rehnin temin ettiği alacağı muaccel olan her rehin alacaklısı sahiptir.

ı. Uygulama Yönetmeliği m. 41/4 hükmünde temerrüt sonrası hakların kullanımında hakkında hüküm bulunmayan hallerde İİK'nin ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla takip hükümlerinin kıyasen uygulanacağı düzenlenmiştir. Bu nedenle, rehin alacaklısının, borçlusunun temerrüdü halinde bu hakkı icra dairesine yapacağı ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla takip talebine istinaden kullanabileceği söylenebilecektir. Rehın alacaklısı, takip talebinde, rehin konusu varlığın kira veya lisans ilişkisine elverişli olmasına bağlı olarak, hangi hakkı kullanmak istediğini de belirtmelidir.

i. Alacağı muaccel hale gelen ve borçlusu tarafından ifa edilmeyen rehin alacaklısının kiralama ve lisans hakkını kullanabilmesi bakımından TİTRK ve ikincil mevzuatta, rehinli taşınır varlığı devralma hakkının aksine herhangi bir süre sınırı bulunmamaktadır. Bu nedenle rehin alacaklısının hakkını kullanabilmek için zamansal olarak bir sınırlandırmaya tabi tutulmadığı söylenebilecektir.

j. Borçlunun temerrüdünün gerçekleşmesini takiben rehinli taşınır varlığın değerlemesinin yapılması zorunlu olduğundan, rehin alacaklısının takip talebinin ekine değerlendirme raporunu ya da en azından mahkemeye değer tespiti amacıyla başvurulduğunu ispat eden belgenin konulması gerekir.

k. TİTRK uyarınca rehin alacaklısı rehinli taşınır varlık üzerinde kiralama veya lisans hakkını bizzat kullanma veya üçüncü bir kişiye kullandırma yönünde bir seçim hakkına sahiptir. TİTRK ve ikincil mevzuatta kiralama veya lisanslama hakkına başvuran rehinli alacaklının, bu hakkı üçüncü kişiye kullandırma yöntemiyle ilgili herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Rehlinli alacaklının alacağını tahsil etmek amacıyla kiralama veya lisanslama hakkını kullandıracağı üçüncü kişiyi kendisinin serbestçe belirlemesi ve bu ilişkinin ilgili icra müdürlüğüne bildirilmesi veya üçüncü kişinin başlatılan icra takibi üzerine icra müdürlüğü tarafından tayin edilmesi ihtimaller olarak düşünülebilir. Kanaatimizce anılan iki ihtimalin de uygulanabilir ve makul çözümler olarak kabul edilmesi isabetli olacaktır.

l. Rehlin alacaklısı tarafından başvurulmuş kiralama veya lisanslama hakkı bedelsiz bir hak değildir. Rehlin alacaklısı tarafından kiralama veya lisans hakkının bizzat kullanılması durumunda, rehin alacaklısının yararlanacağı kira veya lisans hakkı karşılığında ödemesi gereken bedel borcu ile borçlunun rehinli alacaklıya olan borcu arasında kanuni bir takas ilişkisi gerçekleşir. Bu hakkın üçüncü kişiye kullandırılması halinde ise, üçüncü kişinin ödeyeceği bedeli rehin alacaklısı alacağından mahsup eder.

10. TİTRK m. 14/1/(b) bendi uyarınca rehin alacaklısı, borçlunun temerrüdü halinde alacağını varlık yönetim şirketlerine devredebilir. Rehlinli alacaklının sahip olduğu bu hak ile ilgili olarak aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

a. Uygulama Yönetmeliği m. 41/1 hükmü, TİTRK m. 14/1/(b) hükmünden daha geniş bir düzenlemeye yer verilerek, mülkiyeti devralma yetkisi bulunan alacaklının alacağını varlık yönetim şirketlerine veya üçüncü kişilere devredebileceği düzenlenmiştir. Kanaatimizce iki düzenleme arasındaki farklılığa istinaden rehinli alacaklının alacağını yalnızca varlık yönetim şirketlerine devredebileceği yönünde bir sınırlamanın varlığı kabul edilmemelidir.

b. TİTRK m. 14/1/(b) bendinde borçlunun temerrüdü halinde alacağını varlık yönetim şirketlerine devretme hakkına sahip olan rehin alacaklısı bakımından herhangi bir sınırlandırma yapılmamıştır. Buna karşılık Uygulama Yönetmeliği m. 41/1 hükmünde bu hak, mülkiyeti devralma yetkisine sahip bulunan rehinli alacaklıya tanınmıştır. Kanaatimizce Yönetmelik ile hakkı kullanmaya yetkili rehin alacaklısı bakımından getirilen sınırlama açıkça kanun hükmüne aykırı olduğundan, uygulama alanı bulamaz. Uygulama Yönetmeliği m. 41/1 hükmünün mülkiyeti devralma yetkisine sahip rehin alacaklısı tarafından alacağının devredilmesi halinde, devralanın da mülkiyeti devralma hakkına sahip olacağını teyit etmek üzere getirilen bir düzenleme şeklinde yorumlanması isabetli olacaktır.

c. TİTRK m. 14/1/(b) hükmünde rehinli alacaklının alacağını varlık yönetim şirketlerine temlik edebileceğinin rehinli alacaklılar bakımından herhangi bir ayırım yapılmaksızın açıkça düzenlenmesiyle, Bankacılık Kanunu m. 143/1 hükmünde sayılanlar dışında kalan kimselerin de alacaklarının varlık yönetim şirketlerince satın alınabileceğinin kabul edilmesi gerekir. Zira TİTRK, Bankacılık Kanunu'na göre sonraki tarihli özel kanun niteliğindedir.

d. Bir rehin alacaklısı, borçlusunun temerrüdünü takiben, alacağını tahsil edebilmek için kendisine tanınan temerrüt sonrası hakları kullanmak yerine, alacağını bir üçüncü kişiye devrederek, devir karşılığında devralan üçüncü kişiden alacağı karşı edimle alacağını tamamen veya kısmen tahsil etmeyi, bu yöntemin daha hızlı olması nedeniyle tercih edebilir. Rehin alacaklısının bir üçüncü kişiye alacağını devretmek istemesi halinde, diğer temerrüt sonrası haklardan farklı olarak, rehin hakkına başvurulmadığından, icrai makamların dahil olmaksızın, rehin alacaklısı ile devralan üçüncü kişi arasında bir alacağın devri sözleşmesi akdedilecektir.

11. Çalışmanın son bölümünde TİTRK uyarınca rehin hakkının sona ermesi genel olarak incelenmiş ve bu başlık altında temerrüt sonrası hakların kullanımına bağlı olarak rehin hakkının kullanılması özel olarak değerlendirilmiştir. Bu kapsamda:

a. Rehin alacaklısına tanınan temerrüt sonrası hakların tamamı rehin hakkının mutlak olarak sona ermesine neden olmaz. Rehin alacaklısı tarafından mülkiyetin devralınması ve rehinli varlığın cebri icra yoluyla paraya çevrilmesi ile hakkı icra

eden rehinli alacaklının rehin hakkı sona erer. Ancak temerrüt sonrası hakların kullanımını bakımından hakkında hüküm bulunmayan hallerde ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla takip hükümleri uygulama alanı bulacağından, yükle geçme ilkesi nedeniyle, hakkı icra eden rehinli alacaklıdan sıra veya derece bakımından önde olan alacağı müeccel rehinli alacaklıların rehin hakları baki kalır.

b. Kiralama veya lisanslama hakkının kullanılması halinde, kira veya lisans ilişkisinden elde edilen gelirin rehinli alacaklının alacağını karşıladığı anda rehin hakkı alacağa bağlı olarak sona erer.

c. Rehlinli alacaklının alacağını varlık yönetim şirketleri veya bir üçüncü kişiye temlik etmesi hali, yukarıda anılan diğer temerrüt sonrası haklardan farklılık gösterir. Zira bu durumda alacağını temlik eden rehin alacaklısı, fer'i hak olan rehin hakkını da kaybedecektir; ancak alacağı temlik alan üçüncü kişi alacakla birlikte rehin hakkını da kazanacaktır. Alacağın temlik yöntemi temlik edenin rehin hakkını sona erdiren bir yöntem olmasına rağmen, rehinli taşınır varlık üzerindeki rehin hakkını sona erdirmez.

12. TİTRK kapsamında düzenlenen temerrüt sonrası hakların birden fazla rehin alacaklısı tarafından eş zamanlı olarak kullanılması birbiriyle uyumlu olmayan sonuçların doğmasına neden olabilecek ve bu durum alacağın tahsil edilmesi sürecini güçleştirecektir. Bu nedenle TİTRK kapsamında rehinli alacaklılara tanınan temerrüt sonrası hakların kullanımına ilişkin olarak bir düzenin oluşturulması gerektiği ve rehinli alacaklıların bu düzen içerisinde taleplerini ileri sürmelerinin kabulü gerekir.

Çalışmamız kapsamında yalnızca mülkiyetin devrini talep hakkı bakımından temerrüt/muacceliyet tarihinden itibaren yedi günlük bir süre sınırlamasının getirildiği, diğer haklar bakımından bu tip bir süre sınırlaması öngörülmediği ortaya konmuştur. TİTRK'de düzenlenen bu yapı uyarınca birden fazla rehinli alacaklının alacağının aynı dönemde muaccel olması halinde, alacağı önce muaccel olan rehinli alacaklıya yedi günlük bir süre boyunca seçim hakkı bakımından bir öncelik tanındığı ve bu süre boyunca diğer rehinli alacaklıların alacaklarını varlık yönetim şirketleri veya üçüncü kişilere temlik yetkisi hariç kendilerine tanınan temerrüt sonrası haklara başvuramayacakları kabul edilmelidir. Buna karşılık seçim hakkı

bakımından öncelik hakkına sahip rehinli alacaklının yedi günlük süre içerisinde mülkiyetin devrini talep etmeyip, bu kapsamda genel hükümler uyarınca takip yoluna başvurmayı tercih etmesi halinde, alacağı muaccel olan sonraki derece veya sırada yer alan rehinli alacaklının, alacağının muaccel hale gelmesinden veya alacak muaccel ise, alacağı önce muaccel olan rehinli alacaklının kendisine tanınan yedi günlük sürenin geçmesinden itibaren itibaren yedi gün içinde, rehinli taşınır varlığın satışı gerçekleştirilene kadar mülkiyetin devrini talep etme hakkını kullanma imkanı olmalıdır. Zira alternatif temerrüt sonrası hakların ihdas edilmesindeki amaçlardan biri de rehinli taşınır varlıktan olabilecek en yüksek bedeli elde etmektir.

KAYNAKÇA

- Acar, Faruk: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Bakımından Rehin Alanın ve Rehin Verenin Hak ve Yükümlülüklerine Kısa Bir Bakış”, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu**, Ankara, Yetkin Hukuk Yayınları, 2018, s. 191-198.
- Acar, Faruk: **Rehin Hukuku Dersleri**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2017.
- Aeschlimann Lionel, Foex, Bénédict: “Suretés Mobilières: Limites et Réforme du Droit Suisse”, **Journée 2005 de droit bancaire et financier**, Geneve, Schulthess Juristische Medien AG, 2006, s. 17- 38.
- Akipek, Jale, Akıntürk, Turgut, Ateş, Derya: **Eşya Hukuku**, İstanbul, Beta, 2018.
- Altay, Sabah: “Müteselsil Borçlunun Rücu Hakkının Doğumundan Önce Borçtan Kurtarılma Talebi”, **MÜHF-HAD**, C. 17, S. 1-2, s. 393-411.
- Altay, Sümer: “5846 Sayılı FSEK Bağlamında Mali Hakların Hacine ve İflas Masasına Girmesine İlişkin Bazı Faraziyelerin Değerlendirilmesi”, **İHFM**, C. LVI, S. 1-4, s. 209-218.
- Antalya, O. Gökhan, Acar, Faruk: **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni (6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Çerçevesinde İlk Tespitler)**, Güncellenmiş ve Geliştirilmiş 2. bs., İstanbul, Aristo Yayınevi, 2017.
- Arıcı, Fatih: **Ticari İşletmenin Aktif ve Pasifi İle Devri**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2008.

- Arkan, Sabih: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Açısından Ticari İşletmenin Rehni”, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu**, Ankara, Yetkin Hukuk Yayınları, 2018, s. 141-158.
- Arkan, Sabih: **Ticari İşletme Hukuku**, 24. bs., Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2018. (Ticari İşletme 2018)
- Arkan, Sabih: **Ticari İşletme Hukuku**, 23. bs., Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2017. (Ticari İşletme 2017)
- Arkan, Sabih: **Ticari İşletme Hukuku**, 15. bs., Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2011. (Ticari İşletme 2011)
- Arkan, Sabih: **Marka Hukuku**, C. 2, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1998.
- Arslanlı, Halil: **Fikri Hukuk Dersleri C.II**, İstanbul, Sulhi Garan Matbaası, 1954.
- Arslanlı, Halil: **Ticari Bey**, 4. Bası, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1955.
- Arvas, Mehmet Mücahit: “Neden Yeni Bir Taşınır Rehni Modeli?”, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu**, Ankara, Yetkin Yayıncılık, 2018, s. 259-261.
- Arvas, Mehmet Mücahit: **6750 Sayılı Kanuna Göre Rehne Olabilecek Taşınırlar**, Ankara, y.y., 2017.
- Atakan, Murat Can: "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Sona Ermesi", **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XXVI, S:2, 2018, s. 397-441.

- Atamer, Yeşim: **Sözleşme Özgürlüğünün Sınırlandırılması Sorunu Çerçevesinde Genel İşlem Şartlarının Değerlendirilmesi**, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, 1999. (Son erişim tarihi: 20.05.2019)
- Ayan, Mehmet: **Eşya Hukuku –III- Sınırlı Ayni Haklar**, Gözden Geçirilmiş 8. Bs., İstanbul, Seçkin Yayıncılık, 2017.
- Aydıncık, Şirin: **Fikri Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri**, İstanbul, Arıkan Yayıncılık, 2006.
- Ayhan, Rıza, Çağlar, Hayrettin: **Ticari İşletme Hukuku**, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 11. bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2018.
- Ayiter, Nuşin: **Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri**, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1972.
- Aytaç, Zühtü: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kapsamında Taraflar”, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu**, Ankara, Yetkin Yayıncılık, 2018, s. 85-116.
- Bahtiyar, Mehmet: **Ticari İşletme Hukuku**, 19. Bası, İstanbul, Beta Yayınevi, 2018.
- Balmer, Eric: **Les clauses negatives dans les credits bancaires En particulier la “negative pledge clause” dans les transactions financieres internationales**, Geneve, Schulthess Juristische Meridien AG, 2004.

- Baydak, Ecrin: **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesi**, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi SBE, 2018. (Son erişim tarihi 18.05.2018)
- Bilgin, Hikmet: “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’na İcra-İflas Hukuku Açısından Genel Bir Bakış”, **TAAD**, Yıl:8, S:31, Temmuz 2017, s. 619-657.
- Bozer, Ali, Göle, Celal: **Ticari İşletme Hukuku**, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 5. Bası, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2018.
- Bozkurt, Tamer: **Ticari İşletme Hukuku**, Gözden Geçirilmiş 2. Bası, Ankara, Legem Yayıncılık, 2018.
- Budak, Ali Cem: **İpoteğin Paraya Çevrilmesi Yoluyla Takip**, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2009.
- Buz, Vedat: **Borçlunun Temerrüdünde Sözleşmeden Dönme**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2009.
- Caner, Oğuz, Kandemir, Süleyman: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Kapsamı Dışında Kalan Varlıklar”, **İTÜSBD**, Y. 16, S. 32, 2017/2, s. 137-160.
- Cansel, Erol: **Türk Menkul Rehni Hukuku Cilt I Teslim Şartlı Menkul Rehni**, Ankara, Sevinç Matbaası, 1967.
- Castellano, Giuliano G., Dubovec, Marek: “Global Regulatory Standards and Secured Transactions Law Reforms: At the Crossroad Between Access to Credit and Financial Stability”, **Fordham International Law Journal**, Vol. 41, Iss. 3, s. 537-538.
- Çakırca, Seda İrem: **Adi Alacakların Rehni**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, 2006. (Son erişim

tarihi: 08.03.2019)

- Çamurcu, Emin: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sözleşmesinin Tarafları”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XXI, S:3, 2017, s. 201-234.
- Çetiner, Bilgehan: **Taşınmaz Teminatı**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2015.
- Davran, Bülent: **Rehin Hukuku Dersleri**, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1972.
- Demirci, Aylin: **Gayrimaddi Malların Haczi ve Paraya Çevrilmesi**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi SBE, 2002. (Son erişim tarihi: 15.05.2019)
- Demirkapı, Ertan: “Ticari İşletmenin Tespiti Açısından Esnaf İşletmesi Kavramının Değerlendirilmesi”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XVII, S:1-2, 2013, s. 371-441.
- Dural, H. Ali: “Ticari İşletme Rehni ile Teminat Altına Alınan Alacağın TİRK. m.2'de Sayılan Kişiler Dışındaki Kişilere Temlikinin Ticari İşletme Rehnine Etkisi”, **Prof. Dr. Erden Kuntalp’e Armağan, GÜHFD**, C.I, S:2004/1, s. 323-330.
- Eigenmann, Antoine: **L'effectivité des sûretés mobilières étude critique en droit suisse au regard du droit américain et propositions législatives**, Fribourg, AISUF, 2001.
- Engin, Baki İlkay: **Alacağı Temlik Edenin Garanti Sorumluluğu**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2002.
- Erdem, Ercüment: “Ticari İşletme Rehninde Güncel Sorunlar”, **Bankacılar Dergisi**, S. 76, 2011, s. 42-60.

- Erel, Şafak N.: **Gayrimenkul Rehninde Sıra**, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1974.
- Erel, Şafak N.: **Türk Fikir ve Sanat Hukuku**, 3. Bs., Ankara, Yetkin Yayıncılık, 2009.
- Eren, Fikret: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 23. Bası, Ankara, Yetkin Yayınları, 2018.
- Eren, Fikret: Fikret Eren, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, 6. Bs., Ankara, Yetkin Yayıncılık, 2018.
- Eren, Fikret: “**Anayasa ve Yeni Gelişmeler Işığında Medeni Kanunun Mülkiyet Kavramına Verilecek Anlam**”, Medeni Kanunun 50. Yılı Bilimsel Hafta 15-17 Nisan 1976, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1977.
- Ergüne, Mehmet Serkan: **Hukukumuzda Taşınır Rehninin, Özellikle Teslime Bağlı Taşınır Rehninin Kuruluşu**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2002. (Taşınır Rehni)
- Ergüne, Mehmet Serkan: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Kuruluşu”, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu**, Ankara, Yetkin Hukuk Yayınları, 2018, s. 117-119. (Sempozyum)
- Ertaş, Şeref: “Ticari İşletme Rehni”, **Prof. Dr. İrfan Baştuğ Anısına Armağan, DEÜFHD**, C.VII, Özel Sayı, 2005, s. 39-50.
- Erten, Ali: **Bankacılık Uygulamasında Ticari İşletme Rehni**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2011.
- Erten, Ali: “Bankacılık Uygulamasında Ticari İşletme Rehni ve Hukuki Sorunlar”, **Bankacılar Dergisi**, S. 32, 2000, s. 81-90.

- Erten, Ali: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninde Teminatın Taşınır Varlık Yönünden Kapsamı”, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu**, Ankara, Yetkin Yayıncılık, 2018, s. 181-190.
- Esener, Turhan, Güven, Kudret: **Eşya Hukuku**, Genişletilmiş ve 6750 Sayılı Kanun Eklenmiş 7. Bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2017.
- Fezer, Karl Heinz: **Marken Recht, Markenrecht**, Kommentar zum Markengesetz. zur Pariser Verbandsübereinkunft und zum Madrider Markenabkommen, 3. Bs., Münih, 2001.
- Göle, Celal, Aydoğan, Gökhan: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nun Ticaret Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, **BATİDER**, C.33, S:1, Mart 2017, s. 5-51.
- Guggenheim, Daniel A., Guggenheim, Anath: **Les contrats de la pratique bancaire suisse**, 5e edition, Berne, Stämpfli Verlag AG, 2014.
- Gümüş, Mustafa Alper: “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Bakımından Temerrüt sonrası Haklar”, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu**, Ankara, Yetkin Hukuk Yayınları, 2018, s. 199-225.
- Gümüş, Mustafa Alper: **Borçlar Hukuku Özel Hükümler Cilt I**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2012.
- Gürbüz, Aslı Elif: “Türk Hukuku Açısından Varlık Yönetim Şirketleri ve Dünya Uygulamaları”, **Prof. Dr. Erden Kuntalp’e Armağan C.I Özel Hukuk, GSÜHFD**, Y. 2004, S. 1, s. 513-530.
- Gürpınar, Damla: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Uyarınca Kurulmuş Olan Rehinli Taşınır

- Sicilinin Tapu Sicili İle Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi”, **DEÜHFD**, C. XIX, S:2, 2017, s. 61-102. (Rehinli Taşınır Sicili)
- Gürpınar, Damla: “Ticarî İşlemlerde Taşınır Rehninin Teslime Bağlı Taşınır Rehni Kurallarından Ayrılan Yönleri, **DEÜHFD**, C. XIX, S:1, 2017, s. 111-159.
- Hamamcıoğlu, Esra, Karamanlıoğlu, Argun: “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’na İlişkin Bazı Tespitler”, **YÜHFD**, C. XIII, S: 2, 2017, s. 95-138.
- Hasırcı, Hakan: “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nun İcra ve İflâs Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi”, **BATİDER**, C.XXXIII, S.2, Haziran 2017, s. 207-269. (Değerlendirilme)
- Hasırcı, Hakan: “6750 Sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nda 7099 Sayılı Kanun ile Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde İcra ve İflâs Hukuku ile İlgili Olarak Ortaya Çıkması Muhtemel Sorunlar”, **BATİDER**, C. XXXV, S: 1, 2018, s. 189-211. (Muhtemel Sorunlar)
- Havutçu, Ayşe: **Tam İki Tarafa Borç Yükleyen Sözleşmelerde Temerrüt ve Müsbet Zararın Tazmini**, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, 1995.
- Havutçu, Ayşe: “Şekle Aykırılık Nedeniyle Geçersiz Hukuki İşlemlerin Tahvili”, **DEÜHFD**, **Prof. Dr. Kudret Ayiter’e Armağan**, Ankara, 1987, S. 1-4, s. 643-681.
- Hazıroğlu, Elif Cemre: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu’nda Sicilli Taşınır Varlıkların Durumu ve Ticari

- İşletme Rehninin Bunlar Üzerindeki Etkileri”, **BATİDER**, C.33, S:2, s. 177-204.
- Haznedar, İbrahim Murat: **Ticari İşletme Rehni ve Paraya Çevrilmesi**, İstanbul, Legal Yayıncılık, 2008.
- Helvacı, İlhan: **Türk Medeni Kanununa Göre Lex Commissoria (Mürtehinin Merhunu Temellük) Yasağı**, (MK m.788/c.2 ve MK. m.863), İstanbul, Alfa, 1997.
- Helvacı, İlhan: **Eski Medenî Kanunumuzla Karşılaştırmalı Olarak Türk Medenî Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan İpotek Hakkı**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2008.
- Kahraman, Zafer: **Karşılaştırmalı Hukukta Borcun Dış Üstlenilmesi (Borcun Nakli)**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2013.
- Kalpsüz, Turgut: **Gemi Rehni**, Üçüncü Bs. Ankara, BTHAE, 1999.
- Kandemir, Süleyman: **Ticaret Hukuku ve Eşya Boyutuyla Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2018.
- Kara, Burak: **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Sona Ermesi**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2018.
- Karakuş Erbaş, Burcu: **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni ve Rehin Alacaklısının Korunması**, Ankara, 2018.
- Kaşak, Fahri Erdem: **Sözleşme Özgürlüğünün Sınırı Olarak Kanunun Emredici Hükümlerine Aykırılık**, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2019.
- Kaya, Arslan: **Marka Hukuku**, İstanbul, Arıkan Yayınevi, 2006.

- Kaya, Barış: “6750 Sayılı Kanun Kapsamında Ticari İşletme Rehni”, **Terazi Hukuk Dergisi**, C. 14, S. 154, s. 1191-1205.
- Kayıhan, Şaban: **Ticari İşletme Rehni**, İstanbul, Kazancı Kitap Ticaret A.Ş., 1996.
- Kendigelen, Abuzer: **Çek Hukuku**, Gözden Geçirilmiş ve Güncelleştirilmiş 5. Bs., İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2019.
- Kılıçoğlu, Ahmet M.: **Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar (Sınai Mülkiyet Kanununa Göre)**, Genişletilmiş Gözden Geçirilmiş 4. Bs, Ankara, Turhan Kitabevi, 2018.
- Kırca, Çiğdem: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninde Sıra”, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu**, Ankara, Yetkin Yayıncılık, 2018, s. 159-180.
- Kocayusufpaşaoğlu, Necip: **Borçlar Hukuku Genel Bölüm Birinci Cilt Borçlar Hukukuna Giriş Hukuki İşlem Sözleşme**, Yenilenmiş Genişletilmiş Tamamlanmış 4. Bs’dan 7. Tıpkı Bası, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2017.
- Köprülü, Bülent, Kaneti, Selim: **Sınırlı Ayni Haklar**, 2.bs., İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1982-1983.
- Kuhn, Hans: “The Uncitral Model Law on Secured Transactions- A Swiss Perspective”, **The Draft UNCITRAL Model Law on Secured Transactions/ Le projet de loi type de la CNUCDI sur les opérations garanties Why and How?/ Pourquoi et comment?**, Genève,

Schulthess Editions Romandes, 2016, s. 61-89.

Kuntalp, Erden:

“Teminat Kavramı, Teminat Türleri ve Bunlardan Doğan Sorumluluk”, **Prof. Dr. Reha Poroy’a Armağan**, 1995, s. 263-299.

Kuntalp, Erden:

“Lex Commissoria Yasağı Kavramı, Koşulları ve Uygulama Alanı” İnan Kıraç’a Armağan, Ankara, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, 1995, s. 151- 162.

Kurt, Fatma:

“Lex Commissoria (Mülküne Geçirme) Yasağı (Amacı, Kapsamı ve Alacaklıya Rehinli Malı Özel Yollardan Paraya Çevirme Yetkisi Verilmesi ile İlişkisi)”, **İBD**, C. 82, Sa. 1, 2008, s. 129-154.

Kuru, Baki:

İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflas Hukuku, İstanbul, Legal Yayıncılık, 2016. (“İstinaf Sistemi”)

Kuru, Baki:

İcra ve İflas Hukuku El Kitabı, Tamamı Yeniden Yazılmış ve Genişletilmiş İkinci Bs., Ankara, Adalet Yayınevi, 2013. (“El Kitabı”)

Love, Inessa, Martinez Peria,
Maria Soledad, Singh, Sandeep:

“Collateral Registries For Movable Assets: Does Their Introduction Spur Firms’ Access To Bank Finance?”, **JFSR**, Vol. 49, Iss. 1, s. 1-37.

Makaracı Başak, Aslı:

Taşınır Rehni Sözleşmesi, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2014.

Malaurie, Philippe, Aynès,
Laurent:

Les Suretés La Publicité Fonciere, 2e édition, Paris, Defrénois, 2006.

Narbay, Şafak, Yıldız, M. Enes:

“Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Çerçevesinde Ticari İşletme Rehninde “Rehinli

- Taşınır Sicili”nin Diğer Sicillerle İlişkisi
Üzerine Değerlendirme”, **BATİDER**,
C.XXXIV, S:4, 2018, s. 37-92.
- Memiş, Tekin, Turan, Gökçen: **Sermaye Piyasası Hukuku**, Güncellenmiş 2. Baskı, İstanbul, Seçkin Yayıncılık, 2016.
- Muşul, Timuçin: **İcra ve İflas Hukuku Esasları**, 6. Bs., Ankara, Adalet Yayınevi, 2017.
- Nomer, Nami Haluk, Ergüne, Mehmet Serkan: **Eşya Hukuku Cilt: II Rehin Hukuku**, Gözden Geçirilmiş Genişletilmiş 6.Bası, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2016.
- Nomer, Nami Haluk, Ergüne, Mehmet Serkan: Haluk Nami Nomer, Mehmet Serkan Ergüne, **Eşya Hukuku**, Gözden Geçirilmiş Genişletilmiş 6. Bs., İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2019.
- Oder, Bertil Emrah: **Anayasa Yargısında Yorum Yöntemleri: Hukuksal Yöntembilime Dayalı Karşılaştırmalı Bir Tartışma**, İstanbul, Beta Yayıncılık, 2012.
- Oğuzman, Kemal, Barlas, Nami: **Medeni Hukuk Giriş Kaynaklar Temel Kavramlar**, 23. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2017.
- Oğuzman, Kemal, Seliçi, Özer, Oktay Özdemir, Saibe: **Eşya Hukuku**, 21. Bs. İstanbul, Filiz Kitabevi, 2018.
- Oğuzman, Kemal, Seliçi, Özer, Oktay Özdemir, Saibe: **Eşya Hukuku Kısaltılmış Ders Kitabı**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2018.
- Oğuzman, Kemal, Öz, Turgut: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt I**, Gözden Geçirilmiş 15. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2017. (Cilt I)

- Oğuzman, Kemal, Öz, Turgut: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt II**, Gözden Geçirilmiş 13. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2017. (Cilt II)
- Ongan, Burak: **Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmelerinde Tarafların Hukuki Durumu**, Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi SBE, 2006. (Son erişim tarihi: 09.05.2019)
- Oral, Bahar: **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi SBE, 2018. (Son erişim tarihi: 09.05.2019)
- Ortan, Ali Necip: **Patent Lisansı Sözleşmesi**, Ankara, Yetkin Yayıncılık, 1979.
- Öğüz, Tufan: **Know-How Sözleşmesi**, 2. Bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 2018.
- Öz, Turgut: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu”, **İKÜHFD**, C. 16, S. 2, s. 151-186.
- Öz, Turgut: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanununa Göre Rehinli Malın Birleşmesi ve Karışması (Kanundaki Önemli Değişikliklerle Birlikte)”, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu**, Ankara, Yetkin Hukuk Yayınları, 2018, 125-140. (Birleşme, Karışma)
- Özbudun, Ergun: **Türk Anayasa Hukuku**, Gözden Geçirilmiş 10. Bs., Ankara, Yetkin Yayıncılık, 2009.
- Özdemir, Saibe Oktay: “Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Düzenleniş Biçimini, Niteliği ve Rehne Hâkim Olan İlkeler”, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu**, Ankara, Yetkin Hukuk Yayınları, 2018, s. 53-84.

- Özdemir, Saibe Oktay: **Sınai Haklara İlişkin Lisans Sözleşmeleri ve Rekabet Hukuku Düzenlemelerinin Lisans Sözleşmelerine Uygulanması**, İstanbul, Beta Yayınları, 2002.
- Pekcanitez, Hakan, Atalay, Oğuz, Sungurtekin Özkan, Meral, Özekes, Muhammet: **İcra ve İflas Hukuku**, 4. Bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2017.
- Pekcanitez, Hakan, Atalay, Oğuz, Özekes, Muhammet: **Medeni Usul Hukuku**, 5. Bs. İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2017.
- Poroy, Reha, Oktay Özdemir, Saibe, Ünan, Samim: “Rapport Turc (I)”, **L’ordre public**, Travaux De L’association Henri Capitant, Journées Libanaises Tome XLIX, Paris, 1998, s. 291-308.
- Poroy, Reha, Tekinalp, Ünal, Çamoğlu, Ersin: **Ortaklıklar Hukuku I**, Yeniden Yazılmış 13. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2014.
- Poroy, Reha, Yasaman, Hamdi: **Ticari İşletme Hukuku**, Genişletilmiş ve Güncelleştirilmiş 16. bs., Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017. (Ticari İşletme 2017)
- Poroy, Reha, Yasaman, Hamdi: **Ticari İşletme Hukuku**, Genişletilmiş ve Güncelleştirilmiş 14. Bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2012. (Ticari İşletme 2012)
- Reisoğlu, Seza: **Bankacılık Kanunu Şerhi C. 2**, Son Değişikliklerle Gözden Geçirilmiş İkinci Baskı, Yaklaşım Yayınları, Ankara 2015.
- Reisoğlu, Seza: “Ticari İşletme Rehni ve Son Yasal Düzenleme”, **Bankacılar Dergisi**, S. 47, s. 107-121.
- Riffard, Jean François: “Réflexion sur la véritable nature de la « loi type » sur les opérations garanties », **The Draft**

UNCITRAL Model Law on Secured Transactions/ Le projet de loi type de la CNUCDI sur les opérations garanties Why and How?/ Pourquoi et comment?, Genève, Schulthess Editions romandes, 2016, s. 45-60.

Riffard, Jean François:

“Suretés Mobilières et Stocks: ou l’Art et la manière de résoudre la quadrature du Cercle”, **International and Comparative Secured Transactions Law: Essays in Honour of Roderick A. Macdonald Ed. Spyridon V Bazinas and N Orkun Akseli**. Oxford, Hart Publishing, 2017, s. 133-155.

Serozan, Rona:

Taşınır Eşya Hukuku, Genişletilmiş 2. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 2007.

Serozan, Rona:

Borçlar Hukuku Genel Bölüm C. 3 İfa, İfa Engelleri, Haksız Zenginleşme, 7. Bası, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2016. (“İfa Engelleri”)

Serozan, Rona:

Taşınır Eşya Mülkiyetinin Devrinde: Aynı Tasarruf Sözleşmesinin Borçlanma Sözleşmesinden Ayrılığı ve Soyutluğu (Ayrıca: Aynı Hakkın Sona Erme Bakımından Borçlanma Sözleşmesinden Bağımsızlığı),

Serozan, Rona:

“Taşınmaz Rehni”, **İÜHFM**, C. LXIV, S. 2, s. 301-324.

Sirmen, Lale:

“Ticari İşlemlerde Taşınır Rehninin Düzenleniş Biçimini, Niteliği ve Rehne Hâkim Olan İlkeler”, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Sempozyumu**, Ankara, Yetkin Hukuk Yayınları, 2018, s. 21-52.

- Sirmen, Lale: **Eşya Hukuku**, 6. bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2018. (“Eşya Hukuku”)
- Sirmen, Lale: **Alacak Rehni**, Ankara, BTHAE, 1990. (“Alacak Rehni”)
- Sülük, Cahit, Karasu Rauf, Nal, Temel: **Fikri Mülkiyet Hukuku**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2017.
- Şenocak, Kemal, Kahraman, Zafer, Tuncer Kazancı, İdil, Öcal Apaydın, Bahar: **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni**, İstanbul, Yetkin Yayıncılık, 2019.
- Şit İmamoğlu, Başak: **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Üzerine Bir İnceleme**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2017.
- Tahtakılıç, Ahmet Koray: **Bankacılık Krizlerinde Varlık Yönetim Şirketleri ve Türkiye Üzerine Değerlendirmeler**
- Tek, Gülen Sinem: **Ulaşım Araçlarının İpoteği**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2012.
- Tekinalp, Ünal: **Fikri Mülkiyet Hukuku: Temel Bilgiler, Sözleşmeler, Fikir ve Sanat Eserleri, Markalar, Patentler**, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 5. Bs., İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2012.
- Tekten, Emel: “Türk Ticaret Kanunundaki Hükümler Karşısında Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluşu ve Kuruluşun İzne Tabi Olması”, **ERÜHFD**, C. XIII, S. 1, Y. 2018, s. 183-216.
- Teoman, Ömer: “Tacir, Ticari İşletmesini Üçüncü Bir Kişinin Borcunun Güvencesi Olarak Rehnedebilir mi?”,

- Prof. Dr. Hüseyin Ülgen'e Armağan**, Birinci Cilt, İstanbul, 2007, s. 79-88 .
- Tercier, Pierre: **Le droit des obligations**, 2^e Ed., Zurich, Schulthess, 1999.
- Topcu, Deniz: **Patent Lisans Sözleşmeleri**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2016.
- Tuncer Kazancı, İdil: "Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu Kapsamında Kurulan Rehinlerde Rehinli Alacaklının Tatmin Edilmesi", **İNÜHFD**, C.X, S:1, 2019, s. 73-86.
- Tunç Yücel, Müjgan: **Banka Alacaklarının İpoteğin Paraya Çevrilmesi Yoluyla Takibi**, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2010.
- Türker, Erhan: **Ticari İşletme Rehni**, Eskişehir, Eskişehir İktisadi ve İdari Bilimler Akademisi Yayınları No:228/150, 1981.
- Tüysüz, Mustafa: **Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Çerçevesinde Fikri Haklar Üzerindeki Sözleşmeler**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2007.
- Tüzüner, Özlem: **Marka Rehni Sözleşmesi ve Uygulanacak Hukuk**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2007.
- Utku, Doruk: **Sınai Hakların Rehni**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2009.
- Uyumaz, Alper: "Medeni Kanun Dışındaki Kanunlarda Düzenlenmiş Taşınır Rehni Çeşitleri", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XXI, S:4, 2017, s. 49-90.
- Uyumaz, Alper: **Motorlu Taşıt Rehni**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2012.

Ülgen, Hüseyin, Helvacı,
Mehmet, Kendigelen, Abuzer,
Kaya Arslan, Nomer-Ertan,
Fusun:

Ülgen, Hüseyin, Helvacı,
Mehmet, Kaya Arslan, Nomer-
Ertan, Fusun:

Ünal, Mücahit:

Ticari İşletme Hukuku, Güncellenmiş 4.
Basıdan Beşinci Tıpkı Bası, İstanbul, On İki
Levha Yayıncılık, 2015.

Ticari İşletme Hukuku, 6. Bası, İstanbul, On
İki Levha Yayınları, 2019.

**Marka Tescilinden Doğan Haklarla İlgili
Hukuki İşlemler**, Ankara, Seçkin Yayıncılık,
2007.

Von Tuhr, Andreas:

Borçlar Hukukunun Umumi Kısım Cilt 1-2,
(Çeviren: Cevat Edege), Ankara, Olgaç
Matbaası, 1983.

Yasaman, Hamdi, Altay, S.
Anlam:

Marka Hukuku 556 Sayılı KHK Şerhi Cilt 2,
İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2004.

Yanlı, Veliye:

“Sermaye Piyasası Aracı ve Yatırım Sözleşmesi
Kavramı”, **BATİDER**, C.XXXII, S: 3, 2016, s.
5-35.

Yavuz, Cevdet:

Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler),
15. Bs., İstanbul, Beta Yayıncılık, 2018.

Yılmaz, Ejder:

“Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanununa
Göre Rehinli Alacaklının Alacağını Tahsil Etme
Yolları”, **Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni
Sempozyumu**, Ankara, Yetkin Hukuk
Yayınları, 2018, s. 227-258.

Yılmaz, Ejder:

İcra ve İflas Kanunu Şerhi, Ankara, Yetkin
Yayınları, 2016.

Zuvin, Serap, Beyazo, Duygu:

“Cape Town Konvansiyonu’nun Öncelikli
Uygulanması”, **Güncel Hukuk**, Mart 2013, s.

10-11.

www.kazanci.com.tr

www.swisslex.ch

www.uncitral.org

www.heinonline.org

